

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Prezes
Trybunału Konstytucyjnego
P-070-13/16

Druk nr 470
Warszawa, 27 kwietnia 2016 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Na podstawie art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293) przedkładam

**- Informację o istotnych problemach
wynikających z działalności i orzecznictwa
Trybunału Konstytucyjnego w 2015 roku,**

zatwierdzoną przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, a następnie zaprezentowaną na publicznym posiedzeniu Zgromadzenia 20 kwietnia 2016 r.

Dołączam tekst Informacji w postaci drukowanej oraz elektronicznej.

(-) Andrzej Rzepliński

INFORMACJA

**O ISTOTNYCH PROBLEMACH
WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI
I ORZECZNICTWA
TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
W 2015 ROKU**

WYDAWNICTWA

Warszawa 2016

Spis treści

I. Trybunał Konstytucyjny	7
1. Rola i pozycja Trybunału Konstytucyjnego w demokratycznym państwie prawnym.....	7
2. Charakter rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego w demokratycznym państwie prawnym.....	8
3. Skład Trybunału Konstytucyjnego	9
4. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego	10
5. Hierarchiczna kontrola norm	14
5.1. Zakres, kryteria i rodzaje kontroli	14
5.2. Zasady orzekania	17
5.3. Rodzaje rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego	18
6. Pozostałe kompetencje	21
7. Biuro Trybunału Konstytucyjnego	22
8. Kryzys konstytucyjny trwający od 23 października 2015 r.	22
II. Istotne zagadnienia konstytucyjne wynikające z wyroków wydanych w 2015 r.	29
1. Wykonywanie kompetencji przez organy demokratycznego państwa prawnego	29
1.1. Zasada podziału, równowagi i współdziałania władz	29
1.2. Wykonywanie kompetencji przez organy demokratycznego państwa prawnego	30
1.3. Ochrona funkcjonariuszy demokratycznego państwa prawnego	32
2. Kształtowanie sytuacji człowieka i obywatela w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi	33
2.1. Normy systemowe	33
2.1.1. Zasady sprawiedliwości społecznej	33
2.1.2. Zasada równości	34
2.1.3. Zasada proporcjonalności	36
2.1.4. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.....	37
2.1.5. Zasady poprawnej legislacji	39
2.2. Normy programowe	39
2.2.1. Ochrona minimum egzystencji	40
2.2.2. Ochrona życia rodzinnego.....	40
2.2.3. Ochrona podmiotów słabszych (dzieci, osób niepełnosprawnych, konsumentów).....	41

2.2.4. Ochrona środowiska	42
2.3. Normy gwarancyjne.....	42
2.3.1. Zakaz okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania oraz nakaz humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności	43
2.3.2. Nakaz domniemania niewinności	43
2.3.3. Zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw konstytucyjnych.....	44
3. Instytucjonalizacja wolności konstytucyjnych i konkretyzacja treści praw konstytucyjnych.....	44
3.1. Wolności niewymagające instytucjonalizacji.....	44
3.1.1. Wolność sumienia.....	44
3.1.2. Wolność wyrażania swoich poglądów (wolność słowa)	46
3.1.3. Autonomia informacyjna	47
3.2. Wolności wymagające instytucjonalizacji.....	47
3.2.1. Wolność zrzeszania się.....	48
3.2.2. Wolność majątkowa	50
3.3. Konkretyzacja treści praw.....	52
3.3.1. Prawo dostępu do informacji publicznej.....	52
3.3.2. Prawo do zabezpieczenia społecznego	53
3.3.3. Prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.....	54
3.4. Granice wolności i praw konstytucyjnych	54
3.5. Środki ochrony wolności i praw konstytucyjnych.....	55
3.5.1. Efektywność środków dochodzenia wolności i praw konstytucyjnych	55
3.5.2. Prawo do sądu.....	57
4. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności administracyjnej	61
4.1. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej.....	61
4.2. Zasady kształtowania odpowiedzialności administracyjnej	62
4.3. Zbieg odpowiedzialności karnej i administracyjnej	62
5. Ochrona samodzielności jednostek samorządu terytorialnego	63
6. Źródła prawa i postępowanie prawodawcze	64
6.1. Konstytucja jako najwyższe prawo Rzeczypospolitej Polskiej	64
6.2. Zasady wdrażania prawa europejskiego i wykonywania prawa międzynarodowego	65
6.3. Zasady wydawania rozporządzeń	66
6.4. Nienormatywne akty prawne i akty prawa wewnętrznego.....	67
III. Kontrola wstępna skarg konstytucyjnych i wniosków	69
1. Kontrola wstępna skarg konstytucyjnych	69

1.1. Zakres i przedmiot kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych	69
1.2. Wybrane problemy konstytucyjne.....	71
2. Kontrola wstępna wniosków pochodzących od podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji	72
IV. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy oraz współdziałanie z sądami	75
1. Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę	75
1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	76
1.1.1. Zmiany konieczne.....	76
1.1.1.1. Wyroki mogące spowodować powstanie luki w prawie	76
1.1.1.2. Wyroki stwierdzające niepełny charakter regulacji	77
1.1.1.3. Inne wyroki wymagające zmian w prawie	78
1.1.2. Zmiany zalecane	78
1.1.3. Zmiany wskazane	80
1.1.4. Zmiany sygnalizowane	80
1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	81
1.2.1. Inicjatywy ustawodawcze Senatu	81
1.2.2. Inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów	82
1.2.3. Aktywność innych podmiotów	83
1.3. Niewykonywanie przez prawodawcę orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego	83
1.3.1. Dyskontynuacja projektów ustaw mających na celu wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego	83
1.3.2. Zwłoka w wykonaniu orzeczeń z klauzulą odraczającą	84
2. Współdziałanie z sądami	84
2.1. Instytucja pytania prawnego	84
2.1.1. Problemy związane ze spełnieniem przesłanki funkcjonalnej	85
2.1.2. Zawieszenie postępowania przed sądem w związku z oczekiwaniem na orzeczenie Trybunału	86
2.1.3. Sprawy zainicjowane pytaniami prawnymi rozstrzygnięte w 2015 r.	88
2.2. Wpływ stosowania prawa na kształtowanie orzecznictwa Trybunału	89
2.3. Wykładnia w zgodzie z Konstytucją	90
2.4. Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej....	91
2.5. Skutki wyroków Trybunału – wybrane problemy.....	91
2.5.1. Konsekwencje ostateczności oraz powszechnie obowiązującej mocy orzeczeń Trybunału.....	91

2.5.2. Stosowanie przepisu w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązujecej.....	92
2.5.3. Wznowienie postępowania w następstwie wyroku Trybunału	93
2.5.4. Następstwa wyroków o pominięciu prawodawczym.....	94

V. Aktywność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego i jego sędziów .. 95

1. Konferencje naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego	95
2. Współpraca międzynarodowa	96
3. Działalność na rzecz popularyzacji orzecznictwa konstytucyjnego	97

Załączniki .....

Załącznik nr 1. Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw.....	103
Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych.....	107
Załącznik nr 3. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków.....	122
Załącznik nr 4. Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach.....	126
Załącznik nr 5. Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem	128
Załącznik nr 6. Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem.....	132
Załącznik nr 7. Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2015 r.	142
Załącznik nr 8. Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania.....	172
Załącznik nr 9. Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2015 r.	180
Załącznik nr 10. Zestawienie wyroków z 2015 r. odraczających termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów	187
Załącznik nr 11. Zestawienie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2015 r. oczekujących na reakcję prawodawcy	193
Załącznik nr 12. Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy	195
Załącznik nr 13. Informacja Prezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz wystąpienia zaproszonych gości Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego 8 kwietnia 2015 r.	199

I. Trybunał Konstytucyjny

1. Rola i pozycja Trybunału Konstytucyjnego w demokratycznym państwie prawnym

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przyznała Trybunałowi Konstytucyjnemu szczególne zadania i kompetencje, które zabezpieczają stabilność systemu ustrojowego i spójność porządku prawnego państwa, określonego w art. 1 Konstytucji jako dobro wspólne wszystkich obywateli. Hierarchiczna kontrola norm prawnych, kontrola konstytucyjności celów i działalności partii politycznych, rozstrzyganie sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, stwierdzanie, na wniosek Marszałka Sejmu, przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP to nie tylko gwarancje stabilności ustroju i sprawności działania instytucji publicznych, lecz także istotne narzędzia pozwalające na porządkowanie życia publicznego, zapewnianie obywatelom poczucia bezpieczeństwa i warunków spokojnego życia i pracy, w zaufaniu do organów państwa. Cel ten Trybunał realizuje, przede wszystkim wykonując swoje podstawowe zadanie – kontrolę norm prawnych z punktu widzenia ich zgodności z Konstytucją i innymi hierarchicznie wyższymi aktami normatywnymi. Rolą Trybunału jest tym samym wskazywanie demokratycznie wybranemu ustawodawcy granic działalności prawodawczej wyznaczonych Konstytucją. Nadrzędność Konstytucji ma w demokratycznym państwie prawnym znaczenie podstawowe. Przestrzeganie tej zasady stanowi fundament stabilności ustrojowej i prawnej państwa, a konieczność poszanowania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego jest jej logiczną konsekwencją.

Trybunał Konstytucyjny jest jedynym organem państwa, który może ostatecznie i z mocą powszechnie obowiązującą oceniać hierarchiczną zgodność prawa (art. 188 i art. 190 ust. 1 Konstytucji), w tym także zgodność ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, z Konstytucją. W obecnym stanie prawnym żaden inny organ państwa, w tym Sąd Najwyższy lub Naczelny Sąd Administracyjny, nie jest władny Trybunału z tego obowiązku zwolnić bądź przejąć jego funkcji do własnego zakresu działania (*w. z 9 marca 2016 r., K 47/15*).

Do właściwego wypełniania zadań Trybunału niezbędna jest jego niezależność i samodzielność. Jest on organem odrębnej i niezależnej władzy sądowniczej. Dodatkowe gwarancje Konstytucja przyznaje sędziom Trybunału. Stanowi ona, że sędziowie są w sprawowaniu swojego urzędu niezawisli i podlegają tylko Konstytucji (art. 195 ust. 1), gwarantuje im odpowiednie warunki pracy i wynagrodzenie (art. 195 ust. 2), ustanawia zakazy w zakresie podejmowania działalności niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów, w tym zakaz przynależności do partii politycznych (art. 195 ust. 3), przyznaje szczególne ograniczenia w zakresie odpowiedzialności karnej i pozbawienia wolności sędziego (art. 196). Przyznanie

takiego statusu nie jest nieuzasadnionym przywilejem, ale warunkiem prawidłowego wykonywania przez Trybunał jego funkcji.

Odrębność i niezależność Trybunału, w rozumieniu art. 173 Konstytucji, zakłada oddzielenie tego organu od innych władz, tak aby zapewnić mu pełną samodzielność w zakresie rozpoznawania spraw i orzekania. Odrębność taką należy rozumieć jako odrębność organizacyjną, a więc powinny mu być zapewnione mechanizmy do samodzielnego działania, a także jako odrębność funkcjonalną, a więc na sposób realizacji jego kompetencji nie mogą mieć wpływu ani władza ustawodawcza, ani władza wykonawcza (*w. z 9 grudnia 2015 r., K 35/15*). Niezależne orzekanie, wolność od nacisków pozostałych władz nie tylko jest warunkiem właściwego wykonywania konstytucyjnie przyznanych zadań, lecz także buduje zaufanie społeczne oraz wzmacnia przywiązanie do roli przestrzegania prawa i prawomocnych orzeczeń w demokratycznym państwie prawnym. Dbałość o zapewnienie maksymalnej niezależności Trybunału jest szczególnie zadaniem wszystkich władz państwowych. Autorytet organów państwowych wymaga w szczególności ścisłego przestrzegania zasad trójpodziału i równowagi władz. Zasady te nie odgrywają jedynie roli porządkującej, ale stanowią funkcjonalną gwarancję poszanowania kompetencji poszczególnych organów i stabilnego działania mechanizmów demokratycznego państwa prawnego (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*). Zasada nadrzędności Konstytucji, spójność systemu prawnego, ochrona wolności i praw człowieka i obywatela mają w państwie prawnym znaczenie podstawowe. Poszanowanie odrębności i niezależności Trybunału jako organu stojącego na straży tych wartości musi obejmować dbałość o zachowanie jego zdolności funkcjonowania.

W systemie trójpodziału władz szczególne znaczenie zyskują również wzajemne relacje między władzami. Wzajemne poszanowanie kompetencji i korzystanie z przyznanych uprawnień winno odbywać się, zgodnie z Konstytucją, w duchu współdziałania w trosce o dobro wspólne wszystkich obywateli.

2. Charakter rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego w demokratycznym państwie prawnym

Ustrojodawca, powierzając Trybunałowi Konstytucyjnemu kompetencję do kontroli hierarchicznej zgodności norm, nadał jego orzeczeniom charakter ostateczny i moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji). Nie można w żaden sposób, bez wyraźnego upoważnienia konstytucyjnego, wyłączyć ani ograniczyć tych przymiotów orzeczeń Trybunału. Wiążą one od chwili ich publicznego ogłoszenia na sali rozpraw (*w. z 9 grudnia 2015 r., K 35/15*) zarówno obywateli, jak i wszystkie organy władzy publicznej. Konstytucja nie przewiduje żadnego trybu kontroli ani wzruszania orzeczeń Trybunału z uwagi na ich ewentualne wady proceduralne. Do orzeczeń Trybunału nie mają zastosowania ani art. 190 ust. 4 Konstytucji, przewidujący możliwość wznowienia postępowania w razie wydania orzeczenia w sprawie indywidualnej na podstawie przepisów uznanych za niezgodne z Konstytucją, ani przepisy procedury cywilnej dotyczące nieważności postępowania. Ani sam Trybunał, ani żaden organ zewnętrzny nie może uchylić ani zmienić kończącego postępowanie orzeczenia wydanego przez skład orzekający Trybunału, nawet gdyby orzeczenie to zostało wydane na podstawie przepisów, które później zostały ocenione jako niezgodne z Konstytucją (*w. z 9 marca 2016 r., K 47/15*).

Związanie orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego przekłada się na konkretne obowiązki. Zgodnie z art. 190 ust. 2 Konstytucji jest to przede wszystkim obowiązek niezwłocznego ogłoszenia orzeczenia Trybunału w stosownym organie promulgacyjnym. Ogłoszenie to jest nie tylko czynnością techniczną służącą upublicznieniu treści rozstrzygnięcia, lecz także warunkiem zaistnienia zmiany w prawie, która w przypadku orzeczeń Trybunału polega na usunięciu z systemu prawnego norm uznanych za niekonstytucyjne. W tym sensie publikacja orzeczenia pełni funkcje gwarancyjne – umożliwia wszystkim adresatom orzeczenia zapoznanie się ze zmianą prawa wynikającą z rozstrzygnięcia Trybunału oraz dostosowanie własnych działań do tej zmiany. Analogiczną funkcję pełni orzeczenie Trybunału o konstytucyjności kwestionowanego przepisu. Ogłoszenie orzeczenia Trybunału w urzędowym organie promulgacyjnym służy zatem umocnieniu zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa (*w. z 9 grudnia 2015 r., K 35/15*).

Orzeczenia Trybunału wiążą się również z obowiązkiem podjęcia konkretnych działań przez odpowiednie organy władzy publicznej wydające akty normatywne będące przedmiotem kontroli Trybunału (*w szczególności Sejm i Senat*). Działania te mogą polegać przede wszystkim na zmianie i odpowiednim dostosowaniu przepisów prawa do rozstrzygnięć Trybunału, który nie ma kompetencji do wykonywania własnych orzeczeń w drodze stanowienia prawa. Natomiast Trybunał konsekwentnie przypomina o konstytucyjnym obowiązku niezwłocznego wykonywania jego orzeczeń przez organy stanowiące prawo oraz uwzględniania ich przez organy stosujące prawo. Dzięki temu po prawie 20 latach Sejm uchwalił w 2015 r. ustawę z dnia 11 września 2015 r. o uprawnieniach do mienia Funduszu Wczasów Pracowniczych (*Dz. U. poz. 1824*), wykonującą wyrok Trybunału z 3 czerwca 1998 r., *K 34/97*.

3. Skład Trybunału Konstytucyjnego

Na początku 2015 r. funkcję sędziego Trybunału pełnili: Andrzej Rzepliński (Prezes), Stanisław Biernat (Wiceprezes), Zbigniew Cieślak, Maria Gintowt-Jankowicz, Mirosław Granat, Wojciech Hermeliński, Leon Kieres, Marek Kotlinowski, Teresa Liszcz, Małgorzata Pyziak-Szafnicka, Stanisław Rymar, Piotr Tuleja, Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, Andrzej Wróbel i Marek Zubik.

6 listopada 2015 r. zakończyła się kadencja trojga sędziów Trybunału Konstytucyjnego: Marii Gintowt-Jankowicz, Marka Kotlinowskiego i Wojciecha Hermelińskiego. Ponadto 2 grudnia 2015 r. upłynęła kadencja sędziego Zbigniewa Cieślaka, a 8 grudnia 2015 r. – sędzi Teresy Liszcz.

Na miejsce ustępujących sędziów Sejm VII kadencji 8 października 2015 r. wybrał pięciu sędziów Trybunału: Romana Hausera, Andrzeja Jakubeckiego, Krzysztofa Ślebza (jako dzień rozpoczęcia przez nich kadencji Sejm wskazał 7 listopada 2015 r.), Bronisława Sitka (rozpoczęcie kadencji 3 grudnia 2015 r.) i Andrzeja Sokalę (rozpoczęcie kadencji 9 grudnia 2015 r.). Uchwały o wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego zostały opublikowane w Monitorze Polskim z 23 października 2015 r., poz. 1038–1042.

25 listopada 2015 r. Sejm VIII kadencji podjął pięć uchwał, w których stwierdził, że uchwały Sejmu VII kadencji o wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego są pozbawione mocy prawnej, i zwrócił się do Prezydenta RP o powstrzymanie się

od odbioru ślubowania od osób wskazanych w uchwałach. Uchwały te zostały opublikowane w Monitorze Polskim 26 listopada 2015 r., poz. 1131–1135.

2 grudnia 2015 r. Sejm VIII kadencji wybrał na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego: Henryka Ciocha, Lecha Morawskiego, Mariusza Muszyńskiego (Sejm nie wskazał dnia rozpoczęcia przez nich kadencji), Piotra Pszczołkowskiego (rozpoczęcie kadencji 3 grudnia 2015 r.) i Julię Przyłębską (rozpoczęcie kadencji 9 grudnia 2015 r.). Uchwały zostały opublikowane w Monitorze Polskim z 2 grudnia 2015 r., poz. 1182–1186. 3 grudnia 2015 r. Henryk Cioch, Lech Morawski, Mariusz Muszyński i Piotr Pszczołkowski złożyli ślubowanie w obecności Prezydenta Rzeczypospolitej, a 9 grudnia 2015 r. zrobiła to Julia Przyłębska.

3 grudnia 2015 r. Trybunał stwierdził niekonstytucyjność podstawy prawnej wyboru Bronisława Sitka i Andrzeja Sokali na sędziów Trybunału. Jednocześnie uznał, że podstawa prawna wyboru Romana Hausera, Andrzeja Jakubeckiego i Krzysztofa Ślebzaka na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego była zgodna z Konstytucją (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15; p. z 7 stycznia 2016 r., U 8/15*).

Ze względu na trwające przed Trybunałem Konstytucyjnym postępowanie w sprawie kontroli uchwał Sejmu VIII kadencji (sprawa *U 8/15*) pod koniec 2015 r. funkcje orzecznicze w Trybunale sprawowało dziesięcioro sędziów: Andrzej Rzepliński (Prezes), Stanisław Biernat (Wiceprezes), Mirosław Granat, Leon Kieres, Małgorzata Pyziak-Szafnicka, Stanisław Rymar, Piotr Tuleja, Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, Andrzej Wróbel oraz Marek Zubik.

7 stycznia 2016 r. Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie w sprawie kontroli uchwał Sejmu VIII kadencji o stwierdzeniu braku mocy prawnej uchwał Sejmu VII kadencji oraz kontroli uchwał Sejmu VIII kadencji o wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego (*p. z 7 stycznia 2016 r., U 8/15*). W następstwie tego orzeczenia funkcje orzecznicze w Trybunale podjęli Piotr Pszczołkowski i Julia Przyłębska.

4. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego

Trybunał Konstytucyjny jest konstytucyjnym organem władzy sądowniczej, którego podstawy funkcjonowania określa Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W zakresie organizacji Trybunału Konstytucyjnego oraz trybu postępowania przed Trybunałem zawiera ona odesłanie do ustawy.

W 2015 r. doszło do zmiany przepisów ustawowych dotyczących działalności Trybunału Konstytucyjnego. 30 sierpnia, na miejsce ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z dnia 1 sierpnia 1997 r., weszła w życie nowa ustawa o Trybunale Konstytucyjnym, przyjęta po kilkuletnich pracach parlamentarnych 25 czerwca 2015 r. (Dz. U. poz. 1064). W zakresie określonym w art. 134 (przepis przejściowy) tej ustawy Trybunał Konstytucyjny stosuje przepisy dotychczasowe w sprawach wszczętych i niezakończonych przed jej wejściem w życie.

Uwzględniając dotychczasowe doświadczenia, ustawa z 25 czerwca 2015 r. wprowadziła nowe rozwiązania w zakresie organizacji i postępowania przed Trybunałem. Ustawodawca zracjonalizował postępowanie przed Trybunałem, aby zwiększyć tempo oraz sprawność jego orzekania. Główne zmiany objęły etap wstępnej kontroli wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych oraz zasady przeprowadzania rozpraw.

Nowa ustawa wprowadziła zasadę „jednorazowego” wstępnego rozpoznania skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o legitymacji ograniczonej w składzie trzech sędziów. Przyjęto w niej także, że o tym, czy sprawa zostanie rozpoznana na rozprawie, czy na posiedzeniu niejawnym decyduje skład orzekający z własnej inicjatywy albo po rozpatrzeniu wniosku w tej kwestii. Możliwość rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym istnieje wtedy, gdy pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie są wystarczającą podstawą do wydania orzeczenia, a także wtedy, gdy sprawa dotyczy zagadnienia prawnego, które zostało wystarczająco wyjaśnione we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału. Prezes Trybunału uzyskał również w nowej ustawie kompetencję do wyznaczenia terminu pierwszej narady składu orzekającego. Poza tym ustawa z 25 czerwca 2015 r. szczegółowo uregulowała szczególne tryby postępowania przed Trybunałem, w tym tryb postępowania w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, kompleksowo określiła status sędziego Trybunału i sędziego Trybunału w stanie spoczynku oraz doprecyzowała warunki wykonywania przez sędziego Trybunału dodatkowego zatrudnienia lub innych zajęć.

Niektóre przepisy nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym stały się przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 3 grudnia 2015 r., *K 34/15*. Trybunał potwierdził konstytucyjność większości zakwestionowanych przepisów, w tym dotyczących powoływania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału przez Prezydenta. Za rozwiązania nienaruszające standardów konstytucyjnych Trybunał uznał również: brak określenia w ustawie o Trybunale czasu pełnienia funkcji Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, przysługiwanie sędziom Trybunału w stanie spoczynku immunitetu formalnego i możliwość umorzenia postępowania przed Trybunałem, jeżeli w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające jego rozstrzygnięcia. Za niekonstytucyjny Trybunał uznał natomiast przepis określający termin zgłaszania kandydatów na sędziów na miejsca opróżnione w roku 2015 w zakresie, w jakim odnosił się on do miejsc zwalnianych 2 i 8 grudnia 2015 r., oraz przepis regulujący odebranie ślubowania od sędziów Trybunału przez Prezydenta rozumiany w sposób inny niż przewidujący obowiązek Prezydenta odebrania ślubowania niezwłocznie.

Nowa ustawa o Trybunale Konstytucyjnym została trzykrotnie znowelizowana – ustawą z dnia 19 listopada 2015 r. (Dz. U. poz. 1928), ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. (Dz. U. poz. 2217) i ustawą z dnia 28 stycznia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o prokuraturze (Dz. U. poz. 178). Pierwsza z nich weszła w życie 5 grudnia 2015 r. i stała się przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 grudnia 2015 r. (sprawa *K 35/14*). Druga weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. 28 grudnia 2015 r., i stała się przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r. (sprawa *K 47/15*). Trzecia zaś weszła w życie 4 marca 2016 r.

Nowelizacja listopadowa zmieniła zasady powoływania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego – określiła, że Prezydent powołuje ich nie spośród dwóch – jak dotąd, ale spośród co najmniej trzech kandydatów na te stanowiska, przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału. Ustawa nowelizująca wprowadziła ponadto kadencyjność tych stanowisk (kadencje trzyletnie) oraz możliwość powtórnego wyboru na nie. Przyjęła przy tym, że kadencje obecnego Prezesa i obecnego Wiceprezesa Trybunału wygasają po upływie trzech miesięcy od dnia wejścia ustawy w życie. Poza tym nowelizacja listopadowa zmieniła między innymi

warunki, które muszą spełnić osoby ubiegające się o stanowisko sędziego Trybunału, i termin zgłaszania kandydatów na sędziów Trybunału, przy czym wobec sędziów wybranych na miejsca tych, którzy swoje kadencje zakończyli w 2015 r., wyznaczyła termin szczególny. Nowelizacja listopadowa ustanowiła również termin złożenia ślubowania przez sędziego Trybunału wobec Prezydenta, a datę złożenia ślubowania określiła jako wyznaczającą początek biegu kadencji sędziego. Zmiany, które Trybunał uznał za niekonstytucyjne, to: możliwość dwukrotnego powołania na stanowisko Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, wygaszenie kadencji dotychczasowego Prezesa i dotychczasowego Wiceprezesa Trybunału w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia nowelizacji w życie, wprowadzenie trzydziestodniowego terminu złożenia ślubowania przed Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej przez osoby wybrane na stanowisko sędziego Trybunału oraz oznaczenie terminu rozpoczęcia kadencji sędziego Trybunału na dzień złożenia ślubowania. Za niekonstytucyjną Trybunał uznał również normę określającą nowy termin zgłaszania kandydatów na sędziów Trybunału Konstytucyjnego na miejsce sędziów, których kadencja zakończyła się 6 listopada 2015 r.

Nowelizacja grudniowa wprowadziła wiele istotnych zmian. Dotychczasową zwykłą większość głosów potrzebną do podjęcia uchwały przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału zamieniła na większość kwalifikowaną 2/3 głosów, a kworum wymagane do odbycia Zgromadzenia podniosła z 10 do 13 sędziów. Nowelizacja bardzo szczegółowo uregulowała postępowanie w sprawie wyboru kandydatów na Prezesa i Wiceprezesa Trybunału. Poza tym przyznała Prezydentowi i Ministrowi Sprawiedliwości kompetencję do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego Trybunału, a Sejmowi – kompetencję do złożenia sędziego Trybunału z urzędu na wniosek Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału. Ustawodawca wprowadził ponadto zmiany w postępowaniu przed Trybunałem – przyjął, że w sprawach inicjowanych wnioskiem Trybunał orzeka w pełnym składzie, liczbę sędziów tworzących pełny skład określił na co najmniej 13, a większość potrzebną do wydania orzeczenia w pełnym składzie podwyższył ze zwykłej do kwalifikowanej większości 2/3 głosów. Składy siedmioosobowe przewidział z kolei dla spraw wszczętych skargą konstytucyjną albo pytaniem prawnym oraz w wypadku kontroli zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie. Przyjął również, że terminy rozpraw albo posiedzeń niejawnych, na których skład orzekający ma rozpoznawać wnioski, będą wyznaczane według kolejności wpływu spraw do Trybunału. Trybunał został też zobowiązany do rozpoznawania wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych na rozprawie, jeżeli wniosek o to został zawarty w piśmie inicjującym postępowanie. Zgodnie z nowelizacją grudniową rozprawa mogłaby się jednak odbyć nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie, a dla spraw rozstrzyganych w pełnym składzie – nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy. Ponadto uchyliła ona wiele dotychczasowych rozwiązań, w tym cały rozdział dziesiąty, dotyczący postępowania w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta, przepis określający procedurę zgłaszania kandydatów na sędziów oraz przepis przewidujący odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego za postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli uchybił obowiązkowi piastowanego urzędu państwowego lub okazał się niegodny urzędu sędziego Trybunału.

W wyroku z 9 marca 2016 r., *K 47/15*, Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z Konstytucją zarówno całej ustawy nowelizującej, jak i jej poszczególnych postanowień. Przystępując do rozpoznania sprawy, Trybunał wyłączył zastosowanie niektórych przepisów nowelizacji ze względu na konieczność wydania orzeczenia bez zwłoki. W ten sposób nie przesądził jednak z góry, już na samym początku postępowania, kwestii ich konstytucyjności. Wskutek rozpoznania sprawy przepisy te zostały uznane za niekonstytucyjne, więc ich pominięcie nie wpłynęło na prawidłowość wyroku z 9 marca 2016 r.

Powodem stwierdzenia niekonstytucyjności całej ustawy nowelizującej był wadliwy tryb jej uchwalenia. Sejm nie dochował konstytucyjnego obowiązku rozpatrzenia projektu ustawy w trzech czytaniach oraz procedował z naruszeniem zasad regulaminu, które sam dla siebie ustanowił. Świadomie działał poza granicami prawa, przez co naruszył zasadę legalizmu i zasadę prawidłowej legislacji wynikającą z zasady demokratycznego państwa prawnego. Niektóre z poprawek do projektu ustawy zgłoszonych podczas prac w komisji sejmowej między pierwszym i drugim czytaniem nie miały dostatecznego związku z materią projektu, przez co doszło do naruszenia norm konstytucyjnych dotyczących inicjatywy ustawodawczej i wnoszenia poprawek do projektu ustawy. Niezgodny z Konstytucją był również przepis ustawy przewidujący, że wchodzi ona w życie z dniem ogłoszenia. Brak *vacatio legis* uniemożliwił Trybunałowi przygotowanie się od strony organizacyjnej do zmian wprowadzanych nowelizacją, a jednocześnie miał utrudnić lub wręcz uniemożliwić kontrolę jej konstytucyjności.

Za niekonstytucyjne Trybunał uznał również niektóre przepisy ustawy dotyczące sposobu procedowania i wydawania orzeczeń, w tym wymaganie orzekania przez Trybunał w sprawach zainicjowanych wnioskami w pełnym składzie złożonym co najmniej z 13 sędziów. Rozwiązanie to uniemożliwiało Trybunałowi sprawne działanie oraz ingerowało w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz. Te same standardy zostały naruszone przez obowiązek wyznaczania terminów rozpraw albo posiedzeń niejawnych na rozpoznanie wniosków według kolejności wpływu spraw oraz przez obowiązek wyznaczania rozpraw nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o ich terminie, a w sprawach rozstrzyganych w pełnym składzie – po upływie 6 miesięcy. Z istotą orzekania przez Trybunał – jako niezależny organ władzy sądowniczej – wiąże się bowiem określanie tempa rozpatrywania konkretnych spraw, w tym wyznaczanie terminów rozpraw lub posiedzeń niejawnych. Niedopuszczalną ingerencję w proces orzekania stanowił zatem również przepis przejściowy nakładający obowiązek ponownego ustalenia składu orzekającego w sprawach już rozpoznawanych przez Trybunał. Ustawodawca nie miał też konstytucyjnych podstaw do wprowadzania innej większości głosów potrzebnych do wydania orzeczenia w pełnym składzie niż zwykła większość wskazana w art. 190 ust. 5 Konstytucji ani do przyjęcia, że Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały większością 2/3 głosów w obecności co najmniej 13 sędziów Trybunału. Takie kryterium podejmowania uchwał jest arbitralne, a przy tym narusza obowiązek zapewnienia sprawności działania tego organu.

Niekonstytucyjne zmiany objęły również postępowanie dyscyplinarne wobec sędziego Trybunału. Przyznanie Prezydentowi i Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do występowania z wnioskiem o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego naruszyło

niezawisłość sędziowską przez uzależnienie decyzji dotyczącej sędziego od organów władzy wykonawczej. Niedopuszczalnym wkroczeniem w sferę objętą niezależnością Trybunału było także przyznanie Sejmowi kompetencji do złożenia sędziego z urzędu. Nie do pogodzenia ze standardami konstytucyjnymi było również uchylenie przepisu przewidującego odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów Trybunału za postępowanie przed objęciem stanowiska oraz innych rozwiązań, w tym dotyczących zgłaszania kandydatów na sędziów oraz procedury stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta.

Ze względu na niekonstytucyjność całej ustawy nowelizującej wynikającą z wadliwości trybu jej uchwalenia został przywrócony – od dnia ogłoszenia wyroku – stan prawny sprzed nowelizacji. Skutki prawne ustawy nowelizującej w systemie prawnym zostały anulowane.

W związku z uchwaleniem nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 25 czerwca 2015 r. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału jeszcze 15 września 2015 r. uchwaliło nowy Regulamin Trybunału Konstytucyjnego (M.P. poz. 823). Prezes Trybunału wydał osiem zarządzeń dotyczących funkcjonowania Trybunału, w tym zarządzenie nr 3/2015 z dnia 29 października 2015 r. w sprawie udostępniania akt sprawy w Trybunale Konstytucyjnym oraz sporządzania i udostępniania odpisów, kopii lub wyciągów z tych akt oraz zarządzenie nr 7/2015 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie podstawowych warunków organizacyjnych oraz wymagań technicznych związanych z publikacją, w postaci elektronicznej, zbioru urzędowego orzeczeń Trybunału: „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy”.

5. Hierarchiczna kontrola norm

5.1. Zakres, kryteria i rodzaje kontroli

Do podstawowych zadań i kompetencji Trybunału Konstytucyjnego należy hierarchiczna (pionowa) kontrola zgodności norm prawnych. Te ustrojowe zadania i kompetencje Trybunał ma obowiązek wykonywać w każdych okolicznościach (*w. z 9 marca 2016 r., K 47/15*). Hierarchicznej kontroli zgodności z aktami wyższego rzędu podlegają umowy międzynarodowe, ustawy, przepisy prawa wydane przez centralne organy państwowe oraz inne akty normatywne. Aktami normatywnymi nie są, a tym samym kontroli Trybunału nie podlegają, uchwały Sejmu w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmu w sprawie wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego, będące prawnie niewiążącymi aktami wewnętrznymi, mającymi cechy częściowo oświadczenia, a częściowo rezolucji. Kontroli Trybunału nie podlegają również uchwały Sejmu w sprawie wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego (*p. z 7 stycznia 2016 r., U 8/15*). Przedmiotem kontroli może być natomiast ustawa regulująca funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego, o której mowa w art. 197 Konstytucji. Orzekając o niej, Trybunał nie jest sędzią we własnej sprawie – sędziowie konstytucyjni orzekają nie o swoim indywidualnym interesie, lecz o normach prawnych dotyczących Trybunału jako organu państwa (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*). Ocena zgodności z Konstytucją ustawy regulującej tryb postępowania przed Trybunałem musi mieć przy tym charakter priorytetowy. Trybunał Konstytucyjny nie może działać, a zwłaszcza orzekać, na podstawie przepisów, które zostały zaskarżone i budzą istotne wątpliwości pod

względem zgodności z Konstytucją. Tworzyłoby to zagrożenie orzekania w sprawach zawisłych przed Trybunałem, naruszałoby prawa i wolności obywateli czekających na rozpoznanie skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego oraz wpływałoby na stabilność i przewidywalność systemu prawa (w. z 9 marca 2016 r., K 47/15). Poza tym nie można zaakceptować sytuacji, w której przepisy będące ustrojową i proceduralną podstawą orzekania o hierarchicznej zgodności norm prawnych byłyby jednocześnie przedmiotem orzeczenia. Ewentualne stwierdzenie ich niekonstytucyjności przez Trybunał prowadziłoby bowiem do podważenia samego procesu orzekania i – w konsekwencji – jego rezultatu, tj. wyroku, jako przeprowadzonego na niekonstytucyjnej podstawie. Ten paradoks powstaje w sytuacji zaskarżenia przepisów ustawy o Trybunale Konstytucyjnym dotyczących organizacji i trybu działania Trybunału w procedurze następczej kontroli konstytucyjności ustawy (w. z 9 marca 2016 r., K 47/15).

W ramach hierarchicznej kontroli Trybunał bada, czy określona norma (przedmiot kontroli) jest zgodna z normą zawartą w akcie normatywnym wyższego rzędu (wzorzec kontroli). W zależności od sytuacji wzorcami kontroli mogą być przepisy Konstytucji, ratyfikowanej umowy międzynarodowej lub ustawy. Trybunał nie rozstrzyga konfliktów „poziomych” między normami o tej samej randze (p. z 4 listopada 2015 r., K 9/14). Pozostawione jest to sądom stosującym prawo podczas rozstrzygania konkretnych spraw (p. z 24 lutego 2015 r., P 34/13). Niedopuszczalna jest także ocena zgodności ustawy z aktami prawa wtórnego Unii Europejskiej, takimi jak rozporządzenie unijne lub dyrektywa. Rozporządzenie unijne nie jest aktem wyższej rangi niż ustawa. Z kolei dyrektywa nie ma charakteru ratyfikowanej umowy międzynarodowej (w. z 11 marca 2015 r., P 4/14).

Hierarchiczna kontrola norm prawnych odbywa się w ramach kontroli abstrakcyjnej albo konkretnej.

Kontrola abstrakcyjna jest realizowana w oderwaniu od danego przypadku stosowania kwestionowanych przepisów (p. z 28 lipca 2015 r., SK 14/14). Kontrola taka jest inicjowana w trybie wnioskowym i może mieć charakter prewencyjny albo następczy. Z wnioskiem o kontrolę konstytucyjności ustawy przed jej podpisaniem albo umowy międzynarodowej przed jej ratyfikacją (kontrola prewencyjna) może wystąpić tylko Prezydent (w roku 2015: w. z 26 maja 2015 r., Kp 2/13; w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15). Z kolei z wnioskiem w sprawie kontroli już obowiązującego aktu normatywnego (kontrola następcza) mogą wystąpić podmioty wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 1–5 Konstytucji. Wśród nich znajdują się takie, które mogą zainicjować kontrolę każdego aktu normatywnego, o którym Trybunał może orzekać, oraz takie, które mogą inicjować kontrolę tylko określonych aktów normatywnych. Do pierwszej grupy podmiotów zaliczają się: Prezydent, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, grupa 50 posłów, grupa 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli i Rzecznik Praw Obywatelskich. W wypadku grup parlamentarzystów zasadą jest, że wniosek musi być popierany przez wymaganą liczbę posłów lub senatorów do momentu wydania przez Trybunał orzeczenia w sprawie. Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym z 2015 r. określiła zasady postępowania w sprawie wniosku grupy posłów albo senatorów w razie zakończenia kadencji Sejmu i Senatu. W takiej sytuacji Trybunał zawiesza postępowanie w sprawie na 6 miesięcy (p. z 8 grudnia 2015 r., K 3/14). Jeżeli w tym terminie wniosek uzyska poparcie odpowiednio 50 posłów lub

30 senatorów nowej kadencji, to Trybunał podejmuje zawieszone postępowanie. W przeciwnym razie postępowanie zostaje umorzone. Ze względu na koniec kadencji Sejmu i Senatu w 2015 r. Trybunał zawiesił postępowanie w 12 sprawach zainicjowanych przez grupę posłów lub grupę senatorów.

Do grupy podmiotów mających kompetencję do inicjowania kontroli abstrakcyjnej następczej tylko określonych aktów normatywnych (tzw. podmioty o ograniczonej legitymacji wnioskowej) zaliczają się: Krajowa Rada Sądownictwa, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych, ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych oraz kościoły i inne związki wyznaniowe. Wskazane podmioty mogą kwestionować akty normatywne dotyczące spraw objętych zakresem ich działania (art. 191 ust. 2 Konstytucji), przy czym w wypadku Krajowej Rady Sądownictwa ten zakres został określony wprost – akty dotyczące niezależności sądów i niezawisłości sędziów (art. 186 ust. 2 Konstytucji). Ograniczenie przedmiotowe co do aktów normatywnych, wobec których podmioty o ograniczonej legitymacji wnioskowej mogą inicjować kontrolę konstytucyjności, nie powinno być utożsamiane z ograniczeniem przedmiotowym samej kontroli. Jeżeli zatem zaskarżony przepis dotyczy zakresu działania podmiotu o ograniczonej legitymacji wnioskowej, to kontrola jego konstytucyjności powinna mieć charakter kompleksowy, ograniczony tylko zasadą związania Trybunału granicami wniosku, a nie sprowadzać się do badania przepisu w zakresie ochrony interesu konkretnego wnioskodawcy (*w. z 10 marca 2015 r., K 29/13*).

Do podmiotów szczególnie aktywnych w inicjowaniu kontroli abstrakcyjnej przed Trybunałem Konstytucyjnym należą Rzecznik Praw Obywatelskich (21 wniosków wniesionych w 2015 r.) oraz grupy posłów (10 wniosków). W 2015 r. skuteczność wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich wyniosła 47%, a wniosków grup posłów – 53% (skuteczność rozumiana jako stosunek liczby spraw wszczętych na wniosek określonego podmiotu, w których Trybunał orzekł o niekonstytucyjności co najmniej jednej kontrolowanej normy, do liczby wszystkich rozpoznanych w tym okresie spraw wniesionych przez ten podmiot).

Kontrola konkretna jest inicjowana wniesieniem do Trybunału skargi konstytucyjnej lub przedstawieniem mu pytania prawnego przez sąd orzekający w sprawie. Cechą charakterystyczną tej kontroli jest uzależnienie jej dopuszczalności od istnienia związku między kwestionowaną normą prawną a indywidualnym przypadkiem stosowania prawa. Skarga konstytucyjna może dotyczyć tylko takiego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o określonych w Konstytucji wolnościach, prawach albo obowiązkach podmiotu inicjującego kontrolę w tym trybie. Z kolei przedmiotem pytania prawnego może być tylko taka norma prawna, której wyeliminowanie z porządku prawnego spowoduje, że treść rozstrzygnięcia wydanego przez pytający sąd w konkretnej sprawie będzie inna niż treść rozstrzygnięcia, które zapadłoby z uwzględnieniem normy prawnej poddanej kontroli Trybunału (tzw. przesłanka funkcjonalna; szerzej: rozdział IV punkt 2.1.1 informacji rocznej).

Czym innym niż hierarchiczna kontrola zgodności norm prawnych jest kompetencja Trybunału Konstytucyjnego do pominięcia przepisu ustawy niezgodnego z Konstytucją, wynikająca z podległości sędziego Trybunału wyłącznie Konstytucji. Podczas gdy pierwsze działanie należy do sfery obowiązywania prawa, drugie mieści się w sferze

stosowania prawa. Pomijając przepis ustawy, Trybunał nie stwierdza utraty mocy obowiązującej pominiętego przepisu ani go nie uchyla. Zamiast pominiętego przepisu Trybunał stosuje przepis Konstytucji lub inny przepis rangi ustawowej, np. przepis ogólny. Pominięcie przepisu samo w sobie nie wzrusza domniemania jego konstytucyjności, tj. założenia, że jest on zgodny z Konstytucją, dopóki w postępowaniu przed Trybunałem nie zostanie udowodnione, że jest inaczej (w. z 9 marca 2016 r., K 47/15).

5.2. Zasady orzekania

Trybunał Konstytucyjny rozpatruje sprawy dotyczące hierarchicznej kontroli norm prawnych w składach pięcioosobowych w razie kontroli ustawy lub umowy międzynarodowej bądź w składach trzyosobowych, jeśli chodzi o kontrolę aktu podustawowego. Jednocześnie każda sprawa o szczególnej zawężoności lub doniosłości może być rozpatrzona w pełnym składzie. O spełnieniu tej przesłanki rozstrzyga Prezes Trybunału z własnej inicjatywy lub na wniosek składu orzekającego. W pełnym składzie rozpatrywane są także sprawy inicjowane w trybie kontroli prewencyjnej oraz takie, w których Trybunał zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie. Pełny skład Trybunału Konstytucyjnego tworzą wszyscy sędziowie, którzy mają zdolność orzekania w dniu wydawania wyroku (w. z 9 marca 2016 r., K 47/15). W 2015 r. Trybunał wydał 9 wyroków w pełnym składzie: w. z 11 marca 2015 r., P 4/14; w. z 26 maja 2015 r., Kp 2/13; w. z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13; w. z 31 lipca 2015 r., K 41/12; w. z 30 września 2015 r., K 3/13; w. z 7 października 2015 r., K 12/14; w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15; w. z 21 października 2015 r., P 32/12; w. z 4 listopada 2015 r., K 1/14.

Rozstrzygając o hierarchicznej zgodności norm prawnych, Trybunał nie może samodzielnie określić przedmiotu ani wzorca kontroli (tzw. zakres zaskarżenia). Obowiązek ten należy do podmiotu inicjującego postępowanie przed Trybunałem (art. 50 ustawy o TK z 2015 r.). W razie pewnych wątpliwości co do przedmiotu lub wzorca, określonych w *petitum* wniosku, Trybunał stosuje zasadę *falsa demonstratio non nocet*. Zgodnie z nią przy odtwarzaniu zakresu zaskarżenia decydujące znaczenie należy przypisać nie tyle żądaniu wskazanemu w *petitum*, ile całej treści pisma inicjującego postępowanie, z uwzględnieniem uzasadnienia (w. z 16 czerwca 2015 r., K 25/12). Niedopuszczalne jest przy tym rozszerzanie zakresu zaskarżenia przez innych uczestników postępowania, np. w razie wniosku zainicjowanego w trybie kontroli prewencyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich nie może rozszerzać zakresu zaskarżenia o przepisy, które nie zostały wskazane przez Prezydenta (w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15).

Poza precyzyjnym określeniem kwestionowanego przepisu aktu normatywnego podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym musi także wskazać argumenty za orzeczeniem o jego niekonstytucyjności. Hierarchiczna kontrola norm przez Trybunał opiera się bowiem na domniemaniu konstytucyjności kwestionowanego przepisu. Podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem powinien przedstawić dowód niekonstytucyjności pozwalający to domniemanie obalić w konfrontacji ze wskazanym wzorcem kontroli. Brak uzasadnienia postawionego zarzutu stanowi uchybienie warunkom formalnym i skutkuje umorzeniem postępowania (p. z 23 września 2015 r., P 80/15). Uzasadnienie nie może mieć przy tym charakteru pozorneo. Nie wystarcza więc sformułowanie samej tezy o niekonstytucyjności

przepisu wraz z przytoczeniem literalnego brzmienia wzorca kontroli (*p. z 28 lipca 2015 r., K 53/13*). Niedopuszczalne jest także przywoływanie argumentów o poziomej sprzeczności norm, przedstawionych „za pośrednictwem” wzorców konstytucyjnych (*p. z 4 listopada 2015 r., K 9/14*). Trybunał nie ogranicza się przy tym do analizy stanowisk uczestników postępowania. Może także uwzględniać dowody, których inicjator postępowania nie powołał. W toku postępowania Trybunał bada bowiem wszystkie istotne okoliczności, dążąc do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy (art. 51 ustawy o TK z 2015 r.). Niemniej pismo procesowe inicjujące postępowanie przed Trybunałem musi spełniać co najmniej minimalne wymogi formalne przewidziane prawem (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Postępowanie przed Trybunałem co do zasady jest pisemne, a rozstrzygnięcia zapadają na rozprawie albo na posiedzeniu niejawnym. W poprzednim stanie prawnym zasadą było rozpoznawanie spraw na rozprawie. Trybunał mógł wydać wyrok na posiedzeniu niejawnym jedynie w sprawach skarg konstytucyjnych, w sytuacji gdy ze stanowisk uczestników bezspornie wynikało, że akt normatywny, będący przedmiotem kontroli, jest niezgodny z Konstytucją (art. 59 ustawy o TK z 1997 r.). W ustawie o TK z 2015 r. rozszerzono możliwość wydania wyroku przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym. Obecnie Trybunał może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym każdą sprawę, niezależnie od trybu, w jakim została zainicjowana, jeżeli pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody w sprawie stanowią wystarczającą podstawę wydania wyroku lub jeżeli sprawa dotyczy zagadnienia, które było już oceniane przez Trybunał (*w. z 27 października 2015 r., K 5/14*). O tym, czy sprawa zostanie rozpoznana na posiedzeniu niejawnym, czy na rozprawie, decyduje skład orzekający z własnej inicjatywy lub na wniosek. Wnioski o rozpoznanie sprawy na rozprawie mogą zgłaszać podmioty inicjujące postępowanie, a jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny – także Prezes Trybunału (art. 81 ustawy o TK z 2015 r.).

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Wchodzą w życie z dniem ich ogłoszenia. Skutkiem wyroku o niezgodności normy z wzorcem zawartym w akcie normatywnym wyższej rangi jest utrata przez nią mocy obowiązującej. Trybunał może jednak przesunąć w czasie termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego aktu normatywnego (art. 190 ust. 3 Konstytucji). Skorzystanie z tej kompetencji przez Trybunał ma na celu minimalizację negatywnych następstw natychmiastowej utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne normy (*w. z 22 września 2015 r., SK 21/14*). Rozwiązanie to daje ustawodawcy niezbędny czas na konieczną zmianę prawa, co ma zapobiegać powstaniu luki prawnej i naruszeniu przez to zasady bezpieczeństwa prawnego (*w. z 24 lutego 2015 r., K 34/12*).

W 2015 r. średni czas rozpatrzenia sprawy przez Trybunał Konstytucyjny wyniósł 21 miesięcy.

5.3. Rodzaje rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego

Rozstrzygając sprawę, Trybunał Konstytucyjny wydaje orzeczenie w formie wyroku lub postanowienia.

Wyroki Trybunału najczęściej odnoszą się do konkretnego przepisu i potwierdzają hierarchiczną zgodność odtworzonej z niego normy prawnej ze wskazanym wzorcem kontroli, stwierdzają jej niezgodność ze wskazanym wzorcem kontroli albo

stwierdzają, że wzorzec kontroli był nieadekwatny do kontrolowanej normy. W takim wypadku sentencja wyroku przyjmuje postać prostego stwierdzenia: „(przepis) jest zgodny/niezgodny/nie jest niezgodny z (przepis wyższego rzędu)”. Orzeczenie o niezgodności skutkuje uchyleniem przepisu.

Trybunał wydaje również wyroki, których sentencja odbiega od powyższego schematu. Dotyczy to sytuacji, w których Trybunał stwierdza hierarchiczną zgodność lub niezgodność przepisu w określonym zakresie (tzw. wyrok zakresowy) albo w określonym rozumieniu (tzw. wyrok interpretacyjny) ze wskazanym wzorcem kontroli. Przyjęcie sentencji interpretacyjnej w wypadku orzeczenia o niekonstytucyjności powoduje, że formalnie przepis dalej obowiązuje. Odtworzona z niego niekonstytucyjna norma prawna zostaje uchylona, natomiast pozostałe normy prawne wywodzone z tego przepisu dalej są elementami systemu prawa. Trybunał może też stwierdzić, że tylko jedna norma wywodzona z danego przepisu jest zgodna ze wskazanym wzorcem kontroli, a wszystkie pozostałe są z nim niezgodne.

Wydając wyrok interpretacyjny, Trybunał najczęściej posługuje się formułą „(przepis) rozumiany w ten sposób, że (...) jest zgodny/niezgodny/nie jest niezgodny z (przepis wyższego rzędu)” (w. z 27 października 2015 r., SK 9/13). Taka sentencja pozwala na potwierdzenie hierarchicznej zgodności normy prawnej ze wskazanym wzorcem kontroli lub wyeliminowanie normy hierarchicznie z nim niezgodnej, odtworzonej z danego przepisu pod warunkiem rozumienia go w określony sposób. Sentencja wyroku interpretacyjnego może również przyjąć postać: „(przepis) rozumiany w sposób inny niż (...) jest niezgodny z (przepis wyższego rzędu)”. W ten sposób Trybunał wyklucza – jako niekonstytucyjne – wszystkie normy prawne, które można by z niego odtworzyć w razie przyjęcia rozumienia przepisu innego niż wskazane w sentencji (w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15).

Wyroki zakresowe obejmują normę prawną wywiedzioną nie z całego przepisu, ale tylko z jego określonej części (w. z 31 lipca 2015 r., K 41/12). Sentencja w takich wyrokach najczęściej przyjmuje postać: „(przepis) w zakresie, w jakim (...), jest zgodny/niezgodny/nie jest niezgodny z (przepis wyższego rzędu)”.

Trybunał wydaje także wyroki, w których orzeka o normach prawnych pod względem zupełności regulacji (tzw. wyroki o pominięciu legislacyjnym). W takim wypadku Trybunał ocenia, czy brak pewnego elementu kwestionowanej normy prawnej powoduje, że jest ona niezgodna z Konstytucją (w. z 3 marca 2015 r., K 39/13). W sentencji takiego wyroku zazwyczaj przyjmuje się formułę „[przepis] w zakresie, w jakim pomija (...), jest zgodny/niezgodny z (...)”. Z uwagi na kompetencję Trybunału do orzekania o przepisach prawa stanowionego wydanie wyroku o pominięciu legislacyjnym może nastąpić wyjątkowo. Trybunał nie ma natomiast kompetencji do orzekania o zaniechaniach legislacyjnych, polegających na niewydaniu aktu normatywnego, którego obowiązek wydania wynika z norm prawnych, np. konstytucyjnych (w. z 3 marca 2015 r., K 39/13).

Drugą kategorią orzeczeń wydawanych przez Trybunał są postanowienia. Postępowanie kończy się wydaniem postanowienia w razie wystąpienia okoliczności uzasadniających jego umorzenie (etap kontroli merytorycznej) albo odmowę nadania dalszego biegu pismu procesowemu (etap kontroli wstępnej). W zależności od tego, kiedy ujawni się przesłanka umorzenia, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania na posiedzeniu niejawnym albo na rozprawie (art. 104 ust. 2 ustawy

o TK z 2015 r.). Zgodnie z art. 104 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r. może to nastąpić na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego lub skargi, utraty mocy obowiązującej przez zakwestionowany akt normatywny lub wtedy, gdy wydanie wyroku jest zbędne lub niedopuszczalne. Trybunał umarza postępowanie również w sytuacji, w której grupy parlamentarne nowej kadencji Sejmu i Senatu nie potwierdzą swojego poparcia wniosków złożonych w trakcie trwania poprzedniej kadencji Sejmu i Senatu (art. 71 ust. 3 ustawy o TK z 2015 r.).

Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli podmiot inicjujący postępowanie w terminie najpóźniej 7 dni od dnia doręczenia mu zawiadomienia o terminie rozprawy wycofa wnioski, pytanie prawne lub skargę konstytucyjną. Dopuszczalność takiej czynności – poza ustaleniem, czy zostały spełnione wymogi formalne – nie podlega ocenie Trybunału. Jest on związany takim rozporządzeniem inicjatora postępowania (*p. z 25 listopada 2015 r., K 29/15*).

Utrata mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu może być podstawą umorzenia postępowania przed Trybunałem wtedy, gdy przepis ten został formalnie uchylony oraz nie może być nadal stosowany, np. na podstawie regulacji przejściowych (*p. z 30 czerwca 2015 r., U 9/14*). Rekonstruowana z uchylonego przepisu norma prawna nie może więc stanowić podstawy prawnej indywidualnego aktu stosowania prawa. Utrata mocy obowiązującej przepisu zachodzi także w razie stwierdzenia jego niekonstytucyjności, gdyż w następstwie wyroku następuje derogacja przepisu (*p. z 3 listopada 2015 r., K 32/14*).

Przesłanka zbędności wydania wyroku zachodzi między innymi w wypadku ziszczenia się ujemnej przesłanki procesowej w postaci zakazu ponownego orzekania o tym samym (*ne bis in idem*). Zasada *ne bis in idem* znajduje zastosowanie, jeżeli istnieje wcześniejsze orzeczenie Trybunału o zgodności badanej normy prawnej ze wskazanym wzorcem kontroli lub jeżeli Trybunał uznał wskazany wzorzec za nieadekwatny do badania danego przedmiotu kontroli (*p. z 2 czerwca 2015 r., P 35/15*). Nie wyklucza to ponownego badania normy prawnej w razie wskazania nowych wzorców kontroli, a nawet z tymi samym wzorcami, jeżeli zostaną przedstawione nowe, niepowołane wcześniej argumenty, okoliczności lub dowody uzasadniające przeprowadzenie postępowania i wydanie wyroku (*p. z 21 lipca 2015 r., P 57/15*). Przesłanka zbędności wydania wyroku zachodzi w szczególności wtedy, gdy w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia Trybunału (art. 104 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 2015 r.). Umożliwia to Trybunałowi eliminowanie spraw o marginalnym znaczeniu konstytucyjnym (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*). Umorzenie postępowania na podstawie tej przesłanki może nastąpić po łącznym spełnieniu dwóch warunków. Po pierwsze, w sprawie nie może występować istotne zagadnienie prawne, a po drugie, nie wymaga ona rozstrzygnięcia Trybunału. Samo uznanie przez Trybunał, że określone zagadnienie prawne jest nieistotne, nie jest wystarczające do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania. Wydanie rozstrzygnięcia może być bowiem konieczne do realizowania ustrojowych funkcji Trybunału lub gdy od rozstrzygnięcia zależy wykonanie kompetencji przez inne organy państwa, w tym przez sądy przedstawiające pytania prawne (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

O umorzeniu postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku przesądza niespełnienie przez inicjatora postępowania przed Trybunałem przesłanek dopuszczalności wniesienia skargi konstytucyjnej, pytania prawnego lub wniosku,

np. brak wskazania w skardze, jakie konstytucyjne prawo lub jaka konstytucyjna wolność zostały naruszone (*p. z 28 kwietnia 2015 r., SK 58/13*), brak wykazania, że od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem, który skierował pytanie prawne (*p. z 21 kwietnia 2015 r., P 79/14*), brak uzasadnienia przedstawionych zarzutów (*w. z 4 listopada 2014 r., K 1/14*). Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku także w razie wystąpienia ujemnej przesłanki procesowej, np. w postaci powagi rzeczy osądzonej – *res iudicata*, a więc wtedy, gdy zaskarżony przepis był już przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału, a postępowanie zostało zainicjowane przez ten sam podmiot (*p. z 23 września 2015 r., P 18/15*).

6. Pozostałe kompetencje

Poza hierarchiczną kontrolą norm prawnych Konstytucja przyznaje Trybunałowi Konstytucyjnemu kompetencje w zakresie orzekania w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych (art. 188 pkt 4 Konstytucji), sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa (art. 189 Konstytucji) oraz stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta (art. 131 ust. 1 Konstytucji). W 2015 r. Trybunał nie orzekał w żadnej z wyżej wymienionych kategorii spraw.

Zgodnie z ustawą o TK z 2015 r. Trybunał ma kompetencję do wydawania tzw. postanowień zabezpieczających (art. 68 ustawy o TK z 2015 r.). Wydanie takiego postanowienia jest dopuszczalne w sprawach inicjowanych skargami konstytucyjnymi, a jego celem jest zabezpieczenie skarżącego przed nieodwracalnymi skutkami, które mogłyby spowodować wykonanie orzeczenia zapadłego w jego sprawie. Nie wyłącza to możliwości wydawania postanowień zabezpieczających w innych sytuacjach na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, zwłaszcza gdy przemawia za tym konieczność zapobieżenia kryzysowi konstytucyjnemu (art. 74 ustawy o TK z 2015 r.; *p. z 30 listopada 2015 r., K 34/15*). Trybunał może także, na wniosek uczestnika postępowania, rozstrzygać o wątpliwościach co do treści orzeczenia (art. 107 ustawy o TK z 2015 r.).

W celu usunięcia istniejących niespójności systemowych Trybunał wydaje postanowienia sygnalizacyjne. Kompetencja ta pozwala Trybunałowi na zwrócenie uwagi organom stanowiącym prawo na konieczność podjęcia działań prawodawczych mających na celu usunięcie istniejących uchybień lub luk w prawie (*p. z 3 lutego 2015 r., S 1/15*). Postanowienia sygnalizacyjne Trybunał wydaje z własnej inicjatywy. Podmioty inicjujące postępowanie przed Trybunałem nie mają kompetencji do wnoszenia o wydanie przez Trybunał takiego postanowienia. Tego typu wnioski Trybunał pozostawia bez rozpoznania (*w. z 3 marca 2015 r., K 39/13*).

Pewne kompetencje Trybunału wynikają także z prawa Unii Europejskiej. W razie wątpliwości co do ważności albo interpretacji przepisów unijnego prawa pochodnego Trybunał może zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym (art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Zwrócenie się z pytaniem do Trybunału Sprawiedliwości możliwe jest jedynie wówczas, gdy decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku przez Trybunał Konstytucyjny (*w. z 17 marca 2015 r., K 31/13*). Z tej kompetencji Trybunał skorzystał po raz

pierwszy w związku ze sprawą dotyczącą wyłączenia stosowania obniżonych stawek VAT do książek wydawanych w formie cyfrowej i innych publikacji elektronicznych (*p. z 7 lipca 2015 r., K 61/13*).

7. Biuro Trybunału Konstytucyjnego

Zarówno w świetle poprzednio obowiązującej, jak i nowej ustawy Biuro Trybunału Konstytucyjnego pełni funkcję wspierającą w zakresie zapewnienia Trybunałowi organizacyjnych i administracyjnych warunków pracy. Biuro Trybunału Konstytucyjnego podlega Prezesowi Trybunału; kieruje nim szef Biura. Ustawa z 25 czerwca 2015 r. szerzej niż poprzednia określiła zadania i kompetencje szefa Biura, a także wyodrębniła służbę prawną Trybunału Konstytucyjnego, złożoną z pracowników Biura Trybunału związanych bezpośrednio z jego działalnością orzeczniczą i pomocą w tym zakresie w pracy sędziów. Zgodnie z postanowieniami ustawy szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura Trybunału Konstytucyjnego, zakres zadań i sposób ich wykonywania przez szefa Biura, a także zakres, sposób i warunki wykonywania zadań przez służbę prawną Trybunału określił Statut Biura przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego 15 września 2015 r.

Kwestie szczegółowe zostały również określone w zarządzeniach Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, w tym w zarządzeniu nr 1/2015 z dnia 16 września 2015 r. w sprawie wykazu stanowisk w służbie prawnej Trybunału Konstytucyjnego oraz szczegółowych wymagań kwalifikacyjnych związanych z zajmowaniem tych stanowisk.

8. Kryzys konstytucyjny trwający od 23 października 2015 r.

Od października 2015 r. Trybunał Konstytucyjny funkcjonuje w złożonym otoczeniu instytucjonalnym, prawnym i politycznym, związanym z upływem jesieni 2015 r. kadencji pięciorga sędziów Trybunału oraz uzupełnieniem trzech wakatów powstałych 7 listopada i kolejnych dwóch – 3 i 9 grudnia 2015 r. Uzupełnienie 1/5 składu Trybunału stało się poważnym problemem mającym przełożenie na możliwość i zakres wykonywania przez sąd konstytucyjny jego zadań określonych w Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny – w duchu odpowiedzialności za zachowanie ładu konstytucyjnego w państwie, respektując wyrażoną w preambule do Konstytucji zasadę współdziałania władz i chroniąc zasadnicze wartości konstytucyjne – podjął próby współpracy z władzą ustawodawczą i wykonawczą, w szczególności z Prezydentem Rzeczypospolitej. Trybunał stał się stroną dialogu w staraniach o rozwiązanie problemu obsady wakatów. Nie przyniosło to jak dotąd pożądaných efektów (*p. z 7 stycznia 2016 r., U 8/15*).

Bezpośrednią – choć nie wyłączną – przyczyną powstania kryzysu związanego z upływem kadencji pięciorga sędziów Trybunału Konstytucyjnego pod koniec 2015 r. i wyborem ich następców było dodanie w trakcie prac sejmowych art. 137 do nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (ustawa z 25 czerwca 2015 r.). Wskazany przepis, wprowadzony w drodze poprawki poselskiej, określał odrębny od ogólnego termin złożenia wniosków w sprawie zgłoszenia kandydatów na sędziów Trybunału Konstytucyjnego na miejsca opróżnione w 2015 r. Termin określono w sposób, który Sejmowi VII kadencji umożliwiał, choć nie nakazywał, wybór pięciu zamiast trzech sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Sejm VII kadencji wybrał ich 8 października 2015 r.

23 października 2015 r. do Trybunału Konstytucyjnego wpłynął wniosek grupy posłów w sprawie kontroli wszystkich kluczowych przepisów nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, w tym art. 137, z Konstytucją (sprawa K 29/15). By Trybunał mógł orzekać w warunkach pewności co do konstytucyjności prawa regulującego rozpatrywanie przedłożonych mu spraw, przewodniczący składu orzekającego przed ukonstytuowaniem się nowo wybranego parlamentu zarządzeniem z 4 listopada 2015 r. wyznaczył na 25 listopada 2015 r. rozprawę dotyczącą części zarzutów i na 21 grudnia 2015 r. rozprawę dotyczącą pozostałych zarzutów. Trybunał postanowił w pierwszej kolejności ocenić konstytucyjność przepisów regulujących tryb wyboru sędziów konstytucyjnych na miejsca opróżnione w 2015 r. ze względu na doniosłość ustrojową tego zagadnienia. Od rozstrzygnięcia tej kwestii zależało zapewnienie Trybunałowi Konstytucyjnemu ciągłości pracy. Trybunał uznał, że wątpliwości konstytucyjne w tym zakresie należy rozwiązać niezwłocznie (*p. z 25 listopada 2015 r., K 29/15*).

W piśmie z 10 listopada 2015 r. wnioskodawca cofnął wniosek z 23 października 2015 r. Pismo cofające wniosek spełniło wymagania formalne, wobec czego Trybunał Konstytucyjny – zgodnie z ustawą – musiał umorzyć postępowanie. Jeśli spełnione są wymagania formalne, to dopuszczalność i celowość cofnięcia wniosku nie podlega ocenie Trybunału. Jest to jeden z elementów zasady dyspozytywności w postępowaniu przed sądem konstytucyjnym (*p. z 25 listopada 2015 r., K 29/15*).

17 listopada 2015 r. inna grupa posłów wystąpiła do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem tożsamym treściowo z uprzednio złożonym do Trybunału 23 października 2015 r. i wycofanym 10 listopada 2015 r. (sprawa K 34/15). W ten sposób Trybunał mógł dokończyć zainicjowane wnioskiem z 23 października 2015 r. postępowanie w sprawie konstytucyjności podstawy prawnej istotnego etapu procedury wyboru sędziów konstytucyjnych na miejsca opróżnione w 2015 r.

Mimo upływu kadencji trojga sędziów Trybunału Konstytucyjnego 6 listopada 2015 r. Prezydent nie odebrał ślubowania od trzech sędziów Trybunału wybranych 8 października 2015 r. przez Sejm VII kadencji.

Równoległe do działań podejmowanych przez Trybunał Konstytucyjny, warunkowanych możliwością działania Trybunału co do zasady wyłącznie na wniosek uprawnionego podmiotu, określone działania podejmował Sejm VIII kadencji. 12 listopada 2015 r., tj. pierwszego dnia nowej kadencji Sejmu, do Sejmu wpłynął poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, wycofany nazajutrz (druk sejmowy nr 6/VIII kadencja). Był to pierwszy projekt ustawy wniesiony w nowej kadencji Sejmu.

13 listopada 2015 r., tj. dzień po rozpoczęciu nowej kadencji Sejmu, do Sejmu wpłynął kolejny poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Ustawę uchwalono 19 listopada 2015 r. Nazajutrz została ona przyjęta bez poprawek przez Senat, podpisana przez Prezydenta i ogłoszona w Dzienniku Ustaw. Była to pierwsza ustawa uchwalona przez Sejm VIII kadencji. Weszła w życie 5 grudnia 2015 r. Wśród wprowadzonych przez nią zmian znalazło się uchylenie art. 137 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym i dodanie do niej art. 137a, określającego nowy termin złożenia wniosku w sprawie zgłoszenia kandydatów na sędziów Trybunału Konstytucyjnego na miejsca opróżnione w 2015 r. Wynosił on siedem dni od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Ustawa zmieniająca z 19 listopada 2015 r. wzbudziła wątpliwości konstytucyjne czterech podmiotów, które wystąpiły do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskami w sprawie kontroli jej konstytucyjności. Były to: grupa posłów (23 listopada 2015 r.), Rzecznik Praw Obywatelskich (23 listopada 2015 r.), Krajowa Rada Sądownictwa (25 listopada 2015 r.) i Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego (30 listopada 2015 r.). Wszystkie wnioski zostały połączone do wspólnego rozpoznania pod sygnaturą *K 35/15*.

25 listopada 2015 r. Sejm VIII kadencji przyjął pięć uchwał „w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2015 r.” w sprawie wyboru pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego przez Sejm VII kadencji. Jednocześnie Sejm VIII kadencji zwrócił się do Prezydenta o powstrzymanie się od odbioru ślubowania od osób wskazanych w tych uchwałach.

25 listopada 2015 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt uchwały w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu, przewidujący, że wnioski w sprawie wyboru m.in. sędziów Trybunału Konstytucyjnego składa się Marszałkowi Sejmu w terminie przez niego ustalonym w przypadku zaistnienia innych niż dotychczas wskazane w Regulaminie Sejmu okoliczności (m.in. upływ kadencji, odwołanie, stwierdzenie wygaśnięcia mandatu) powodujących konieczność dokonania wyboru. Tego samego dnia uchwałę przyjęto. Dzień później została ona ogłoszona w Monitorze Polskim (M.P. poz. 1136) i weszła w życie z dniem ogłoszenia. Na tej podstawie Marszałek Sejmu ustalił termin zgłaszania kandydatur na stanowiska pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego opróżnione w 2015 r. na 1 grudnia 2015 r.

30 listopada 2015 r. na wniosek grupy posłów, która zainicjowała postępowanie w sprawie *K 34/15*, Trybunał Konstytucyjny wydał postanowienie tymczasowe o zabezpieczeniu wniosku grupy posłów o kontrolę konstytucyjności przepisów ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, w którym wezwał Sejm do powstrzymania się od dokonywania czynności zmierzających do wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego do czasu wydania przez Trybunał Konstytucyjny ostatecznego orzeczenia w sprawie *K 34/15*. Podstawą prawną wydania tego postanowienia przez Trybunał były przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosowane odpowiednio na podstawie odesłania zawartego w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym. Postanowienie zostało wydane z uwagi na konieczność zapobieżenia kryzysowi konstytucyjnemu (*p. z 30 listopada 2015 r., K 34/15*). Postanowienie tymczasowe o zabezpieczeniu wniosku jest nadzwyczajnym środkiem prawnym mającym na celu czasowe wstrzymanie podejmowania i wykonywania rozstrzygnięć innych organów władzy do czasu rozstrzygnięcia przez Trybunał Konstytucyjny kwestii zgodności z Konstytucją przepisów prawnych, na których podstawie dane rozstrzygnięcie ma zostać wydane. Postanowienie Trybunału nie uchyla ani nie podważa jakiegokolwiek rozstrzygnięcia innego organu władzy publicznej, ale wyłącznie na pewien czas – do momentu orzeczenia przez Trybunał o konstytucyjności lub niekonstytucyjności zakwestionowanych przepisów – wstrzymuje podjęcie rozstrzygnięcia lub jego wykonanie. W wypadku sprawy *K 34/15* były to trzy dni.

Mimo wydania przez Trybunał Konstytucyjny postanowienia tymczasowego o zabezpieczeniu wniosku grupy posłów, która zainicjowała postępowanie w sprawie *K 34/15*, 2 grudnia 2015 r. Sejm VIII kadencji wybrał pięć osób na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Tego samego dnia uchwały opublikowano w Monitorze Polskim, a 3 grudnia 2015 r. o godzinie 1:30 w nocy – na kilka godzin przed

rozpoczęciem rozprawy w sprawie *K 34/15* – Prezydent odebrał ślubowanie od czterech osób wybranych kilka godzin wcześniej przez Sejm VIII kadencji na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

3 grudnia 2015 r. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok w sprawie *K 34/15*. Orzekł w nim m.in., że art. 137 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2015 r. jest niekonstytucyjny w zakresie, w jakim umożliwił wybór sędziów Trybunału Konstytucyjnego na miejsca, które zostały opróżnione już podczas VIII kadencji Sejmu. Dotyczyło to sędziów, którzy mieli rozpocząć kadencje 3 i 9 grudnia 2015 r. Niekonstytucyjność podstawy prawnej istotnego etapu procedury wyboru tych dwóch sędziów skutkowałą zamknięciem niezakończonego jeszcze postępowania w sprawie objęcia funkcji sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny uznał art. 137 ustawy za konstytucyjny w zakresie, w jakim umożliwił wybór sędziów Trybunału Konstytucyjnego na miejsca, które zostały opróżnione jeszcze w czasie trwania VII kadencji Sejmu. To znaczy, że postępowanie w sprawie objęcia funkcji sędziego Trybunału Konstytucyjnego przez sędziów wybranych na miejsca opróżnione 6 listopada 2015 r. powinno zostać niezwłocznie zakończone odebraniem od nich ślubowania przez Prezydenta. Jest to jego prawny obowiązek (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

4 grudnia 2015 r. grupa posłów wystąpiła do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie kontroli pięciu uchwał Sejmu z 25 listopada 2015 r. „w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2015 r.” w sprawie wyboru pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego przez Sejm VII kadencji oraz w sprawie kontroli pięciu uchwał Sejmu VIII kadencji z 2 grudnia 2015 r. w sprawie wyboru pięciu osób na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego (*sprawa U 8/15*).

9 grudnia 2015 r. Prezydent odebrał ślubowanie od piątej osoby wybranej 2 grudnia 2015 r. przez Sejm VIII kadencji na stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Tego samego dnia Trybunał wydał wyrok w sprawie ustawy z 19 listopada 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Orzekł w nim o niekonstytucyjności m.in. art. 137a w zakresie, w jakim ten przepis umożliwiał wybór sędziów Trybunału Konstytucyjnego na miejsca, które zostały opróżnione jeszcze podczas VII kadencji Sejmu i które przez Sejm VII kadencji zostały skutecznie obsadzone trzema uchwałami z 8 października 2015 r. w sprawie wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Zastosowanie art. 137a ustawy w pełni doprowadziłoby do wyboru większej liczby sędziów Trybunału Konstytucyjnego niż przewidziana w Konstytucji – osiemnastu zamiast piętnastu (*w. z 9 grudnia 2015 r., K 35/15*).

15 grudnia 2015 r. do Sejmu wpłynął kolejny poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Sejm uchwalił tę ustawę 22 grudnia 2015 r., Senat przyjął ją bez poprawek 24 grudnia 2015 r., a Prezydent podpisał ją 28 grudnia 2015 r. Tego samego dnia ustawę ogłoszono w Dzienniku Ustaw. Weszła ona w życie z dniem ogłoszenia. Ustawa wprowadziła liczne zmiany do organizacji i funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego. Z wnioskami do Trybunału w sprawie kontroli jej konstytucyjności wystąpiło pięć podmiotów: Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego (29 grudnia 2015 r.), grupa posłów (29 grudnia 2015 r.), kolejna grupa posłów (5 stycznia 2016 r.), Rzecznik Praw Obywatelskich (8 stycznia 2016 r.) i Krajowa Rada Sądownictwa (15 stycznia 2016 r.). Trybunał Konstytucyjny rozpoznał połączone wnioski pod

wspólną sygnaturą *K 47/15* na rozprawie 8 i 9 marca 2016 r. i stwierdził niekonstytucyjność zarówno całej ustawy, jak i jej poszczególnych rozwiązań.

7 stycznia 2016 r. Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie w sprawie kontroli pięciu uchwał Sejmu z 25 listopada 2015 r. „w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2015 r.” dotyczących wyboru pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego przez Sejm VII kadencji oraz w sprawie kontroli pięciu uchwał Sejmu VIII kadencji z 2 grudnia 2015 r. w sprawie wyboru pięciu osób na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego (sprawa *U 8/15*). Trybunał uznał, że wskazane uchwały nie są aktami normatywnymi. Pierwsza grupa uchwał to nieprawotwórcze uchwały prawnie niewiążące, a druga to uchwały nieprawotwórcze będące indywidualnymi aktami stosowania prawa. Trybunał Konstytucyjny nie może orzekać o tego typu aktach, dlatego umorzył postępowanie ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia. Umarzając postępowanie, Trybunał przypomniał, że kwestionowanie skuteczności wyboru trzech sędziów Trybunału Konstytucyjnego przez Sejm VII kadencji jest bezpodstawne (*p. z 7 stycznia 2016 r., U 8/15*). Po wydaniu tego postanowienia Prezes Trybunału Konstytucyjnego włączył do orzekania dwoje sędziów konstytucyjnych wybranych 2 grudnia 2015 r. na miejsca sędziów, których kadencje zakończyły się odpowiednio 2 i 8 grudnia 2015 r.

23 grudnia 2015 r. Minister Spraw Zagranicznych wystąpił do Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (tzw. Komisji Weneckiej), będącej organem doradczym Rady Europy w sprawach konstytucyjnych, o wydanie opinii na temat zmian w polskim prawie dotyczących Trybunału Konstytucyjnego. Delegacja Komisji Weneckiej przybyła do Polski z dwudniową wizytą (8 i 9 lutego 2016 r.). Przedstawiciele Komisji spotkali się m.in. z Prezydentem, Marszałkiem Sejmu, Marszałkiem Senatu, posłami i senatorami, Wiceprezesem Rady Ministrów i przedstawicielami Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministrem Spraw Zagranicznych, Ministrem Sprawiedliwości, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, przedstawicielami Sądu Najwyższego, Krajowej Rady Sądownictwa, Trybunału Konstytucyjnego oraz organizacji pozarządowych – Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Instytutu na rzecz Kultury Prawnej „Ordo Iuris”.

11 marca 2016 r. Komisja Wenecka wydała opinię, w której krytycznie oceniła zmiany wprowadzone do nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przez nowelizację grudnia, w szczególności: wyznaczanie terminów rozpraw i posiedzeń niejawnych według kolejności wpływu spraw (pkt 65 opinii), wymóg udziału co najmniej 13 sędziów do orzekania w pełnym składzie (pkt 71), wprowadzenie większości kwalifikowanej 2/3 głosów potrzebnej do wydania orzeczenia w pełnym składzie (pkt 79), zakaz odbywania się rozprawy wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie, a w wypadku spraw orzekanych w pełnym składzie – wcześniej niż po upływie 6 miesięcy (pkt 87). Zdaniem Komisji wskazane zmiany proceduralne mogą doprowadzić do uniemożliwienia Trybunałowi Konstytucyjnemu realizacji jego obowiązku i kompetencji do kontroli konstytucyjności prawa, a tym samym pełnienia funkcji strażnika Konstytucji. Zagroza to zasadzie rządów prawa i funkcjonowaniu ustroju demokratycznego, zakładającego istnienie mechanizmu wzajemnego równoważenia się poszczególnych władz i kontrolowania się przez poszczególne władze. Sąd konstytucyjny jest kluczowym elementem tego mechanizmu (pkt 88–90 opinii).

Równie negatywnie Komisja Wenecka odniosła się do wprowadzonej nowelizacją grudniową możliwości wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego Trybunału Konstytucyjnego na wniosek Prezydenta lub Ministra Sprawiedliwości (pkt 93 opinii) oraz do przyznania Sejmowi kompetencji do złożenia sędziego Trybunału z urzędu na wniosek Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału. Komisja oceniła te zmiany jako stwarzające zagrożenie dla niezależności Trybunału Konstytucyjnego i zasady podziału władz (pkt 94). Wskazała ponadto, że nowelizacja grudniowa uchylili wiele przepisów nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym bez wyraźnego powodu (pkt 95–97).

Odnosząc się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r. w sprawie *K 47/15*, Komisja oceniła, że Trybunał mógł nie zastosować przepisów będących jednocześnie przedmiotem kontroli i orzekać w tym zakresie na podstawie Konstytucji. Zdaniem Komisji ta kompetencja Trybunału wynika z samej istoty sądownictwa konstytucyjnego (pkt 40). Co więcej, z uwagi na zasadę nadrzędności konstytucji ustawę zagrażającą efektywności systemu kontroli konstytucyjności prawa należy ocenić przed jej zastosowaniem w poszczególnych sprawach (pkt 41). Komisja Wenecka negatywnie oceniła zapowiedź Rady Ministrów nieopublikowania powyższego wyroku i zaznaczyła, że standardy europejskie i międzynarodowe – podział władz, niezależność sądownictwa, zasada rządów prawa – wymagają jego uszanowania (pkt 43, 124 i 142). Podkreśliła, że rozwiązanie trwającego kryzysu konstytucyjnego musi być oparte na poszanowaniu Konstytucji rozumianej w sposób wynikający z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (pkt 123), wykonaniu wyroków Trybunału (pkt 136) i na zasadzie współdziałania władz (pkt 133). W tym kontekście uznała publikację wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r. w sprawie *K 47/15* i jego wykonanie za warunek wstępny znalezienia rozwiązania trwającego kryzysu (pkt 143).

Komisja Wenecka uznała, że trwające w Polsce ograniczanie efektywności funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego podważa trzy fundamenty Rady Europy: demokrację, prawa człowieka i rządy prawa, a przez to jest niedopuszczalne (pkt 138 opinii).

Zmiany prawne, które wprowadzono w Polsce w ostatnich miesiącach, w szczególności zmiany dotyczące Trybunału Konstytucyjnego i mediów publicznych, zwróciły uwagę instytucji Unii Europejskiej. 13 stycznia 2016 r. Komisja Europejska wszczęła wobec Polski tzw. procedurę kontroli praworządności. Z kolei 19 stycznia 2016 r. z tych samych względów w Parlamencie Europejskim odbyła się debata na temat sytuacji w Polsce.

II. Istotne zagadnienia konstytucyjne wynikające z wyroków wydanych w 2015 r.

1. Wykonywanie kompetencji przez organy demokratycznego państwa prawnego

1.1. Zasada podziału, równowagi i współdziałania władz

Konstytucja określa podstawy ustrojowe Rzeczypospolitej Polskiej. **Jednym z fundamentów ustroju państwa polskiego jest zasada podziału, równowagi i współdziałania trzech władz: ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej.**

Podział władz oznacza, że każdej z trzech władz powinny przypadać kompetencje materialnie odpowiadające jej istocie, a co więcej – każda z trzech władz powinna zachowywać pewne minimum wyłączności kompetencyjnej stanowiącej o zachowaniu tej istoty. Z kolei równowaga władz oznacza oddziaływanie władz na siebie i wzajemne uzupełnianie ich funkcji. Każda z władz powinna dysponować takimi instrumentami, które pozwalają jej hamować działania władz pozostałych. Równoważenie się władz jest wzbogacone przez wymaganie współdziałania władz, o którym mowa we wstępie do Konstytucji. Poszczególne władze są obowiązane do współdziałania w celu zapewnienia rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych.

Zasada podziału, równowagi i współdziałania władz ma zapewniać poszanowanie kompetencji każdej z władz i stwarzać podstawę stabilnego działania mechanizmów demokratycznego państwa prawnego (*w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15; w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Realizacji ustrojowej zasady podziału, równowagi i współdziałania władz służy **zasada autonomii parlamentu. Zgodnie z nią każda z izb parlamentu samodzielnie decyduje o sprawach związanych ze swoją organizacją i funkcjonowaniem.** Dotyczy to nie tylko wewnętrznej organizacji i postępowań parlamentarnych, lecz także m.in. wyłączności decyzji w sprawach składu personalnego organów izb, budżetu izb i jego wykonania, immunitetu parlamentarzystów oraz wyłączności zarządzania terenem parlamentu.

W skład zasady autonomii parlamentu wchodzi **zasada autonomii regulaminowej izb**, tj. kompetencja do samodzielnego – bez udziału innych władz – przyjęcia regulaminu izby oraz określenia w nim spraw zastrzeżonych konstytucyjnie do jej kompetencji. Konstytucja wskazuje sferę spraw, które można regulować wyłącznie w regulaminie izby parlamentu, sferę spraw, których w regulaminie regulować nie można i które należy uregulować w ustawie, oraz sferę spraw, które można regulować w ustawie i jednocześnie w sposób uszczegóławiający w regulaminie. W tej ostatniej sferze przepisy regulaminu izby muszą być zgodne z Konstytucją i ustawami.

Określenie w ustawie terminu złożenia wniosku w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału Konstytucyjnego nie narusza konstytucyjnej zasady autonomii regulaminowej Sejmu. Ta sprawa należy bowiem do sfery spraw, które można regulować w ustawie i dodatkowo w sposób uszczegóławiający w regulaminie Sejmu, a nie do sfery spraw regulowanych wyłącznie w regulaminie. Procedura wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego nie jest wyłącznie wewnętrzną kwestią organizacji prac Sejmu i rozdziału kompetencji między jego organy wewnętrzne. Jest to zagadnienie o wiele bardziej złożone, m.in. dlatego, że wpływa na faktyczną zdolność funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego, będącego organem niezależnej i odrębnej od innych władz władzy sądowniczej, rozstrzygającym o sposobie realizacji wielu kompetencji przez inne organy władzy publicznej. Regulamin Sejmu nie został dostosowany do ustawowej regulacji terminu złożenia wniosku w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału Konstytucyjnego (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Władza sądownicza jest władzą odrębną i niezależną od pozostałych władz. Do jej istoty, a tym samym do jej wyłącznej kompetencji, należy sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (orzekanie).

Konstytucja zapewnia sądom pełną samodzielność w rozpoznawaniu spraw i orzekaniu. Oznacza to m.in., że wykonywanie funkcji orzeczniczych przez sądy musi odbywać się bez jakiegokolwiek władczej ingerencji organów innych władz. Dotyczy to także Ministra Sprawiedliwości, będącego organem władzy wykonawczej, który sprawuje zewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością sądów powszechnych. Przyznanie mu w ramach tego nadzoru kompetencji do żądania przesłania akt spraw sądowych jest nieuprawnionym wkroczeniem w sferę zastrzeżoną jedynie dla sądów i narusza zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Zewnętrzny dostęp do akt spraw sądowych, odzwierciedlających przebieg i wynik orzekania, może bowiem oddziaływać na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości – żądanie przesłania akt sprawy zaburza tok jej rozpoznania, może wywierać presję na sędziego i tym samym wpływać na sposób jej rozstrzygnięcia (*w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15*).

1.2. Wykonywanie kompetencji przez organy demokratycznego państwa prawnego

Zgodnie z konstytucyjną zasadą legalizmu organy władzy publicznej działają wyłącznie na podstawie i w granicach prawa. **Najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej, w ramach i na podstawie którego działać mają wszystkie organy władzy publicznej, jest Konstytucja.** Obowiązek jej przestrzegania w sposób szczególny ciąży na osobach sprawujących władzę. Podkreśla to m.in. rola ślubowania, które muszą złożyć przed rozpoczęciem wypełniania funkcji posłowie, senatorowie, Prezydent, członkowie Rady Ministrów itp. (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Konstytucja wskazuje Sejm jako podmiot mający kompetencję wyboru sędziów Trybunału. Jest to Sejm tej kadencji, w której trakcie następuje opróżnienie stanowiska sędziego Trybunału. Jeżeli Sejm nie zdoła wybrać sędziego Trybunału z powodu różnych okoliczności faktycznych (np. brak poparcia kandydata, krótkie terminy na wybór sędziego ze względu na bliskie wybory parlamentarne), kompetencja ta przysługuje Sejmowi kolejnej kadencji.

Niedopuszczalny konstytucyjnie jest natomiast wybór sędziów na stanowiska, które zwolnią się dopiero podczas kolejnej kadencji Sejmu. Taki wybór byłby wyborem dokonany przez organ niemający do tego kompetencji. Dlatego częściowo niezgodny z Konstytucją był przepis ustawy, na podstawie którego Sejm VII kadencji wybrał nie tylko trzech sędziów Trybunału Konstytucyjnego na stanowiska sędziowskie opróżnione podczas trwania VII kadencji Sejmu, lecz także dwóch sędziów na stanowiska, które zostały opróżnione dopiero w trakcie VIII kadencji Sejmu. Podmiotem mającym kompetencję do obsady tych dwóch stanowisk był Sejm VIII kadencji (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Podobnie – przepis ustawy umożliwiający Sejmowi VIII kadencji wybór nie tylko dwóch sędziów Trybunału Konstytucyjnego na stanowiska, które zostały opróżnione na początku VIII kadencji Sejmu, lecz także na trzy stanowiska sędziowskie opróżnione pod koniec VII kadencji Sejmu i skutecznie obsadzone przez Sejm VII kadencji, naruszył wskazany standard konstytucyjny. W tym wypadku doszłoby do wybrania większej liczby sędziów Trybunału Konstytucyjnego niż określona w Konstytucji (*w. z 9 grudnia 2015 r., K 35/15*).

Kompetencja Prezydenta do wydawania aktów urzędowych niewymagających dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów (tzw. prerogatywy) nie oznacza, że głowa państwa może na ich podstawie podejmować działania w sposób całkowicie autonomiczny, uzależniony wyłącznie od jej swobodnego uznania. Prezydent – tak jak każdy organ władzy publicznej – jest obowiązany przestrzegać konstytucyjnej zasady podziału, równowagi i współdziałania władz oraz konstytucyjnej zasady legalizmu. Dlatego kompetencja Prezydenta do wydawania ściśle określonych aktów urzędowych bez podpisu Prezesa Rady Ministrów nie jest wyrazem ograniczenia ogólnie ujętej władzy Prezydenta („ducha uprawnień Prezydenta”), lecz sposobu wykonywania ściśle określonych kompetencji głowy państwa (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Konstytucja nie przyznaje Prezydentowi kompetencji w zakresie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Jedynym podmiotem kompetentnym jest w tym wypadku Sejm. **Konstytucyjnym obowiązkiem Prezydenta jest uszanowanie wyboru Sejmu i niezwłoczne odebranie ślubowania od sędziego Trybunału Konstytucyjnego wybranego przez Sejm.** Złożenie przez sędziego ślubowania jest bowiem konieczne do tego, by mógł on rozpocząć urzędowanie.

Wywiedzenie jakiegokolwiek innej normy prawnej z przepisu ustawy dotyczącego złożenia ślubowania przez sędziego Trybunału Konstytucyjnego wobec Prezydenta, np. zezwalającej mu na swobodę decyzji o ewentualnym przyjęciu lub nieprzyjęciu ślubowania, czyniłoby z Prezydenta dodatkowo – oprócz Sejmu – organ władzy publicznej mający kompetencję w zakresie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Dlatego przepis ustawy rozumiany w sposób inny niż przewidujący obowiązek Prezydenta niezwłocznego odebrania ślubowania od sędziego Trybunału Konstytucyjnego wybranego przez Sejm jest niezgodny z Konstytucją (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Z podobnych względów niekonstytucyjny był przepis wprowadzający trzydziestodniowy termin odebrania przez Prezydenta ślubowania od sędziego Trybunału Konstytucyjnego oraz przepis uzależniający początek biegu kadencji sędziego Trybunału od złożenia ślubowania (*w. z 9 grudnia 2015 r., K 35/15*).

1.3. Ochrona funkcjonariuszy demokratycznego państwa prawnego

Konstytucja daje wyraz szczególnej pozycji ustrojowej sądownictwa i sędziów jako piastunów władzy sądowniczej, gwarantując ich niezależność i niezawisłość. Do konstytucyjnych gwarancji należy immunitet sędziowski. Jego celem jest zapewnienie niezależnego, szczególnie od pozostałych władz, i wolnego od nacisków działania władzy sądowniczej, a nie ochrona grupy funkcjonariuszy państwa przed odpowiedzialnością karną. Innymi słowy, jest on środkiem ochrony władzy sądowniczej i rzetelności sprawowanego przez nią wymiaru sprawiedliwości, a nie osobistym prawem podmiotowym sędziów.

Immunitet zapewnia sędziom wolność od wpływu za pośrednictwem wszczynania wobec nich postępowań bezpodstawnych lub fikcyjnych, szantażu albo innych form wywierania presji. **Ochrona niezależności sądownictwa i niezawisłości sędziów za pomocą immunitetu jest jednocześnie ochroną konstytucyjnego prawa każdego do rozpatrzenia sprawy przez sąd właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły.** Dla wymiaru sprawiedliwości jest niedopuszczalne zarówno to, by sprawował go tzw. kłamca lustracyjny, jak i to, że w pewnym zakresie brakuje efektywnych mechanizmów ochrony niezawisłości sędziego (*w. z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12*).

Sprawne i niezakłócone funkcjonowanie organów władzy publicznej wymaga ochrony funkcjonariuszy, działających w imieniu państwa, przed wypowiedziami znieważającymi. Służy to zapewnieniu porządku publicznego, będącego wartością konstytucyjną. **Poziom ochrony funkcjonariuszy przed zniewagami zależy przy tym od statusu osoby, wobec której taka wypowiedź jest kierowana.**

Jeśli zniewaga dotyczy funkcjonariusza publicznego niezwiązanego z działalnością polityczną, to ze względu na potrzebę zapewnienia sprawnego funkcjonowania i powagi pełnionego przez niego urzędu oraz ochrony godności funkcjonariusza konstytucyjnie dopuszczalne jest objęcie znieważenia go odpowiedzialnością karną. Chodzi zarówno o znieważenie publiczne, jak i niepubliczne, o ile nastąpiło ono podczas pełnienia obowiązków służbowych przez funkcjonariusza i w związku z nimi. Takie ograniczenie wolności wypowiedzi jest konieczne do ochrony porządku publicznego i proporcjonalne.

Mniejszy poziom ochrony przed wypowiedziami znieważającymi przysługuje natomiast funkcjonariuszom publicznym, którzy jednocześnie są politykami. W tym wypadku pierwszeństwo należy przyznać wolności wypowiedzi, ponieważ w demokratycznym państwie prawnym nieskrępowana debata publiczna jest ważniejsza niż ochrona funkcjonariusza-polityka. Z tego względu trzeba wyeliminować takie stosowanie przepisów przewidujących odpowiedzialność karną za znieważenia funkcjonariusza publicznego, które dla funkcjonariusza-polityka byłoby instrumentem ograniczania debaty publicznej, w tym tłumienia krytyki. Szeroki zakres odpowiedzialności karnej za znieważenie funkcjonariusza publicznego nie może prowadzić do wystąpienia tzw. efektu mrożącego w korzystaniu z wolności wypowiedzi w ramach debaty publicznej, czyli wpływać hamująco na jej prowadzenie, a przez to ograniczać dostęp społeczeństwa do informacji (*w. z 12 lutego 2015 r., SK 70/13*).

2. Kształtowanie sytuacji człowieka i obywatela w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi

2.1. Normy systemowe

Konstytucyjne normy systemowe to takie normy, które wyznaczają podstawowe zasady konstrukcji krajowego systemu prawnego. Ustawodawca musi je uwzględniać zawsze, niezależnie od tego, jaką dziedzinę stosunków społecznych lub gospodarczych reguluje, i niezależnie od tego, jaką metodę regulacji prawnej wybiera (administracyjnoprawna, cywilnoprawna, karnoprawna itd.).

W 2015 r., tak jak w latach poprzednich, konstytucyjnymi normami systemowymi, które w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego odegrały największą rolę, były:

- zasady sprawiedliwości społecznej,
- zasada równości,
- zasada proporcjonalności,
- zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa,
- zasady poprawnej legislacji.

2.1.1. Zasady sprawiedliwości społecznej

Zasady sprawiedliwości społecznej kształtują konstytucyjną normę systemową szczególnie bogatą w treści normatywne. Na ustawodawcy ciąży obowiązek stanowienia prawa urzeczywistniającego te zasady. Samo pojęcie sprawiedliwości społecznej ściśle wiąże się z innymi fundamentalnymi pojęciami konstytucyjnymi, m.in. równością wobec prawa, solidarnością społeczną i minimum bezpieczeństwa socjalnego.

Obowiązek stanowienia prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ujawnia się m.in. w dziedzinie prawa zabezpieczenia społecznego. **W wypadku prawa do emerytury ustawodawca jest konstytucyjnie obowiązany kierować się kryterium sprawiedliwości „każdemu według jego zasług”,** aby zachować słuszne proporcje między wielkością emerytury a długością okresu aktywności zawodowej.

Z kolei **w wypadku prawa do zabezpieczenia społecznego w razie pozostawania bez pracy nie z własnej woli i jednocześnie nieposiadania innych środków utrzymania zasady sprawiedliwości społecznej wymagają stanowienia prawa realizującego sprawiedliwość opartą na kryterium „każdemu według jego potrzeb”.** W tej sferze ustawodawca jest konstytucyjnie obowiązany zachować odpowiednią proporcję między wysokością przyznawanych środków a rzeczywistymi potrzebami uprawnionego (w. z 6 października 2015 r., SK 19/14).

Konstytucyjne zasady sprawiedliwości społecznej wymagają ponadto, aby szczególne uprawnienia majątkowe dla określonych grup podmiotów realizowane kosztem mienia publicznego przyznawać wyłącznie wtedy, gdy celem przysporzenia jest urzeczywistnienie istotnych wartości konstytucyjnych. Wówczas takie szczególne uprawnienia nie mają charakteru niedopuszczalnych przywilejów majątkowych, lecz są raczej słuszną rekompensatą, wyrównaniem szansy bądź sposobem realizacji praw konstytucyjnych. Dlatego też ocena zgodności przyznania szczególnych uprawnień majątkowych z zasadami sprawiedliwości społecznej wymaga ustalenia celu, który ustawodawca chciał zrealizować przez ich przyznanie.

Nie sposób wskazać takiego konstytucyjnie uzasadnionego celu przyznania uprawnień do przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności osobom fizycznym i prawnym, które go nie miały przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw. Podmioty, którym wskazana ustawa przyznała uprawnienie do uwłaszczenia, wyróżniono na podstawie zupełnie przypadkowego kryterium – nie charakteryzowały się one żadną cechą wspólną. Z tego względu niepodobna ustalić celu przyznania im uprawnienia, przez co należy je uznać za konstytucyjnie niedopuszczalny przywilej majątkowy realizowany kosztem mienia publicznego (*w. z 10 marca 2015 r., K 29/13*).

Konstytucyjne zasady sprawiedliwości społecznej ograniczają swobodę ustawodawcy zarówno w zakresie traktowania podmiotów równych (zasada równości, będąca elementem zasad sprawiedliwości społecznej), jak i podmiotów nierównych. Urzeczywistnieniem tych zasad, w tym ich elementu – zasady równości, jest wyrównanie przez ustawodawcę sytuacji prawnej podmiotów podobnych, np. w sferze prawa pracy i prawa zabezpieczenia społecznego.

Dlatego zgodne z konstytucyjnymi zasadami sprawiedliwości społecznej i konstytucyjną zasadą równości było zrównanie wymiaru czasu pracy techników medycznych elektroradiologii z wymiarem czasu pracy innych pracowników podmiotów leczniczych. Zastosowanie nowych technologii i wprowadzenie obiektywnie wyższych standardów bezpieczeństwa i higieny pracy w diagnostyce elektroradiologicznej sprawiły, że praca techników medycznych elektroradiologii nie wiąże się już z narażeniem na szczególne niebezpieczeństwo. Zniknęła więc dotychczasowa podstawa wyodrębnienia tej grupy pracowników z ogółu pracowników podmiotów leczniczych, co oznacza, że technicy medyczni elektroradiologii stali się podmiotami do nich podobnymi. Wobec tego utrzymanie niższego wymiaru czasu pracy dla techników medycznych elektroradiologii byłoby obecnie konstytucyjnie nieuzasadnionym uprzywilejowaniem (*w. z 29 września 2015 r., K 14/14*).

W zasadach sprawiedliwości społecznej znajdują podstawę systemowe zasady prawa cywilnego, w tym fundamentalne założenia odpowiedzialności odszkodowawczej. W tym zakresie ustawową konkretyzacją konstytucyjnych zasad sprawiedliwości społecznej jest m.in. objęcie odpowiedzialnością odszkodowawczą tylko zwykłych następstw czynu niedozwolonego, czyli takich, które pozostają z nim w adekwatnym związku przyczynowym. Dlatego ustalając określony stopień ochrony praw majątkowych i wynikający z niego zakres ingerencji w wolność majątkową podmiotu naruszającego te prawa, ustawodawca powinien przyjmować za podstawę cywilnoprawne zasady odpowiedzialności odszkodowawczej (*w. z 23 czerwca 2015 r., SK 32/14*).

2.1.2. Zasada równości

Zasada równości, będąca elementem (częściową konkretyzacją) innej konstytucyjnej normy systemowej – zasad sprawiedliwości społecznej, nakazuje równe traktowanie podmiotów równych, czyli tych, które w równym stopniu charakteryzują się tą samą cechą prawnie istotną. Dzięki temu są one tzw. podmiotami podobnymi.

Status podmiotów podobnych mają wierzyciel i dłużnik, czyli strony cywilnoprawnego stosunku zobowiązaniowego, ze swojej natury opierającego się na prawnej równości stron. Konstytucyjna zasada równości zakazuje przyznawania jednej ze stron tego stosunku uprawnień, które stanowią jej nieuzasadnione uprzywilejowanie lub które są nadmiernie dolegliwe dla drugiej strony.

Naruszeniem zasady równości w stosunkach banków z ich klientami było uprawnienie tych pierwszych do wydawania bankowych tytułów egzekucyjnych. Zastępowały one orzeczenia sądu, wydawane po przeprowadzeniu odpowiedniego postępowania, w którym pozwanemu dłużnikowi przysługują liczne gwarancje zabezpieczające równość stron. Bank – jako wierzyciel – dysponował tym wyjątkowym przywilejem prawnym, przez co stawał się sędzią we własnej sprawie. Ani szczególna rola banków w gospodarce rynkowej, ani ich odpowiedzialność za pieniądze powierzone im przez deponentów nie uzasadniają przyznania im tak dolegliwego i krzywdzącego dla klientów instrumentu prawnego dochodzenia wierzytelności. **Konstytucyjna niedopuszczalność możliwości wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego** dotyczy wszystkich klientów banku niezależnie od tego, czy są oni przedsiębiorcami, czy konsumentami. Profesjonalizm przedsiębiorcy w zakresie określonego typu działalności gospodarczej nie może bowiem automatycznie rzutować na jego sytuację w postępowaniu cywilnym (*w. z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12*).

Konstytucyjna zasada równości obejmuje również obowiązek równej ochrony własności i innych praw majątkowych. Odnosi się on m.in. do regulacji prawnej sytuacji stron stosunków cywilnoprawnych, a jego pochodną jest zasada równorzędności tych stron. Jednocześnie Konstytucja dopuszcza, aby ustawodawca w pewnych sytuacjach ukształtował sytuację stron stosunku cywilnoprawnego danego typu inaczej, np. w ten sposób, że jednej z nich przyznaje szczególne roszczenia majątkowe.

Do takich sytuacji zalicza się stosunek cywilnoprawny powstały wskutek popełnienia czynu niedozwolonego, a nie zgodnego oświadczenia woli stron. Swoistość tego stosunku, którego przedmiotem jest obowiązek wynagrodzenia wyrządzonej szkody, może wymagać ustanowienia szczególnej ochrony podmiotu uprawnionego. Jest tak m.in. w wypadku naruszenia autorskich praw majątkowych.

Z tego względu ustawodawca mógł przyznać uprawnionemu roszczenie o zapłatę zryczałtowanego odszkodowania w wysokości trzykrotności wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu. Przyznanie takiego roszczenia było przydatne i niezbędne do ochrony autorskich praw majątkowych, niemniej nie spełniło ono konstytucyjnego standardu najłagodniejszego środka. Nadmierna ingerencja ustawodawcy w stosunek cywilnoprawny między naruszcycielem autorskich praw majątkowych a podmiotem uprawnionym była skutkiem przyznania uprawnionemu licznych instrumentów ochrony jego praw, podczas gdy naruszcziela pozbawiała takich efektywnych instrumentów. **Ustawodawca błędnie założył, że twórca zawsze jest słabszą stroną w sporze z naruszcycielem jego praw.** Doprowadziło to do zaburzenia równowagi między tymi dwoma stronami stosunku cywilnoprawnego (*w. z 23 czerwca 2015 r., SK 32/14*).

Funkcjonariusze poszczególnych służb mundurowych nie są – co do zasady – podmiotami podobnymi przez sam fakt przynależności do służby mundurowej. **Podobieństwo funkcjonariuszy poszczególnych służb może natomiast wynikać z podobieństwa wykonywanych przez nich zadań,** a to może się przekładać

na konstytucyjny obowiązek określenia ich sytuacji prawnej, w tym przysługujących im uprawnień, w podobny sposób.

Z tych względów funkcjonariusze Służby Celnej nie są – przez sam fakt przynależności do służby mundurowej – podmiotami podobnymi do funkcjonariuszy Policji. Niemniej występuje podobieństwo między niektórymi zadaniami pełnionymi przez część funkcjonariuszy Służby Celnej a zadaniami pełnionymi przez funkcjonariuszy Policji; chodzi o zadania o charakterze czysto policyjnym (rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie określonych przestępstw i wykroczeń oraz zapobieganie im). Wykonywanie podobnych zadań przekłada się na zakres faktycznie podejmowanych czynności oraz stopień narażenia życia i zdrowia. Dlatego funkcjonariusze Służby Celnej wykonujący zadania o charakterze czysto policyjnym są podmiotami podobnymi do funkcjonariuszy Policji. Ich sytuację prawną należy ukształtować podobnie. Stąd brak było konstytucyjnego uzasadnienia odmiennego potraktowania tych funkcjonariuszy Służby Celnej, którzy wykonują zadania o charakterze czysto policyjnym, od funkcjonariuszy Policji w zakresie prawa do zabezpieczenia społecznego (*w. z 3 marca 2015 r., K 39/13*).

Konstytucyjnie uzasadnione, a tym samym zgodne z zasadą równości, było natomiast zróżnicowanie maksymalnej wysokości administracyjnych kar pieniężnych za naruszający prawo połów morski statkiem rybackim. Podmioty dopuszczające się tego czynu są podmiotami podobnymi, niemniej przyjęte przez ustawodawcę kryterium odmiennego traktowania – długość całkowita statku rybackiego – jest obiektywne i racjonalne. Statki większej długości mogą bowiem poławiać większe ilości organizmów morskich, a przez to wyrządzać większe szkody w środowisku naturalnym (uszczerpienie zasobów połowowych) i przynosić większe korzyści ekonomiczne z powodu niezgodnych z prawem działań niż statki mniejszej długości. Takie zróżnicowanie umożliwia proporcjonalne karanie podmiotów wykonujących rybołówstwo morskie niezgodnie z prawem (*w. z 17 marca 2015 r., K 31/13*).

2.1.3. Zasada proporcjonalności

Do najważniejszych konstytucyjnych norm systemowych należy również **zasada proporcjonalności, która wymaga, aby ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw człowieka lub obywatela były przydatne i niezbędne do ochrony konkretnej wartości konstytucyjnej, a jednocześnie nie były nadmierne.**

Te wymagania spełnia ograniczenie w wypadku bezprawności sądowej konstytucyjnego prawa do odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Zawężenie zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa do odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez wydanie prawomocnego orzeczenia po stwierdzeniu jego oczywistej, rażącej i obiektywnej – a nie jakiegokolwiek – niezgodności z prawem zapobiega powstawaniu wieloletnich sporów o zgodność orzeczeń z prawem niezależnie od rangi ewentualnego naruszenia. Tym samym jest przydatne i niezbędne do ochrony autorytetu i funkcjonowania sądowego wymiaru sprawiedliwości, który jest konieczny do zachowania porządku publicznego. Ograniczenie konstytucyjnego prawa do odszkodowania za niezgodne z prawem działanie władzy publicznej w wypadku bezprawności sądowej jest ponadto przydatne i niezbędne do ochrony niezawisłości sędziów, koniecznej do zapewnienia efektywnej ochrony wolności i praw człowieka i obywatela. Jednocześnie wskazane ograniczenie nie jest nadmierne (*w. z 27 października 2015 r., SK 9/13*).

Kontrola ograniczeń wolności i praw konstytucyjnych z zasadą proporcjonalności jest poprzedzona weryfikacją formy wprowadzenia tych ograniczeń. Konstytucja nakazuje wprowadzanie ich w ustawie. **Niedochowanie formy ustawowej, w szczególności wprowadzenie ograniczeń wolności i praw konstytucyjnych w akcie normatywnym niższej rangi, skutkuje niekonstytucyjnością tych ograniczeń.**

Z tego względu niezgodne z Konstytucją były przepisy regulaminu organizacyjno-porządkowego dla zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Zdrowia. Wskazane przepisy określały kwestie organizacyjno-techniczne związane z przebywaniem w zakładzie psychiatrycznym. Bez podstawy ustawowej wprowadziły one ograniczenia wolności i praw konstytucyjnych: wolności i nietykalności osobistej, prywatności oraz wolności komunikowania się (*w. z 21 kwietnia 2015 r., U 8/14*).

2.1.4. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa

Konstytucyjna zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa zobowiązuje ustawodawcę do zapewnienia pewności prawa. Dlatego **ustawodawca nie może zmieniać prawa, na podstawie którego jego adresaci podjęli określone działania, w sposób arbitralny i zaskakujący**. Jeżeli zatem ustawodawca decyduje się na zmianę prawa, zwłaszcza na niekorzyść jego adresatów, to musi im zapewnić odpowiedni czas na przygotowanie się do wprowadzanych zmian.

Wskazane wymagania zostały spełnione przez ustawę zmieniającą zasady inwestowania środków przez otwarte fundusze emerytalne. Ustawodawca przewidział odpowiedni okres dostosowawczy oraz posłużył się licznymi rozwiązaniami przejściowymi umożliwiającymi elastyczną zmianę polityki inwestycyjnej OFE z zachowaniem wymagań bezpiecznego inwestowania. Poza tym poprzednio obowiązujące przepisy nie zawierały gwarancji niezmienności zasad funkcjonowania OFE, a prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się z podejmowaniem ryzyka zmian prawa niekorzystnych dla danych podmiotów (*w. z 4 listopada 2015 r., K 1/14*).

Zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz stanowiąca jej element zasada bezpieczeństwa prawnego wymagają stabilizacji stosunków społeczno-gospodarczych ukształtowanych mocą aktu administracyjnego po upływie znacznego czasu od jego wydania, i to nawet jeśli akt wydano z rażącym naruszeniem prawa. Środki prawne eliminujące prawomocne decyzje z obrotu nie mogą naruszać wskazanych zasad konstytucyjnych.

Niezgodny z obiema zasadami był przepis niewyłączający dopuszczalności stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa, gdy od wydania decyzji nastąpił znaczny upływ czasu, a decyzja była podstawą nabycia prawa lub jego ekspektatywy. Możliwość stwierdzenia nieważności takich decyzji nie uzasadniała konstytucyjna zasada praworządności (legalizmu), która w tych okolicznościach musi ustąpić zasadzie ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasadzie bezpieczeństwa prawnego.

Wynikający z zasady praworządności obowiązek działania organów władzy publicznej wyłącznie na podstawie i w granicach prawa nie oznacza bezwzględnie obowiązku eliminowania z obrotu wadliwych decyzji, na podstawie których strona nabyła prawo lub jego ekspektatywę, po upływie znacznego czasu od wydania

decyzji. Stwierdzenie nieważności decyzji, która przez kilkadziesiąt lat korzystała z domniemania zgodności z prawem, może bowiem spowodować zmianę ukształtowanej od kilkadziesiąt lat sytuacji prawnej adresatów decyzji. Byłoby to nadmierne ograniczenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego (w. z 12 maja 2015 r., P 46/13).

Zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa określa również podstawowe wymagania dotyczące ulg i zwolnień podatkowych. **Ustawodawcy przysługuje duża swoboda w ustanawianiu warunków korzystania z ulg lub zwolnień podatkowych, niemniej wskazana zasada wymaga od niego, aby nie uzależniał możliwości skorzystania z ulg lub zwolnień od okoliczności niezależnych od podatnika.**

Wymagania tego nie spełniały przepisy nakładające wyższe obciążenia podatkowe na sprzedawcę oleju opałowego, który nieświadomie przyjął oświadczenie o przeznaczeniu oleju zawierające nieprawdziwe dane. Odebranie od nabywcy oleju opałowego oświadczenia o przeznaczeniu oleju do celów opałowych było jednym z warunków skorzystania przez sprzedawcę z ulgi od podatku akcyzowego lub zwolnienia z tego podatku. Jeżeli treść oświadczenia nabywcy nie odpowiadała prawdzie, to sprzedawcę oleju opałowego obciążano podatkiem obliczonym według podwyższonej stawki, określonej dla oleju napędowego. Nie miało przy tym znaczenia to, czy sprzedawca świadomie przyjął nieprawdziwe oświadczenie o przeznaczeniu oleju, ani to, czy miał on wpływ na niezgodność informacji zawartych w tym oświadczeniu z rzeczywistością (w. z 12 lutego 2015 r., SK 14/12).

W dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego normy prawne przewidujące większe obciążenie podatkowe sprzedawcy oleju opałowego w razie niewypełnienia przez niego obowiązków związanych ze sporządzeniem dokumentacji na potrzeby podatkowe oraz normy pozwalające na dookreślenie w rozporządzeniu poszczególnych elementów podatku związanego ze sprzedażą oleju opałowego Trybunał z różnych względów najczęściej uznawał za zgodne z Konstytucją (zob. np.: w. z 11 lutego 2014 r., P 24/12; w. z 17 listopada 2010 r., SK 23/07; w. z 7 września 2010 r., P 94/08).

Jednym z elementów konstytucyjnej zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa jest **zasada ochrony praw słusznie nabytych, która swoim zakresem obejmuje prawa podmiotowe i maksymalnie ukształtowane ekspektatywy tych praw. Jeżeli danej sytuacji prawnej nie sposób zakwalifikować do żadnej z tych dwóch kategorii, to można ją ocenić z punktu widzenia szerszej zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.** Dlatego fakt, że nie istnieje prawo podmiotowe do skróconej normy czasu pracy dla techników medycznych elektroradiologii, nie wyłączył oceny zgodności podwyższenia dobowej i tygodniowej normy czasu ich pracy z konstytucyjną zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Ustawodawca nie naruszył tej zasady, ponieważ przewidział długi – niemal trzyletni – okres dostosowawczy, więc zmiana nie była dla techników zaskoczeniem. Poza tym podwyższenie normy czasu ich pracy odnosi się wyłącznie do przyszłości i nie ma żadnego wpływu na prawa już przez nich uzyskane lub maksymalnie ukształtowane, np. prawo do emerytury lub renty (w. z 29 września 2015 r., K 14/14).

Innym elementem konstytucyjnej zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa jest zasada ochrony interesów w toku. **Interesy w toku to sytuacje, w których obywatele faktycznie rozpoczęli określone przedsięwzięcia na podstawie przepisów wyznaczających pewien horyzont czasowy na ich realizację, ale nie zdążyli ich zakończyć przed zmianą lub uchynieniem tych przepisów.**

Wbrew wymaganiom wynikającym z zasady ochrony interesów w toku ustawodawca nie wprowadził odpowiednich przepisów przejściowych, które umożliwiałyby kontynuowanie amortyzacji podatkowej prawa użytkowania udziału w nieruchomości rozpoczętej przed 1 stycznia 2000 r. W ten sposób pozbawił on podatników podatku dochodowego od osób prawnych możliwości amortyzacji tego prawa, choć została ona rozpoczęta – zgodnie z poprzednio obowiązującymi przepisami – przez wprowadzenie prawa użytkowania udziału w nieruchomości do ewidencji środków trwałych i wartości niematerialnych przed 1 stycznia 1999 r. (*w. z 10 lutego 2015 r., P 10/11*).

2.1.5. Zasady poprawnej legislacji

Do konstytucyjnych norm systemowych zaliczają się również zasady poprawnej (prawidłowej, właściwej, rzetelnej) legislacji, wywodzone z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego. Nakładają one na prawodawcę obowiązki w zakresie techniki legislacyjnej.

Z konstytucyjnych zasad poprawnej legislacji nie wynika bezwzględny zakaz powtarzania przepisów Konstytucji w aktach normatywnych hierarchicznie niższych. **Dosłowne powtórzenie przepisu Konstytucji w ustawie jest konstytucyjnie dopuszczalne, o ile nie prowadzi do zmiany jego rozumienia.** Dlatego wymienienie w jednym przepisie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym wszystkich konstytucyjnych kompetencji Trybunału nie narusza konstytucyjnych zasad poprawnej legislacji. Takie działanie ustawodawcy nie prowadzi do innego niż w Konstytucji rozumienia kompetencji Trybunału, a jednocześnie spełnia funkcję porządkująco-komunikującą (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

Konstytucyjne zasady poprawnej legislacji nakładają na ustawodawcę obowiązek zapewnienia dostatecznej określoności przepisów prawa. Oznacza to, że **z przepisu powinno jasno wynikać, jaki jest zakres obowiązku nałożonego przez ustawodawcę na adresata normy prawnej.** Tego standardu nie spełniło odesłanie przez ustawodawcę do innego przepisu, który zawierał sformułowanie niedookreślone „inne przypadki niecierpiące zwłoki”. Doprowadziło to do niedających się usunąć wątpliwości co do zakresu obowiązku lekarza udzielania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem (*w. z 7 października 2015 r., K 12/14*).

2.2. Normy programowe

Konstytucyjne normy programowe to takie normy, które wyznaczają władzy publicznej, w tym ustawodawcy, obowiązek dążenia do maksymalnego stopnia osiągnięcia pewnych celów społecznych i gospodarczych, uznanych przez ustawodawcę za szczególnie ważne.

W ostatnim roku treścią wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego były następujące konstytucyjne normy programowe:

- nakaz ochrony minimum egzystencji,
- nakaz ochrony życia rodzinnego,
- nakaz ochrony podmiotów słabszych,
- nakaz ochrony środowiska.

2.2.1. Ochrona minimum egzystencji

Konstytucyjną normą programową wywodzoną łącznie z różnych norm Konstytucji jest obowiązek ochrony minimum egzystencji obywateli. Nakładając podatki, ustawodawca musi brać go pod uwagę. Dlatego mimo że Konstytucja nie zawiera przepisów wprost dotyczących wysokości nakładanych podatków, to zobowiązuje ustawodawcę do uwzględniania w tym zakresie m.in. zasad sprawiedliwości społecznej, zasady sprawiedliwości podatkowej i zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Ustawodawca powinien tworzyć takie regulacje podatkowe, by podatek realizował różne cele państwa – nie tylko fiskalne, lecz także gospodarcze i społeczne, w tym zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa socjalnego. **Konstytucyjny obowiązek płacenia podatków nie może prowadzić do ubóstwa obywateli (podatników), a podatek nie może być oderwany od przepisów prawa zabezpieczenia społecznego określających minimum egzystencji (granice ubóstwa).**

Służyć ma temu kwota zmniejszająca podatek dochodowy od osób fizycznych, mająca korygować podstawę wymiaru podatku tak, by każdemu podatnikowi pozostawić do dyspozycji środki niezbędne do zaspokojenia podstawowych potrzeb. Konstytucyjnie niedopuszczalne było utrzymywanie tej kwoty przez wiele lat na stałym i nieweryfikowanym poziomie, w oderwaniu od regulacji prawnych określających granicę ubóstwa. Brak tego związku spowodował, że rozwiązanie to nie tylko nie zapewniało obywatelom minimum umożliwiającego samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie, lecz także uzależniało osoby najuboższe od pomocy społecznej (*w. z 28 października 2015 r., K 21/14*).

2.2.2. Ochrona życia rodzinnego

Do najistotniejszych konstytucyjnych norm programowych zalicza się obowiązek ochrony życia rodzinnego. Wynika z niego zakaz stanowienia i stosowania prawa, które realnie zagrażałoby więziom między członkami rodziny, w szczególności między małżonkami i między rodzicami a dziećmi.

Tego zakazu nie naruszają przepisy nakładające obowiązek wskazania osoby, której właściciel lub posiadacz pojazdu powierzył go do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, a nie sprawcy konkretnego wykroczenia. Nie stanowią one nadmiernej ingerencji w życie rodzinne, ponieważ informacja o powierzeniu pojazdu osobie najbliższej nie jest tożsama z informacją o tym, kto prowadził pojazd lub go używał w chwili popełnienia wykroczenia drogowego utrwalonego przez urządzenie rejestrujące (fotoradar). Wskazanie przez właściciela lub posiadacza pojazdu na żądanie uprawnionego organu, że powierzył on ten pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie osobie najbliższej, nie przesądza jeszcze o jej odpowiedzialności za to wykroczenie. Osoba najbliższa, której powierzono pojazd w oznaczonym

czasie, wcale nie musiała nim kierować w chwili popełnienia wykroczenia drogowego utrwalonego przez urządzenie rejestrujące (fotoradar), np. jeżeli powierzyła pojazd innej osobie lub jeżeli pojazd został jej skradziony (w. z 30 września 2015 r., K 3/13).

2.2.3. Ochrona podmiotów słabszych (dzieci, osób niepełnosprawnych, konsumentów)

Równie ważną konstytucyjną normą programową jest obowiązek ochrony podmiotów słabszych, czyli tych, które ze względu na swój status są szczególnie podatne na pokrzywdzenie. Należą do nich m.in. dzieci, osoby niepełnosprawne i konsumenci.

Jedną z konstytucyjnych podstaw obowiązku szczególnej ochrony dzieci jest nałożony na państwo w Konstytucji obowiązek udzielania lub zapewniania szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Zakres, formy, wysokość i sposób udzielania tej pomocy określa prawodawca. Konstytucja nakazuje jednak, aby ta pomoc była szczególna. Oznacza to, że musi ona – po pierwsze – wyróżniać się wśród innych form pomocy udzielanej przez państwo i – po drugie – mieć dla rodzin jej potrzebujących istotne znaczenie.

Jedną z konstytucyjnie dopuszczalnych form udzielania tej szczególnej pomocy są rządowe programy pomocy społecznej. Przyznanie w takim programie okresowej pomocy finansowej wyłącznie niektórym osobom uprawnionym do pobierania świadczenia pielęgnacyjnego – rodzicom i opiekunom faktycznym niepełnosprawnych dzieci – jest konstytucyjnie uzasadnione. Prawodawca realizuje bowiem w ten sposób swój konstytucyjny obowiązek ochrony dzieci w ramach udzielania szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej (w. z 10 marca 2015 r., P 38/12).

Do grupy podmiotów słabszych Konstytucja zalicza również osoby niepełnosprawne, dlatego nakłada na władze publiczne obowiązek udzielania im pomocy m.in. w komunikacji społecznej. Oznacza to, że władze publiczne są obowiązane do podejmowania działań i przyjmowania rozwiązań mających efektywnie wspierać osoby niepełnosprawne w tej dziedzinie. Nie oznacza natomiast, że władze publiczne są obowiązane do zagwarantowania im wszelkich środków komunikacji społecznej, w tym środków zapewniających osobom niepełnosprawnym pełną samodzielność.

Dlatego bezterminowe ustawowe zwolnienie przedsiębiorstw kolejowych i zarządców stacji z obowiązku dostosowania lokalnej infrastruktury kolejowej do unijnych norm technicznych umożliwiających osobom niepełnosprawnym pełny i samodzielny dostęp do tej infrastruktury nie narusza Konstytucji. Ustawodawca przyjął liczne inne rozwiązania dążące do realizacji tego celu i nic nie wskazuje na to, by nie miał tych działań kontynuować. Rozstrzygnięcie Trybunału nie zwalnia władz publicznych z obowiązku podejmowania dalszych działań na rzecz zapewnienia osobom niepełnosprawnym efektywnego dostępu do lokalnej infrastruktury kolejowej (w. z 7 lipca 2015 r., K 47/12).

Często wśród podmiotów słabszych chronionych konstytucyjnie znajdują się również konsumenci. **Konstytucja nakłada na władze publiczne obowiązek ochrony konsumentów m.in. przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, które mogą przejawiać się także przez nieuczciwą reklamę.** Realizując ten obowiązek, ustawodawca może wprowadzać regulacje zapobiegające występowaniu tego typu zjawisk.

Reklama nie jest uznawana za informację neutralną, a jej oddziaływanie na decyzje konsumentów nie budzi wątpliwości.

Dlatego też całkowity zakaz reklamy otwartych funduszy emerytalnych (OFE) w okresach, w których ubezpieczeni mogą składać oświadczenia o sposobie przekazywania składki emerytalnej, służy ochronie prawnej konsumentów. Jest to jednak środek niekonieczny, a przy tym zbyt dolegliwy z punktu widzenia OFE. Ustawa o OFE przewiduje już bowiem ogólny nakaz rzetelnego informowania o sytuacji finansowej każdego funduszu i bezwarunkowy zakaz reklamy wprowadzającej w błąd. Ponadto do reklamy OFE mają zastosowanie ogólne zakazy wynikające z przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Zgodnie z nimi niedopuszczalne są reklamy wprowadzające klienta w błąd i mogące przez to wpłynąć na jego decyzję o nabyciu towaru lub usługi. Ustawodawca nie uprawdopodobnił, że dotychczasowe regulacje były niewystarczające, a tym samym że uzasadnione było wprowadzenie dalej idącego środka, jakim jest całkowity zakaz reklamy OFE od 1 stycznia do 31 lipca roku, w którym można składać oświadczenia o sposobie przekazywania składki emerytalnej (*w. z 4 listopada 2015 r., K 1/14*).

2.2.4. Ochrona środowiska

Konstytucyjną normą programową jest też nałożony na władze publiczne obowiązek ochrony środowiska. Ochrona gatunkowa zwierząt to jedna z form jego wypełniania. **Realizacji tego konstytucyjnego obowiązku nie towarzyszy konstytucyjne prawo do odszkodowania od Skarbu Państwa za wszelkie szkody wyrządzone przez dzikie zwierzęta objęte ochroną gatunkową.**

W konsekwencji ustawodawca mógł ograniczyć odpowiedzialność Skarbu Państwa do szkód wyrządzonych przez żubry, wilki, rysie, niedźwiedzie i bobry. Prawdopodobieństwo wyrządzenia istotnych szkód człowiekowi i szkód w jego gospodarce jest największe właśnie w wypadku przedstawicieli tych gatunków chronionych. Jednocześnie ustawodawca wprowadził rozwiązania pozwalające na rozszerzenie zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez inne zwierzęta objęte ochroną gatunkową. Zapewnia to elastyczność regulacji prawnej potrzebną ze względu na zmienny zakres i różne formy ochrony poszczególnych gatunków, a przy tym – pod warunkiem poszanowania standardów konstytucyjnych – jest dopuszczalne (*w. z 28 września 2015 r., K 20/14*).

2.3. Normy gwarancyjne

Część norm konstytucyjnych ma charakter norm gwarancyjnych, czyli takich, które bezpośrednio wyznaczają ustawodawcy konstytucyjnie wymaganą treść prawa. Takie normy ustawodawca może wyłącznie albo zrealizować, albo nie; w tym drugim wypadku narusza Konstytucję. Konstytucyjne normy gwarancyjne są zatem niestopniowalne, co oznacza, że nie podlegają one jakimkolwiek ograniczeniom, w tym ograniczeniom zasadniczo dopuszczalnym w ramach konstytucyjnego testu proporcjonalności (*w. z 30 września 2015 r., K 3/13*).

Do tego typu norm należą m.in.:

- zakaz tortur oraz okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karaniam,
- nakaz humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności,

- nakaz domniemania niewinności,
- zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw konstytucyjnych.

2.3.1. Zakaz okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz nakaz humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności

Z konstytucyjnego zakazu okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz konstytucyjnego nakazu humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności wynika **zakaz wprowadzania regulacji prowadzących do wywołania u skazanych lub tymczasowo aresztowanych cierpienia, którego stopień wykraczałby poza nieunikniony stopień ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw związany z wykonywaniem kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania.**

Tego standardu konstytucyjnego nie naruszyły przepisy rozporządzenia stanowiące, że mężczyźni skazani lub tymczasowo aresztowani mogą korzystać z ciepłej kąpieli co najmniej raz w tygodniu. Przyznanie im tego prawa, w połączeniu z zapewnieniem stałego dostępu do wody i środków higieny w celach mieszkalnych oraz z możliwością zwiększenia częstotliwości ciepłych kąpieli, nie pozwala na stwierdzenie, że nie mają oni warunków do zachowania zdrowia i utrzymania należytej higieny, a tym samym, że są traktowani w sposób okrutny, niehumanitarny, poniżający, niehumanitarny lub naruszający ich godność (w. z 31 marca 2015 r., U 6/14).

2.3.2. Nakaz domniemania niewinności

Konstytucyjną normą gwarancyjną jest także nakaz domniemania niewinności. Nie sposób sensownie mówić o jego ograniczeniu, ponieważ albo to domniemanie się przyjmuje, albo nie. Trzeciej możliwości nie ma – nie jest możliwe pojęciowo, aby komuś przysługiwało ograniczone domniemanie niewinności.

Ustawodawca nie naruszył konstytucyjnego nakazu domniemania niewinności, przewidując, że po ujawnieniu przy użyciu urządzenia rejestrującego (fotoradaru) określonego wykroczenia drogowego (przekroczenia przez niezidentyfikowanego kierującego pojazdem dopuszczalnej prędkości, niezastosowania się przez takiego kierującego do znaku lub sygnału drogowego bądź prowadzenia nieoświetlonego pojazdu) właściciel lub posiadacz pojazdu ma obowiązek wskazania – na żądanie uprawnionego organu i pod rygorem odpowiedzialności wykroczeniowej – komu pojazd powierzył do kierowania lub używania w czasie popełnienia tego wykroczenia drogowego.

W postępowaniu wykroczeniowym, w tym w będącym jego szczególną formą postępowaniu mandatowym, w sprawie wykroczeń drogowych ujawnionych za pomocą urządzenia rejestrującego (fotoradaru) nakaz domniemania niewinności ma w pełni zastosowanie. Stąd właścicielowi (posiadaczowi) pojazdu, który nie wskazał, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w czasie popełnienia określonego wykroczenia drogowego utrwalonego przez urządzenie rejestrujące (fotoradar), nie można automatycznie przypisać winy za to wykroczenie drogowe. Sprawstwo takiego wykroczenia drogowego, tak jak każdego innego, musi zostać udowodnione. Wobec tego **nie można stwierdzić, że nałożony na właściciela (posiadacza) pojazdu obowiązek wskazania, komu powierzył go do kierowania lub używania w czasie**

popęłnienia określonego wykroczenia drogowego utrwalonego przez urządzenie rejestrujące (fotoradar), wymusza samooskarżenie, a tym samym narusza konstytucyjny nakaz domniemania niewinności (w. z 30 września 2015 r., K 3/13).

2.3.3. Zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw konstytucyjnych

Do konstytucyjnych norm gwarancyjnych należy również zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw konstytucyjnych. Ustawodawca naruszył ten zakaz w sposób pośredni, określając taki termin wniesienia skargi o wznowienie postępowania cywilnego, który nadmiernie ogranicza możliwość dochodzenia na drodze sądowej prawa do sprawiedliwej procedury, stanowiącego element konstytucyjnego prawa do sądu (w. z 22 września 2015 r., SK 21/14).

3. Instytucjonalizacja wolności konstytucyjnych i konkretyzacja treści praw konstytucyjnych

Konstytucyjny status człowieka i obywatela jest wytyczony przez przyjęty przez ustrojodawcę katalog wolności i praw.

Wolności to „uprawnienia” pierwotne i niezbywalne, przysługujące każdemu człowiekowi (rzadziej – tylko obywatelowi) niezależnie od tego, czy prawodawca uwzględnia je w aktach prawa stanowionego (wolność „od”). Konstytucja jedynie poręcza istnienie wolności. Nie można natomiast stwierdzić, że je kreuje (w. z 7 października 2015 r., K 12/14). Konstytucja kreuje za to pewne mechanizmy prawne mające służyć ochronie wolności.

Inaczej jest z prawami, czyli „uprawnieniami” przyznanymi człowiekowi lub obywatelowi przez prawo stanowione. Konstytucyjne prawa człowieka i obywatela są przez Konstytucję tworzone, a nie tylko poświadczane. Konstytucja kreuje także pewne mechanizmy prawne zabezpieczające prawa konstytucyjne.

Kwalifikacji określonych w Konstytucji „uprawnień” człowieka i obywatela każdorazowo dokonuje się na podstawie ich treści i istoty. Nazwy przypisane im w tekście Konstytucji pełnią w tym zakresie głównie funkcję pomocniczą.

3.1. Wolności niewymagające instytucjonalizacji

Wolności konstytucyjne niewymagające instytucjonalizacji to takie wolności, których nie trzeba ujmować w ramy prawne, aby każdy mógł z nich korzystać. Określenia w prawie nierzadko wymagają natomiast mechanizmy służące ich zabezpieczeniu. Do tej grupy wolności konstytucyjnych zaliczają się m.in.:

- wolność sumienia,
- wolność wyrażania swoich poglądów (wolność słowa),
- autonomia informacyjna.

3.1.1. Wolność sumienia

Wolność sumienia należy do podstawowych wolności człowieka zapewnionych w Konstytucji. **W jej skład wchodzi nie tylko prawo do przyjmowania określonego światopoglądu, lecz także prawo do postępowania zgodnie z własnym**

sumieniem, pociągające za sobą wolność od przymusu postępowania wbrew własnemu sumieniu. Przed tym przymusem chroni człowieka tzw. klauzula sumienia, czyli prawo do niepodjęcia działania nakazanego prawem, ale sprzecznego ze światopoglądem (sumieniem) danej osoby.

Ustawodawca nadmiernie ograniczył wolność sumienia lekarza przez to, że wyłączył możliwość skorzystania przez niego z klauzuli sumienia, a tym samym zobowiązał do wykonania świadczenia zdrowotnego, nie tylko wtedy, gdy zwłoka w jego wykonaniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty przez pacjenta życia, ciężkiego uszkodzenia jego ciała lub ciężkiego rozstroju jego zdrowia, lecz także w „innych przypadkach niecierpiących zwłoki”. Ogólnikowość tego sformułowania nie pozwala ustalić, w imię jakiej wartości konstytucyjnej wolność sumienia lekarza została ograniczona. Dlatego też wskazane ograniczenie należało uznać za konstytucyjnie niezasadne (*w. z 7 października 2015 r., K 12/14*).

Konstytucyjna wolność sumienia chroni nie tylko przed przymusem „samodzielnego” i bezpośredniego postępowania wbrew własnemu sumieniu, lecz także przed przymusem postępowania wbrew własnemu sumieniu w sposób pośredni (np. współdziałanie w osiągnięciu celu uznawanego przez daną osobę za niegodziwy). Niezasadnym konstytucyjnie ograniczeniem wolności sumienia był obowiązek lekarza powstrzymującego się od wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem wskazania realnych możliwości uzyskania tego świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym. Ten obowiązek pośrednio naruszał wolność sumienia lekarza, a jednocześnie był środkiem nieadekwatnym do osiągnięcia celu założonego przez ustawodawcę, tj. do zapewnienia pacjentowi jak najszybszego uzyskania świadczenia zdrowotnego finansowanego ze środków publicznych (*w. z 7 października 2015 r., K 12/14*).

Dopuszczalnym konstytucyjnie ograniczeniem wolności sumienia jest natomiast obowiązek nałożony na lekarza wykonującego zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby, który korzysta z prawa do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem, uprzedniego powiadomienia przełożonego o tym fakcie na piśmie. Takie rozwiązanie nie ogranicza nadmiernie wolności sumienia lekarza, a jest konieczne do tego, by ustalić, w których jednostkach organizacyjnych wykonuje się określone świadczenia zdrowotne. **Władze publiczne są bowiem obowiązane tak zorganizować system podmiotów leczniczych, by wszystkie świadczenia zdrowotne finansowane ze środków publicznych i gwarantowane prawem były dostępne. Obejmuje to także świadczenia budzące sprzeciw sumienia części lekarzy** (*w. z 7 października 2015 r., K 12/14*).

Za naruszające konstytucyjną wolność sumienia nie można również uznać regulacji prawnych zobowiązujących lekarza, który korzysta z prawa do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem, do uzasadnienia faktu skorzystania z tego prawa i odnotowania go w dokumentacji medycznej. Konieczność wywiązania się przez lekarza z tego obowiązku zachodzi niezwykle rzadko – wtedy, gdy nie podziela on przekonania pacjenta lub swojego przełożonego co do tego, że zwłoka w wykonaniu świadczenia zdrowotnego mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia przez pacjenta, ciężkiego uszkodzenia jego ciała lub ciężkiego rozstroju jego zdrowia. W takich sytuacjach bliższe uzasadnienie przyczyny odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego przez lekarza leży

w jego interesie, gdyż skutki braku uzasadnienia mogą się w przyszłości przekładać na jego odpowiedzialność cywilną i dyscyplinarną. Uzasadnienie ma mieć przy tym charakter medyczny. Nie ma ono polegać na wskazaniu normy moralnej lub światopoglądu leżących u podstaw odmowy wykonania danego świadczenia zdrowotnego (w. z 7 października 2015 r., K 12/14).

3.1.2. Wolność wyrażania swoich poglądów (wolność słowa)

Wśród wolności konstytucyjnych niewymagających instytucjonalizacji znajduje się wolność wyrażania swoich poglądów (wolność słowa). Ma ona fundamentalne znaczenie dla ustroju państwa demokratycznego, ponieważ zapewnia swobodę debaty publicznej. Wskazana wolność obejmuje ochroną również wypowiedzi nacechowane dużym ładunkiem emocjonalnym lub przerysowaniem. Niemniej **poza granicami jej ochrony znajdują się wypowiedzi, których celem jest publiczne obelżywe wyrażenie niechęci lub wręcz pogardy dla podmiotów chronionych konstytucyjnie**. Tego typu wypowiedzi nie mają cech racjonalnej krytyki, przez co nie wnoszą niczego do debaty publicznej. Prawo do krytyki, wchodzące w skład konstytucyjnej wolności wyrażania swoich poglądów, obejmuje wypowiedzi swobodne co do treści, ale nie co do formy.

Dlatego wskazana wolność nie stoi na przeszkodzie karaniu za wykroczenie demonstracyjnego okazywania w miejscu publicznym lekceważenia podmiotów chronionych konstytucyjnie – Narodu Polskiego, Rzeczypospolitej Polskiej i jej konstytucyjnych organów. Ochrona ich autorytetu w drodze karania za powyższe wykroczenie stanowi proporcjonalne, a tym samym dopuszczalne ograniczenie konstytucyjnej wolności wyrażania swoich poglądów, ponieważ służy zapewnieniu ładu i spokoju społecznego, a więc i porządku publicznego, a przy tym nie krępuje debaty publicznej (w. z 21 września 2015 r., K 28/13).

Konstytucyjna wolność wyrażania swoich poglądów (wolność słowa) chroni wszelkie zgodne z prawem formy ekspresji umożliwiające człowiekowi uzewnętrznianie swojego poglądu. Wskazana wolność obejmuje swoim zakresem nie tylko przedstawianie stanowisk przychylnych, nieszkodliwych lub obojętnych, lecz także krytycznych i wyrażających opinię negatywną. **Do istoty tej wolności nie należy jednak wyrażanie poglądów obrażających uczucia innych osób.**

Z tego powodu konstytucyjnie dopuszczalne było wprowadzenie regulacji przewidującej karę grzywny za znieważenie przedmiotu czci religijnej przez publiczne wyrażenie swoich poglądów w sposób obiektywnie pogardliwy, wyszydzający lub obelżywy. Takie rozwiązanie przeciwdziała zastępowaniu krytyki opartej na argumentach merytorycznych **zniewagami, które nie mogą być standardem akceptowanym w państwie demokratycznym**, będącym dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Wskazana regulacja ograniczająca wolność wyrażania własnych poglądów jest konieczna do zabezpieczenia prawa do ochrony uczuć religijnych, stanowiącego element konstytucyjnej wolności religii. Prawo to obejmuje zarówno wolność uzewnętrzniania wyznawanej religii, jak i wolność od zachowań znieważających przedmiot czci religijnej. Z tych względów regulacja prawna przewidująca karę grzywny za publiczne znieważenie przedmiotu czci religijnej nie stanowi nadmiernego ograniczenia konstytucyjnej wolności wyrażania swoich poglądów (w. z 6 października 2015 r., SK 54/13).

3.1.3. Autonomia informacyjna

Autonomia informacyjna to wolność obywatela od pozyskiwania, przetwarzania, przechowywania i ujawniania przez władze publiczne takich informacji dotyczących jego osoby, które naruszałaby reguły przydatności, niezbędności i nienadmiernej (proporcjonalnej) ingerencji. **Konstytucja zabrania przyznawania organom władzy publicznej dostępu do informacji o obywatelach, które nie są przydatne do wykonywania kompetencji tych organów.**

Tego wymagania nie spełniał przepis ustawy umożliwiający upoważnionym przedstawicielom Najwyższej Izby Kontroli przetwarzanie danych ujawniających poglądy polityczne, przekonania religijne lub przekonania filozoficzne oraz danych o kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym. Przyznanie Najwyższej Izbie Kontroli kompetencji do przetwarzania wspomnianych danych wrażliwych nie służyło realizacji jej kompetencji związanych z kontrolą organów władzy publicznej i pozostałych podmiotów wskazanych w Konstytucji i ustawach, a tym samym stanowiło bezzasadną ingerencję w autonomię informacyjną obywateli (*w. z 20 stycznia 2015 r., K 39/12*).

Z podobnych względów konstytucyjna autonomia informacyjna obywateli została naruszona przez przepisy upoważniające Ministra Sprawiedliwości do dostępu do danych osobowych zawartych w aktach spraw sądowych. Wobec stwierdzenia niekonstytucyjności przyznania Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do żądania przesłania akt spraw sądowych nie powstał cel, który mógłby uzasadniać przyznanie mu kompetencji do przetwarzania danych osobowych zawartych w tych aktach. Dlatego nie sposób wykazać, że przyznanie Ministrowi tej drugiej kompetencji stanowiło konieczną ingerencję w autonomię informacyjną obywateli, co oznacza, że wskazana ingerencja była konstytucyjnie bezzasadna (*w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15*).

Jednym z rozwiązań prawnych służących ochronie konstytucyjnej autonomii informacyjnej jest nakaz uregulowania w ustawie zasad i trybu gromadzenia oraz udostępniania informacji przez organy władzy publicznej. Zakaz ten został naruszony przez przepisy ustawy przekazujące do uregulowania w rozporządzeniu sposób, tryb i warunki techniczne udostępniania i usuwania utrwalonych obrazów i danych przez Głównego Inspektora Transportu Drogowego, mimo że samo udostępnianie i usuwanie tych obrazów i danych przez Inspekcję Transportu Drogowego nie zostało objęte treścią regulacji ustawowej (*w. z 14 lipca 2015 r., K 2/13*).

3.2. Wolności wymagające instytucjonalizacji

Wolności konstytucyjne wymagające instytucjonalizacji to takie wolności, które trzeba ująć w ramy prawne, aby człowiek lub obywatel mógł z nich korzystać. Oznacza to, że ustawodawca musi ustanowić pewne instytucje prawne, dzięki którym człowiek lub obywatel może ze wskazanych wolności korzystać. Poza tym w prawie trzeba określić mechanizmy mające służyć zabezpieczeniu tych wolności. Do grupy wolności konstytucyjnych niewymagających instytucjonalizacji, które najwyraźniej zaznaczyły się w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w 2015 r., zaliczają się wolność zrzeszania się i wolność majątkowa.

3.2.1. Wolność zrzeszania się

Istotą konstytucyjnej wolności zrzeszania się jest wspólne, zorganizowane i zaplanowane działanie zmierzające do osiągnięcia uprzednio przyjętego celu. Zrzeszenie tworzy zidentyfikowana grupa osób, które dobrowolnie decydują się na członkostwo w danej organizacji realizującej konkretny cel. **Konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy jest określenie odpowiednich form prawnych, w których możliwe jest korzystanie z wolności zrzeszania się.** Konstytucja wskazuje wiele takich form, ale dopuszcza także formy inne niż w niej samej wskazane. Jednocześnie nie każdy rodzaj zrzeszenia wspomniany w Konstytucji może być wykorzystywany do osiągnięcia dowolnego, wspólnie określonego przez zrzeszających się celu. Formy zrzeszeń przewidziane w Konstytucji są przypisane do realizowania odmiennych celów, a zatem muszą posługiwać się odmiennymi sposobami ich realizacji.

Konstytucyjna wolność zrzeszania się w związku zawodowym (wolność koalicji związkowej) przysługuje pracownikom rozumianym jako osoby wykonujące określoną pracę zarobkową, pozostające w stosunku prawnym z podmiotem, na rzecz którego ją świadczą, oraz mające takie interesy zawodowe związane z wykonywaniem pracy, które mogą być chronione grupowo. Konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy jest zapewnienie tak rozumianym pracownikom warunków korzystania z przysługującej im wolności zrzeszania się w związkach zawodowych.

Z porównania zakresu ustawowych gwarancji tej wolności z jej konstytucyjnymi granicami wynika, że ustawodawca pozbawił pewną grupę pracowników w rozumieniu konstytucyjnym możliwości wykonywania przysługującej im wolności zrzeszania się w związkach zawodowych. Określając grupę osób uprawnionych do tworzenia związków zawodowych oraz wstępowania do nich, ustawodawca posłużył się kryterium formy zatrudnienia, choć nie zostało ono przewidziane w Konstytucji. Pozbawił on niektóre grupy pracowników możliwości tworzenia związków zawodowych i wstępowania do nich tylko ze względu na to, że osoby te nie wykonywały pracy w formie przewidzianej przez ustawę. Tym samym ustawodawca nie wywiązał się z obowiązku zapewnienia wszystkim pracownikom w rozumieniu konstytucyjnym warunków korzystania z przysługującej im wolności zrzeszania się w związkach zawodowych (*w. z 2 czerwca 2015 r., K 1/13*).

W skład konstytucyjnej wolności zrzeszania się w związku zawodowym (wolności koalicji związkowej) wchodzi konstytucyjne prawo do zawierania przez związki zawodowe układów zbiorowych pracy i innych porozumień. Zakres konstytucyjnie dopuszczalnych ograniczeń jest większy w wypadku poszczególnych części składowych wolności zrzeszania się niż samej tej wolności jako takiej.

Konstytucyjnie uzasadnione jest wyłączenie możliwości zawierania przez związki zawodowe układów zbiorowych pracy na rzecz członków korpusu służby cywilnej. Korpus służby cywilnej stanowi bowiem wyjątkową grupę urzędników administracji rządowej, powołaną w celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa, a to mogłoby zostać naruszone zarówno w procesie negocjowania układu zbiorowego pracy, jak i w razie jego zawarcia dla części członków korpusu. Jednocześnie prawo przewiduje pewne możliwości konsultacyjne i negocjacyjne związków zawodowych w procesie określania warunków zatrudnienia reprezentowanych przez nie członków korpusu służby cywilnej (*w. z 17 listopada 2015 r., K 5/15*).

Inną niż związek zawodowy formą instytucjonalizacji konstytucyjnej wolności zrzeszania się jest spółdzielnia. Spółdzielczość podlega ochronie konstytucyjnej, obejmującej m.in. zasady tworzenia i działalności spółdzielni oraz istotę organizacyjno-prawną spółdzielni. W skład tej istoty wchodzi pierwszeństwo czynnika osobowego przed czynnikiem kapitałowym, w przeciwieństwie np. do spółek handlowych, w których zasadnicze znaczenie ma kapitał. Wobec tego **przekształcenie spółdzielni pracy w spółkę handlową jest konstytucyjnie dopuszczalne tylko wtedy, gdy łącznie są spełnione co najmniej następujące warunki: przekształcenie jest dobrowolne, członkom spółdzielni zapewnia się równą i skuteczną ochronę ich praw oraz zachowuje się ciągłość podmiotu przekształcanego.**

Tych warunków nie spełniały niektóre przepisy regulujące przekształcenie spółdzielni pracy w spółkę handlową, dotyczące m.in. formy zawiadomienia o zamiarze przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę handlową, sumy wypłat należnych członkom spółdzielni uczestniczącym i nieuczestniczącym w przekształceniu, weryfikacji wyceny wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich członka spółdzielni. Wskazane przepisy bezzasadnie ograniczyły wolność zrzeszania się w spółdzielni i poszczególne elementy tej wolności (prawa do: założenia spółdzielni, przystąpienia i przynależności do niej oraz wystąpienia z niej), a jednocześnie stanowiły naruszenie konstytucyjnego nakazu równej dla wszystkich ochrony wolności majątkowej (w. z 16 czerwca 2015 r., K 25/12).

Tworząc określoną formę prawną zrzeszania się, mającą na celu realizację konstytucyjnie chronionych interesów, ustawodawca powinien dostosować do tego celu zasady przystąpienia do zrzeszenia i członkostwa w nim. Tego wymagania nie spełniał przepis dopuszczający członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej podmiotów, którym nie przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo odrębnej własności lokalu lub ekspektatywa odrębnej własności lokalu.

Przesądzenie w ustawie podstawowych celów spółdzielni mieszkaniowych, w tym zwłaszcza dostarczania członkom spółdzielni lokali mieszkalnych, determinuje cechy, którymi powinny się charakteryzować osoby ubiegające się o członkostwo w takiej spółdzielni. W konsekwencji tylko osoby mające prawo do lokalu powinny mieć wpływ na zarząd spółdzielnią. Chroni je to przed ingerencją w zarząd spółdzielni osób niezainteresowanych zaspokajaniem potrzeb mieszkaniowych lub potrzeb związanych z dostarczaniem lokali o innym przeznaczeniu. Osoby niemające interesu w realizacji ustawowych celów danej spółdzielni nie mogą korzystać z uprawnień zapewniających wpływ na jej funkcjonowanie (praw korporacyjnych) i w ten sposób osłabiać możliwości wpływania na decyzje przez członków, których potrzeby mieszkaniowe ta spółdzielnia zaspokaja (w. z 5 lutego 2015 r., K 60/13).

Organy państwa, oprócz stworzenia warunków do jak najpełniejszego i efektywnego realizowania wolności zrzeszania się, powinny także sprawować nadzór nad zrzeszeniami, aby przeciwdziałać takim ich działaniom, które stanowią zagrożenie dla dobra wspólnego lub dla indywidualnych interesów ich członków. Zakres takiego nadzoru zależy od celu, przedmiotu oraz charakteru prawnego działalności danego typu zrzeszenia.

W wypadku spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych ustawodawca miał podstawy konstytucyjne do ustanowienia takiej instytucji prawnej. Nadzór Komisji

Nadzoru Finansowego nad działalnością SKOK-ów i Kasy Krajowej został wprowadzony ze względu na potrzebę ochrony interesu publicznego, jakim jest zachowanie stabilności instytucji kredytowo-depozytowych, którym zostały powierzone środki pieniężne o znacznej wartości przez liczną grupę osób (członków kas), jak i konieczność ochrony interesów indywidualnych członków, którzy skorzystali z usług kas (w. z 31 lipca 2015 r., K 41/12).

3.2.2. Wolność majątkowa

Konstytucyjna wolność majątkowa to wolność nabywania mienia, jego zachowania oraz dysponowania nim. Konstytucja nakazuje instytucjonalizację tej wolności (regulację prawną własności i innych praw majątkowych) oraz jej ochronę – zarówno przed ingerencją ze strony państwa, jak i innych podmiotów. Ochronie tej służy konstytucyjne prawo do ochrony własności i innych praw majątkowych. Konkretyzując je na poziomie ustawowym, ustawodawca musi mieć na uwadze, że **również wolność majątkowa naruszcycieli cudzej wolności majątkowej podlega ochronie konstytucyjnej.**

Konstytucyjne prawo do ochrony własności i innych praw majątkowych obejmuje m.in. autorskie prawa majątkowe. Zakres tej ochrony jest ograniczony obowiązkiem ochrony wolności majątkowej naruszcyciela tych praw. Nadmierną ingerencją w wolność majątkową naruszcycieli autorskich praw majątkowych były przepisy przyznające uprawnionemu możliwość żądania od naruszcyciela naprawienia wyrządzonej szkody przez zapłatę – w sytuacji, gdy naruszenie było zawinione – zryczałtowanego odszkodowania równego trzykrotności wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu.

Charakter autorskich praw majątkowych – np. łatwość ich naruszenia, trudności w udowodnieniu naruszenia i wykazaniu szkody – zezwala na uprzywilejowanie pozycji poszkodowanego przez przyznanie mu korzystniejszych środków ochrony niż wynikające z ogólnych cywilnoprawnych zasad odpowiedzialności odszkodowawczej, mających podstawę w zasadach sprawiedliwości społecznej. Zasadniczo zatem dopuszczalne jest w tym wypadku wprowadzenie elementów ryczałtowości do roszczenia odszkodowawczego. Niemniej konstytucyjnie niedopuszczalna – ponieważ nieproporcjonalna – jest sytuacja, w której uprawniony z tytułu tych praw uzyskuje tak daleko idącą ochronę, że wysokość przysługującego mu roszczenia całkowicie odrywa się od wielkości poniesionej przez niego szkody i stanowi jej wielokrotność (w. z 23 czerwca 2015 r., SK 32/14).

Ochrona wolności majątkowej wymaga od ustawodawcy nie tylko zagwarantowania możliwości dysponowania majątkiem, lecz także zinstytucjonalizowania stosunków między różnymi podmiotami tej wolności. Ustawodawca może nałożyć na podmioty praw majątkowych obowiązki służące m.in. ochronie interesów majątkowych innych osób, w tym zreszeń. Gdy uprawniony te obowiązki narusza, swoboda ingerencji ustawodawcy w sposób korzystania przez niego z danego prawa majątkowego jest większa.

Dlatego też długotrwałe lub uporczywe niewypełnianie przez członka spółdzielni mieszkaniowej podstawowych obowiązków związanych z korzystaniem z lokalu spółdzielczego może być podstawą pozbawienia go prawa do tego lokalu. Możliwość dochodzenia przez spółdzielnię mieszkaniową na drodze sądowej przymusowej sprzedaży

spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu z powodu wieloletniego zalegania z zapłatą opłat eksploatacyjnych przez daną osobę pozwala zabezpieczyć zarówno interes majątkowy spółdzielni, jak i pozostałych osób korzystających z lokali przed skutkami finansowymi nieuiszczonych zaległości. Udział sądu gwarantuje właściwe wyważenie praw i interesów wszystkich stron. Jest to przy tym rozwiązanie stosowane w ostateczności, gdy inne środki prawne nie odniosły skutku (*w. z 8 października 2015 r., SK 11/13*).

Konstytucja zobowiązuje ustawodawcę do powstrzymania się od przyjmowania regulacji nadmiernie ingerujących w wolność majątkową oraz do zróżnicowania stopnia ingerencji w tę wolność zależnie od tego, czy określone zachowanie jest pożądane przez prawo. Ingerując w wolność majątkową dłużnika, ustawodawca powinien tworzyć regulacje niezbędne do osiągnięcia celu egzekucji – zaspokojenia roszczeń wierzycieli, których dłużnicy zwlekają z wywiązaniem się ze zobowiązań. Na każdym etapie postępowania dłużnicy powinni być przy tym motywowani do dobrowolnego i pełnego zaspokojenia wierzycieli.

Tych wymagań nie spełniły regulacje dotyczące opłaty stałej uiszczanej w razie egzekucji polegającej na opróżnieniu lokalu z rzeczy i osób. Przewidywały one tę samą stawkę opłaty niezależnie od tego, czy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie opróżnił lokal w wyznaczonym terminie, czy też obowiązek ten wykonał pod przymusem komornika. Nie tylko więc nie motywowały dłużnika do zachowania pożądanego przez prawo, lecz także w związku z nałożeniem na niego opłaty w wysokości niezwiązanej z nakładem pracy komornika stanowiły swoistą sankcję za zachowanie zgodne z prawem i interesem wierzyciela. Prowadziły one ponadto do nadmiernej i konstytucyjnie nieuzasadnionej ingerencji w wolność majątkową dłużnika, który po wezwaniu przez komornika opróżnił lokal dobrowolnie i w wyznaczonym terminie. Ustawodawca powinien zróżnicować wysokość opłat stałych zależnie od tego, czy dłużnik wykonuje swój obowiązek dobrowolnie, czy pod przymusem (*w. z 13 października 2015 r., P 3/14*).

Ustawodawca ma swobodę kształtowania treści i granic praw majątkowych, o ile nie robi tego arbitralnie. Z tego względu nie może on wprowadzać rozwiązań prawnych, które prowadzą do angażowania przez nabywających określone uprawnienia majątkowe znacznych środków finansowych bez gwarancji skuteczności nabycia. Konstytucyjnie niedopuszczalne było zatem uzależnienie skuteczności nabycia ekspektatywy odrębnej własności lokalu od przyjęcia nabywcy w poczet członków spółdzielni. Odmowa przyjęcia nabywcy w poczet członków spółdzielni sprawiała, że mimo zaangażowania znacznych środków finansowych w nabycie prawa nie mógł on dochodzić ustanowienia na jego rzecz odrębnej własności lokalu (*w. z 5 lutego 2015 r., K 60/13*).

Do istoty konstytucyjnej wolności majątkowej należy swoboda właściciela dysponowania mieniem tak długo, jak długo swoje uprawnienia realizuje w sposób zgodny z prawem. W takiej sytuacji Konstytucja zakazuje ingerencji państwa w wolność majątkową. Zakaz ten został naruszony przez przepis przewidujący przepadek narzędzia przestępstwa niezależnie od tego, kto jest właścicielem narzędzia. W konsekwencji osoby trzecie, które nie wiedziały o wykorzystaniu ich mienia do popełnienia przestępstwa lub nie wyraziły na to zgody, również pozbawiano przedmiotu ich własności. Dolegliwość wymierzano więc nie sprawcy przestępstwa,

ale właścicielowi przedmiotu, który przestępstwa się nie dopuścił ani w żaden sposób do jego popełnienia się nie przyczynił. Takie rozwiązanie nie mogło doprowadzić do zapobieżenia ponownemu popełnieniu przestępstwa przez tego samego sprawcę za pomocą takiego samego narzędzia ani odstraszyć sprawców potencjalnych. Jednocześnie stanowiło ono ingerencję w istotę wolności majątkowej osoby trzeciej (w. z 28 października 2015 r., SK 59/13).

3.3. Konkretyzacja treści praw

Prawa konstytucyjne stanowią zbiór zróżnicowany. Występują wśród nich m.in. **prawa samoistne i prawa „częstkowe”**, będące wyłącznie częściami składowymi wolności konstytucyjnych lub pozostałych praw konstytucyjnych, oraz **prawa „instrumentalne”**, mające na celu zabezpieczenie realizacji wolności i pozostałych praw. **Obowiązkiem ustawodawcy jest konkretyzacja treści praw ustanowionych w Konstytucji.** Należą do nich m.in.:

- prawo do informacji publicznej,
- prawo do zabezpieczenia społecznego,
- prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

3.3.1. Prawo dostępu do informacji publicznej

Jednym ze sposobów realizacji konstytucyjnego prawa obywatela do informacji publicznej jest dostęp do dokumentów. **Konstytucja wyklucza wprowadzanie w ustawie dotyczącej określonego rodzaju działalności władzy publicznej ogólnego wyłączenia całej grupy dokumentów z zakresu informacji publicznej.**

Takim niedopuszczalnym konstytucyjnie zawężeniem zakresu prawa do informacji publicznej było ogólne wyłączenie z zakresu tej informacji wszystkich dokumentów wytwarzanych przez audytora wewnętrznego innych niż plan audytu oraz sprawozdanie z wykonania planu audytu. Niektóre z dokumentów wytwarzanych przez tego audytora inne niż plan audytu oraz sprawozdanie z wykonania planu audytu mogą stanowić informację publiczną, a zatem mogą być objęte zakresem konstytucyjnego prawa do informacji publicznej. Jednocześnie pewna część dokumentów wytwarzanych przez audytora wewnętrznego nie zawiera informacji publicznej w rozumieniu konstytucyjnym. Są to różnego rodzaju dokumenty o charakterze roboczym, czyli zapiski lub notatki sporządzane w stadium zbierania informacji i przygotowywania końcowego stanowiska. Jest to jeden z etapów wytwarzania informacji publicznej, który jednak jako taki informacją publiczną jeszcze nie jest (w. z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13).

Zakresem konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej są objęte nie tylko informacje o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne, lecz także m.in. informacje o działalności jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Dlatego **również informacje na temat świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych są objęte konstytucyjnym prawem dostępu do informacji publicznej.** Służy to realizacji przez władze publiczne ich konstytucyjnego obowiązku zapewnienia wszystkim obywatelom

równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (w. z 7 października 2015 r., K 12/14).

3.3.2. Prawo do zabezpieczenia społecznego

Celem konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego jest zapewnienie obywatelom zaspokojenia ich usprawiedliwionych potrzeb w razie m.in. utraty zdolności do pracy, ograniczenia tej zdolności lub braku pracy nie z własnej woli. Wskazane prawo zobowiązuje ustawodawcę m.in. do stworzenia efektywnego mechanizmu świadczeń pozwalających obywatelom, którzy osiągnęli wiek emerytalny, na pokrycie uzasadnionych potrzeb. Obowiązek ten nie może jednak zostać wykonany w drodze jednorazowego działania. Jego istotnym elementem jest stałe monitorowanie istniejącego systemu emerytalnego, z uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji społecznej i gospodarczej, w której on funkcjonuje.

Ustawodawca musi reagować na zmiany społeczne i ekonomiczne zachodzące w wieloletnim okresie nabywania uprawnienia do świadczeń emerytalnych przez poszczególne osoby. Ustawodawca mógł zatem zmienić system emerytalny w zakresie przynależności ubezpieczonych do otwartych funduszach emerytalnych, zasad lokowania aktywów OFE oraz przekazania środków pieniężnych z OFE do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Zakwestionowane modyfikacje nie zmieniły warunków nabycia prawa do świadczeń emerytalnych, które zostało już nabyte przez ubezpieczonego i podlega realizacji. Zmieniły one jedynie warunki jego nabywania w ramach wieloletniego procesu poprzedzającego ostateczne osiągnięcie przez obywatela wieku emerytalnego (w. z 4 listopada 2015 r., K 1/14).

Konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy w zakresie zapewnienia zabezpieczenia emerytalnego, opartego na zasadach: dobra wspólnego, sprawiedliwości społecznej i równości, jest objęcie wszystkich grup zawodowych – w tym pracowników, rolników i funkcjonariuszy – powszechnym systemem emerytalnym. Tym samym **Konstytucja wyłącznie dopuszcza obejmowanie określonych grup zawodowych systemami odrębnymi od systemu powszechnego, np. systemami zaopatrzeniowymi.** Każdorazowo musi to być należycie usprawiedliwione konstytucyjnie.

Stwierdzenie naruszenia przez ustawodawcę obowiązku zapewnienia zabezpieczenia emerytalnego jest możliwe tylko w wypadku oczywistego naruszenia istoty konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego. Naruszeniem tego obowiązku nie było objęcie funkcjonariuszy Służby Celnej powszechnym systemem emerytalnym – ustawodawca zapewnił im wymaganą konstytucyjnie ochronę emerytalną (w. z 3 marca 2015 r., K 39/13).

Jeżeli obywatel pozostaje bez pracy nie z własnej woli, konstytucyjne prawo do zabezpieczenia społecznego przysługuje mu wyłącznie wtedy, gdy nie ma on innych środków utrzymania. Tego warunku nie można zawężyć jedynie do utraty dochodów z pracy. W praktyce mogą bowiem wystąpić sytuacje, w których dana osoba będzie dysponowała dochodem z innego źródła. Ocena sytuacji finansowej osób starających się o świadczenia z systemu zabezpieczenia społecznego powinna więc obejmować również inne źródła przysporzeń majątkowych, które w rzeczywisty sposób określają sytuację materialną danej osoby.

Powstanie niepełnosprawności łączy się z ograniczeniem zdolności do wykonywania pracy, stanowiącej zasadniczo główne źródło utrzymania i służącej zapewnieniu

człowiekowi odpowiedniego poziomu egzystencji. Utrata dochodów z pracy ze względu na niepełnosprawność w wielu przypadkach będzie prowadzić do braku środków utrzymania. Niemniej może się zdarzyć, że dana osoba mimo utraty dochodów z pracy z powodu niepełnosprawności dysponuje dochodem z innego źródła. Dlatego ustawodawca właściwie dobrał warunki nabycia prawa do zasiłku stałego – niepełnosprawność i jednocześnie brak dochodu z jakiegokolwiek źródła (w. z 6 października 2015 r., SK 19/14).

3.3.3. Prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy

Konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy jest skonkretyzowanie w ustawie treści i zakresu konstytucyjnego prawa do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy oraz odpowiadających mu obowiązków pracodawcy. **Celem tego prawa jest wyeliminowanie lub ograniczenie zagrożeń dla życia i zdrowia pracownika związanych z procesami pracy.** Przysługuje ono każdemu, kto wykonuje pracę, niezależnie od formy prawnej zatrudnienia. Nie jest więc ograniczone do osób pozostających w stosunku pracy; obejmuje również osoby wykonujące pracę na podstawie innych form zatrudnienia. Konsekwentnie – w myśl tego konstytucyjnego prawa pracodawcą jest nie tylko pracodawca będący stroną stosunku pracy, lecz także podmiot zatrudniający daną osobę na podstawie innego stosunku, np. administracyjnoprawnego.

Wobec tego **ustawodawca ma konstytucyjny obowiązek określenia w ustawie treści i zakresu prawa do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy także wobec podmiotów zatrudnionych na podstawie stosunku służbowego.** Powinien on w szczególności określić w ustawie obowiązki podmiotu zatrudniającego, wyznaczyć podmiot odpowiedzialny za stan bezpieczeństwa i higieny pracy w poszczególnych służbach oraz podmiot wykonujący obowiązki w tym zakresie, a także wskazać obowiązki funkcjonariuszy. Obowiązku tego ustawodawca nie wypełnił wobec funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Służby Celnej. Regulację bezpieczeństwa i higieny pracy w tych służbach pozostawił on w całości do unormowania w rozporządzeniach i będących aktami prawa wewnętrznego zarządzeniach (w. z 24 listopada 2015 r., K 18/14).

3.4. Granice wolności i praw konstytucyjnych

Ustawodawca ma obowiązek urzeczywistniania i ochrony wolności i praw konstytucyjnych w granicach wyznaczonych przez Konstytucję. Nie można skutecznie domagać się od niego ochrony poza tymi granicami.

Konstytucyjne standardy ochrony związane z wywłaszczeniem nie rozciągają się na każde pozbawienie własności niezależnie od jego formy. Wywłaszczeniem nie jest m.in. ustawowe uregulowanie spraw majątkowych będące następstwem ustania bytu osoby prawnej. Dlatego przepisy ustawy dotyczące uporządkowania majątku przez ustawowo znoszony, a wcześniej ustawowo utworzony samorząd zawodowy urbanistów nie prowadzą do wywłaszczenia. Określona w nich kompetencja sądu do orzeczenia o przeznaczeniu majątku likwidowanego samorządu zawodowego urbanistów jest zastępcza wobec kompetencji organów samorządu – sąd może z niej skorzystać

wyłącznie wtedy, gdy organ samorządu sam nie podejmie decyzji o przeznaczeniu majątku (*w. z 24 marca 2015 r., K 19/14*).

Nie można skutecznie żądać od ustawodawcy konkretyzacji treści konstytucyjnego prawa w sposób, który nie jest konieczny do spełnienia standardu konstytucyjnego. Konstytucyjnie bezpodstawne jest zatem oczekiwanie finansowej formy rekompensaty za przedłużony czas służby strażaka, motywowane tym, że w danej sytuacji byłaby ona dla niego korzystniejsza niż rekompensata w postaci dodatkowego płatnego urlopu wypoczynkowego. Druga ze wskazanych form rekompensaty była wystarczającym i – co więcej – konstytucyjnie właściwszym sposobem konkretyzacji treści prawa do rekompensaty za przedłużony czas pracy lub służby, stanowiącego element konstytucyjnego prawa pracownika do wypoczynku.

Na taką ocenę nie wpłynęła okoliczność, że w danej sytuacji w wyniku dobrowolnego odejścia ze służby strażak utracił możliwość zrekompensowania sobie przedłużonego czasu służby dodatkowym płatnym urlopem wypoczynkowym. Do naruszenia istoty konstytucyjnego prawa do wypoczynku doszłoby bowiem dopiero wtedy, gdyby za przedłużony czas pracy lub służby ustawodawca nie przewidział żadnej formy rekompensaty (*w. z 5 października 2015 r., SK 39/14*).

Z Konstytucji nie można wyprowadzić prawa do samorządu zawodowego, a tym samym nie można skutecznie żądać utworzenia lub utrzymania istnienia takiego samorządu. Ustawodawca ma możliwość, ale nie obowiązek tworzenia samorządów zawodowych, a raz utworzony samorząd nie jest trwały i niezmienny. Niemniej swoboda ustawodawcy w tworzeniu i znoszeniu samorządów zawodowych nie jest taka sama. Zniesienie samorządu wymaga dokonania starannej oceny prowadzącej do wniosku, że nie występują względy przemawiające za jego dalszym funkcjonowaniem. W wypadku znoszenia samorządów zawodowych reprezentujących osoby wykonujące zawody inne niż zawody zaufania publicznego ustawodawcy przysługuje większa swoboda, ponieważ Konstytucja nie wiąże tworzenia tych samorządów z wystąpieniem szczególnych przesłanek.

Z tych względów konstytucyjnie dopuszczalne było zniesienie samorządu zawodowego urbanistów – urbanista nie jest zawodem zaufania publicznego, a weryfikacja prawidłowości wykonywania tego zawodu przez samorząd nie jest potrzebna. Po jego zniesieniu będą jej dokonywały organy samorządu terytorialnego jako główni odbiorcy usług urbanistycznych (*w. z 24 marca 2015 r., K 19/14*).

3.5. Środki ochrony wolności i praw konstytucyjnych

3.5.1. Efektywność środków dochodzenia wolności i praw konstytucyjnych

Konstytucja nakazuje ukształtowanie efektywnych środków dochodzenia wolności i praw konstytucyjnych. Ustawodawca naruszył ten obowiązek przez niewłaściwe określenie procedury dochodzenia konstytucyjnego prawa do zwrotu nieruchomości wywłaszczonej, której nie wykorzystano na przewidziany cel publiczny. W wypadku dochodzenia przez uprawnionego zwrotu udziału we własności nieruchomości wywłaszczonej przepisy proceduralne uzależniały skuteczność żądania zwrotu od tego, czy zostało ono zgłoszone lub poparte przez wszystkich byłych współwłaścicieli nieruchomości bądź ich spadkobierców. Prowadziło to do nieproporcjonalnego

ograniczenia konstytucyjnego prawa do zwrotu nieruchomości wyłączonej niewykorzystanej na przewidziany cel publiczny.

Jeśli przyjąć, że to ograniczenie miało na celu ochronę osób nieobecnych lub przeciwnych zwrotowi nieruchomości, to była ona zbyt daleko idąca – odbywała się nadmiernym kosztem osób zmierzających do zwrotu udziału we własności nieruchomości. Osoby uprawnione zawsze mogą bowiem odmówić przyłączenia się do żądania zwrotu wyłączonej nieruchomości, a do zakończenia postępowania mogą wycofać swoją zgodę na nie. Osoba dążąca do zwrotu nie ma przy tym żadnych środków wpływu na postawę pozostałych uprawnionych. Tak uregulowana procedura dochodzenia konstytucyjnego prawa do zwrotu nieruchomości wyłączonej niewykorzystanej na przewidziany cel publiczny była nieefektywna, ponieważ mogła prowadzić do skutecznego zablokowania zwrotu udziału we własności nieruchomości (*w. z 14 lipca 2015 r., SK 26/14*).

Konstytucja nie określa bezpośrednio wysokości, charakteru, warunków ani trybu przyznawania świadczeń urzeczywistniających konstytucyjne prawo do zabezpieczenia społecznego. Wskazane elementy muszą być jednak tak ukształtowane, by osoba niezdolna do pracy i pozostająca bez środków do życia mogła efektywnie nabyć świadczenia realizujące to prawo konstytucyjne.

Tego wymagania nie spełnił dwuetapowy tryb postępowania w sprawie przyznania zasiłku stałego osobom niepełnosprawnym niezdolnym do pracy i jednocześnie niemającym dochodów. Chociaż warunki przyznania tego świadczenia ustawodawca określił prawidłowo, to tryb jego nabycia sprawiał, że między dniem spełnienia warunków przyznania zasiłku a dniem, od którego on przysługiwał, mogło upłynąć dużo czasu. Osoba uprawniona do uzyskania zasiłku stałego nie mogła bowiem złożyć wniosku o to świadczenie przed uzyskaniem orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, nawet jeżeli znajdowała się w trudnej sytuacji materialnej (*w. z 6 października 2015 r., SK 19/14*).

Konstytucja wymaga również zapewnienia efektywnego mechanizmu dochodzenia prawa do sprawiedliwej procedury, będącego elementem zarówno konstytucyjnego prawa do sądu, jak i prawa do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd przewidzianego w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Dlatego **jeżeli Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) ostatecznie stwierdził naruszenie prawa do sprawiedliwej procedury na gruncie Konwencji, to konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy, wynikającym z konstytucyjnego nakazu wykonywania wyroków ETPC, jest stworzenie efektywnego mechanizmu pozwalającego usunąć to naruszenie.**

Takim mechanizmem w postępowaniu cywilnym jest skarga o wznowienie postępowania. Jest to jednak mechanizm nieefektywny, ponieważ uzależnia możliwość wniesienia skargi o wznowienie postępowania od dochowania przez skarżącego terminu pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku sądu krajowego. Mimo że wprowadzenie tego terminu jest przydatne i niezbędne do zapewnienia stabilności stosunków prawnych, to stanowi nadmierne ograniczenie prawa do sprawiedliwej procedury. O nieproporcjonalności ograniczenia świadczy w szczególności to, że nie każda skarga o wznowienie postępowania cywilnego mająca służyć wykonaniu wyroku ETPC jest ograniczona wskazanym terminem pięcioletnim (*w. z 22 września 2015 r., SK 21/14*).

Konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy jest dostosowanie środków ochrony wolności i praw konstytucyjnych do cech podmiotów tych wolności i praw – tak, aby środki ochrony były skuteczne. Ustawodawca musi uwzględnić fakt, że wśród podmiotów uprawnionych są osoby niepełnosprawne i osoby niewidome.

Dlatego przepis przewidujący, że członka spółdzielni pracy o zamiarze przekształcenia spółdzielni w spółkę handlową zawiadamia się w drodze ogłoszenia, a więc w sposób, który nie zapewnia powiadomienia indywidualnego ani dostępu do dokumentów niezbędnych do podjęcia przez członka spółdzielni pracy decyzji o przekształceniu, narusza konstytucyjną wolność zrzeszania się. Wśród osób zrzeszających się w spółdzielniach pracy są osoby niepełnosprawne i osoby niewidome, zatem taka forma zawiadomienia członków spółdzielni dotkniętych wskazanymi ograniczeniami fizycznymi i związanymi z nimi trudnościami nie zapewnia tym członkom skutecznej ochrony przysługującej im wolności zrzeszania się (*w. z 16 czerwca 2015 r., K 25/12*).

3.5.2. Prawo do sądu

Konstytucyjne prawo do sądu należy do najważniejszych środków ochrony wolności i praw konstytucyjnych. W tym aspekcie ma ono wobec nich charakter prawa „instrumentalnego”, mającego na celu zabezpieczenie ich realizacji. **Konstytucyjne prawo do sądu wymaga m.in., aby sąd był wyposażony w rzeczywistą kompetencję do orzekania o pozbawieniu człowieka jednej z najbardziej podstawowych wolności – wolności osobistej.** Dlatego konstytucyjnie niedopuszczalne było pozbawienie sądu możliwości merytorycznej oceny, czy – w sytuacji zbiegu skazania na kary z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia wykonania, jeżeli jedna z nich była określona w wymiarze powyżej 2 lat pozbawienia wolności – kara łączna powinna przybrać formę bezwzględnego pozbawienia wolności. Ustawodawca zredukował rolę sądu do wykonywania czynności formalnej, skoro orzekając w takiej sytuacji karę łączną, sąd nie mógł warunkowo zawiesić wykonania kary łącznej pozbawienia wolności (*w. z 22 września 2015 r., P 37/14*).

Konstytucyjne prawo do sądu odnosi się do spraw w rozumieniu konstytucyjnym, czyli sporów prawnych obejmujących rozstrzygnięcie o prawach lub obowiązkach danego podmiotu. **Ustawodawca może powierzyć organom pozasądowym rozstrzygnięcie określonych spraw w rozumieniu konstytucyjnym, o ile nie jest ono sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, czyli nie wiąże się z rozsądzeniem sporów o prawo, w których przynajmniej jedną ze stron jest człowiek, obywatel lub inny podmiot prywatny.**

Za jedną z takich spraw można uznać odmowę dokonania przez notariusza czynności, której strona zamierza nadać formę notarialną, a którą uznał on za niezgodną z prawem. Takie rozstrzygnięcie nie ma charakteru rozsądzenia sporu o prawo, więc nie można go zakwalifikować jako sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Wobec tego ta sprawa nie musi być rozstrzygana w obu instancjach przez sądy – dla zachowania standardu konstytucyjnego wystarcza zapewnienie jednostce dostępu do sądu w celu kontroli rozstrzygnięcia notariusza, pełniącego funkcje pomocnicze w stosunku do wymiaru sprawiedliwości. Sąd, rozpatrując zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej, orzeka nie o prawach i obowiązkach notariusza mających charakter prywatnoprawny, lecz o zasadności decyzji notariusza podjętej w ramach

wykonywania przez niego publicznoprawnej kompetencji do odmowy dokonania czynności notarialnej niezgodnej z prawem (w. z 13 stycznia 2015 r., SK 34/12).

Ustawodawca ma obowiązek zapewnienia dostępu do sądu tylko w sprawach w rozumieniu konstytucyjnym. Do tej kategorii nie zalicza się stwierdzenie podczas sprawdzania pracy maturalnej niesamodzielności rozwiązywania przez zdającego zadań zawartych w arkuszu egzaminacyjnym. Rozstrzygnięcie przez pedagoga o niesamodzielności rozwiązywania zadań egzaminacyjnych stwierdzanej po fakcie jest jedynie czynnością techniczną. Nie można jej uznać za przejaw działalności administracji publicznej, podlegającej z mocy Konstytucji kontroli sądów administracyjnych. Ponadto ustalenie wyniku egzaminu maturalnego nie jest zagadnieniem, które powinno być określane w decyzji administracyjnej. Ocena takich rozstrzygnięć przez sąd administracyjny musiałaby się opierać nie na kryteriach prawnych, ale merytorycznych z danej dziedziny wiedzy. Tymczasem kontrola sprawowana przez sądy administracyjne polega na weryfikacji legalności działania organów władzy publicznej, a nie na weryfikacji merytorycznej podejmowanych przez nie rozstrzygnięć (w. z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13).

Sprawą w rozumieniu konstytucyjnym nie jest również postępowanie zainicjowane skargą na przewlekłość postępowania. Orzekając o zasadności tej skargi, sąd nie rozstrzyga bezpośrednio o wolnościach, prawach lub obowiązkach człowieka, obywatela lub innego podmiotu prywatnego, a zatem pełni funkcję nie organu wymiaru sprawiedliwości, lecz organu ochrony prawnej. Sąd bowiem wyłącznie kontroluje sprawność prowadzenia postępowania przez organ prowadzący postępowanie główne i podejmuje działania mające na celu nadanie postępowaniu głównemu właściwego tempa.

Niemniej **również w wypadku postępowań, w których sąd występuje jedynie w roli organu ochrony prawnej, Konstytucja nakazuje spełnienie wymagań sprawiedliwości proceduralnej**, w tym zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji. Dopuszczalnym konstytucyjnie wyjątkiem od tego wymagania jest niezaskarżalność postanowienia sądu oddalającego skargę na przewlekłość postępowania. Wprowadzenie tego wyjątku jest racjonalne. Celem postępowania wpadkowego zainicjowanego skargą na przewlekłość postępowania jest przeciwdziałanie przewlekłości postępowania głównego i wymuszenie rozpoznania sprawy głównej w rozsądnym terminie, a więc realizacja konstytucyjnego prawa do rozpatrzenia sprawy bez zbędnej zwłoki. Środek, który ma służyć realizacji tego celu, nie może sam przedłużać postępowania w sprawie głównej (w. z 22 października 2015 r., SK 28/14).

Obowiązek ustawodawcy zapewnienia dostępu do sądu nie oznacza, że poszczególnym grupom musi on przyznawać te same środki prawne dostępu do sądu. Środki te muszą jednak skutecznie gwarantować dostęp do sądu, a ich zróżnicowanie powinno wynikać z odmienności sytuacji prawnej i faktycznej poszczególnych grup.

Wskazane wymagania konstytucyjne spełniały przepisy, które uzależniają możliwość wniesienia przez pokrzywdzonego subsydiarnego aktu oskarżenia od powtórne- go wydania przez prokuratora takiego samego rodzajowo postanowienia kończącego postępowanie przygotowawcze (ponownego postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania albo ponownego postanowienia o jego umorzeniu). Z tego względu niektórzy pokrzywdzeni – aby uzyskać uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu

oskarżenia – muszą zaskarżyć do sądu również drugie postanowienie prokuratora, jeśli było ono innego rodzaju niż to wydane wcześniej. Odmienne potraktowanie dwóch grup pokrzywdzonych jest w tych okolicznościach usprawiedliwione odmiennością ich sytuacji procesowych, ponieważ inne są przesłanki umorzenia postępowania przygotowawczego, a inne – odmowy jego wszczęcia. Ponadto w obu wypadkach pokrzywdzonym przysługują równoważne środki dostępu do sądu (*w. z 19 maja 2015 r., SK 1/14*).

Konstytucyjne prawo do sądu odnosi się również do orzeczeń o kosztach postępowania sądowego. **Orzeczenie o kosztach procesu w postępowaniu karnym wydane po raz pierwszy na tle głównej sprawy karnej dotyczy praw majątkowych podmiotów występujących w tym postępowaniu i jako takie jest sprawą w rozumieniu konstytucyjnym odrębną od sprawy głównej.** Dlatego powinno ono być traktowane jako orzeczenie wydane w pierwszej instancji w ujęciu art. 78 Konstytucji, bez względu na to, na jakim etapie jest postępowanie główne. Orzeczenie takie, co do zasady, ma więc być zaskarżalne.

Z tych względów norma wyłączająca zaskarżalność orzeczenia w sprawie kosztów procesu karnego, wydanego po raz pierwszy przez sąd działający w perspektywie sprawy głównej jako odwoławczy, była niekonstytucyjna. Za wprowadzeniem w tym wypadku wyjątku od zasady zaskarżalności orzeczenia w sprawie kosztów procesu nie przemawiają względy ekonomii procesowej ani dobro wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza że ustawodawca może ukształtować zasady postępowania karnego w taki sposób, by zaskarżenie orzeczenia o kosztach procesu nie wstrzymywało rozpoznania sprawy głównej lub wykonania prawomocnego orzeczenia (*w. z 24 lutego 2015 r., K 34/12*).

Orzeczenie o kosztach procesu wydane po raz pierwszy powinno być – co do zasady – zaskarżalne. Konstytucyjnie dopuszczalnym wyjątkiem są w tym zakresie orzeczenia Sądu Najwyższego, którego rozstrzygnięcia – poza pewnymi ściśle określonymi wyjątkami – są niezaskarżalne. Wynika to ze szczególnej roli, jaką odgrywa on w polskim systemie prawa. Najistotniejszym zadaniem Sądu Najwyższego jest dbanie o jednolitość i jakość orzecznictwa, które są niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa obrotu prawnego i pewności prawa, a nie sprawowanie wymiaru sprawiedliwości. Wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie o kosztach procesu wydane po raz pierwszy przez Sąd Najwyższy do innego równorzędnego składu tego sądu mogłoby utrudnić i opóźnić rozpoznawanie nadzwyczajnych środków zaskarżenia. W tym wypadku istnieje więc silne konstytucyjne uzasadnienie wyjątku od zasady zaskarżalności orzeczenia dotyczącego kosztów procesu (*w. z 13 października 2015 r., SK 63/12*).

W skład konstytucyjnego prawa do sądu wchodzi prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości proceduralnej i jawności. Zobowiązuje ono ustawodawcę do zapewnienia stronie postępowania prawa do wysłuchania i udziału w czynnościach procesowych (np. w posiedzeniu sądu). Dodatkowo w stosunku do postępowania karnego Konstytucja nakazuje zapewnienie każdemu, przeciwko komu jest ono prowadzone, prawa do obrony we wszystkich stadiach postępowania, co oznacza m.in. możliwość obrony przez oskarżonego swoich interesów osobiście lub przez obrońcę.

Tych konstytucyjnych standardów nie spełniły przepisy regulujące postępowanie kontrolne sądu w sprawie stosowania środków zapobiegawczych innych niż tymczasowe aresztowanie albo zabezpieczenia majątkowego. Uczestnictwo oskarżonego (podejrzanego) lub jego obrońcy w tym postępowaniu ustawodawca w pełni pozostawił swobodnej decyzji sądu. Co więcej, możliwość efektywnego złożenia wniosku zainteresowanej strony o udział w posiedzeniu była wątpliwa z uwagi na brak obowiązku powiadamiania stron o miejscu i terminie posiedzenia sądu. Takie ograniczenie uczestnictwa strony lub jej obrońcy w postępowaniu kontrolnym było konstytucyjnie nieuzasadnione. Wniesienie zażalenia na postanowienie dotyczące stosowania środków zapobiegawczych innych niż tymczasowe aresztowanie albo zabezpieczenia majątkowego co do zasady nie wstrzymuje bowiem wykonania zaskarżonego postanowienia; na tym etapie postępowania sąd rozpatruje spór o dopuszczalność ingerencji w sferę konstytucyjnie chronionych wolności i praw osoby objętej konstytucyjnym domniemaniem niewinności. Dlatego celem wskazanego postępowania kontrolnego powinno być przede wszystkim wydanie rzetelnego i sprawiedliwego orzeczenia, a nie szybkie rozstrzygnięcie sprawy przez sąd (*w. z 27 października 2015 r., K 5/14*).

Do szczególnie istotnych elementów konstytucyjnego prawa do sądu zalicza się prawo do sądu bezstronnego. Ustawodawca konkretyzuje je w ramach instytucji wyłączenia sędziego. **Urzeczywistnienie prawa do sądu bezstronnego wymaga, by we wszelkich sytuacjach mogących wywoływać uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego można go było wyłączyć z rozpoznawania sprawy. Z Konstytucji nie wynika natomiast prawo do określonego kształtu instytucji wyłączenia sędziego.** Ustawodawca ma zatem swobodę w określeniu, czy w danych okolicznościach następuje ono z mocy prawa, czy też na mocy orzeczenia sądu, przy czym wyłączenie sędziego z mocy prawa należy uznać za rozwiązanie wyjątkowe.

W konsekwencji nie istnieje konstytucyjny obowiązek wprowadzenia w Kodeksie postępowania karnego nakazu wyłączenia z mocy prawa sędziego, który brał udział w uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji w postępowaniu apelacyjnym i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, a następnie – na skutek ponownego wniesienia apelacji – orzeka w tej samej sprawie. Wyrok uchylający orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania jest nie tyle osądzeniem sprawy, ile orzeczeniem sądu niższej instancji, toteż sędzia rozstrzygający o tym nie wyrabia sobie – co do zasady – jednoznacznego poglądu na temat sprawstwa i winy oskarżonego. W tej sytuacji brak jest nadzwyczajnej i obiektywnej okoliczności z góry przemawiającej za brakiem bezstronności sędziego orzekającego o tej samej sprawie w kolejnym postępowaniu apelacyjnym. Nie jest zatem konieczne wyłączenie go z mocy ustawy, zwłaszcza że można złożyć wniosek o wyłączenie na podstawie orzeczenia sądu ze względu na konkretne okoliczności sprawy. Takie rozwiązanie wystarcza do spełnienia konstytucyjnego standardu sądu bezstronnego (*w. z 16 kwietnia 2015 r., SK 66/13*).

4. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności administracyjnej

4.1. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej

Konstytucja zakazuje wstecznego stosowania wobec oskarżonego kary nieznannej w ustawie obowiązującej w momencie popełnienia czynu zabronionego. Zakaz ten odnosi się nie tylko do kary zasadniczej, lecz także do kary zastępczej. Konstytucyjnie niedopuszczalne było zatem takie określenie przepisów przejściowych, które umożliwiało zamianę kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności zgodnie z ustawą obecnie obowiązującą, podczas gdy według ustawy obowiązującej w czasie popełnienia czynu zabronionego kara ograniczenia wolności mogła być zamieniona tylko na karę grzywny (w. z 12 maja 2015 r., SK 62/13).

Konstytucyjna zasada określoności przepisów prawa karnego dopuszcza stosowanie pojęć niedookreślonych, o ile spełniono określone warunki. Przede wszystkim niedookreśloność pojęć musi być konieczna ze względu na charakter regulowanej dziedziny, a jednocześnie nie może uniemożliwiać ustalenia, jakie zachowania podlegają karze. W innym razie zastosowanie pojęć niedookreślonych w przepisach karnych prowadziło do dowolności w stosowaniu tych przepisów.

Wskazane wymagania konstytucyjne zostały spełnione przez przepis wprowadzający odpowiedzialność karną za naruszenie cudzego prawa autorskiego lub prawa pokrewnego „w inny sposób niż określony” w art. 115 ust. 1 lub ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem niedookreślonym jest w tym wypadku dopuszczalne ze względu na charakter regulowanej dziedziny, podlegającej dynamicznym zmianom związanym z rozwojem technologicznym. Poza tym na podstawie zaskarżonego przepisu można zrekonstruować znamiona czynu zabronionego – naruszenie cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, niezależnie od sposobu zachowania sprawcy (w. z 17 lutego 2015 r., K 15/13).

Z podobnych względów **konstytucyjnego standardu określoności przepisów prawa karnego nie narusza definicja legalna „występku o charakterze chuligańskim”, zawarta w Kodeksie karnym.** Jej elementy nie uniemożliwiają jej spójnej wykładni przez sądy ani spójnego stosowania przepisów zaostrzających odpowiedzialność karną w razie stwierdzenia, że dany czyn zabroniony jest występkiem o charakterze chuligańskim. W razie wątpliwości interpretacyjnych organy stosujące prawo mogą korzystać z bogatego, wieloletniego i miarodajnego w tym względzie dorobku orzecznictwa i doktryny poświęconego występkom o charakterze chuligańskim (w. z 9 czerwca 2015 r., SK 47/13).

Konstytucyjne zasady kształtowania odpowiedzialności karnej odnoszą się nie tylko do wąsko rozumianej odpowiedzialności karnej, lecz także do wszelkich form odpowiedzialności prawnej mających cechę represyjności (szeroko rozumiana odpowiedzialność karna), w tym do odpowiedzialności za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego. Ze względu na jej dolegliwość i intensywność wkraczania w sferę dóbr osobistych człowieka jest ona tak dalece podobna do odpowiedzialności karnej w wąskim rozumieniu, że uzasadnia stosowanie do niej konstytucyjnych zasad kształtowania tej drugiej, w szczególności odpowiednich

gwarancji procesowych. Wskazane zasady należy zatem stosować do każdego, wobec kogo wszczęto postępowanie w sprawie złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, w tym do sędziów, zwłaszcza że w wypadku tej grupy zawodowej jedną z sankcji grożących za kłamstwo lustracyjne jest złożenie z urzędu, a dodatkową dolegliwością – utrata dobrego imienia (w. z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12).

4.2. Zasady kształtowania odpowiedzialności administracyjnej

Konstytucja wymaga, aby wszystkie zasadnicze elementy władczych form działania organów administracji publicznej wobec obywatela zostały określone w ustawie. Dlatego też **bez wyraźnego upoważnienia ustawowego nie można doprecyzowywać w rozporządzeniu dolnych granic administracyjnych kar pieniężnych.**

Ustalenie przez Ministra Rolnictwa w rozporządzeniu dolnych granic administracyjnych kar pieniężnych za naruszenie nakazów lub zakazów zawartych w ustawie o rybołówstwie było niezgodne z tym standardem konstytucyjnym. Wykraczało ono poza granice ustawowego upoważnienia do różnicowania wysokości administracyjnych kar pieniężnych na podstawie kryterium rodzaju oraz społecznej szkodliwości naruszenia. Ustawodawca nie ustanowił dolnych granic wskazanych kar. Ich określenie przez ministra sprawiło, że w razie stwierdzenia naruszenia nakazów lub zakazów zawartych w ustawie o rybołówstwie organ wymierzający karę nie mógł nałożyć jej w wysokości niższej niż przewidziana w rozporządzeniu. Ustanowienie kary minimalnej istotnie ograniczyło możliwość urzeczywistnienia w procesie wymierzania kary dyrektywy jej różnicowania w zależności od rodzaju naruszenia i jego społecznej szkodliwości (w. z 17 marca 2015 r., K 31/13).

4.3. Zbieg odpowiedzialności karnej i administracyjnej

Konstytucja zakazuje dwukrotnego karania za to samo. **Odpowiedzialność karna i odpowiedzialność administracyjna za ten sam czyn nie są jednak niekonstytucyjnym karaniem za to samo.** Są to tylko różne skutki tego samego czynu naruszającego prawo – podczas gdy sankcja karna ma być przede wszystkim odpłatą za naruszenie dobra prawnie chronionego (np. zdrowia, życia), opartą na zasadzie winy, sankcja administracyjna ma przede wszystkim zapobiegać obiektywnym naruszeniom obowiązków prawnych. **Ustawodawca może zatem przewidzieć oba typy odpowiedzialności za ten sam czyn, pod warunkiem jednak, że przestrzega konstytucyjnej zasady proporcjonalnej reakcji państwa na naruszenie obowiązku wynikającego z przepisów prawa.** Oznacza to, że obie sankcje ujęte łącznie muszą służyć realizacji celu uzasadnionego konstytucyjnie, pozostawać z nim w racjonalnym związku i być konieczne do jego realizacji, tj. nie mogą być oczywiście nieadekwatne lub nieracjonalne albo niewspółmiernie dolegliwe.

Wszystkie wskazane standardy konstytucyjne zostały spełnione przez przewidziany w ustawie o grach hazardowych mechanizm karania karą pieniężną (sankcja administracyjna) w zbiegu z grzywną (sankcja karna) za prowadzenie gier hazardowych poza kasynem gry. Organizowanie i prowadzenie gier hazardowych jest wysoce specyficznym rodzajem działalności gospodarczej, wiążącym się z dużym ryzykiem występowania wielu negatywnych zjawisk, m.in. oszustw, uzależnienia od hazardu,

prania brudnych pieniędzy bądź penetracji ze strony zorganizowanych grup przestępczych. Przemawia to za koniecznością wprowadzenia rozwiązań przewidujących stanowczą i surową reakcję państwa (w. z 21 października 2015 r., P 32/12).

W sytuacji zbiegu odpowiedzialności administracyjnej i odpowiedzialności karnej za ten sam czyn szczególną rolę odgrywają sądy karne. W przeciwieństwie do organów administracji, wymierzających ściśle określoną w ustawie sankcję administracyjną, mają one możliwość dostosowania wymierzanej sankcji karnej do wszystkich okoliczności sprawy, w tym do pobudek zachowania sprawcy i stopnia jego winy. Czyni to z sądów karnych swoistych strażników tego, by reakcja państwa na naruszenie obowiązku wynikającego z przepisów prawa była proporcjonalna, współmierna do czynu i sprawiedliwa (w. z 21 października 2015 r., P 32/12).

Do sytuacji podobnej do zbiegu odpowiedzialności karnej i administracyjnej doszło w wypadku przepisu ustawy o podatku od towarów i usług przewidującego obowiązek zapłaty podatku w kwocie wykazanej na fakturze, nawet jeśli dokumentuje ona czynność niewykonaną, i przepisu Kodeksu karnego skarbowego określającego karę grzywny za wystawienie faktury dokumentującej czynność niewykonaną. Pierwsza z tych regulacji służy zapobieganiu uszczuplenia wpływów podatkowych przez odliczenie podatku wykazanego na fakturze przez jej odbiorcę i nie ma charakteru sankcji. Z kolei funkcją drugiej, będącej sankcją karną, jest ukaranie osoby, która dopuściła się czynu zabronionego. Wobec tego nie można mówić w tym wypadku o problemie podwójnego karania za popełnienie tego samego czynu zabronionego. **Nie trzeba też rozważać, czy te dwie regulacje ujmowane łącznie nie są nadmierne. Takie badanie prowadzi się bowiem tylko w razie zbiegu dwóch sankcji, a nie obowiązku prawnego i sankcji** (w. z 21 kwietnia 2015 r., P 40/13).

5. Ochrona samodzielności jednostek samorządu terytorialnego

Konstytucja wprowadza zasadę samodzielności jednostek samorządu terytorialnego oraz przewiduje określone rozwiązania mające na celu ochronę tej samodzielności. Należą do nich m.in. reguły tworzenia prawa, gwarancje własności i określenie ustawowej formy zlecenia zadań publicznych.

Konstytucja wymaga, aby każde zadanie publiczne przysługujące jednostce samorządu terytorialnego miało podstawę w ustawie. Nie oznacza to jednak, że przypisanie określonego zadania danej jednostce samorządu terytorialnego musi za każdym razem wynikać wprost z ustawy. Można to konkretyzować w aktach wykonawczych do ustaw, w tym w aktach prawa miejscowego, jeżeli ma to uzasadnienie w charakterze danego zadania i spełnione są dodatkowe warunki. Przede wszystkim wprost w ustawie trzeba określić: zadania publiczne przysługujące jednostce samorządu terytorialnego i trwałe zmiany w ich zakresie oraz warunki, przesłanki i postępowanie co do przypisywania lub odbierania jednostce samorządu terytorialnego określonych zadań publicznych.

Wszystkie te warunki zostały spełnione przez przepisy ustawy upoważniające organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego do stanowienia aktów prawa miejscowego (uchwał), wskutek których zarząd nad danym odcinkiem drogi publicznej zostaje przypisany jednostce samorządu terytorialnego innej kategorii. Przesłanki

przypisania zarządu nad daną drogą publiczną jednostce samorządu terytorialnego określonej kategorii oraz procedura skutkująca przypisaniem zarządu nad daną drogą jednostce odpowiedniej kategorii wynikają wprost z ustawy. Uchwały stanowią jedynie element tej procedury i służą urzeczywistnieniu woli ustawodawcy, aby zarząd nad drogami publicznymi spełniającymi poszczególne definicje ustawowe przypisać jednostkom samorządu terytorialnego właściwej kategorii (*w. z 26 maja 2015 r., Kp 2/13*).

Do rozwiązań służących ochronie samodzielności jednostek samorządu terytorialnego związanych z tworzeniem prawa zalicza się **zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Dotyczy ona bowiem nie tylko stosunków między państwem a obywatelami, lecz także między państwem a jednostkami samorządu terytorialnego.** Wymaga ona umożliwienia jednostkom samorządu terytorialnego decydowania o swoim postępowaniu na podstawie pełnej znajomości obowiązującego prawa, w tym znajomości skutków prawnych podejmowanych przez siebie działań. Ustawodawca nie może zatem narażać jednostek samorządu terytorialnego na takie skutki prawne podjętych przez nie działań, których nie mogły one przewidzieć w momencie podejmowania decyzji o tych działaniach.

Radykalne i nieoczekiwane rozszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych do żądania od jednostek samorządu terytorialnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności stanowiło zaskoczenie dla jednostek samorządu terytorialnego i podważyło ich zaufanie do państwa i stanowionego przez nie prawa. W chwili zawierania umowy o ustanowienie użytkowania wieczystego ze wskazanymi podmiotami jednostki samorządu terytorialnego nie mogły się spodziewać, że fakt oddania nieruchomości w użytkowanie wieczyste doprowadzi do wyzucia ich z własności tych nieruchomości (*w. z 10 marca 2015 r., K 29/13*).

Konstytucja wprowadza gwarancje ochrony własności jednostek samorządu terytorialnego. **Gwarancje te wymagają uszanowania wybranej przez jednostkę samorządu terytorialnego formy prawnej władania nieruchomością, ustalonej z kontrahentem w drodze umowy cywilnoprawnej.**

Radykalne i nieoczekiwane rozszerzenie przez ustawodawcę kręgu podmiotów uprawnionych do żądania przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości naruszyło konstytucyjnie zagwarantowaną pozycję jednostki samorządu terytorialnego jako właściciela. Ustawodawca w sposób niedopuszczalny zaingerował w umownie ukształtowane stosunki prawne – jednostkom samorządu terytorialnego narzucił wyzbycie się nieruchomości stanowiących ich własność, jeżeli ich kontrahent wystąpił z żądaniem przekształcenia przysługującego mu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Tymczasem ustanowienie użytkowania wieczystego jest jedną z przewidzianych prawem form władania nieruchomością, które jednostki samorządu terytorialnego mogą wybrać, aby racjonalnie gospodarować zasobem komunalnym (*w. z 10 marca 2015 r., K 29/13*).

6. Źródła prawa i postępowanie prawodawcze

6.1. Konstytucja jako najwyższe prawo Rzeczypospolitej Polskiej

Konstytucja uchwalona w szczególnej procedurze przez Zgromadzenie Narodowe oraz zatwierdzona w referendum przez Naród wyznacza organom państwa

i innym podmiotom prawa reguły postępowania – określa ich wolności, prawa i obowiązki względem siebie, a także podstawowe zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. Daje ona również wyraz porządkowi zasad i wartości, który musi być uwzględniany w procesie stanowienia i stosowania prawa. Nie może być zatem traktowana jako polityczna deklaracja lub manifest programowy. Jak głosi wstęp do Konstytucji, wyraża ona „prawa podstawowe dla państwa oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, dialogu społecznym oraz na zasadzie pomocniczości umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot”.

Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej, w ramach i na podstawie którego funkcjonować mają wszystkie organy władzy publicznej i którego muszą przestrzegać wszystkie osoby znajdujące się pod jej władzą. Zabezpieczeniem zasady nadrzędności Konstytucji, a w ostatecznym rozrachunku także wolności i praw człowieka, jest m.in. sądowa kontrola konstytucyjności prawa, sprawowana przez organ niezależny i odrębny od władzy ustawodawczej i wykonawczej – Trybunał Konstytucyjny (*w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15*).

6.2. Zasady wdrażania prawa europejskiego i wykonywania prawa międzynarodowego

Niezgodność trybu uchwalenia ustawy z Konstytucją może być skutkiem naruszenia konstytucyjnego elementu trybu ustawodawczego albo takiego pozakonstytucyjnego elementu procedury stanowienia ustaw, którego naruszenie jest równoznaczne z naruszeniem konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego lub konstytucyjnej zasady legalizmu. **Obowiązek notyfikowania Komisji Europejskiej tzw. przepisów technicznych, o którym mowa w dyrektywie unijnej 98/34/WE, nie jest konstytucyjnym elementem trybu ustawodawczego ani takim pozakonstytucyjnym elementem procedury stanowienia ustaw, którego naruszenie jest równoznaczne z naruszeniem konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego lub konstytucyjnej zasady legalizmu.** Dlatego ewentualne uchybienie temu obowiązkowi jest z tymi zasadami konstytucyjnymi zgodne. Notyfikacja przepisów technicznych jest procedurą podobną do obowiązkowego opiniowania lub konsultowania projektów ustaw przewidzianego w ustawach krajowych. Nie każde naruszenie obowiązku opiniowania lub konsultacji projektu ustawy – niezależnie od tego, czy wynika on z prawa krajowego, czy unijnego – prowadzi samo przez się do naruszenia Konstytucji (*w. z 11 marca 2015 r., P 4/14*).

Wdrażanie prawa stanowionego przez Unię Europejską nie jest konstytucyjnie obojętne. Ustawodawca musi uwzględniać nie tylko standardy wynikające z prawa unijnego, lecz także standardy wynikające z Konstytucji. Dotyczy to m.in. podejmowania decyzji o wyłączeniu zastosowania określonych przepisów prawa unijnego. Ustawodawca musi brać pod uwagę zarówno to, czy prawo unijne na takie wyłączenie zezwala, jak i to, czy skorzystanie z możliwości wyłączenia nie skutkuje naruszeniem Konstytucji. W tym drugim wypadku przepis prawa krajowego wyłączający zastosowanie przepisu prawa unijnego podlega kontroli z punktu widzenia jego zgodności z Konstytucją. Dlatego ocenie konstytucyjnej można było poddać to, czy ustawowe bezterminowe wyłączenie stosowania przepisu rozporządzenia unijnego mającego na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego i samodzielnego

dostępu do lokalnej infrastruktury kolejowej nie naruszyło konstytucyjnego obowiązku władz publicznych udzielania osobom niepełnosprawnym pomocy w komunikacji społecznej (w. z 7 lipca 2015 r., K 47/12).

Konstytucja nakłada na organy władzy publicznej – ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej – obowiązek przestrzegania wiążącego Polskę prawa międzynarodowego. Jednym z ważniejszych aktów prawa międzynarodowego wiążących Polskę jest Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zobowiązująca państwa-strony do **wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC). Wykonywanie tych wyroków jest zatem konstytucyjnym obowiązkiem krajowych organów władzy publicznej.** Do sposobów jego realizacji zalicza się umożliwienie uprawnionemu wznowienia postępowania cywilnego wskutek stwierdzenia w prawomocnym wyroku ETPC naruszenia jego konwencyjnego prawa do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd (w. z 22 września 2015 r., SK 21/14).

6.3. Zasady wydawania rozporządzeń

Przewidziany w Konstytucji wymóg wydania rozporządzenia „w celu wykonania ustawy” oznacza nakaz ścisłego powiązania rozporządzenia z treścią ustawy. Nie może ono regulować materii nieuregulowanych w wykonywanej ustawie, nawet jeśli wydawałoby się to celowe lub pożądane.

Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich określa zasady przeciwdziałania i zwalczania demoralizacji oraz przestępczości nieletnich. Konstytucyjnie niedopuszczalne było więc rozszerzenie zakresu działania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, działających na podstawie rozporządzenia wydanego do tej ustawy, o wydawanie opinii w sprawach innych niż sprawy nieletnich. Chodzi przede wszystkim o sprawy małoletnich, tj. sprawy rodzinne i opiekuńcze, odrębne od spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, a przy tym na poziomie ustawowym normowane w innej ustawie niż sprawy nieletnich, głównie w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Sprawy małoletnich odnoszą się do różnego rodzaju zagrożeń dla dobra dziecka, lecz niekoniecznie związanych z ryzykiem demoralizacji. Mimo że przepis upoważniający do wydania rozporządzenia zawierał tylko przykładowe wyliczenie działań rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, to nie zezwalał on na objęcie ich działaniami osób innych niż nieletnie, w tym małoletnich (w. z 28 października 2015 r., U 6/13).

Na podstawie upoważnienia do wydania rozporządzenia nie można stanowić regulacji sprzecznych z ustawami. Tego konstytucyjnego wymagania nie spełnił przepis rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W odniesieniu do pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców, którzy uzyskują przychody niższe niż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, jako podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe rozporządzenie ustaliło wysokość tego przeciętnego wynagrodzenia, mimo że taka możliwość jest wykluczona przez ustawę (w. z 28 października 2015 r., SK 9/14).

Konstytucyjny zakaz dowolnego uzupełniania w rozporządzeniu kwestii pominiętych przez ustawodawcę nie wyklucza ujednoznacznienia w rozporządzeniu

treści normatywnych wynikających już z samej ustawy. Z tego względu określenie w rozporządzeniu terminu złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego nie było niedopuszczalnym konstytucyjnie uzupełnieniem ustawy. Minister Pracy i Polityki Społecznej mógł w ten sposób zrealizować upoważnienie do określenia „innych wymaganych dowodów stanowiących podstawę przyznania i wypłaty zasiłków”, zawarte w ustawie o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Wspomniany termin wynikał już bowiem – choć nie wprost – z samej ustawy. Poza tym określenie wskazanego terminu przez ministra pozostawało w merytorycznym i funkcjonalnym związku z rozwiązaniami ustawowymi oraz realizowało ich cel (w. z 24 marca 2015 r., P 42/13).

6.4. Nienormatywne akty prawne i akty prawa wewnętrznego

Do aktów prawa powszechnie obowiązującego nie zalicza się uchwała Rady Ministrów w sprawie ustanowienia rządowego programu wspierania niektórych osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne. Jest ona aktem prawa wewnętrznego – została wydana na podstawie ustawy i jest skierowana do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, podległego organizacyjnie Radzie Ministrów. **Akt prawa wewnętrznego nie może być podstawą prawną odtwarzania praw podmiotowych obywateli w stosunku do państwa, w tym prawa do określonej w tym akcie pomocy finansowej. Nie może on też być podstawą prawną decyzji administracyjnych wobec osób, którym tę pomoc przyznano.** Podstawą zarówno praw podmiotowych, jak i decyzji administracyjnych jest natomiast rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu wspierania niektórych osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne, powtarzające w pewnym zakresie rozwiązania przyjęte w uchwale.

Konstytucyjnie dopuszczalne było ustanowienie rządowego programu pomocy społecznej w uchwale i realizowanie go na podstawie rozporządzenia opartego na ogólnym upoważnieniu ustawowym w sytuacji, gdy wydanie rozporządzenia było konieczne do zapewnienia praworządnej i efektywnej realizacji programu. O konstytucyjnej akceptowalności tego rozwiązania zdecydowała dopuszczalność rządowych programów pomocy społecznej jako formy urzeczywistniania konstytucyjnego obowiązku władz publicznych udzielania szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej lub społecznej oraz to, że była to forma incydentalna, wyjątkowa, okresowa i komplementarna (w. z 10 marca 2015 r., P 38/12).

Konstytucyjny obowiązek regulowania określonych spraw w aktach prawa powszechnie obowiązującego może dotyczyć wyłącznie aktów prawnych o charakterze normatywnym, czyli ustanawiających generalne i abstrakcyjne normy prawne. Akty ustalające kryteria wyboru projektów dofinansowanych w ramach programów operacyjnych nie mają charakteru normatywnego, ponieważ stosuje się je tylko na potrzeby danego konkursu. Nie wyznaczają one zatem wzorów zachowań powtarzalnych, a to oznacza, że nie są abstrakcyjne. Poza tym wskazane akty nie określają praw ani obowiązków osób ubiegających się o dofinansowanie projektów, a tylko określają, czym mają się kierować organy rozdzielające środki z programów operacyjnych, i w tym sensie wyłącznie pośrednio wpływają na treść rozstrzygnięć w sprawie wyboru projektów.

Z tych wszystkich względów akty ustalające kryteria wyboru projektów dofinansowanych w ramach programów operacyjnych nie muszą mieć formy przewidzianej dla prawa powszechnie obowiązującego. Konstytucja nie zabrania przy tym, aby kryteria wyboru projektów były uwzględniane przez sądy kontrolujące zgodność z prawem rozstrzygnięć w sprawie dofinansowania projektów w ramach programów operacyjnych (*w. z 10 lutego 2015 r., SK 50/13*).

III. Kontrola wstępna skarg konstytucyjnych i wniosków

Przedmiotem niniejszego rozdziału są podstawowe fakty z działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego w zakresie kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o ograniczonej legitymacji, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji.

1. Kontrola wstępna skarg konstytucyjnych

1.1. Zakres i przedmiot kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych

Czynności orzecznicze Trybunału Konstytucyjnego – w ramach wstępnej kontroli (wstępnego rozpoznania) skarg i wniosków – stanowią niezwykle istotny element działalności Trybunału. Celem tej kontroli jest z jednej strony umożliwienie skarżącemu uzupełnienia stwierdzonych braków formalnych, z drugiej zaś – przeciwdziałanie nadawaniu dalszego biegu skargom wtedy, gdy nie odpowiadają one warunkom formalnym wynikającym z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz przepisów ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, a także gdy w sprawie zachodzą ujemne przesłanki procesowe. W 2015 r. do Trybunału złożono 408 skarg. Na etapie wstępnego rozpoznania, w odniesieniu do spraw wniesionych w 2015 r. i latach poprzednich, Trybunał wydał 918 postanowień oraz zarządzeń, w tym 48 zarządzeń o przekazaniu skargi do merytorycznego rozpoznania i 412 postanowień o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w całości lub części. W 291 sprawach Trybunał nie uwzględnił zażaleń na postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej, w 6 sprawach Trybunał uwzględnił zaś zażalenie w całości lub części (2% wszystkich zażaleń).

W 2015 r. szczególne znaczenie dla wstępnej kontroli skarg miało uchwalenie 25 czerwca 2015 r. nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Ustawa weszła w życie 30 sierpnia 2015 r. Zgodnie z jej art. 134 pkt 1 w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.).

W wypadku zatem skarg konstytucyjnych wniesionych w 2015 r. przed dniem wejścia w życie nowej ustawy (305 skarg) Trybunał ocenia spełnienie przesłanek dopuszczalności skargi wynikających z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 46–49 ustawy o TK z 1997 r., a także bada, czy przedstawione zarzuty nie są oczywiście bezzasadne oraz czy w sprawie nie występują inne ujemne przesłanki procesowe wykluczające

możliwość przekazania skargi do merytorycznego rozpoznania. Do wymogów, które musi spełniać skarga konstytucyjna, należą zatem: sporządzenie skargi przez profesjonalnego pełnomocnika (art. 48 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r.), wniesienie jej w terminie trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia (art. 46 ust. 1 lub art. 48 ust. 2 zdanie drugie ustawy o TK z 1997 r.), wyczerpanie przez skarżącego przysługujących mu zwykłych środków zaskarżenia (art. 79 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 46 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r.); ponadto przedmiot zaskarżenia musi wiązać się z rozstrzygnięciem wskazanym przez skarżącego jako ostateczne (art. 79 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 47 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy o TK z 1997 r.), wzorcem kontroli może być – zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji – tylko adekwatny przepis Konstytucji, a zarzut musi zostać należycie uzasadniony (art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Ustawa o TK z 2015 r. wprowadziła zmiany w zakresie wstępnego rozpoznania skarg. Zmiany te w zasadniczym stopniu stanowią konsekwencję doświadczeń dotychczasowego funkcjonowania instytucji skargi konstytucyjnej i orzecznictwa Trybunału w zakresie rozumienia przesłanek wskazanych w Konstytucji i w ustawie z 1997 r. oraz problemów związanych z ich wykładnią. Zasadniczą zmianą, która nastąpiła w modelu wstępnej kontroli, jest rozstrzyganie o dopuszczalności skargi przez Trybunał w składzie trzech sędziów (art. 77 ust. 1 w związku z art. 44 ust. 1 pkt 3 lit. c ustawy o TK z 2015 r.). Przyjęte rozwiązanie ma z jednej strony zapewnić możliwość wszechstronnego zbadania – w poszerzonym składzie trzech sędziów – czy skarga spełnia wymogi formalne oraz czy przedstawione w niej zarzuty nie są oczywiście bezzasadne. Z drugiej zaś strony pozwala na przyspieszenie rozpoznania spraw, co jest szczególnie istotne przy uwzględnieniu stale rosnącej liczby skarg wnoszonych do Trybunału (w 2014 r. – 375, w 2015 r. – 408).

W ustawie z 2015 r. wprowadzono rozwiązania uściślające dotychczasowe wymogi formalne, do których należą obowiązek udokumentowania daty doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 64 tej ustawy, a także poinformowania, czy od tego rozstrzygnięcia został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia. W takim wypadku, zgodnie z art. 67 ustawy o TK z 2015 r., Trybunał może zawiesić postępowanie do czasu rozpoznania tego środka. Zachowany został wymóg wniesienia skargi w terminie trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Jednocześnie doprecyzowano sposób liczenia terminu wtedy, gdy skarga została sporządzona i wniesiona przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu (art. 66 ust. 4 ustawy o TK z 2015 r.). Ustawodawca rozszerzył także przymus adwokacko-radcowski – obejmujący dotychczas obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego w zakresie sporządzenia i wniesienia skargi – statuując obowiązek reprezentowania skarżącego w każdym stadium postępowania na podstawie pełnomocnictwa szczególnego. Modyfikacjom uległy również regulacje dotyczące obowiązku wskazania przedmiotu oraz podstaw kontroli. Trybunał na gruncie ustawy o TK z 2015 r. ocenia skargę także z punktu widzenia przesłanki oczywistej bezzasadności (art. 77 ust. 3 pkt 3 ustawy) oraz bada, czy w sprawie nie występują ujemne przesłanki procesowe – tj. zbędność, niedopuszczalność orzekania lub utrata mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu w zakwestionowanym przez skarżącego zakresie (art. 77 ust. 3 pkt 4 i 5 ustawy).

Jeżeli skarga nie spełnia wymagań przewidzianych w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie, w którym wzywa skarżącego do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia (art. 77 ust. 2 ustawy o TK z 2015 r.).

W razie uznania, że skarga spełnia wymagania określone w ustawie oraz że nie zachodzą negatywne przesłanki procesowe, a zarzuty nie są oczywiście bezzasadne, przekazanie jej do merytorycznego rozpoznania następuje – w myśl art. 77 ust. 5 ustawy o TK z 2015 r. – w formie postanowienia.

Jeżeli skarga nie odpowiada wymaganiom formalnym, Trybunał wydaje w składzie trzech sędziów postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej. Postanowienie to jest niezaskarżalne.

Należy dodać, że w nowym trybie, tj. po 30 sierpnia 2015 r., podmioty uprawnione wniosły do Trybunału 103 skargi konstytucyjne. W 7 sprawach Trybunał w składzie trzech sędziów zakończył postępowanie postanowieniem o odmowie nadania dalszego biegu skargom konstytucyjnym, pozostałe znajdują się nadal we wstępnej kontroli.

1.2. Wybrane problemy konstytucyjne

W toku kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych ujawniają się istotne problemy konstytucyjne. Poddawane wstępnej kontroli skargi dotyczą w istocie wszystkich dziedzin prawa. W 2015 r. do najczęściej podnoszonych w skargach konstytucyjnych należały przede wszystkim zagadnienia z zakresu prawa oraz postępowania cywilnego, prawa i postępowania karnego, prawa i postępowania administracyjnego, a także prawa podatkowego. W zakresie procedury cywilnej kwestionowano m.in. brak możliwości wniesienia środka zaskarżenia na postanowienia w kwestiach incydentalnych wydane po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji (*p. z 1 grudnia 2015 r., Ts 256/15*), uprawnienie referendarzy sądowych do nadawania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu (*p. z 7 kwietnia 2015 r., Ts 114/14*), nadmierny formalizm podejścia sądów do oceny spełnienia wymogów formalnych pism procesowych, skutkujący zwrotem pozwu albo odrzuceniem środka zaskarżenia (*p. z 13 października 2015 r., Ts 137/15*), przerwanie biegu przedawnienia roszczenia majątkowego wskutek złożenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu stwierdzającemu to roszczenie (*p. z 22 października 2015 r., Ts 44/15*) czy problem dopuszczalności orzekania przez sąd cywilny w sprawach, w których jedną ze stron jest prezes tego sądu działający jako *statio fisci* na podstawie art. 29 i art. 67 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (*p. z 30 lipca 2015 r., Ts 347/14*).

W skargach kwestionowano również konstytucyjność regulacji dotyczących m.in. czasu pracy prokuratorów (*p. z 29 września 2015 r., Ts 1/15; z. z 29 września 2015 r., SK 40/15*), wynagrodzenia przy ustanowieniu służebności przesyłu (*p. z 9 września 2015 r. i 1 grudnia 2015 r., Ts 68/15*), prawa do wznowienia postępowania przed sądem administracyjnym, w sytuacji gdy potrzeba wznowienia wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego (*Ts 102/15; z. z 2 kwietnia 2015 r., SK 14/15*). Kwestionowano także przepisy dotyczące wydania rozporządzenia z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego (*p. z 5 listopada 2015 r., Ts 209/15*) oraz przepisy regulujące sprawowanie przez sąd nadzoru nad wykonywaną w okręgu tego sądu karą w formie

pracy społecznie użytecznej i brak gwarancji praw osób ukaranych, którym powierzono wykonywanie takiej pracy (*p. z 1 grudnia 2015 r., Ts 81/15*).

Często podnoszone były również zagadnienia z zakresu prawa podatkowego, w tym m.in. konsekwencji nieświadomego przyjęcia przez sprzedającego oświadczenia o przeznaczeniu nabywanego oleju na cele opałowe, zawierającego nieprawdziwe dane nabywcy (*p. z 30 lipca 2014 r. i 31 lipca 2015 r., Ts 37/14*), utraty prawa do zwolnienia od akcyzy oleju napędowego zakupionego na cele żeglugi z powodu prowadzenia przez podatnika ewidencji niespełniającej wymogów określonych przepisami prawa (*p. z 1 grudnia 2015 r., Ts 249/15 i Ts 283/15*), prawa do obniżenia podatku należnego o podatek naliczony w kontekście problemu wystawienia faktury nieodzwierciedlającej rzeczywistych zdarzeń gospodarczych (*p. z 22 grudnia 2015 r., Ts 263/15 i 28 grudnia 2015 r., Ts 342/15*) czy kwestii opodatkowania najwyższą stawką podatku od nieruchomości każdej nieruchomości znajdującej się w posiadaniu osoby prowadzącej działalność gospodarczą, bez względu na ich związek z tą działalnością (*p. z 20 maja 2015 r. i 21 października 2015 r., Ts 21/15*).

2. Kontrola wstępna wniosków pochodzących od podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji

Z wnioskiem w trybie abstrakcyjnej kontroli norm mogą wystąpić podmioty wymienione w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, które mają ograniczoną rzeczowo legitymację do inicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Oznacza to, że kompetencja tych podmiotów (organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, ogólnopolskich organów związków zawodowych, ogólnokrajowych władz organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, a także kościołów i innych związków wyznaniowych) została ograniczona do spraw objętych ich zakresem działania (art. 191 ust. 2 Konstytucji).

W 2015 r. do Trybunału Konstytucyjnego wpłynęły 34 wnioski pochodzące od podmiotów o ograniczonej legitymacji wnioskowej. W toku kontroli wstępnej, w odniesieniu do spraw wniesionych w 2015 r. i latach poprzednich, w 19 sprawach wydano postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi w całości lub części, a do merytorycznego rozpoznania przekazano 16 wniosków.

Podobnie jak w wypadku skarg konstytucyjnych zmiany w zakresie kontroli wstępnej wniosków wprowadziła ustawa o TK z 2015 r. Zgodnie z art. 77 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r. wniosek przedstawiony przez podmiot o ograniczonej legitymacji wnioskowej podlega wstępnemu rozpoznaniu. Na tym etapie postępowania Trybunał Konstytucyjny na posiedzeniu niejawnym (art. 81 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r.) w składzie trzech sędziów (art. 44 ust. 1 pkt 3 lit. c ustawy o TK z 2015 r.) bada, czy wniosek spełnia wymagania przewidziane w ustawie o TK (art. 60–62 ustawy o TK z 2015 r.), czy nie jest oczywiście bezzasadny (art. 77 ust. 3 pkt 3 ustawy o TK z 2015 r.), a w szczególności czy zaskarżony akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy (art. 191 ust. 1 pkt 3–5 w związku z art. 191 ust. 2 Konstytucji). Ponadto wstępne rozpoznanie zapobiega nadaniu biegu wnioskowi wtedy, gdy postępowanie wszczęte przed Trybunałem Konstytucyjnym podlegałoby umorzeniu z powodu zbędności lub niedopuszczalności wydania orzeczenia (art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o TK z 2015 r.), a także jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc

obowiązującą przed wydaniem orzeczenia (art. 77 ust. 3 pkt 5 ustawy o TK z 2015 r.). Tym samym kontrola wstępna wniosku umożliwia – już w początkowej fazie postępowania – wyeliminowanie spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Wymaga przy tym podkreślenia, że zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Trybunał na podstawie art. 62 ust. 3 ustawy o TK z 2015 r. wydaje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi bądź – w myśl art. 62 ust. 5 ustawy o TK z 2015 r. – postanowienie o nadaniu wnioskowi dalszego biegu. Ustawa także w odniesieniu do podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, nie przewiduje – w odróżnieniu od ustawy o TK z 1997 r. – wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi.

Ustawa o TK z 2015 r. doprecyzowała dotychczas wypracowane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wymogi formalne, które powinien spełniać wniosek złożony przez podmioty o ograniczonej legitymacji wnioskowej. Zgodnie z art. 62 ustawy o TK z 2015 r. we wniosku tych podmiotów należy uzasadnić, powołując przepis prawa lub statutu, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy, a także dołączyć uchwałę lub inne rozstrzygnięcie podmiotu stanowiące podstawę wystąpienia z wnioskiem i określające przedmiot oraz wzorzec kontroli. W wypadku natomiast wniosku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, dodatkowo wnioskodawca musi powołać przepis prawa lub postanowienie statutu wskazujące, że jest ogólnokrajowym organem lub ogólnokrajową władzą, dołączyć aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego, a także protokół posiedzenia organu lub władzy tego podmiotu, pozwalający stwierdzić, że uchwała została podjęta zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami statutu.

Analiza podstaw odmowy nadania dalszego biegu wnioskowi wniesionym w 2015 r. wskazuje, że podmioty o ograniczonej legitymacji wnioskowej, występując do Trybunału Konstytucyjnego o hierarchiczną kontrolę norm, nadal często wykraczają poza zakres spraw objętych działaniem tych podmiotów (art. 191 ust. 2 Konstytucji). Trybunał konsekwentnie stoi natomiast na stanowisku, zgodnie z którym pojęcie spraw objętych zakresem działania należy wyklądać ściśle. Podmioty wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji nie są bowiem upoważnione do inicjowania kontroli konstytucyjności w sprawach ogólnopaństwowych lub ogólnospołecznych, które dotyczą ogółu obywateli lub szerszego kręgu osób aniżeli reprezentowane przez ten podmiot. Trybunał potwierdził powyższe stanowisko, stwierdzając m.in., że związek zawodowy może realizować konstytucyjne uprawnienie do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm wyłącznie w zakresie aktów normatywnych, które bezpośrednio kształtują relacje między pracownikiem a pracodawcą, nie zaś przepisów, które dotyczą praw osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (*p. z 11 grudnia 2014 r. i 25 marca 2015 r., Tw 17/14*) czy praw majątkowych Lasów Państwowych (*p. z 5 maja 2015 r., Tw 11/14*).

W odniesieniu do zdolności wnioskowej organizacji zawodowych Trybunał odmówił nadania dalszego biegu wnioskowi Naczelnej Rady Adwokackiej, uznawszy, że nie ma ona legitymacji do kwestionowania przepisu przyznającego radcom prawnym kompetencję do występowania w charakterze obrońcy w sprawach o przestępstwa

i przestępstwa skarbowe. W ocenie Trybunału przedstawiciele określonego zawodu – korzystając z prawa, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji – mogą domagać się kontroli wyłącznie tych aktów normatywnych, które są bezpośrednio związane z wykonywaniem danej profesji (p. z 24 września 2015 r. i 23 grudnia 2015 r., Tw 8/15).

Trybunał odmawiał nadania dalszego biegu wnioskowi podmiotów działających w formie stowarzyszenia (p. z 29 września 2015 r., Tw 9/15), a także wnioskowi podmiotów niespełniających cechy ogólnokrajowości (p. z 3 marca 2015 r. i 13 maja 2015 r., Tw 42/14) z powodu braku legitymacji tych podmiotów do inicjowania postępowania przed Trybunałem. Trybunał przypomina także, że niepowołanie przepisu prawa wskazującego, że kwestionowana ustawa dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy, również stanowi przesłankę odmowy nadania dalszego biegu wnioskowi (p. z 25 lutego 2015 r., Tw 37/14).

Ponadto Trybunał stwierdził, że wyłącznie uchwała „ogólnokrajowej” władzy (organu) może być podstawą wniosku podmiotu wskazanego w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji (p. z: 13 stycznia 2015 r., Tw 38/14; 26 stycznia 2015 r. i 2 czerwca 2015 r., Tw 24/14; 10 czerwca 2015 r., Tw 18/14), oraz że uchwała ta powinna wskazywać konkretne przepisy aktu normatywnego, które wnioskodawca kwestionuje, i przepisy aktu hierarchicznie wyższego, które mają stanowić wzorzec kontroli w danej sprawie (p. z 10 czerwca 2015 r., Tw 18/14). Brak spełnienia tych przesłanek stanowił podstawę odmowy nadania dalszego biegu wnioskowi.

Na etapie wstępnej kontroli wniosku Trybunał stwierdził również oczywistą bezzasadność zarzutów wnioskodawcy (p. z: 3 września 2015 r. i 25 listopada 2015 r., Tw 5/15 [K 39/15]; 3 września 2015 r. i 25 listopada 2015 r., Tw 6/15 [U 7/15]), zbędność wydania orzeczenia (p. z 10 czerwca 2015 r., Tw 18/14), a także utratę mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów (p. z 15 września 2015 r. i 9 grudnia 2015 r., Tw 12/15 [K 43/15]). O odmowie decydowało również nieuzupełnienie w ustawowym terminie braków formalnych wniosku (p. z 27 października 2015 r., Tw 13/15 i 27 października 2015 r., Tw 14/15).

W sprawach rozstrzyganych z wniosków organów jednostek samorządu terytorialnego istotne okazały się kwestie związane z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego – dotyczące sprawozdań budżetowych oraz wpłat korekcyjno-wyrównawczych (p. z 23 grudnia 2015 r. Tw 24/15 [K 44/15] i 23 grudnia 2015 r., Tw 25/15 [K 45/15]), a także z ustawą o ruchu drogowym – dotyczące przepisów pozbawiających straż gminną uprawnień do używania urządzeń rejestrujących w zakresie kontroli ruchu drogowego (p. z 28 grudnia 2015 r., Tw 20/15 [K 49/15]). Kwestionowano również przepisy ustawy o samorządzie gminnym, które określały przejęcie zadań i kompetencji wójta przez osobę wyznaczoną przez Prezesa Rady Ministrów w wypadku przemijającej przeszkody w wykonywaniu przez niego zadań, która zaistniała przed złożeniem przez wójta ślubowania (p. 25 lutego 2015 r., Tw 37/14).

Wśród zasadniczych problemów podnoszonych przez związki zawodowe pojawiły się kwestie związane z prawem do emerytury (p. z 11 marca 2015 r. i 27 maja 2015 r., Tw 36/14); organizacje zawodowe poruszały kwestie dostępu do informacji publicznej (p. z 25 lutego 2015 r., Tw 2/15 [K 8/15]), ograniczenia zakresu uprawnień budowlanych (p. z: 9 września 2015 r. i 25 listopada 2015 r., Tw 5/15 [K 39/15]; 3 września 2015 r. i 25 listopada 2015 r., Tw 6/15 [U 7/15]), zróżnicowania uprawnień lekarzy do wydawania karty diagnostyki i leczenia onkologicznego (p. z 1 lipca 2015 r., Tw 7/15 [K 15/15]).

IV. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy oraz współdziałanie z sądami

1. Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niekonstytucyjność określonych przepisów zazwyczaj prowadzą do usunięcia stanu niekonstytucyjności z systemu prawa. Wielokrotnie jednak w związku z wyrokiem wymagana jest reakcja prawodawcy. W ramach przyjętej w Biurze Trybunału Konstytucyjnego klasyfikacji skutków wyroków Trybunału dla prawodawcy¹ z wyroku może wynikać, że:

- a) **konieczne** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- b) **zalecane** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- c) **wskazane** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie.

CELOWOŚĆ PODJĘCIA DZIAŁAŃ PRAWODAWCZYCH W ZWIĄZKU Z WYROKAMI WYDANYMI W 2015 R.

¹ Zob. załącznik do zarządzenia nr 5/2015 Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 6 listopada 2015 r. w sprawie czynności ewidencyjnych, badawczych i analitycznych, prowadzonych w Biurze Trybunału, związanych z wykonywaniem orzeczeń Trybunału w działalności prawodawczej, oraz sposobu ich dokumentowania.

Reakcja prawodawcy jest konieczna, gdy warunkiem doprowadzenia do usunięcia stanu niekonstytucyjności stwierdzonego wyrokiem Trybunału jest wprowadzenie określonych zmian w prawie. Z kolei działanie prawodawcy jest zalecane lub wskazane, jeżeli wprowadzenie określonych zmian w prawie nie jest niezbędne do usunięcia stanu niekonstytucyjności stwierdzonego wyrokiem Trybunału, ale służy ono przejrzystości systemu prawa. Reakcja prawodawcy jest zalecana wtedy, gdy wprost z sentencji wyroku wynika, że powinien on zmienić przepisy w celu zapewnienia ich jasności. Działanie prawodawcy jest natomiast wskazane, kiedy Trybunał, przy okazji rozpatrywania problemu konstytucyjnego, w uzasadnieniu wyroku zwrócił uwagę na uchybienia, które należy usunąć.

1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

1.1.1. Zmiany konieczne

1.1.1.1. Wyroki mogące spowodować powstanie luki w prawie

W wypadku niektórych wyroków utrata mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy może prowadzić do powstania luki w systemie prawa, którą prawodawca musi uzupełnić. W takich sytuacjach Trybunał odracza termin utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy, aby zapobiec negatywnym skutkom ich natychmiastowego usunięcia i dać prawodawcy czas na rzetelne przygotowanie odpowiednich zmian.

Aby zapobiec powstaniu luki w prawie, Trybunał Konstytucyjny odroczył utratę mocy obowiązującej przez przepisy kreujące bankowy tytuł egzekucyjny. W okresie odroczenia ustawodawca powinien w szczególności wydać odpowiednie przepisy międzyczasowe, które określą sposób zakończenia spraw wszczętych wydaniem bankowego tytułu egzekucyjnego (*w. z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12*). Należy również wprowadzić przepisy umożliwiające zaskarżenie orzeczenia o kosztach procesu karnego, które po raz pierwszy wydał sąd działający w perspektywie sprawy głównej jako odwoławczy. Brak terminowego działania ustawodawcy może spowodować problem wskazania właściwego sądu odwoławczego w sytuacji, gdy orzeczenie o kosztach procesu po raz pierwszy wydał sąd apelacyjny (*w. z 24 lutego 2015 r., K 34/12*). Ustawodawca powinien także prawidłowo określić elementy trybu przyznawania zasiłku stałego i właściwie ustalić moment jego przyznania. Osoby całkowicie niezdolne do pracy, legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i niemające innych środków utrzymania powinny móc skutecznie ubiegać się o zasiłek stały za okres, w którym zgodnie z Konstytucją są uprawnione do świadczeń z zabezpieczenia społecznego. W tym wypadku brak terminowego działania ustawodawcy doprowadzi do usunięcia przepisu wskazującego moment, od którego osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać zasiłek stały (*w. z 6 października 2015 r., SK 19/14*).

Powstaniu luki w prawie ma zapobiec także odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przepisów ustawowych upoważniających do wydania aktów wykonawczych. Dlatego należy zmienić ustawy dotyczące niektórych służb, w tym ustawę o Policji, tak aby właściwie określić w nich prawo każdego pełniącego służbę do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy oraz odpowiadające temu prawu

obowiązki szeroko rozumianego pracodawcy. Brak reakcji prawodawcy w okresie odroczenia spowoduje utratę mocy obowiązującej przez ustawowe przepisy upoważniające, a tym samym również przez akty wykonawcze wydane na ich podstawie, które obecnie regulują uprawnienia i obowiązki dotyczące bezpieczeństwa i higieny służby (w. z 24 listopada 2015 r., K 18/14). Z tych samych względów ustawodawca musi zmienić przepisy ustawy przekazujące do uregulowania w rozporządzeniu sposób, tryb i warunki techniczne udostępniania i usuwania przez Głównego Inspektora Transportu Drogowego utrwalonych obrazów i danych (w. z 14 lipca 2015 r., K 2/13).

1.1.1.2. Wyroki stwierdzające niepełny charakter regulacji

Trybunał, zwracając uwagę na niepełny charakter regulacji, w niektórych sprawach odracza termin utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy, aby dać prawodawcy czas na ich odpowiednie uzupełnienie. Z uwagi na niekonstytucyjny brak ograniczenia środków nadzoru nad działalnością małych kas oszczędnościowo-kredytowych w porównaniu z kasami dużymi konieczne jest wprowadzenie przepisów różnicujących środki nadzoru wobec obu kategorii kas (w. z 31 lipca 2015 r., K 41/12). Ustawodawca ma także obowiązek wprowadzić w okresie odroczenia przepisy określające zgodnie z Konstytucją termin wznowienia postępowania z powodu nieważności wyroku sądu wynikającej z naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, o którym ostatecznie orzekł Europejski Trybunał Praw Człowieka (w. z 22 września 2015 r., SK 21/14). Konieczne jest również wprowadzenie mechanizmu korygowania kwoty zmniejszającej podatek, gwarantującego co najmniej minimum egzystencji (w. z 28 października 2015 r., K 21/14).

Konieczność działania prawodawcy wynikająca z niepełnego charakteru regulacji dotyczy w takim samym stopniu wyroków, w których Trybunał Konstytucyjny nie odroczył terminu utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy. Dotyczy to zwłaszcza wyroków, w których Trybunał wprost wskazał w sentencji brak pewnych rozwiązań prawnych. Ustawodawca ma obowiązek wprowadzenia ograniczenia możliwości stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej wydanej z rażącym naruszeniem prawa, gdy od wydania decyzji nastąpił znaczny upływ czasu, a decyzja była podstawą nabycia prawa lub jego ekspektatywy (w. z 12 maja 2015 r., P 46/13). Poza tym należy ustawowo określić odpowiednie zasady rozliczania środków zgromadzonych przez byłych członków spółdzielni w funduszu remontowym (w. z 5 lutego 2015 r., K 60/13). Ustawodawca musi także objąć gwarancjami wynikającymi z immunitetu sędziowskiego odpowiedzialność za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego (w. z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12). Konieczne jest ponadto uzupełnienie przepisów prawa spółdzielczego o rozwiązanie umożliwiające żądanie ponownej wyceny wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich oraz wniesienie powództwa o ustalenie wartości wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich (w. z 16 czerwca 2015 r., K 25/12). Ustawodawca musi również wprowadzić odrębną stawkę opłaty stałej za opróżnienie lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w sytuacji, gdy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie wykonał obowiązek w wyznaczonym terminie (w. z 13 października 2015 r., P 3/14). Trzeba także ustawowo zagwarantować podejrzanemu (oskarżonemu) lub jego obrońcy prawo do wzięcia udziału w posiedzeniu sądu rozpatrującego zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego innego niż tymczasowe aresztowanie, a także zażalenie

na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego (w. z 27 października 2015 r., K 5/14).

Obowiązkiem ustawodawcy jest prawidłowe ustawowe realizowanie wolności i praw konstytucyjnych. Jeśli wbrew Konstytucji zostały one skonkretyzowane w sposób niepełny, to ustawodawca musi odpowiednio uzupełnić przepisy. Dlatego aby prawidłowo urzeczywistnić wolność zrzeszania się w związkach zawodowych, należy umożliwić ich tworzenie i wstępowanie do nich wszystkim osobom, które są pracownikami w rozumieniu Konstytucji (w. z 2 czerwca 2015 r., K 1/13). Z tych samych powodów ustawodawca musi przyznać samodzielną legitymację procesową w postępowaniu o zwrot udziału w wywłaszczonej nieruchomości każdemu z jej byłych współwłaścicieli (spadkobierców), tak aby mogli oni dochodzić swojego konstytucyjnie chronionego prawa do zwrotu udziału w nieruchomości, która nie została wykorzystana na cel publiczny (w. z 14 lipca 2015 r., SK 26/14). Podobnie konstytucyjna wolność majątkowa wymaga, aby minister nie podwyższał ustawowo określonej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w odniesieniu do pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców, uzyskujących przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych niższe niż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej. Minister nie może bowiem ingerować w prawo własności, obciążając pracowników i pracodawców kosztami podwyższonej składki na ubezpieczenie społeczne (w. z 28 października 2015 r., SK 9/14).

Interwencja ustawodawcy jest konieczna również w odniesieniu do przepisów, które nie spełniają standardu konstytucyjnego wynikającego z zasady równości. Dlatego musi on przyznać uprawnienia emerytalne w ramach systemu zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych tym funkcjonariuszom Służby Celnej, którzy bezpośrednio rozpoznają, wykrywają i zwalczają określone typy przestępstw i wykroczeń oraz zapobiegają im, a tym samym wykonują zadania podobne do ustawowych zadań funkcjonariuszy Policji (w. z 3 marca 2015 r., K 39/13).

1.1.1.3. Inne wyroki wymagające zmian w prawie

Jeśli w trybie kontroli prewencyjnej nastąpiło rozstrzygnięcie o niekonstytucyjności ustawy jedynie w części, która nie jest nierozzerwalnie związana z całą ustawą, a Prezydent po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu zwrócił ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności, to Sejm ma wówczas obowiązek wprowadzenia odpowiednich zmian. Dlatego konieczne jest uzgodnienie przepisów ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw z wyrokiem stwierdzającym niedopuszczalność przyznania Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do żądania przesłania akt spraw sądowych (w. z 14 października 2015 r., Kp 1/15).

1.1.2. Zmiany zalecane

Ze względu na potrzebę zapewnienia jasności i jednoznaczności systemu prawa oraz uniknięcia wątpliwości w procesie stosowania prawa zaleca się uzgodnienie treści przepisów z sentencją wyroku w sprawach, w których Trybunał Konstytucyjny stwierdza konstytucyjność lub niekonstytucyjność przepisu w określonym jego rozumieniu bądź niekonstytucyjność przepisu w określonym zakresie. Wówczas wprowadzenie przez prawodawcę zmian w prawie jest zalecane po to, by treść przepisów

odzwierciedlała wyrok Trybunału. Wydane w 2015 r. wyroki, co do których reakcja prawodawcy jest zalecana, dotyczyły:

- niekonstytucyjności art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. i ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli w zakresie, w jakim uprawnia upoważnionych przedstawicieli Najwyższej Izby Kontroli do przetwarzania danych ujawniających poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, jak również dane o kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym (*w. z 20 stycznia 2015 r., K 39/12*);
- niekonstytucyjności art. 1 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości w zakresie, w jakim przyznaje uprawnienie do przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności osobom fizycznym i prawnym, które nie miały tego uprawnienia przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw (*w. z 10 marca 2015 r., K 29/13*);
- niekonstytucyjności § 2 – § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2005 r. w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenie przepisów o rybołówstwie w zakresie, w jakim określają dolne granice kar pieniężnych (*w. z 17 marca 2015 r., K 31/13*);
- niekonstytucyjności § 2 ust. 1 pkt 5 załącznika nr 6 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających w zakresie, w jakim przyznaje kierownikowi zakładu psychiatrycznego kompetencję do określania godzin prowadzenia przez pacjentów niekontrolowanych rozmów telefonicznych (*w. z 21 kwietnia 2015 r., U 8/14*);
- niekonstytucyjności art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody przez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej – w przypadku naruszenia zawinionego – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu (*w. z 23 czerwca 2015 r., SK 32/14*);
- niekonstytucyjności art. 39 zdanie pierwsze w związku z art. 30 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry w zakresie, w jakim nakłada na lekarza obowiązek wykonania niezgodnego z jego sumieniem świadczenia zdrowotnego w „innych przypadkach niecierpiących zwłoki” oraz art. 39 tej ustawy w zakresie, w jakim nakłada na lekarza powstrzymującego się od wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem obowiązek wskazania realnych możliwości uzyskania takiego świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym (*w. z 7 października 2015 r., K 12/14*);
- niekonstytucyjności art. 70 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w zakresie, w jakim dopuszcza orzeczenie przepadku przedmiotu niebędącego własnością sprawcy, który posłużył się nim do popełnienia któregoś z wymienionych w tym przepisie przestępstw, jeżeli właściciel lub inny podmiot uprawniony mimo

zachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach nie przewidywał i nie mógł przewidzieć, że jego przedmiot może posłużyć do popełnienia któregoś ze wskazanych w tym przepisie przestępstw (w. z 28 października 2015 r., SK 59/13);

- niekonstytucyjności art. 21 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, rozumianego w sposób inny niż przewidujący obowiązek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznego odebrania ślubowania od sędziego Trybunału wybranego przez Sejm (w. z 3 grudnia 2015 r., K 34/15).

1.1.3. Zmiany wskazane

Trybunał, rozstrzygając problemy konstytucyjne, niekiedy w uzasadnieniu wyroku zwraca uwagę na potrzebę podjęcia przez prawodawcę określonych działań, które mają służyć poprawie jakości systemu prawa. W wyrokach wydanych w 2015 r. Trybunał wskazał prawodawcy, że:

- powinien, za pomocą odpowiednich regulacji międzyczasowych, uwzględnić sytuację podatników, którzy prowadząc działalność gospodarczą, korzystali z możliwości odpisów amortyzacyjnych w odniesieniu do prawa użytkowania udziału w nieruchomości oraz innych wartości niematerialnych i prawnych, a jednocześnie zostali pozbawieni możliwości kontynuowania tej amortyzacji rozpoczętej przed 1 stycznia 2000 r. (w. z 10 lutego 2015 r., P 10/11);
- powinien rozważyć ewentualną potrzebę unormowania odstępstw w niezbędnym zakresie od zasad i trybu dostępu do dokumentów audytowych w stosunku do ustawy o dostępie do informacji publicznej, o ile przewidziane w tej ustawie ograniczenia prawa dostępu do informacji publicznej okażą się niewystarczające z punktu widzenia prawidłowego funkcjonowania systemu audytu wewnętrznego (w. z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13);
- niezbędne jest wypracowanie spójnego systemu skutecznego zapobiegania szkodom wyrządzanym przez zwierzęta objęte ochroną gatunkową, zwłaszcza w majątku wykorzystywanym gospodarczo, który stanowi podstawowe źródło dochodów jego właściciela lub użytkownika (w. z 28 września 2015 r., K 20/14);
- ochrona uczuć religijnych innych osób przed ich obrazą znieważającym, publicznym i umyślnym zachowaniem wobec przedmiotu czci religijnej nie musi prowadzić do zagrożenia karą pozbawienia wolności (w szczególności w wymiarze do lat 2), a samo zagrożenie karą pozbawienia wolności w tym wymiarze, niezależnie od praktyki orzeczniczej, może być też postrzegane jako środek zbyt dolegliwy (w. z 6 października 2015 r., SK 54/13);
- powinien dostosować treść ustawy o otwartych funduszach emerytalnych do wyroku, który eliminuje z niej całkowity zakaz reklamy zawierającej informacje o OFE lub sugerującej, że odnosi się ona do tych funduszy (w. z 4 listopada 2015 r., K 1/14).

1.1.4. Zmiany sygnalizowane

Narzędziem współpracy Trybunału z parlamentem służącym poprawie jakości systemu prawa są postanowienia sygnalizacyjne. W 2015 r. Trybunał wydał 5 takich postanowień, w których wskazał Sejmowi:

- niezbędność podjęcia działań ustawodawczych zmierzających do usunięcia luk w postępowaniu odszkodowawczym obejmującym nieruchomości, które zarówno 31 grudnia 1994 r., jak i w obecnie obowiązujących miejscowych planach

zagospodarowania przestrzennego są przeznaczone na cel publiczny (*p. z 3 lutego 2015 r., S 1/15*);

- niezbędność usunięcia uchybienia stwierdzonego w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej – z przepisu tego należy usunąć przesłankę obywatelstwa polskiego jako ustawowego kryterium dopuszczalności członkostwa w gminach wyznaniowych żydowskich (*p. z 18 lutego 2015 r., S 2/15*);
- celowość podjęcia działań ustawodawczych zmierzających do uregulowania medycznego wykorzystania marihuany m.in. z uwagi na to, że w świetle aktualnych badań naukowych marihuana może być wykorzystywana w celach medycznych, zwłaszcza do łagodzenia negatywnych objawów chemioterapii stosowanej w chorobach nowotworowych (*p. z 17 marca 2015 r., S 3/15*);
- niezbędność podjęcia działań ustawodawczych zmierzających do właściwego uregulowania waloryzacji wynagrodzeń pracowników sądów (*p. z 28 kwietnia 2015 r., S 4/15*);
- uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w przepisach o przekształcaniu spółdzielni pracy w spółki prawa handlowego (*p. z 15 lipca 2015 r., S 5/15*).

1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

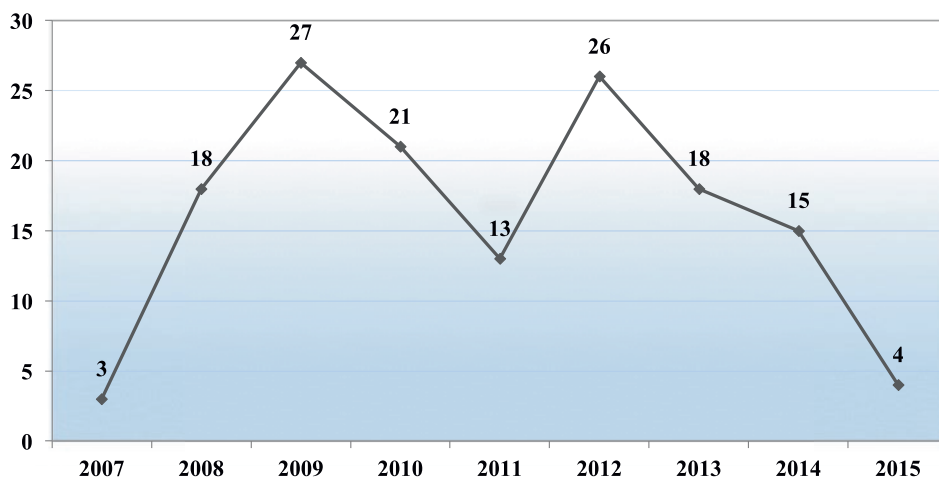
1.2.1. Inicjatywy ustawodawcze Senatu

W 2015 r. Senat podjął 4 uchwały w sprawie wniesienia do Sejmu projektów ustaw mających na celu wykonanie wyroków Trybunału, czyli znacznie mniej niż w roku poprzednim. Wśród tych projektów na uwagę zasługuje senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, który miał na celu realizację postanowienia sygnalizacyjnego *S 2/14*². W projekcie zaproponowano, aby kuratorem dziecka mógł być ustanowiony przede wszystkim adwokat lub radca prawny, ponieważ te osoby dysponują największą wiedzą i doświadczeniem w podejmowaniu określonych działań w ramach toczącego się postępowania sądowego. W ten sposób Senat odpowiedział na postulat Trybunału, aby określić kompetencje osób mogących pełnić funkcję kuratora dziecka w sprawach, w których ze względu na konflikt interesów między dzieckiem a jego opiekunami prawnymi nie może być ono przez nich reprezentowane.

---

² Senacki projekt ustawy zawarty w druku sejmowym nr 3105/VII kadencja.

INICJATYWY USTAWODAWCZE SENATU MAJĄCE NA CELU DOSTOSOWANIE PRAWA DO ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

W 2015 r. w wyniku rozpatrzenia inicjatyw Senatu ustawodawca m.in.:

- w postępowaniu w sprawach o wykroczenia wprowadził możliwość ustanowienia obrońcy oraz prawo wglądu do akt na etapie czynności wyjaśniających w wypadku osoby, wobec której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie (w. z 3 czerwca 2014 r., K 19/11)³;
- ograniczył możliwość odrzucenia skargi kasacyjnej z uwagi na niespełnienie wymagań przewidzianych w art. 176 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi do sytuacji, w których w skardze nie przytoczono podstaw kasacyjnych ani ich uzasadnienia (w. z 8 kwietnia 2014 r., SK 22/11)⁴;
- umożliwił zaskarżenie rozstrzygnięć po odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu wydanych przez prezesa sądu oraz zaskarżenie postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu (w. z 8 października 2013 r., K 30/11)⁵;
- zmienił zasady dotyczące obecności funkcjonariusza niewykonywającego zawodu medycznego podczas udzielania skazanemu świadczeń zdrowotnych (w. z 26 lutego 2014 r., K 22/10)⁶.

1.2.2. Inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów

W 2015 r. Rada Ministrów wystąpiła z 6 projektami ustaw mających na celu wykonanie wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Jest to trzy razy słabsza aktywność niż w 2014 r. (18 projektów). Wśród wniesionych projektów ustaw na szczególną uwagę zasługuje rządowy projekt ustawy – Prawo o zgromadzeniach, który miał na celu

³ Dz. U. z 2015 r. poz. 841.

⁴ Dz. U. z 2015 r. poz. 1191.

⁵ Dz. U. z 2015 r. poz. 1186.

⁶ Dz. U. z 2015 r. poz. 431.

kompleksowe uregulowanie zasad i trybu organizowania oraz odbywania zgromadzeń (w. z 18 września 2014 r., K 44/12)⁷. Warto również wskazać rządowy projekt ustawy – Prawo konsularne, który określił zasady dotyczące postępowania przed konsulem. Trybunał w wyroku w sprawie K 18/14 stwierdził, że zasady te wbrew Konstytucji były regulowane zarządzeniem ministra (w. z 28 października 2014 r., K 8/14)⁸. Trzeba podkreślić, że w wyniku obu wskazanych inicjatyw Sejm ostatecznie uchwalił ustawy.

W 2015 r. w wyniku rozpatrzenia inicjatyw rządowych ustawodawca m.in.:

- kompleksowo określił zasady opodatkowania przychodów niezajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych (w. z 29 lipca 2014 r., P 49/13 i w. z 18 lipca 2013 r., SK 18/09)⁹;
- wprowadził możliwość uchylecia prawomocnego mandatu karnego, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niekonstytucyjności przepisu prawnego, na podstawie którego została tym mandatem nałożona grzywna (w. z 15 lipca 2014 r., K 23/13)¹⁰;
- określił warunki i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów (w. z 24 września 2013 r., K 35/12)¹¹;
- wprowadził możliwość korzystania z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego w celu porozumiewania się z obrońcą (w. z 25 listopada 2014 r., K 54/13).

1.2.3. Aktywność innych podmiotów

Wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego odbywa się nie tylko z inicjatywy ustawodawczej wskazanych powyżej podmiotów, lecz może być także zainicjowane np. przez grupy posłów. Warto zwrócić uwagę, że w wyniku rozpatrzenia projektów poselskich ustawodawca uchylił przepisy ustawy – Prawo bankowe odnoszące się do bankowego tytułu egzekucyjnego, jak również wprowadził przepisy międzyczasowe dotyczące sposobu zakończenia spraw wszczętych wydaniem bankowego tytułu egzekucyjnego (w. z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12)¹².

1.3. Niewykonywanie przez prawodawcę orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego

1.3.1. Dyskontynuacja projektów ustaw mających na celu wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego

Z uwagi na zasadę dyskontynuacji prac parlamentarnych z końcem VII kadencji Sejmu ustały prace nad niektórymi projektami ustaw mającymi na celu wykonanie wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Sejm VIII kadencji powinien niezwłocznie podjąć prace mające na celu wykonanie wszystkich wyroków już zaległych oraz tych, w których okres odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne

⁷ Rządowy projekt ustawy zawarty w druku sejmowym nr 3518/VII kadencja (zob. również Dz. U. z 2015 r. poz. 1485).

⁸ Rządowy projekt ustawy zawarty w druku sejmowym nr 3290/VII kadencja (zob. również Dz. U. z 2015 r. poz. 1274).

⁹ Dz. U. z 2015 r. poz. 251.

¹⁰ Dz. U. z 2015 r. poz. 396.

¹¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 357.

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 1854.

przepisy **jeszcze nie upłynął**. Należy zwrócić szczególną uwagę na wykonanie wyroków w sprawach *P 19/13* i *K 23/11*, ponieważ przepisy uznane w nich za niekonstytucyjne tracą moc obowiązującą odpowiednio w styczniu i lutym 2016 r.¹³. Warto również zauważyć, że kontynuacji wymagają przerwane prace nad wykonaniem wyroków wydanych w sprawach spółdzielczości mieszkaniowej (np.: w. z *15 lipca 2009 r.*, *K 64/07*; w. z *14 lutego 2012 r.*, *P 17/10*; w. z. *27 lipca 2012 r.*, *P 8/12*).

1.3.2. Zwłoka w wykonaniu orzeczeń z klauzulą odraczającą

W 2015 r. upłynęły okresy odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy w 20 wyrokach wymagających wykonania¹⁴. Większość z nich została wykonana w terminie (13 wyroków), choć sposób realizacji wyroku w sprawie *K 13/11* budzi wątpliwości. W 6 wypadkach akty normatywne wykonujące wyroki weszły w życie **po upływie okresu odroczenia**. Należy zauważyć, że do końca 2015 r. nie weszła w życie zmiana prawa realizująca wyrok w sprawie *K 31/12*.

2. Współdziałanie z sądami

2.1. Instytucja pytania prawnego

Zgodnie z art. 193 Konstytucji każdy sąd może przedstawić Trybunałowi pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Rozpoznanie przez Trybunał pytania prawnego zależy od spełnienia wymogów wynikających zarówno z Konstytucji, jak i z ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pytanie prawne musi spełniać trzy przesłanki – podmiotową, przedmiotową oraz funkcjonalną. Zgodnie z **przesłanką podmiotową** z pytaniem prawnym może wystąpić tylko sąd w rozumieniu art. 175 Konstytucji. Przedmiotem pytania prawnego może być natomiast tylko akt normatywny mający bezpośredni związek z rozpoznawaną przez sąd sprawą, a zarazem będący podstawą rozstrzygnięcia w sprawie (**przesłanka przedmiotowa**). Z kolei **przesłanka funkcjonalna** oznacza, że między orzeczeniem Trybunału a rozstrzygnięciem sprawy zawisłej przed pytającym sądem zachodzić musi zależność o charakterze bezpośrednim, merytorycznym oraz prawnie istotnym (p. z *3 czerwca 2015 r.*, *P 41/14*).

Pytanie prawne musi spełniać również odpowiednie warunki formalne, w tym zawierać niezbędne elementy. Obecnie reguluje to art. 63 ustawy o TK z 2015 r. Zgodnie z tym przepisem pytanie prawne ma formę postanowienia oraz zawiera: 1) określenie

---

¹³ W. z *30 lipca 2014 r.*, *K 23/11* i w. z *10 lipca 2014 r.*, *P 19/13*.

¹⁴ Wykonanie wyroków z: *17 lipca 2013 r.*, *SK 9/10* (po terminie); *18 lipca 2013 r.*, *SK 18/09* (w terminie); *25 lipca 2013 r.*, *SK 61/12* (w terminie); *24 września 2013 r.*, *K 35/12* (w terminie); *7 listopada 2013 r.*, *K 31/12* (niewykonany); *28 listopada 2013 r.*, *K 17/12* (w terminie); *3 grudnia 2013 r.*, *P 40/12* (w terminie); *26 lutego 2014 r.*, *K 22/10* (po terminie); *4 marca 2014 r.*, *K 13/11* (wykonany – wątpliwości); *8 kwietnia 2014 r.*, *K 21/13* (w terminie); *20 maja 2014 r.*, *K 17/13* (po terminie); *22 maja 2014 r.*, *U 10/13* (w terminie); *18 września 2014 r.*, *K 44/12* (po terminie); *30 września 2014 r.*, *U 4/13* (w terminie); *28 października 2014 r.*, *K 8/14* (w terminie); *4 listopada 2014 r.*, *U 4/14* (po terminie); *25 listopada 2014 r.*, *K 54/13* (po terminie); *16 grudnia 2014 r.*, *U 2/14* (w terminie); *24 lutego 2015 r.*, *K 34/12* (w terminie); *28 października 2015 r.*, *U 6/13* (w terminie).

przedmiotu kontroli; 2) wskazanie wzorca kontroli; 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie; 4) oznaczenie sprawy, w związku z którą pytanie prawne zostało przedstawione; 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

Rozpoznanie merytoryczne pytania prawnego zależy także od innych kryteriów, wspólnych dla wszystkich sposobów inicjowania postępowania. Są nimi między innymi: możliwość kwestionowania – co do zasady – wyłącznie obowiązujących aktów normatywnych, przestrzeganie zasady *ne bis in idem* i *res iudicata* oraz niedopuszczalność kierowania pytań co do wykładni przepisów (p. z 28 kwietnia 2015 r., P 7/15).

2.1.1. Problemy związane ze spełnieniem przesłanki funkcjonalnej

Kontrola konstytucyjności, zainicjowana pytaniem prawnym, jest ściśle związana z konkretną sprawą zawisłą przed sądem. Wyklucza to możliwość kierowania przez sądy pytań prawnych o charakterze abstrakcyjnym, w tym dotyczących kwestii wypadkowych, zauważonych przez sąd niejako przy okazji rozstrzygnięcia sprawy. W innym wypadku zatarta zostałaby różnica między abstrakcyjną i konkretną kontrolą konstytucyjności (p. z 28 kwietnia 2015 r., P 58/13).

Konieczność wykazania spełnienia przesłanki funkcjonalnej ciąży na sądzie przedstawiającym pytanie prawne (zob. art. 32 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r. i art. 63 ust. 3 pkt 5 ustawy o TK z 2015 r.). Trybunał ma równocześnie kompetencję do oceny, czy spełnienie przesłanki funkcjonalnej zostało prawidłowo wykazane (p. z 29 kwietnia 2015 r., P 23/15).

Obowiązek wykazania przesłanki funkcjonalnej bywa jednak przez niektóre sądy ignorowany. Jaskrawym wypadkiem było ponawianie przez ten sam skład Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie pytań prawnych obarczonych wadami identycznymi z tymi, które Trybunał uznał wcześniej za niedopuszczalne. Kierowanie przez sądy pytań, co do których wiadomo, że nie mają szansy na merytoryczne rozpoznanie, może być postrzegane jako działanie iluzoryczne, które nie służy powadze wymiaru sprawiedliwości i naraża strony postępowania sądowego na zbędne oczekiwanie na rozstrzygnięcie ich sprawy (p. z 26 maja 2015 r., P 24/14; p. z 22 czerwca 2015 r., P 68/14; p. z 23 września 2015 r., P 80/15).

Każde pytanie prawne powinno być poprzedzone przez sąd odpowiednią subsumcją stanu faktycznego oraz prawnego. Obowiązkiem sądu jest rozważenie, czy oprócz skierowania pytania prawnego istnieją inne możliwości rozstrzygnięcia sprawy w zgodzie z Konstytucją. W innym wypadku pytanie prawne, jako co najmniej przedwczesne, nie spełnia przesłanki funkcjonalnej (p. z 19 maja 2015 r., P 18/13).

Trybunał nie rozstrzyga wątpliwości prawnych związanych ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości przez sądy. Ocena przesłanki funkcjonalnej musi jednak brać pod uwagę konkretną sytuację procesową, w której znajduje się sąd. W pewnych okolicznościach pytanie prawne do Trybunału może być jedynym instrumentem, jaki pozostaje do dyspozycji sądu w celu wydania rozstrzygnięcia w sposób zgodny z Konstytucją. Sytuacja taka ma miejsce, gdy z pytaniem prawnym występuje sąd pierwszej instancji, który z jednej strony jest związany wyrokiem sądu drugiej instancji opartym na stanowisku Sądu Najwyższego, a z drugiej nie ma możliwości

samodzielnego zwrócenia się do tego sądu o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego. W takim wypadku wątpliwości co do możliwości zainicjowania postępowania przed Trybunałem powinny być rozstrzygane na rzecz sądu przedstawiającego pytanie prawne (*w. z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12*).

Przesłanka funkcjonalna nie jest natomiast spełniona, jeżeli na skutek hipotetycznego wyroku o niekonstytucyjności doszłoby do powstania luki prawnej, która wymagałaby interwencji ustawodawcy, a ukształtowany wyrokiem Trybunału stan prawny nie pozwoliłby sądom na wydanie odmiennego rozstrzygnięcia (*p. z 11 lutego 2015 r., P 44/13*).

2.1.2. Zawieszenie postępowania przed sądem w związku z oczekiwaniem na orzeczenie Trybunału

Konsekwencją złożenia pytania prawnego do Trybunału jest zawieszenie postępowania przed sądem przedstawiającym pytanie prawne. W praktyce sądy administracyjne czynią to na podstawie art. 124 § 1 pkt 5 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, z którego wynika wprost, że sąd administracyjny zawiesza postępowanie z urzędu w razie przedstawienia przez sąd w tym postępowaniu pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu¹⁵. W wypadku sądów powszechnych obowiązek sądu zawieszenia postępowania wynikał wprost z nieobowiązującego już § 106 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych¹⁶. Obecnie sądy powszechne jako podstawę zawieszenia postępowania wskazują najczęściej art. 177 § 1 ust. 1 Kodeksu postępowania cywilnego (np. *p. SR dla m.st. Warszawy z 3 lipca 2015 r., IX GC 3404/14*) lub art. 22 Kodeksu postępowania karnego (np. *p. SR w Dąbrowie Górniczej z 7 maja 2015 r., II K 692/14*). Przepisy te jednak – w odróżnieniu od tych, na podstawie których orzekają sądy administracyjne – nie odnoszą się wprost do sytuacji, w której sąd kieruje pytanie prawne do Trybunału.

Z odmienną sytuacją mamy do czynienia, gdy sąd podziela wątpliwości zawarte w pytaniu prawnym innego sądu, wniosku lub skardze konstytucyjnej, a orzeczenie Trybunału będzie miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem. W takim wypadku sąd może rozważyć wystąpienie z własnym pytaniem do Trybunału lub zawieszenie postępowania do czasu wydania przez Trybunał rozstrzygnięcia.

W wypadku sądów administracyjnych kwestia ta również została wprost rozstrzygnięta przez ustawodawcę. Zgodnie z art. 125 § 1 pkt 1 p.p.s.a. sąd może zawiesić postępowanie z urzędu, jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym. Przepis ten jest często wykorzystywany w praktyce sądów administracyjnych, które zamiast kierować identyczne pytania prawne – zawieszają postępowanie w oczekiwaniu na rozstrzygnięcie już zainicjowanej sprawy przed Trybunałem (zob. np. *p. NSA z 17 marca 2015 r., I OSK 559/15*; *p. NSA z 13 maja 2015 r., I OSK 1225/15*; *p. WSA we Wrocławiu z 24 sierpnia*

---

¹⁵ Dz. U. z 2012 r., poz. 270.

¹⁶ Dz. U. z 2007 r. Nr 38, poz. 249. Przepis ten został uchylony przez § 1 pkt 16 rozporządzenia z dnia 18 lipca 2013 r. zmieniającego rozporządzenie z dniem 15 sierpnia 2013 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 895). W aktualnym stanie prawnym obowiązuje nowe rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 czerwca 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 925).

2015 r., III SA/Wr 207/15; p. WSA w Warszawie z 16 września 2015 r., III SA/Wa 1292/15). W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego podkreśla się jednak, że z wyżej wymienionego przepisu nie wynika obligatoryjność zawieszania postępowania. W szczególności przepis ten nie będzie znajdował zastosowania wtedy, gdy sąd nie podziela wątpliwości konstytucyjnych przedstawionych przez inicjatora postępowania w sprawie zawisłej przed Trybunałem (w. NSA z 30 września 2015 r., I OSK 2093/14).

Inaczej przedstawia się sytuacja sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Ustawodawca w tym wypadku nie przewidział wprost możliwości zawieszenia postępowania ze względu na sprawę już zawisłą przed Trybunałem. Potwierdza to duży wpływ pytań prawnych w 2015 r. właśnie ze strony sądów powszechnych, które często były oparte na identycznych lub podobnych zarzutach i argumentacji. Dotyczyło to w szczególności kontroli konstytucyjności ustawy o grach hazardowych. Niektóre z tak skierowanych pytań prawnych były przy tym wydane przez ten sam skład orzekający (zob. np. postanowienia SR w Radomiu: z 29 grudnia 2014 r., XK 210/13; z 29 grudnia 2014 r., XK 321/14; z 29 grudnia 2014 r., XK 803/12; z 30 grudnia 2014 r., XK 344/12; z 18 grudnia 2014 r., XK 604/14). W zakresie postępowania cywilnego sytuacja ta ulegnie zmianie na skutek wejścia w życie we wrześniu 2016 r. ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁷. Przyjęte zmiany umożliwią sądom zawieszenie postępowania z urzędu, jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym lub Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Na problemy związane z formalną podstawą wstrzymania toku postępowania przez sądy karne zwrócił uwagę również Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia siedmiu sędziów (p. SN z 14 października 2015 r., I KZP 10/15). Sąd Najwyższy, analizując dotychczasową praktykę orzeczniczą, dostrzegł jednak przykłady wstrzymywania toku postępowania (ze względu na oczekiwanie na wyrok Trybunału Konstytucyjnego lub Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej) bądź to za pomocą postanowienia o odroczeniu rozpoznania sprawy, bądź zawieszenia postępowania na podstawie art. 22 k.p.k.

W praktyce samego Sądu Najwyższego można także znaleźć przykłady stosowania odroczenia posiedzenia do czasu wydania przez Trybunał rozstrzygnięcia w sprawie zainicjowanej przez inny skład orzekający. Czas oczekiwania na wyrok Trybunału nie może być wówczas uznany za okres nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu sprawy w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki¹⁸ (p. SN z 15 kwietnia 2015 r., IV CSP 1/15).

Z punktu widzenia Trybunału do skutecznego zainicjowania postępowania wystarczające jest jedno pytanie prawne. Jeżeli co najmniej w dwóch pytaniach prawnych jednakowo określono przedmiot kontroli, Prezes Trybunału może zarządzić ich łączne rozpoznanie (zob. art. 83 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r.). Rozstrzygnięcie w jednej ze spraw problemu konstytucyjnego, w którym przedmiot, wzorce kontroli i argumenty przemawiające za niekonstytucyjnością są tożsame z innymi rozpoznawanymi

---

¹⁷ Dz. U. poz. 1311.

¹⁸ Dz. U. Nr 179, poz. 1843, ze zm.

przed Trybunałem, powoduje konieczność ich umorzenia ze względu na zbędność wydania wyroku (*p. z 26 maja 2015 r., P 10/14*).

2.1.3. Sprawy zainicjowane pytaniami prawnymi rozstrzygnięte w 2015 r.

W 2015 r. Trybunał w następstwie pytań prawnych wydał 11 wyroków oraz 67 postanowień o umorzeniu postępowania. W sześciu wyrokach Trybunał podzielił wątpliwości sądów przedstawiających pytanie prawne i orzekł o niekonstytucyjności co najmniej jednego z kwestionowanych przepisów.

Dwie ze spraw, w których pytania prawne doprowadziły do orzeczenia niekonstytucyjności, zostały zainicjowane przez wojewódzkie sądy administracyjne. W pierwszej z nich Trybunał, rozpoznając pytanie WSA w Krakowie, orzekł o niekonstytucyjności jednego z przepisów prawa podatkowego, który pozbawił podatników podatku dochodowego od osób prawnych możliwości amortyzacji prawa użytkowania udziału w nieruchomości, wprowadzonego do ewidencji środków trwałych i wartości niematerialnych przed 1 stycznia 1999 r. (*w. z 10 lutego 2015 r., P 10/11*).

Drugą sprawę zainicjował WSA w Warszawie. Trybunał podzielił wątpliwości sądu co do niekonstytucyjności jednego z przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego w zakresie, w jakim nie wyłącza on dopuszczalności stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa, gdy od wydania decyzji nastąpił znaczny upływ czasu, a decyzja była podstawą nabycia prawa lub ekspektatywy (*w. z 12 maja 2015 r., P 46/13*).

Kolejne dwie sprawy zakończone orzeczeniem niekonstytucyjności zostały zainicjowane przez sądy okręgowe. Sąd Okręgowy w Gliwicach skutecznie zakwestionował jeden z przepisów Prawa o ustroju sądów powszechnych związany z wyrażaniem, przez upoważniony podmiot, zgody na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego (*w. z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12*). Z kolei Sąd Okręgowy w Krakowie doprowadził do wydania przez Trybunał wyroku o niekonstytucyjności jednego z przepisów Kodeksu karnego, który pomijał możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej w wypadku orzekania przez sąd o łączeniu warunkowo zawieszonych kary pozbawienia wolności w wymiarze wyższym niż 2 lata z karą pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (*w. z 22 września 2015 r., P 37/14*).

W 2015 r. Trybunał orzekł o niekonstytucyjności również w następstwie pytań prawnych skierowanych przez sądy rejonowe. Na skutek połączonych pytań prawnych Sądu Rejonowego w Koninie Trybunał zakwestionował możliwość wystawiania bankowych tytułów egzekucyjnych (*w. z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12*). Z kolei rozpoznając pytanie prawne Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu, Trybunał orzekł o niekonstytucyjności jednego z przepisów dotyczących pobierania opłaty egzekucyjnej przez komornika w zakresie, w jakim nie przewiduje on odrębnej stawki opłaty stałej za opróżnienie lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w sytuacji, gdy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie wykonał obowiązek w wyznaczonym terminie (*w. z 13 października 2015 r., P 3/14*).

W pięciu wyrokach Trybunał orzekł o zgodności lub braku niezgodności zakwestionowanych przepisów z powołanymi przez sąd wzorcami kontroli. Stosunkowo wysoka liczba postanowień o umorzeniu postępowania (67) wynika w dużej mierze ze wskazywanego wcześniej zjawiska przedstawiania przez sądy tożsamy lub bardzo

podobnych pytań prawnych. Rozstrzygnięcie problemu konstytucyjnego w jednym postępowaniu skutkowało koniecznością umorzenia postępowania w pozostałych sprawach.

Trybunał wydał ponadto 26 postanowień o umorzeniu postępowania ze względu na wydany wcześniej wyrok w sprawie *P 4/14*, w którym rozstrzygnął wątpliwości konstytucyjne związane z notyfikacją przepisów ustawy o grach hazardowych (w. z 11 marca 2015 r.).

2.2. Wpływ stosowania prawa na kształtowanie orzecznictwa Trybunału

Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r. Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów powszechnych, administracyjnych i wojskowych o przekazanie informacji w sprawie wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym lub jego stosowania. Jednocześnie sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem, a także udzielić informacji niezbędnych do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy (art. 53 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r.). Podobne uprawnienia były przewidziane w ustawie o TK z 1997 r. (zob. art. 21 i 22 ustawy).

Trybunał, także z urzędu, bierze pod uwagę ukształtowane i utrwalone orzecznictwo sądowe. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału jeśli określony sposób rozumienia danego przepisu znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, to Trybunał, rozpoznając przedstawiony problem konstytucyjny, przyjmuje, że przepis ten ma treść taką, jaka wynika z praktyki orzeczniczej tych najwyższych instancji sądowych (w. z 2 kwietnia 2015 r., *P 31/12*).

Tytułem przykładu, do orzecznictwa Sądu Najwyższego Trybunał odwołał się w sprawie *SK 34/12* w celu ustalenia charakteru postępowania sądowego zainicjowanego zażaleniem na odmowę dokonania czynności notarialnej (w. z 13 stycznia 2015 r.) oraz w sprawie *SK 47/13* w kwestii ustawowej definicji występku o charakterze chuligańskim, w tym przesłanek: „działania publicznego”, „bez powodu albo z oczywiście błędnego powodu” oraz „okazywania przez to rażącego lekceważenia porządku prawnego” (w. z 9 czerwca 2015 r., *SK 47/13*). Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz wojewódzkich sądów administracyjnych zostało przez Trybunał uwzględnione z kolei w sprawie *SK 26/14* przy analizie możliwości zwrotu udziału w wywłaszczonej nieruchomości (w. z 14 lipca 2015 r.) oraz w sprawie *P 46/13* przy ustaleniu rozumienia przesłanki „rażącego naruszenia prawa”, będącej podstawą stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej (w. z 12 maja 2015 r.).

Rozstrzygnięcia Trybunału uwzględniają nie tylko orzecznictwo sądów polskich, lecz także sądów międzynarodowych. Przykładowo, w sprawie *P 4/14* Trybunał odwołał się do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawach związanych z problematyką dochowania procedury notyfikacji przewidzianej w prawie UE (w. z 11 marca 2015 r.), a w sprawie *U 6/14* Trybunał uwzględnił orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka związane z problematyką nieludzkiego lub poniżającego traktowania osób pozbawionych wolności w kontekście zapewnienia

skazanym odpowiednich warunków higieny, w tym możliwości wzięcia kąpieli (w. z 31 marca 2015 r.).

Trybunał przy wydawaniu rozstrzygnięć bierze także pod uwagę orzecznictwo sądów konstytucyjnych innych państw. Stało się tak, przykładowo, przy rozpoznawaniu sprawy K 21/14 dotyczącej braku mechanizmów korekcyjnych kwoty zmniejszającej podatek, gwarantujących co najmniej minimum egzystencji. W uzasadnieniu wyroku Trybunał odwołał się do orzecznictwa niemieckiego Federalnego Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego obowiązków państwa w zapewnieniu minimum egzystencji (w. z 28 października 2015 r.). W sprawie K 34/15 Trybunał odwołał się natomiast do praktyki orzeczniczej sądów konstytucyjnych Hiszpanii, Litwy, Mołdawii, Niemiec oraz Słowenii przy ocenie dopuszczalności orzekania przez sąd konstytucyjny o zgodności z Konstytucją przepisów ustawowych, które regulują jego właściwość, tryb postępowania oraz organizację wewnętrzną (w. z 3 grudnia 2015 r.).

2.3. Wykładnia w zgodzie z Konstytucją

Do kompetencji Trybunału nie należy dokonywanie wiążącej dla organów stosujących prawo wykładni przepisów, a w szczególności nie jest zadaniem Trybunału wskazywanie, który spośród uznanych przez sądy za dopuszczalne wariantów interpretacyjnych przepisów jest właściwy. To do sądów należy wybór, w procesie stosowania prawa, takiego sposobu rozumienia przepisu, który pozostaje w zgodzie z wartościami i zasadami wyrażonymi w Konstytucji (p. z 28 lipca 2015 r., K 35/13).

Stosowanie wykładni przepisów prawa w sposób zgodny z Konstytucją jest obowiązkiem sądów. Dotyczy to w szczególności takich wypadków, gdy zastosowane przez sąd reguły wykładni nie pozwalają na jednoznaczne ustalenie treści danego przepisu, wywołują rozbieżności lub wtedy, gdy nie mamy do czynienia z jednolitą i ustabilizowaną praktyką ich stosowania (u. NSA z 19 października 2015 r., I OPS 1/15). Wykładnia w zgodzie z Konstytucją musi być również stosowana, jeżeli alternatywne możliwości interpretacji danego przepisu, w świetle treści Konstytucji i dotychczasowego orzecznictwa Trybunału, prowadziłyby do wniosku, że jest on niekonstytucyjny (u. SN z 6 sierpnia 2015 r., III SZP 3/15).

Stosowanie wykładni w zgodzie z Konstytucją ma jednak swoje granice. Tego typu wykładnia nie może bowiem legitymizować rozstrzygnięć, dla których nie stworzono podstawy materialnoprawnej, tj. nie może zmierzać do uzupełnienia lub poprawiania prawodawcy (w. NSA z 3 kwietnia 2015 r., II FSK 615/13). Powoływanie się na wykładnię w zgodzie z Konstytucją nie może również prowadzić do zmiany jednoznacznej treści normy prawnej zawartej w danym przepisie (u. NSA z 19 października 2015 r., I OPS 1/15) ani, podobnie jak w wypadku bezpośredniego stosowania Konstytucji, wykładnia ta nie może prowadzić do samodzielnego orzekania o konstytucyjności ustaw przez sądy (w. NSA z 11 sierpnia 2015 r., II FSK 1676/13).

Zastosowanie przez sądy wykładni w zgodzie z Konstytucją nie zawsze prowadzi do jednoznacznych rezultatów. Należy tutaj zwrócić uwagę na rozbieżności, które ujawniły się w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego w kwestii uprawnienia spółdzielni mieszkaniowej do samodzielnego dysponowania nieruchomością wspólną na cele budowlane bez potrzeby uzyskania zgody właścicieli lokali mieszkalnych stanowiących odrębny przedmiot własności (w. z 5 lutego

2015 r., K 60/13; p. SN z 29 kwietnia 2015 r., V CSK 275/14; u. NSA z 19 października 2015 r., II OPS 2/15).

2.4. Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Współdziałanie z sądami i innymi trybunałami dotyczy w sposób szczególny relacji między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Trybunał Konstytucyjny może bowiem występować, na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, z pytaniem prejudycjalnym do TSUE. W 2015 r., po raz pierwszy w historii Trybunału Konstytucyjnego, pytanie takie zostało skierowane.

Pytanie prejudycjalne wniesiono w związku ze sprawą K 61/13 (p. z 7 lipca 2015 r.). Dotyczyło ono ważności prawa unijnego. Trybunał, podejmując decyzję o skierowaniu tego pytania, uwzględnił dotychczasowe orzecznictwo TSUE, zgodnie z którym rozstrzygnięcie o niekonstytucyjności przepisów prawa krajowego nie zwalnia z obowiązku wystąpienia do TSUE z pytaniem o ocenę ważności prawa Unii Europejskiej, jeżeli ono także wzbudza wątpliwości sądu krajowego. Przedmiotem rozpoznania w sprawie K 61/13 jest ocena konstytucyjności przepisów prawa podatkowego, które wdrażają dyrektywę Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej. Trybunał dostrzegł, że dyrektywa ta wymaga zachowania przez Polskę podstawowej stawki podatku VAT do dostawy książek przesyłanych drogą elektroniczną. Stawka ta jest jednak inna niż stawka obniżona, stosowana do książek na nośnikach fizycznych.

Zastrzeżenia Trybunału wzbudziły dwie kwestie. Pierwsza dotyczy procedury prawodawczej zastosowanej podczas uchwalania dyrektywy 2006/112/WE. Zdaniem Trybunału procedura ta była wadliwa z uwagi na naruszenie istotnego wymogu proceduralnego konsultacji z Parlamentem Europejskim. Drugie zastrzeżenie dotyczy treści samej dyrektywy 2006/112/WE. Trybunał zarzucił bowiem naruszenie zasady neutralności podatkowej przez wyłączenie stosowania obniżonych stawek podatku do książek wydawanych w formie cyfrowej i innych publikacji elektronicznych. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego książki na nośnikach innych niż papier oraz książki, które są dostarczane elektronicznie, są podobne i spełniają te same potrzeby konsumenta (p. z 7 lipca 2015 r., K 61/13).

2.5. Skutki wyroków Trybunału – wybrane problemy

2.5.1. Konsekwencje ostateczności oraz powszechnie obowiązującej mocy orzeczeń Trybunału

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

Powszechnie obowiązująca moc orzeczeń Trybunału jest jednym z filarów demokratycznego państwa prawnego i musi być respektowana przez wszystkie organy władzy publicznej, które mają obowiązek przestrzegania i stosowania się do tych orzeczeń (w. SN z 8 października 2015 r., III KRS 34/12). Samo określenie „moc powszechnie obowiązująca” przybliżyła walor wyroków Trybunału do źródeł prawa powszechnie obowiązującego, wskazanych w art. 87 ust. 1 Konstytucji, w zakresie dotyczącym

adresatów, którzy powinni te orzeczenia respektować i wykonywać. Jednym z tych adresatów są sądy, które powinny uwzględniać orzeczenia Trybunału niezależnie od toku instancji, w której orzekają (*w. NSA z 16 lipca 2015 r., II GSK 785/15*).

Przyznanie orzeczeniom Trybunału mocy powszechnie obowiązującej oznacza, że sądy nie są uprawnione do weryfikacji stanowiska Trybunału i są takim stanowiskiem związane. W praktyce orzeczniczej, niezależnie od formalnego związania orzeczeniem Trybunału, sądy często sygnalizują, że podzielają stanowisko zawarte w takim orzeczeniu i towarzyszącą mu argumentację (*zob. np. p. SN z 10 marca 2015 r., II UK 216/14*).

Nie zawsze jednak sądy dzielą wskazówki lub argumenty, które Trybunał zawarł w uzasadnieniach swoich orzeczeń. Nie oznacza to naruszenia powszechnie obowiązującej mocy orzeczeń Trybunału, ponieważ ta dotyczy sentencji orzeczenia, nie zaś motywów rozstrzygnięcia zawartych w jego uzasadnieniu. Tak jest chociażby w wypadku postanowień Trybunału o umorzeniu postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Wydanie takiego postanowienia w następstwie przedstawienia przez sąd pytania prawnego skutkuje tym, że nie może on ponownie wystąpić z pytaniem prawnym o identycznej treści. Nie oznacza to jednak, że sąd jest związany wskazówkami Trybunału zawartymi w uzasadnieniu co do dalszego toku postępowania przed sądem (*w. SN z 8 października 2015 r., III KRS 34/12*).

Walor ostateczności wyroku Trybunału oznacza, z punktu widzenia formalnego, że nie istnieją żadne możliwości wzruszenia takiego orzeczenia w drodze jakiegokolwiek środka prawnego. Z punktu widzenia materialnego ostateczność wyroku oznacza natomiast niedopuszczalność kwestionowania konstytucyjności stanu prawnego, który został ukształtowany wyrokiem Trybunału (*p. z 3 listopada 2015 r., K 32/14*).

2.5.2. Stosowanie przepisu w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej

Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji Trybunał może odroczyć termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów. Zastosowanie klauzuli odraczającej ma ten skutek, że zakwestionowane przepisy zachowują moc obowiązującą do czasu wskazanego przez Trybunał, chyba że wcześniej zostaną uchylone lub zmienione przez prawodawcę. Do tego czasu powinny być zatem stosowane przez wszystkich ich adresatów, w tym sądy (*w. z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12*). Sądy mają jednak możliwość uwzględnienia w zawisłej przed nimi sprawie, że obowiązujące w okresie odroczenia przepisy utraciły domniemanie konstytucyjności (*p. z 13 maja 2015 r., P 54/13*).

Zastosowanie przez Trybunał klauzuli odraczającej minimalizuje negatywne dla systemu prawnego skutki orzeczonej niekonstytucyjności. Odnosi się to również do pośrednich skutków wyroku, tj. możliwości wznowienia postępowania (190 ust. 4 Konstytucji) i żądania wynagrodzenia szkody, jaka została wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77 ust. 1 Konstytucji). Ze środków tych będzie można jednak skorzystać, jeżeli prawodawca nie zdąży wykonać wyroku przed upływem terminu odroczenia. W takim wypadku niekonstytucyjne przepisy zostaną bowiem uchylone na skutek wyroku Trybunału (*w. z 22 września 2015 r., SK 21/14*).

W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego utrwalił się pogląd, że odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów nie powoduje

dla sądów żadnego automatyzmu w postaci konieczności lub zakazu ich stosowania. Sąd rozstrzygający daną sprawę, działający w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej, jest obowiązany do rozważenia szeregu różnych czynników, w tym przyczyn zastosowania odroczenia, rodzaju stwierdzonego przez Trybunał naruszenia, znaczenia danego przepisu dla prawidłowego funkcjonowania danej gałęzi prawa oraz skutków, które wiążą się z dalszym stosowaniem lub odmową zastosowania tego przepisu (zob. np. w. NSA z 19 czerwca 2015 r., II FSK 800/15; w. NSA z 30 września 2015 r., II FSK 1933/15). Praktyka orzecznicza pokazuje, że szczególne znaczenie dla ostatecznej decyzji podjętej przez sąd mają argumenty Trybunału zawarte w uzasadnieniu wyroku (zob. np. w. NSA z 18 czerwca 2015 r., II FSK 685/15).

Także w orzecznictwie Sądu Najwyższego, pomimo sygnalizowanych tam rozbieżności, zyskuje akceptację pogląd, zgodnie z którym kwestia stosowania niekonstytucyjnych przepisów w okresie odroczenia terminu utraty ich mocy obowiązującej wymaga indywidualnego podejścia (p. SN z 27 sierpnia 2015 r., III KO 32/15).

W praktyce sądy często włączają się w proces restytucji konstytucyjności w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów przez ich odpowiednią wykładnię i stosowanie, kierując się wskazówkami zamieszczonymi w uzasadnieniu wyroku Trybunału (zob. np. w. NSA z 10 czerwca 2015 r., II FSK 102/15).

2.5.3. Wznowienie postępowania w następstwie wyroku Trybunału

Zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji wyrok o niekonstytucyjności przepisu, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. W orzecznictwie Trybunału przyjmuje się, że przepis ten ustanawia prawo podmiotowe do przywrócenia stanu konstytucyjności po wyroku Trybunału. Przepis ten ma jednak zastosowanie wyłącznie do tych rozstrzygnięć, które stały się prawomocne lub ostateczne od wejścia w życie Konstytucji. Samo prawo do wznowienia postępowania nie ma przy tym charakteru absolutnego i może podlegać ograniczeniom ze względu na inne zasady i wartości konstytucyjne (p. z 21 kwietnia 2015 r., SK 52/12).

Celem art. 190 ust. 4 Konstytucji jest to, aby sprawa prawomocnie rozstrzygnięta na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją była ponownie rozpoznana w sposób zgodny z wartościami i zasadami wyrażonymi w Konstytucji. Jest to jednak możliwe tylko wtedy, gdy Trybunał zakwestionował przepis, który był decydującą podstawą danego rozstrzygnięcia (w. SN z 15 października 2015 r., I UK 461/14). Rozstrzygnięcia w przedmiocie wznowienia postępowania nie mogą być przy tym podejmowane automatycznie. Wymagają one bowiem starannej oceny, czy w danej jednostkowej sprawie mamy do czynienia ze stanem faktycznym oraz wszystkimi elementami stanu prawnego, które odpowiadają wyrokowi Trybunału i doprowadziły do orzeczenia niekonstytucyjności. W innym wypadku nie zostałyby zrealizowane ustrojowe cele oraz założenia art. 190 ust. 4 Konstytucji (w. NSA z 26 listopada 2015 r., II FSK 2657/15).

Wznowienie postępowania może mieć również miejsce wtedy, gdy prawodawca nie zareagował na wyrok Trybunału w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu. Wówczas ustawowe terminy na złożenie skargi

(wniosku) o wznowienie postępowania biegną od dnia utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu (*w. WSA w Krakowie z 8 czerwca 2015 r., II SA/Kr 235/15*).

W sprawie toczącej się już po wznowieniu postępowania zastosowane będą przepisy ukształtowane wyrokiem Trybunału obowiązujące w dacie orzekania przez sąd (*w. NSA z 21 lipca 2015 r., II GSK 1477/14*).

2.5.4. Następstwa wyroków o pominięciu prawodawczym

Ze szczególną sytuacją sądy mają do czynienia, gdy Trybunał orzekł o niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego. Skutkiem tego typu wyroku nie jest bowiem zmiana normatywna, a w szczególności wyrok ten nie powoduje utraty mocy obowiązującej wskazanego w sentencji przepisu. Orzeczenie niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego jest obowiązkiem nałożonym przez Trybunał na ustawodawcę, mającym najczęściej na celu poszerzenie określonego unormowania (*w. z 12 maja 2015 r., P 46/13*).

Orzeczenia o pominięciach prawodawczych stanowią szczególne wyzwanie dla sądów. Z jednej strony ich obowiązkiem jest restytucja stanu konstytucyjności stwierdzona wyrokiem Trybunału, z drugiej jednak w tym wypadku zasadniczą rolę w wykonaniu wyroku odgrywa prawodawca. Nie oznacza to jednak, że sądy są pozbawione możliwości łagodzenia stanu niekonstytucyjności i muszą biernie wyczekiwać reakcji prawodawcy. Jednym z istotnych instrumentów jest możliwość bezpośredniego stosowania przez sądy Konstytucji w myśl jej art. 8 ust. 2 lub wykładni w zgodzie z Konstytucją (*zob. p. SN z 22 kwietnia 2015 r., IV KZ 20/15*). Stosowanie takich zabiegów nie zawsze jest jednak możliwe, w szczególności jeżeli jedyny sposób przywrócenia stanu konstytucyjności musiałby polegać na stanowieniu prawa, co wykracza poza kompetencję władzy sądowniczej (*w. NSA z 6 maja 2015 r., I OSK 2243/13; w. NSA z 19 listopada 2015 r., II OSK 651/14*).

V. Aktywność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego i jego sędziów

Równolegle do działalności orzeczniczej Trybunał Konstytucyjny, jego sędziowie i Biuro Trybunału Konstytucyjnego podejmują liczne działania zmierzające do utrwalenia pozycji Trybunału w Polsce i na arenie międzynarodowej oraz do szerzenia wiedzy na temat wydawanego orzecznictwa konstytucyjnego.

1. Konferencje naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego

Trybunał kontynuuje starania o rozwój i wzmacnianie swojej pozycji jako ośrodka skupiającego i promującego debatę prawniczą dotyczącą różnych aspektów konstytucjonalizmu. Działania w tym zakresie odbywają się nierzadko we współpracy z innymi instytucjami podzielającymi pogląd o celowości i użyteczności prowadzenia dyskursu na tematy społeczne i konstytucyjnoprawne w drodze wymiany doświadczeń oraz przedstawiania argumentów i poglądów.

Jednym z przejawów takiej działalności są prowadzone od wielu lat cykle otwartych tematycznych spotkań naukowych. Naczelne miejsce zajmują tutaj tradycyjnie wykłady organizowane przez Trybunał Konstytucyjny w ramach obchodów Święta Narodowego Trzeciego Maja. W 2015 r. gościem honorowym Prezesa Trybunału podczas tych uroczystości była Karin Friedrich, profesor historii Europy nowożytnej oraz współdyrektorka Centrum Studiów Nowożytnych na Uniwersytecie Aberdeen King's College w Wielkiej Brytanii. Wygłosiła ona w siedzibie Trybunału wykład pt. „Rola i znaczenie Prus Królewskich (*Prussia Polonica*) w życiu politycznym i intelektualnym Rzeczypospolitej w XVIII wieku, szczególnie w dobie reform ustrojowych”.

Na zaproszenie Prezesa Trybunału wykłady wygłosili ponadto: dr hab. Marzena Kordela z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz dr hab. Sławomir Tkacz z Uniwersytetu Śląskiego („Zasady prawa. Pojęcie i funkcje”); dr hab. Dariusz Adamski z Uniwersytetu Wrocławskiego („Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne UE z USA (TTIP). Kto zyska, kto straci?”); prof. Franciszek Ziejka, emerytowany wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności („Na ratunek mowie ojczystej. Nie tylko językoznawcy odpowiadają za stan naszej polszczyzny”); adwokat Marek Antoni Nowicki, współzałożyciel i były prezes Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka („Helsiński ruch praw człowieka z perspektywy czasu”) oraz Barry Sullivan, profesor Loyola University w Chicago („The United States Supreme Court: Empirical Studies and the Case of Oral Submissions”). Spotkania te cieszą się dużym zainteresowaniem przedstawicieli środowisk prawnych i politycznych skupionych wokół Trybunału Konstytucyjnego.

Podobne cele przyświecały konferencji naukowej pt. „Kontrola konstytucyjności prawa a stosowanie prawa w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego, Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego”, zorganizowanej 26 listopada 2015 r. w Biurze Trybunału Konstytucyjnego. Była to już czwarta konferencja zorganizowana z inicjatywy asystentów i orzeczników zatrudnionych w Trybunale Konstytucyjnym, Sądzie Najwyższym i Naczelnym Sądzie Administracyjnym. Wydarzenia tego typu wzmacniają współpracę między najwyższymi instytucjami sądowniczymi w Polsce, a jednocześnie przyczyniają się do ujednolicania ich orzecznictwa.

2. Współpraca międzynarodowa

Trybunał Konstytucyjny kontynuuje intensywne starania o to, by jego orzecznictwo było znane również poza granicami i wzbogacało międzynarodowe *acquis constitutionnel*. Za pośrednictwem Prezesów, sędziów oraz pracowników Biura Trybunału Konstytucyjnego utrzymywane są oficjalne stosunki z innymi instytucjami o podobnym charakterze. W trakcie spotkań dyskutuje się o aktualnych problemach pojawiających się w orzecznictwie konstytucyjnym.

Roczny kalendarz kontaktów zagranicznych Trybunału Konstytucyjnego tradycyjnie już rozpoczyna się w ostatnich dniach stycznia udziałem Prezesa Trybunału w uroczystym otwarciu nowego roku sądowego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka. Instytucja ta realizuje na szczeblu europejskim podobne funkcje co narodowe sądy konstytucyjne w krajowych porządkach prawnych. Przy okazji tegorocznego spotkania odbyło się seminarium naukowe, które poświęcone było stosowaniu zasady subsydiarności jako mechanizmu pozwalającego instytucjom krajowym na współdziałanie z ETPC w zapewnianiu ochrony praw człowieka i podstawowych wolności.

W 2015 r. Trybunał utrzymywał kontakty międzynarodowe głównie w ramach stosunków dwustronnych. Sędziowie i pracownicy Biura Trybunału byli gośćmi konferencji organizowanych przez sądy konstytucyjne Mołdawii, Armenii i Litwy oraz Komisję Spraw Prawnych Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych. W Batumi w Sądzie Konstytucyjnym Gruzji odbyło się ponadto spotkanie przygotowawcze do XVII Kongresu Konferencji Europejskich Sądów Konstytucyjnych w maju 2017 r. Spotkanie było połączone z konferencją naukową na temat stosowania przez sądy konstytucyjne traktatów międzynarodowych. W obydwu konferencjach wzięli udział Prezes Trybunału oraz Szef Biura Trybunału.

Wśród wizyt, których gospodarzem był Trybunał Konstytucyjny, na pierwszym miejscu należy wymienić dziewiętnastą już Konferencję Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej, zorganizowaną w maju 2015 r. w Warszawie. Głównym tematem tegorocznego spotkania była problematyka prawa wyborczego w orzecznictwie sądów konstytucyjnych. Tradycyjnie drugim tematem były najważniejsze orzeczenia obu sądów wydane w ostatnim roku.

Na zaproszenie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego w marcu Warszawę odwiedziła delegacja Sądu Konstytucyjnego Mołdawii. W czasie dyskusji merytorycznej rozmawiano o temacie obywatelstwa w Konstytucji. Również w marcu Trybunał odwiedziła delegacja Sądu Konstytucyjnego Gruzji. Tematami rozmów były lustracja w orzecznictwie sądów konstytucyjnych oraz domniemanie wiarygodności ksiąg wieczystych. Kalendarz wizyt w Trybunale w 2015 r. zamknęło przyjęcie delegacji Sądu

Konstytucyjnego Węgier w ostatnich dniach października. Tematem dyskusji było rozumienie konstytucyjnej zasady gospodarki rynkowej w orzecznictwie obu sądów.

W Trybunale odbyły się ponadto liczne krótsze, kurtuazyjne spotkania, m.in. z przedstawicielami Komisji Prawdy i Godności Tunezji, Najwyższej Rady Sądownictwa Gruzji, Sądu Najwyższego Królestwa Tajlandii i Sądu Konstytucyjnego Tajwanu. Wyjątkowym gościem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego prof. Andrzeja Rzeplińskiego był kanadyjski prawnik prof. David Matas. Jego wizyta w Polsce była związana ze Światowym Dniem Pamięci Holocaustu i przypadającą w tym roku siedemdziesiątą rocznicą wyzwolenia i ujawnienia zbrodni w Obozie Koncentracyjnym Auschwitz.

Na szczególne podkreślenie zasługują kolejne kontakty z Sądem Konstytucyjnym Ukrainy. W 2015 r. Trybunał zorganizował dwa intensywne spotkania robocze, w czasie których pracownicy ukraińskiego sądu prawa zapoznawali się z metodyką pracy asystentów sędziów oraz pracowników poszczególnych zespołów Biura Trybunału. Ze względu na duże zainteresowanie warsztaty zostały podzielone na dwa pięciodniowe cykle, we wrześniu i październiku, co umożliwiło zapoznanie się z różnymi aspektami „warsztatu” Trybunału Konstytucyjnego przez liczne grono pracowników ukraińskiego sądu prawa.

3. Działalność na rzecz popularyzacji orzecznictwa konstytucyjnego

Nie mniejszą wagę Trybunał Konstytucyjny przywiązuje do rozpowszechniania wiedzy na temat Trybunału oraz jego orzecznictwa za pomocą dostępnych środków przekazu.

Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu jest działalność wydawnicza. W 2015 r. nakładem Wydawnictw Trybunału Konstytucyjnego ukazały się w cyklu „Monografie konstytucyjne” wydana pośmiertnie książka „Wojsko i Konstytucja” Wojciecha Sokolewiczera oraz książka Mikołaja Hermanna, pracownika Biura Trybunału Konstytucyjnego, pt.: „Wyroki interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego z perspektywy teoretyczno-prawnej. Instrument ochrony ładu konstytucyjnego czy środek zapewniania jednolitości orzecznictwa?”. Z kolei w serii „Studia i materiały” ukazały się dwie publikacje pokonferencyjne: „Horyzontalne oddziaływanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności” pod red. Piotra Radziejewicza, pracownika Biura Trybunału Konstytucyjnego, i Anny Młynarskiej-Sobaczewskiej, oraz – wydana w języku angielskim, we współpracy redakcyjnej z Zespołem Orzecznictwa i Studiów Biura Trybunału Konstytucyjnego (tł. Magda Wojnowska) – praca zbiorowa „IX World Congress of Constitutional Law (Oslo, 16–20 June 2014). Contributions by Polish scholars” pod red. Krzysztofa Budziły, dyrektora Biblioteki Trybunału Konstytucyjnego.

Istotną rolę w pełnieniu misji informacyjnej Trybunału odgrywa Zespół Prasy i Informacji Biura Trybunału. Jego pracownicy dbają, by informacje na temat orzeczeń Trybunału, przybliżające ich istotę i znaczenie, były rzetelne i zrozumiałe, a przy tym dostępne niezwłocznie po wydaniu orzeczenia, z reguły już tego samego dnia. Informacje te są przeznaczone nie tylko dla przedstawicieli mediów, lecz także dla wszystkich zainteresowanych orzecznictwem Trybunału. W sprawach cieszących się szczególnym zainteresowaniem Zespół bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku organizuje

konferencje prasowe z udziałem przewodniczącego składu orzekającego i sędziego sprawozdawcy.

Komunikaty prasowe, sprostowania kierowane do prasy oraz ewentualne dodatkowe informacje umieszczane są na stronie internetowej Trybunału. Znajduje się tam również wykaz materiałów w sprawie rozpraw w Trybunale. Ponadto na koniec każdego tygodnia Zespół wysyła newsletter, w którym zamieszcza komunikaty o sprawach rozpoznanych ostatnio przez Trybunał, zapowiedzi rozpraw w nadchodzącym tygodniu oraz inne informacje o działalności Trybunału. Materiał ten dociera do 1670 odbiorców i dodatkowo pobudza zainteresowanie mediów sprawami w Trybunale. W 2015 r. liczba otrzymujących newsletter zwiększyła się w stosunku do 2014 r. o 600 adresatów.

W minionym roku Zespół Prasy zorganizował dwie konferencje tematyczne dla mediów. Dotyczyły prezentacji orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2014 r. – z udziałem Prezesa TK oraz dyrektora Zespołu Orzecznictwa i Studiów prof. Kamila Zaradkiewicza oraz wolności słowa w orzecznictwie TK i ETPC – z udziałem Prezesa TK oraz prof. Lecha Garlickiego, sędziego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz sędziego Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku. Należy podkreślić, że były to konferencje transmitowane online, dzięki czemu szerokie grono zainteresowanych osób mogło wziąć w nich czynny udział przez zadanie pytania drogą elektroniczną zarówno przed konferencją, jak i w jej trakcie.

Zespół stworzył też nową zakładkę na stronie internetowej TK „Polskie akcenty w orzecznictwie międzynarodowym”. Ma ona ułatwić użytkownikom strony internetowej Trybunału dostęp do orzeczeń, które zapadły z udziałem polskich prawników w Europie i na świecie. Publikowane są tam wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sądu Unii Europejskiej w Luksemburgu, a także opinie polskiego rzecznika generalnego w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Do zadań Zespołu Prasy i Informacji należy ponadto udzielanie informacji na podstawie ustawy z 6 września 2001 roku o dostępie do informacji publicznej. W 2015 r. Zespół udzielił 691 odpowiedzi na zapytania pisemne, odpisał na prawie 450 e-maili, a także udzielił wielu informacji telefonicznie – średnio kilkunastu dziennie.

Zespół Orzecznictwa i Studiów Biura TK wspomaga Prezesów oraz sędziów, sporządzając na ich zlecenie opinie i analizy potrzebne do pełnego rozpoznania badanych spraw. Na szczególną uwagę zasługują analizy prawnoporównawcze przygotowywane przez pracowników Zespołu. Pozwalają one na ocenę rozwiązań prawnych występujących poza granicami kraju oraz uwzględnianie w orzecznictwie Trybunału standardów konstytucyjnych wypracowanych przez inne podobne instytucje na świecie. W 2015 r. Zespół sporządził 11 tego typu opracowań na 24 sporządzone ogółem. Zespół udzielał również odpowiedzi na pytania o informację publiczną wymagające analizy orzecznictwa Trybunału.

Kontynuuje się tłumaczenie najważniejszych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego na język angielski. W 2015 r. zostało przełożonych w całości 6 wyroków wybranych pod kątem uniwersalności poruszonych w nich problemów konstytucyjnych.

Warta podkreślenia jest współpraca prowadzona przez Zespół Orzecznictwa i Studiów w ramach forum wymiany informacji o orzecznictwie konstytucyjnym, zorganizowanym przy Komisji Weneckiej Rady Europy. W 2015 r. pracownica Zespołu,

pełniąc funkcję tzw. oficera łącznikowego, zadała 7 pytań skierowanych do innych instytucji oraz udzieliła wyczerpujących odpowiedzi na 34 pytania zaadresowane do Trybunału Konstytucyjnego. W czerwcu 2015 r. odbyło się w Bukareszcie spotkanie oficerów łącznikowych, na którym ujednoczane były zasady współpracy w ramach forum. Spotkaniu towarzyszyła konferencja naukowa poświęcona ograniczeniom swobody wypowiedzi.

Trybunał Konstytucyjny cieszy się także niesłabnącym zainteresowaniem uczniów, studentów oraz innych osób pragnących na miejscu poznać jego historię oraz rolę, jaką odgrywa w demokratycznym państwie prawnym. W 2015 r. pracownicy Zespołu Prezydialnego przyjęli w sumie 40 zorganizowanych grup. Oprócz grup studentów i uczniów gośćmi Trybunału Konstytucyjnego byli również francuscy aplikanci adwokaccy z *École des Avocats* w Lyonie. Po raz szósty odbyły się też warsztaty ze sporządzania skargi konstytucyjnej zorganizowane we współpracy z Kołem Naukowym Prawa Konstytucyjnego „Legislator”, działającym na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

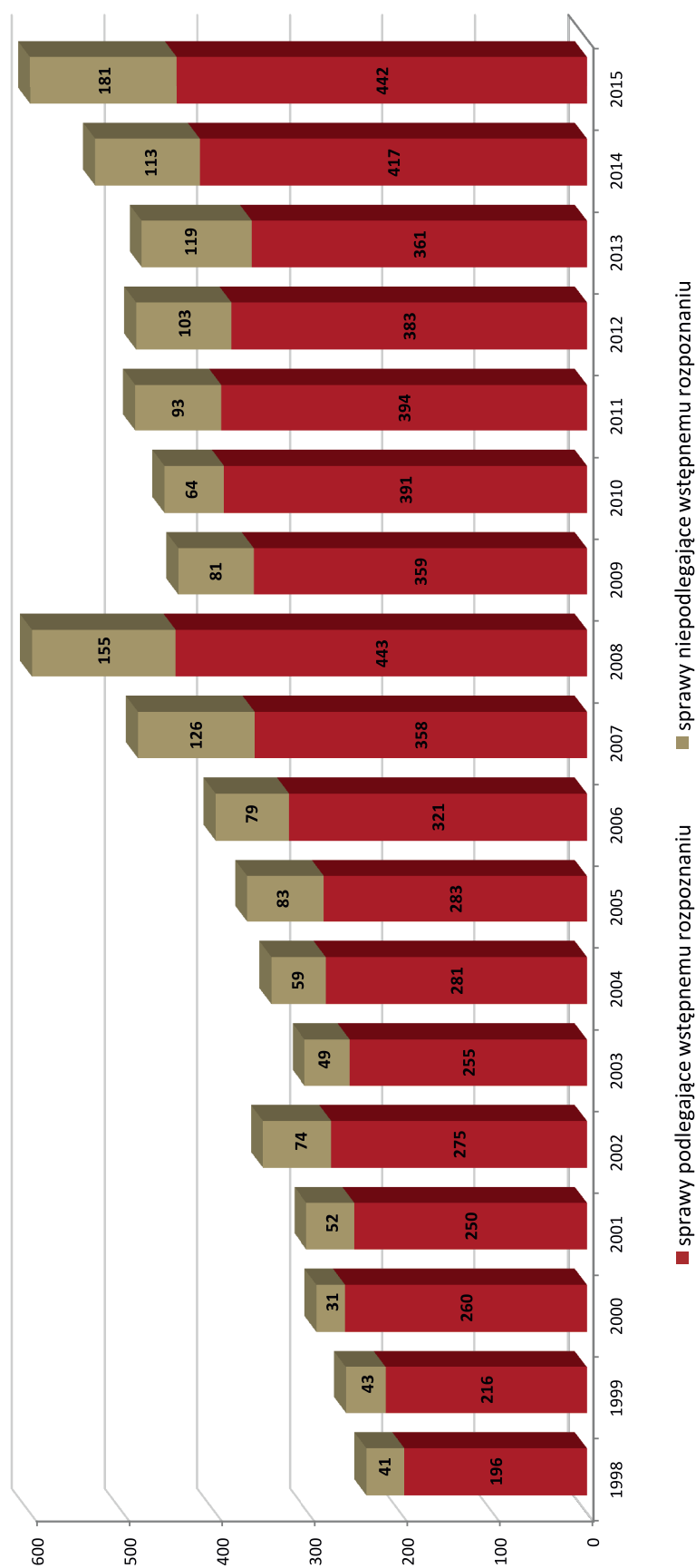

Z A Ł A C Z N I K I

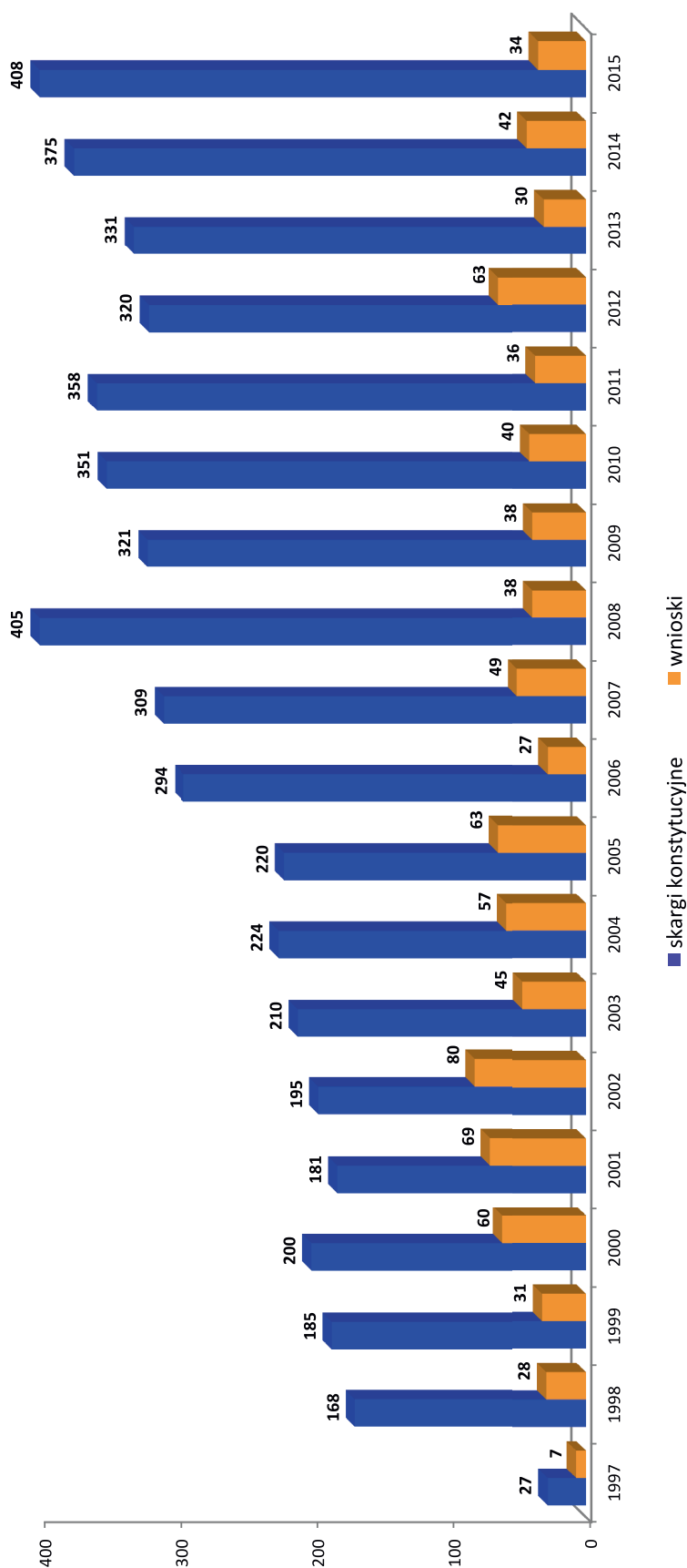
Załącznik nr 1. Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw

Sprawy wniesione do Trybunału Konstytucyjnego

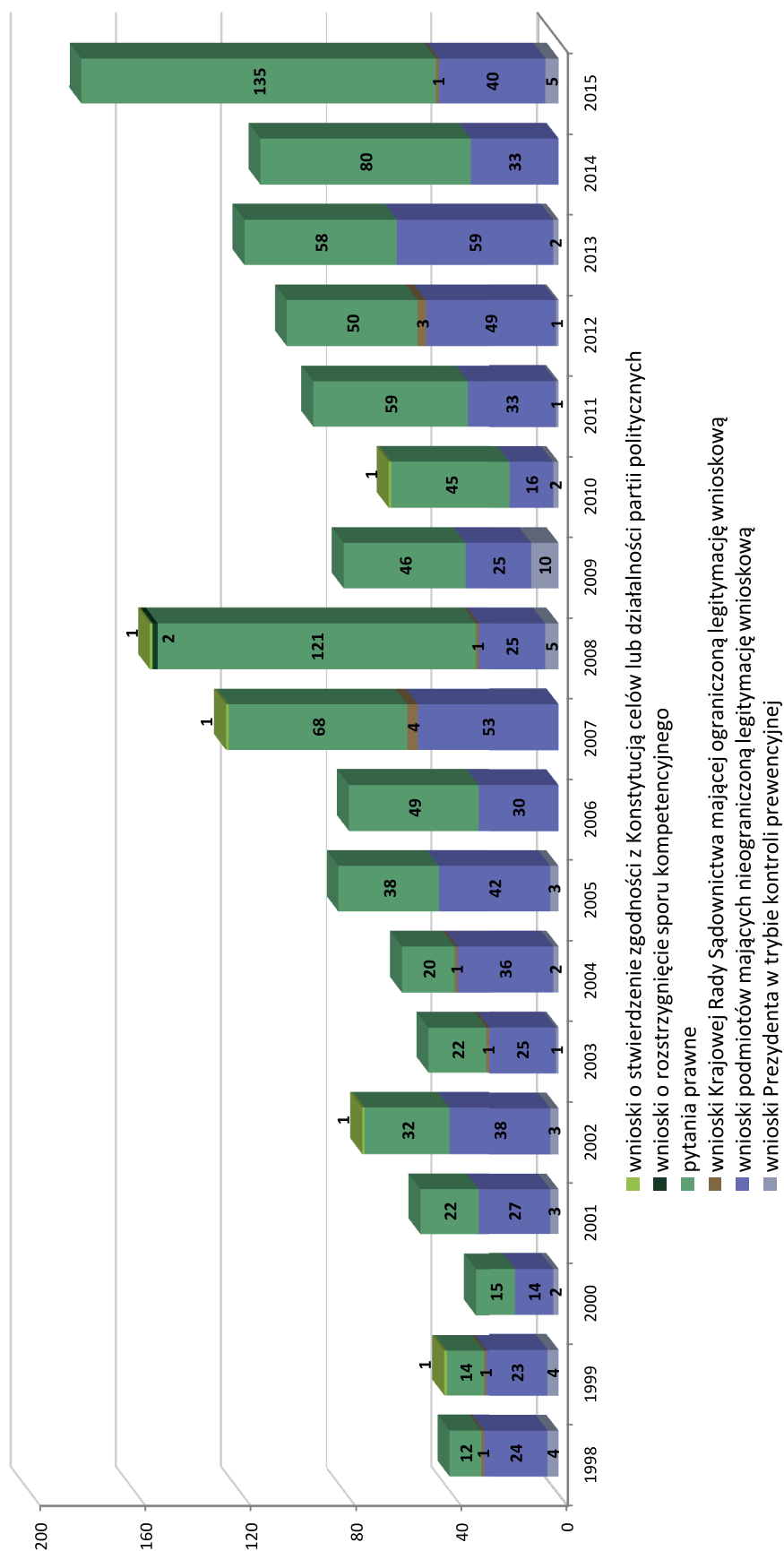
(1) W 2015 r. odnotowano największy wpływ spraw do Trybunału Konstytucyjnego od początku jego funkcjonowania. Do Trybunału wpłynęły łącznie 623 wnioski, pytania prawne i skargi konstytucyjne (o 17,5% więcej niż w 2014 r.). W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba spraw podlegających wstępnemu rozpoznaniu wzrosła o 6%, zaś liczba spraw, które nie podlegają wstępnemu rozpoznaniu, wzrosła aż o 60%. Sprawy wniesione w trybie skargi konstytucyjnej stanowiły 65% wszystkich wniesionych spraw.

Wpływ spraw podlegających wstępnej kontroli

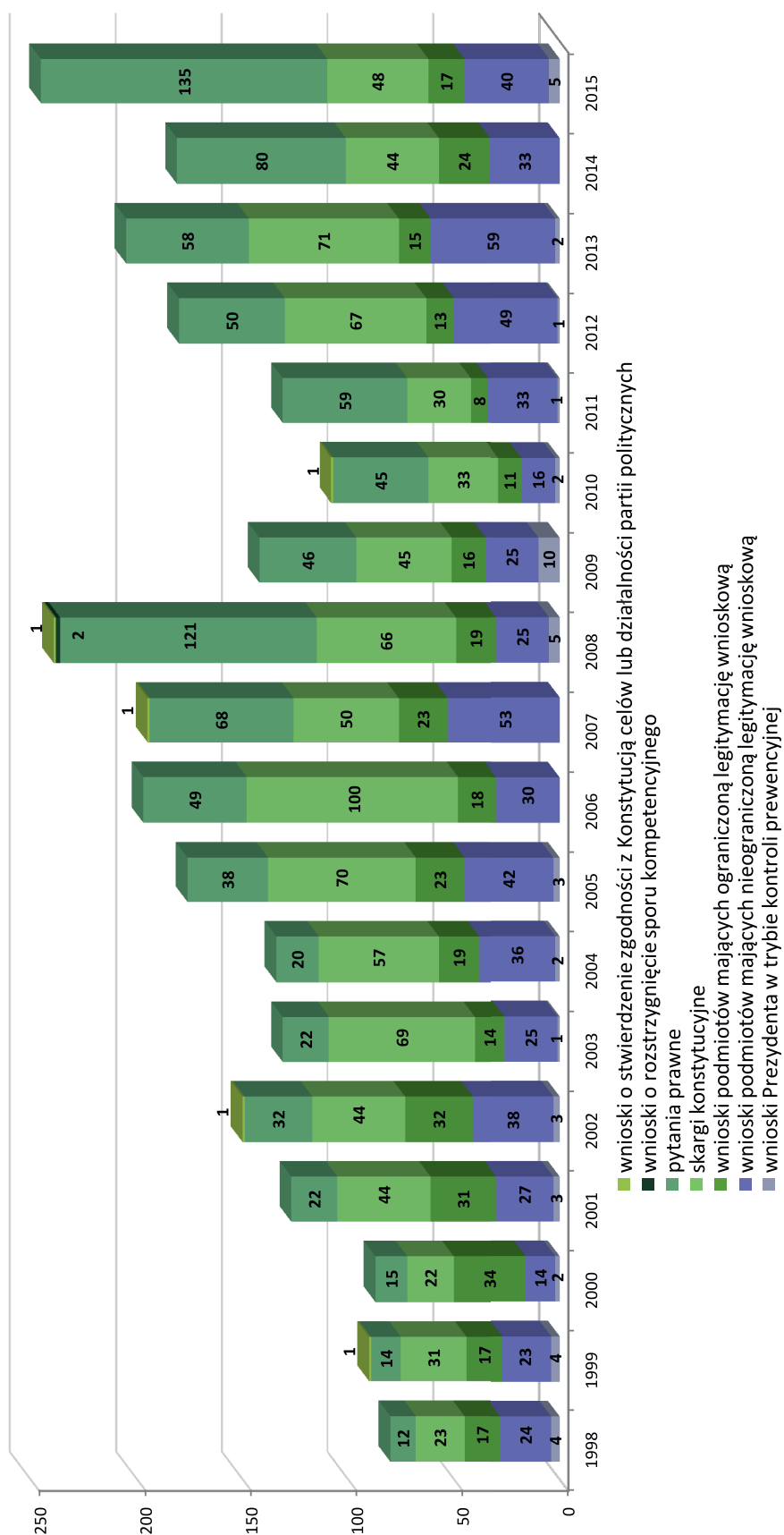
(2) Rozpoznaniu wstępnemu podlegało 408 skarg konstytucyjnych oraz 34 wnioski pochodzące od podmiotów o ograniczonej legitymacji wnioskowej. Wpływ skarg był o 9% większy w stosunku do roku poprzedniego, natomiast wpływ wniosków był mniejszy o 19%.

Wpływ spraw niepodlegających rozpoznaniu wstępnemu

(3) Wstępnemu rozpoznaniu nie podlegają pytania prawne sądów, wnioski podmiotów o nieograniczonej legitymacji oraz wnioski Krajowej Rady Sądownictwa. W 2015 r. wpłynęło 135 pytań prawnych i 45 wniosków podmiotów o nieograniczonej legitymacji. Wśród podmiotów mających nieograniczoną legitymację wnioskową byli: Rzecznik Praw Obywatelskich (21), grupy posłów (10), Prokurator Generalny (5), Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego (2) oraz Prezes Najwyższej Izby Kontroli (1). Prezydent RP złożył do Trybunału 6 wniosków, z czego 5 w ramach prewencyjnej kontroli norm. Krajowa Rada Sądownictwa, która ma ograniczoną legitymację wnioskową, złożyła 1 wniosek. Wszystkie pytania prawne zostały skierowane przez sądy powszechne.

Wpływ spraw do rozpoznania merytorycznego

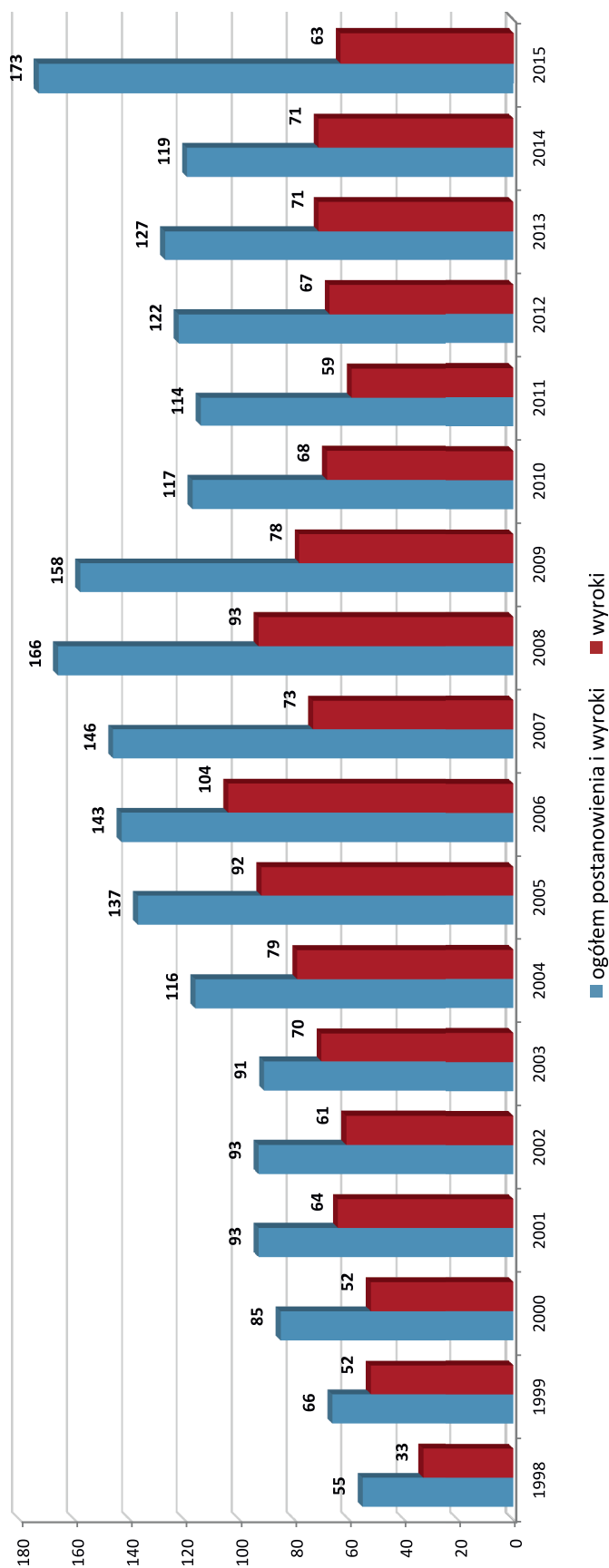

(4) W 2015 r. do rozpoznania merytorycznego łącznie wpłynęło 245 spraw, w tym: 181 spraw niepodlegających wstępnemu rozpoznaniu oraz 64 sprawy, po ich wstępnym rozpoznaniu. W odniesieniu do roku poprzedniego liczba spraw, które wpłynęły do rozpoznania merytorycznego, wzrosła o 35%.

Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych

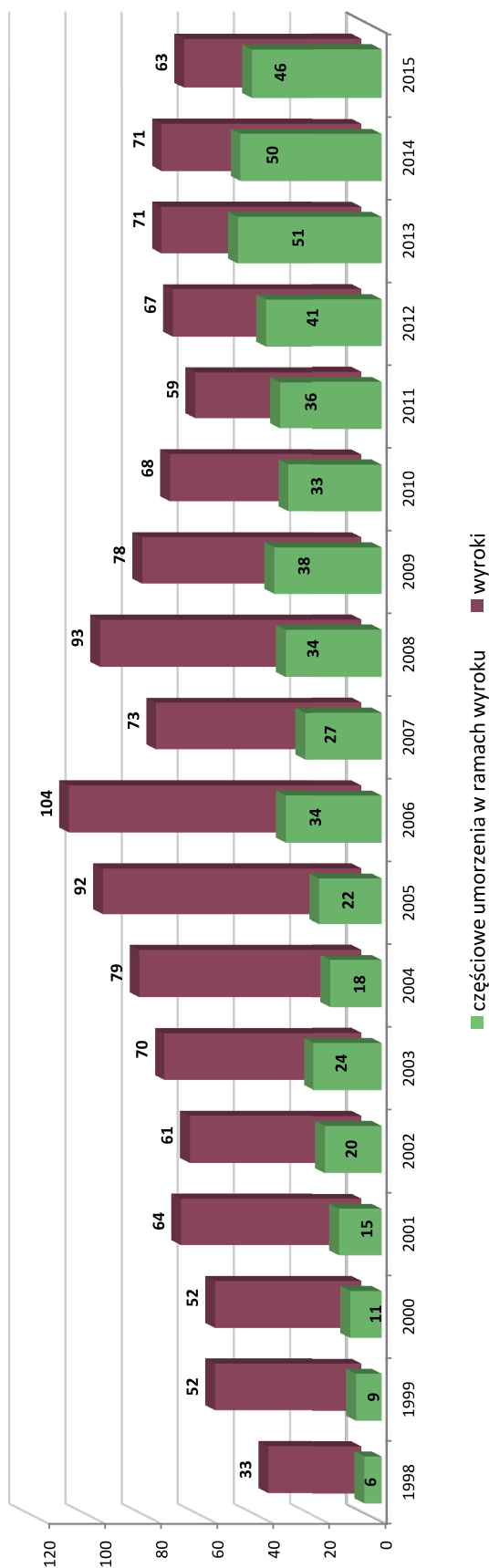
Wyroki i postanowienia wydane przez Trybunał Konstytucyjny na etapie rozpoznania merytorycznego

Wyroki na tle ogólnej liczby wydanych orzeczeń

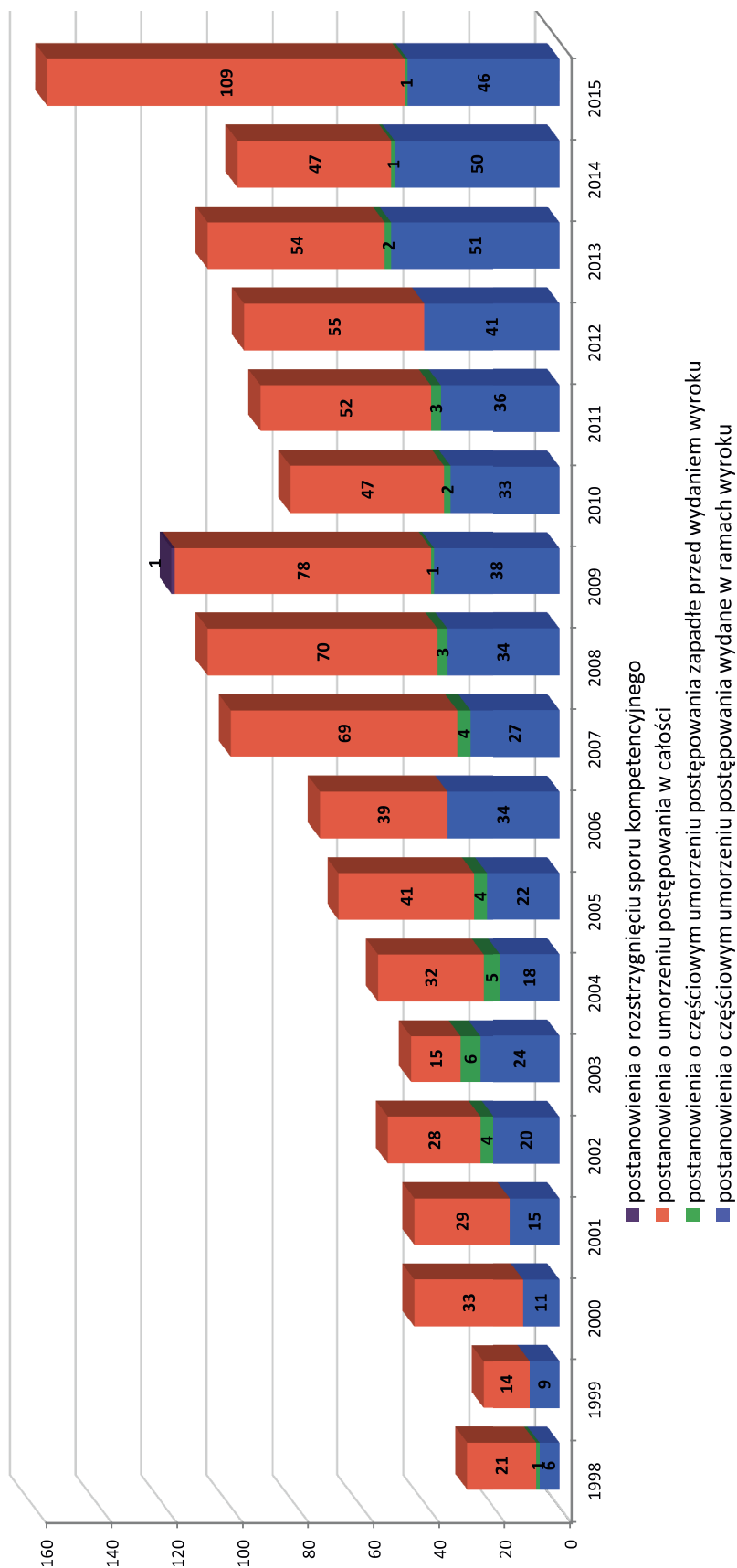
(1) W 2015 r. Trybunał Konstytucyjny wydał 63 wyroki oraz 110 postanowień o umorzeniu postępowania, w tym jedno postanowienie o częściowym umorzeniu postępowania przed wydaniem wyroku, co stanowi odpowiednio 36% i 64% wydanych orzeczeń. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił znaczny wzrost ogólnej liczby wydanych orzeczeń (45%). Średnia ich liczba w skali miesiąca wyniosła 14. W roku poprzednim było to 10 orzeczeń. Wydając 173 orzeczenia Trybunał rozpoznał w sumie 303 sprawy (część spraw została rozpoznana łącznie). Stanowi to wzrost rozpoznania spraw o 93% w stosunku do roku 2014 (157 spraw).

Wyroki wraz z częściowym umorzeniem postępowania

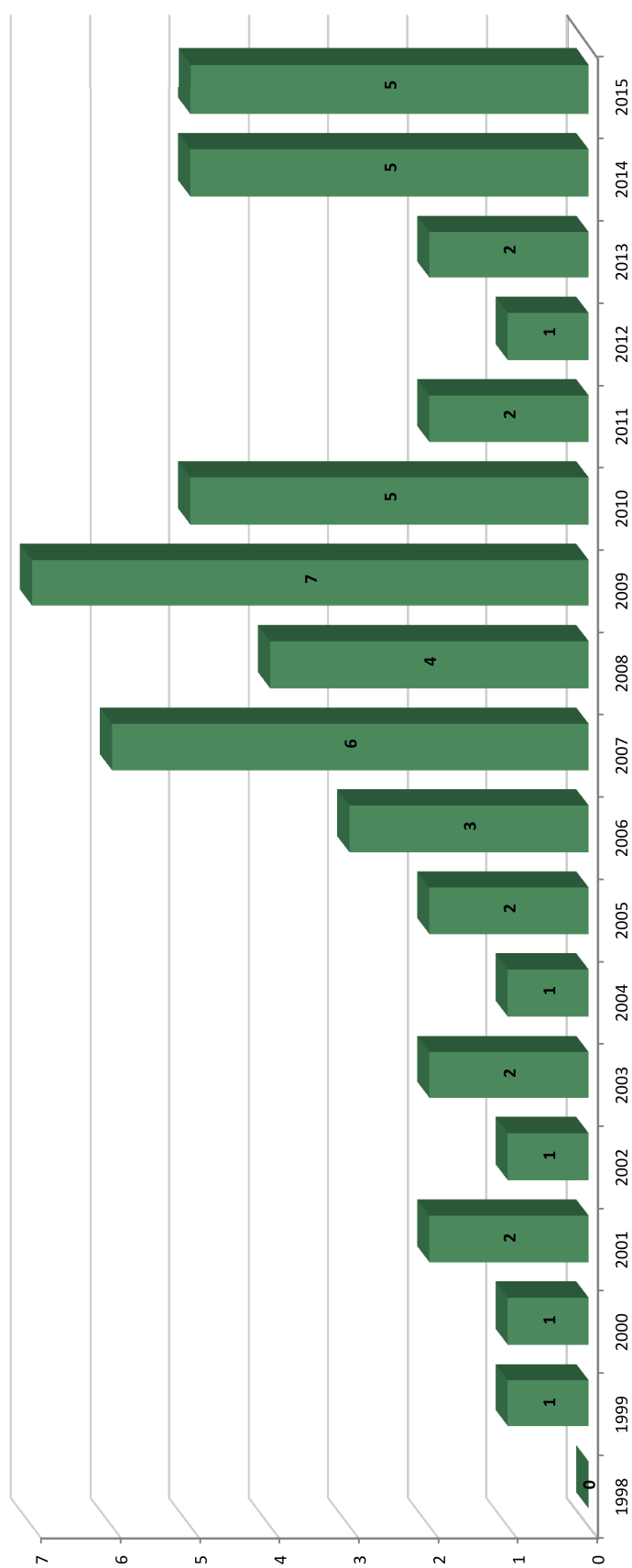
(2) W 2015 r. Trybunał wydał 46 wyroków, w których jednocześnie częściowo umorzył postępowanie. W poprzednich latach było to odpowiednio 50 (2014 r.) i 51 (2013 r.) wyroków.

Postanowienia

Postanowienia wydane przez Trybunał w 2015 r. na etapie kontroli merytorycznej dotyczyły przede wszystkim umorzenia postępowania w całości oraz częściowego umorzenia postępowania (w ramach wyroku). W jednym wypadku postępowanie uległo częściowemu umorzeniu jeszcze przed wydaniem wyroku.

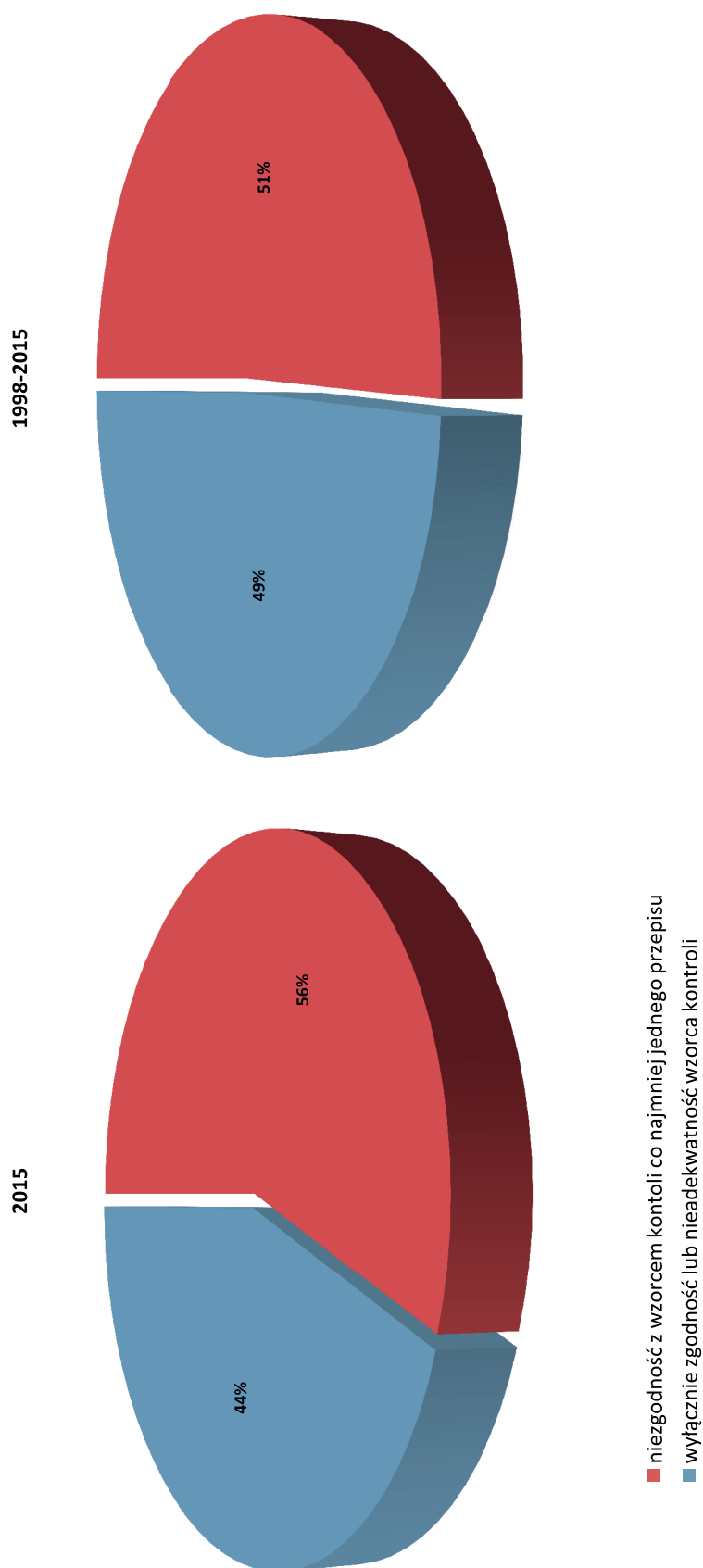
Postanowienia sygnalizacyjne

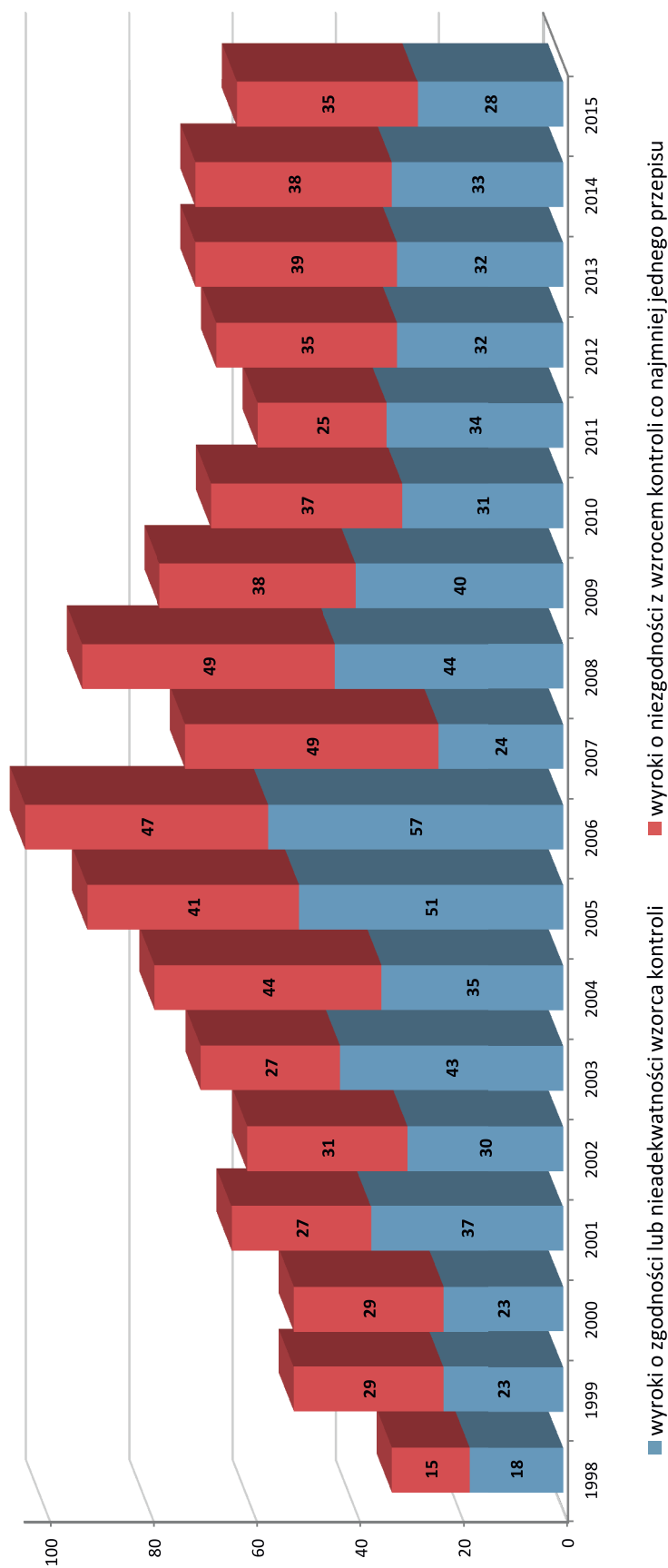
(3) W 2015 r. Trybunał wydał pięć postanowień sygnalizacyjnych. Przedstawił w nich uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego.

Lp.	Sygnatura i data	Skład	Adresat	Treść sygnalizacji wydanych w 2015 r.
1	S 1/15 3 II 2015 (K 50/13)	5 sędziów	Sejm	Uwagi dotyczące niezbędności podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do usunięcia luk w postępowaniu odszkodowawczym obejmującym nieruchomości, które zarówno w dniu 31 grudnia 1994 r., jak i w aktualnie obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego przeznaczone są na cel publiczny.
2	S 2/15 18 II 2015 (P 48/13)	5 sędziów	Sejm	Uwagi o stwierdzonym uchybieniu w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, co do polskiego obywatelstwa jako ustawowego kryterium dopuszczalności członkostwa w gminach wyznaniowych żydowskich; usunięcie tego kryterium jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.
3	S 3/15 17 III 2015 (SK 55/13)	5 sędziów	Sejm	Uwagi dotyczące celowości podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do uregulowania kwestii medycznego wykorzystania marihuany.
4	S 4/15 28 IV 2015 (P 7/15)	5 sędziów	Sejm	Uwagi dotyczące niezbędności podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do właściwego uregulowania kwestii waloryzacji wynagrodzeń pracowników sądów.
5	S 5/15 15 VII 2015 (K 25/12)	5 sędziów	Sejm	Uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w przepisach o przekształcaniu spółdzielni pracy w spółki prawa handlowego.

Wyroki w zależności od rozstrzygnięcia

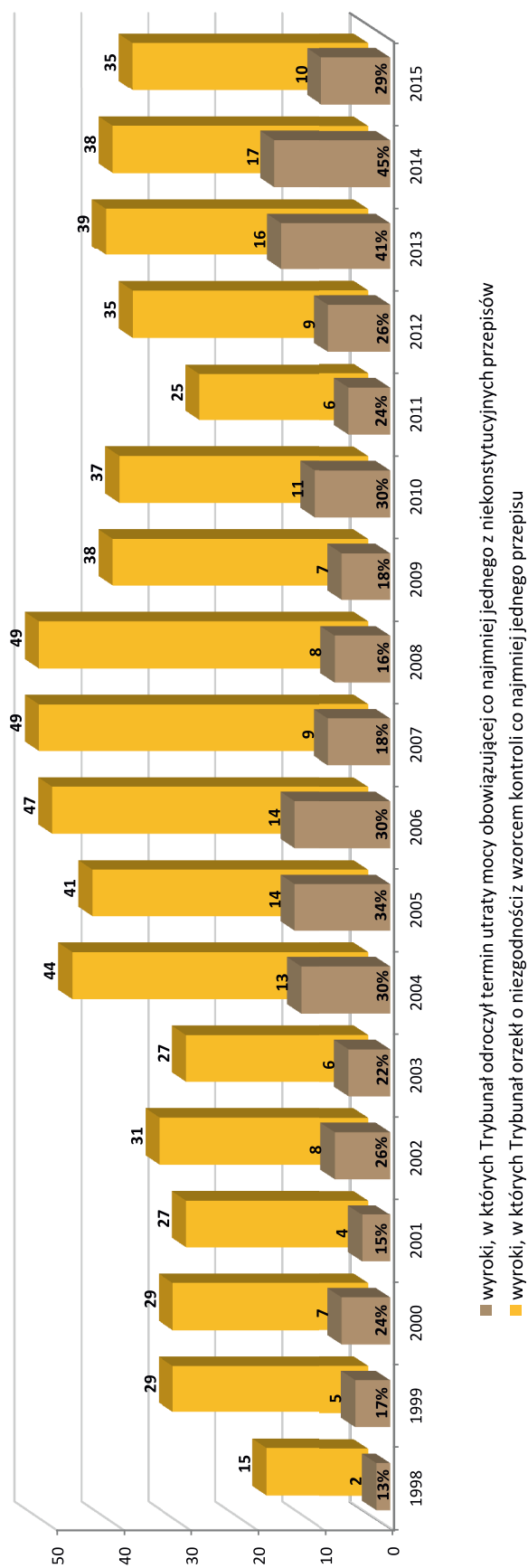

Wyroki w zależności od rozstrzygnięcia w poszczególnych latach

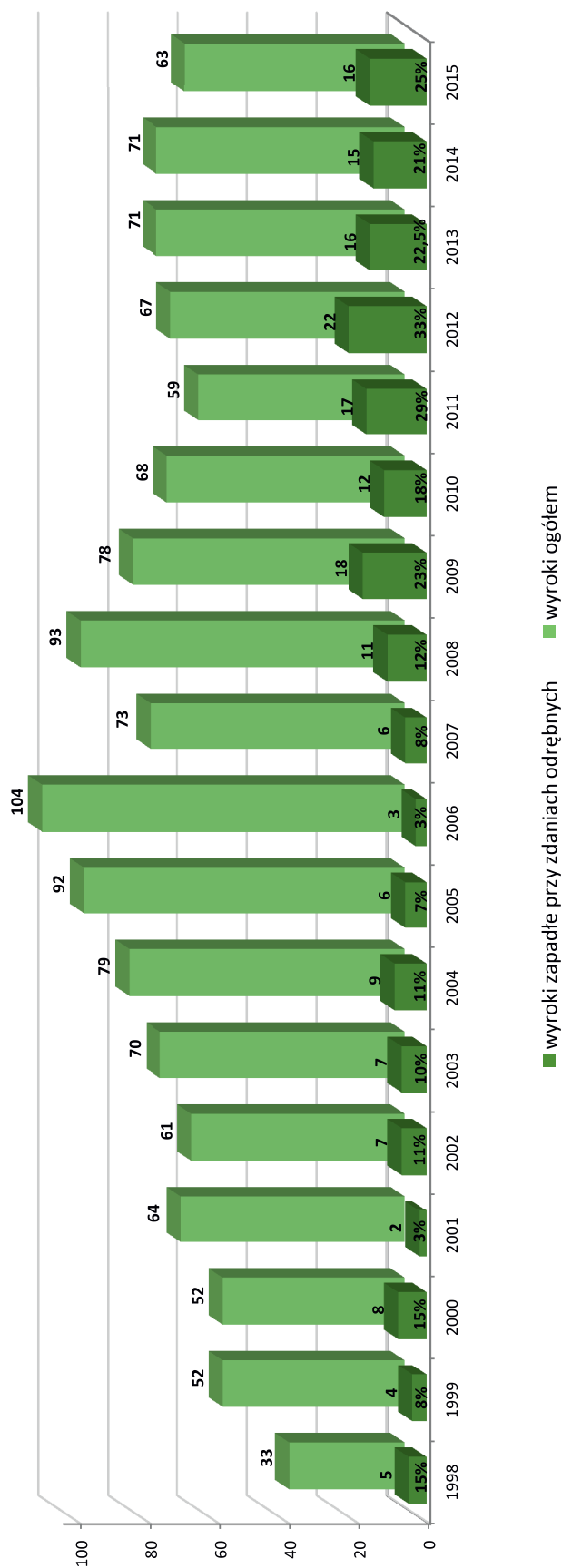
(4) W 2015 r. Trybunał wydał 35 wyroków o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów (56% wszystkich wyroków). W pozostałych 28 orzeczeniach (44% wszystkich wyroków) w 14 wyrokach (22%) orzeczył o zgodności lub nieadekwatności z wzorcem kontroli (44% wszystkich wyroków). W 14 wyrokach (22%) orzeczył o zgodności lub niezgodności z wzorcem kontroli. W sentencjach większości wyroków (78%) posługiwał się złożonymi formułami, przede wszystkim zakresowymi (zob. załącznik nr 4). W latach 1998-2015 Trybunał wydał 1250 wyroków, w tym w 635 orzeczeniach o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego przepisu (co stanowi 51% wydanych wyroków), a w 615 o zgodności lub nieadekwatności z wzorcem kontroli.

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej

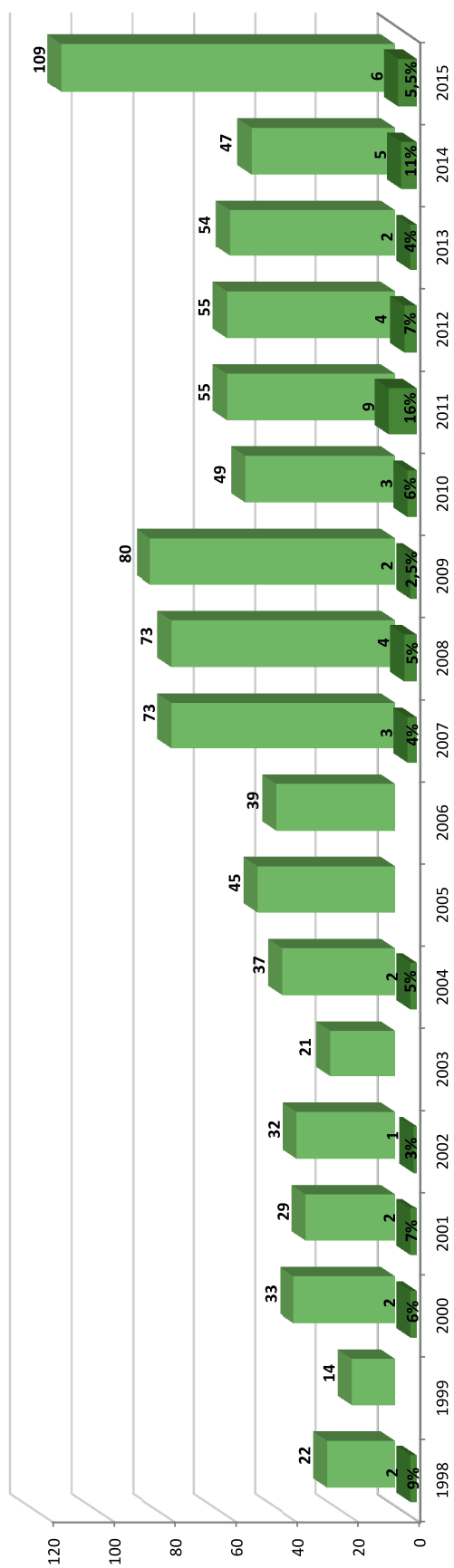
(5) W 2015 r. Trybunał wydał 10 wyroków, w których odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów. Trybunał zastosował terminy odroczenia: 18 miesięcy (w 2 wyrokach), 12 miesięcy (w 2 wyrokach), 9 miesięcy (w 2 wyrokach) oraz konkretny dzień utraty mocy obowiązującej (w 4 wyrokach).

Zdania odrębne zgłoszone do wyroków

(6) W 2015 r. sędziowie zgłosili zdania odrębne do 16 wyroków. Jednakże odmienny pogląd sędziego niekiedy dotyczył jedynie uzasadnienia wyroku (zob. załącznik nr 9).

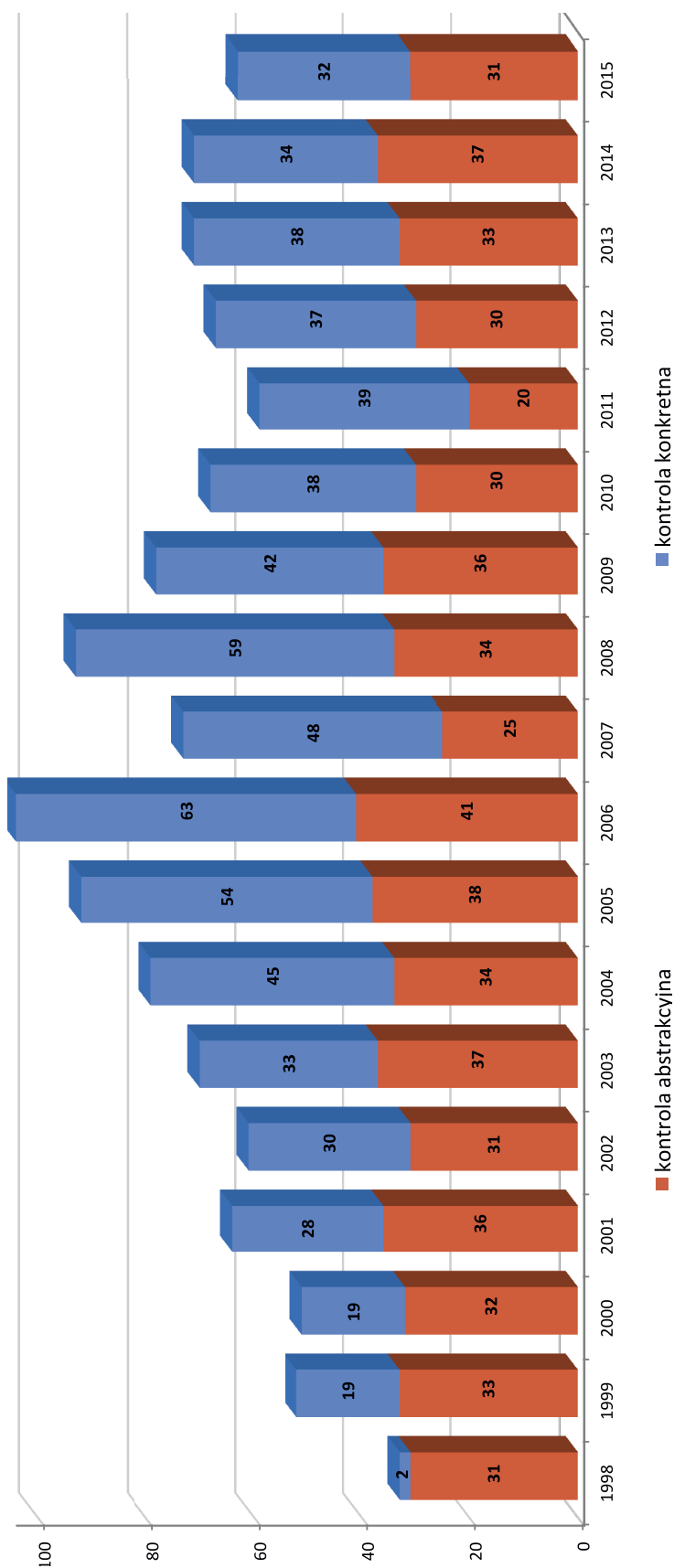
Zdania odrębne zgłoszone do postanowień

W 2015 r. sędziowie zgłosili zdania odrębne do 6 postanowień o umorzeniu postępowania, co stanowiło 5,5% ogólnej liczby wydanych postanowień.

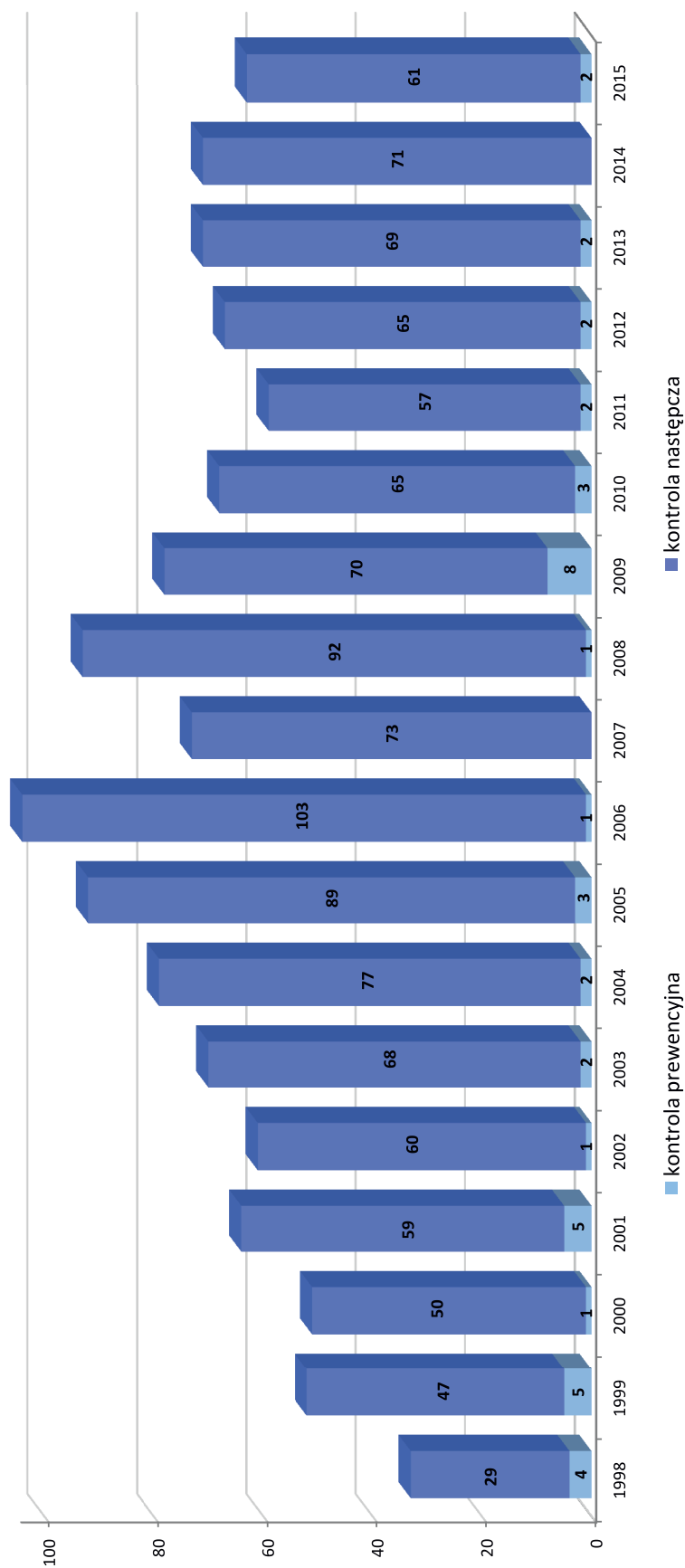
Rodzaje kontroli

Kontrola abstrakcyjna i konkretna

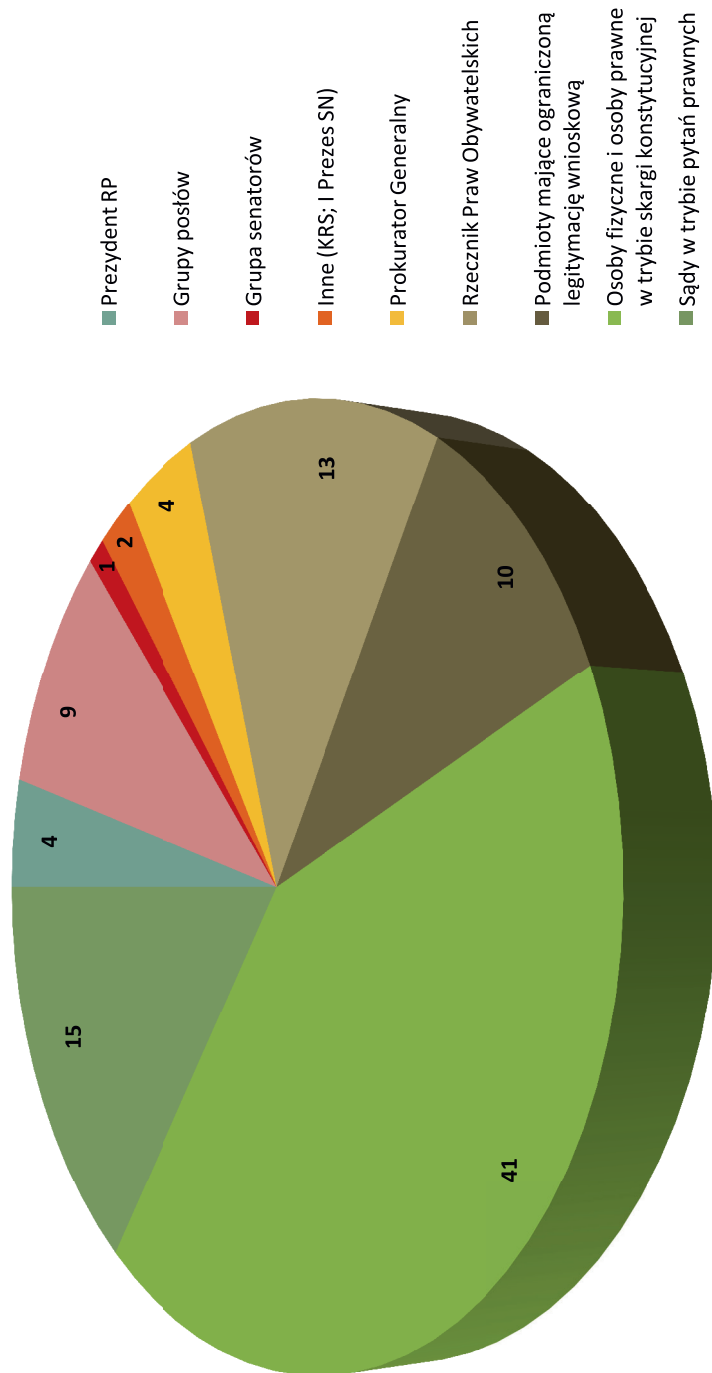
(7) W 2015 r. liczba wydanych wyroków w ramach kontroli konkretnej i kontroli abstrakcyjnej ukształtowała się na podobnym poziomie. W ramach kontroli konkretnej zapadł jeden wyrok więcej.

Kontrola prewencyjna i następcza

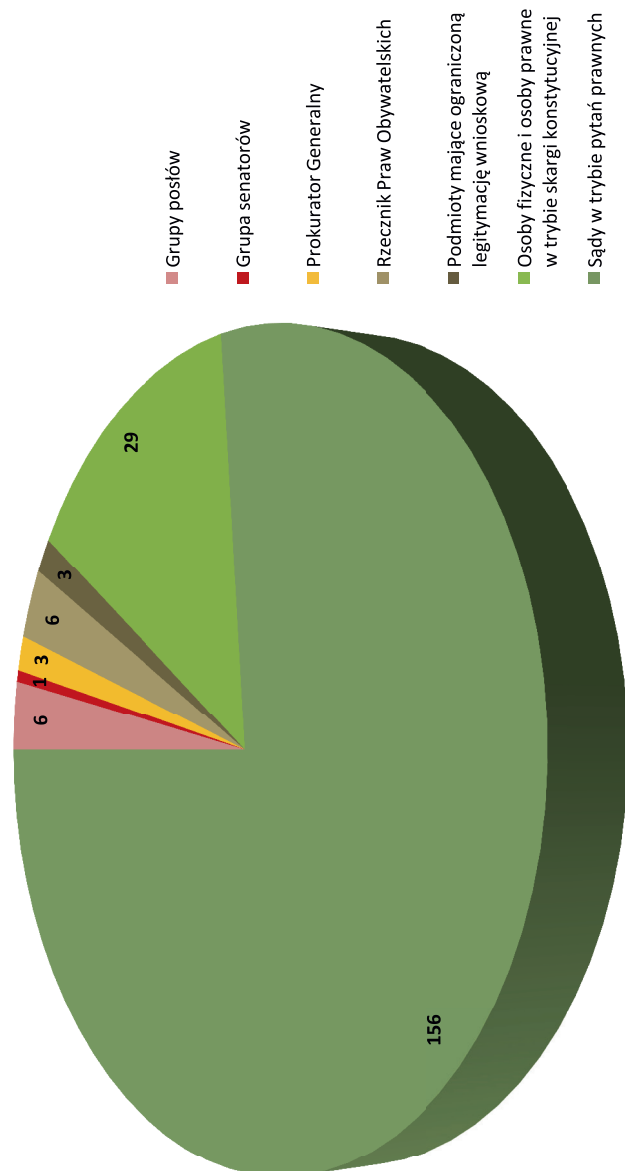
W 2015 r., podobnie jak w latach poprzednich, większość wyroków Trybunału zostało wydanych w trybie kontroli następczej. Z wniosku Prezydenta, w ramach kontroli prewencyjnej, zapadły 2 wyroki.

Wyroki wydane w 2015 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

(8) Najwięcej wyroków zapadło w wyniku rozpoznania spraw, które zostały zainicjowane skargami konstytucyjnymi (41) oraz pytaniami prawnymi sędziów (15). Trybunał rozpoznał też 13 wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich, 10 wniosków podmiotów posiadających ograniczoną legitymację do inicjowania postępowania przed Trybunałem, 9 wniosków grup posłów, 4 wnioski Prezydenta RP, 4 wnioski Prokuratora Generalnego oraz po jednym wniosku grupy senatorów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Krajowej Rady Sądownictwa.

Postanowienia wydane w 2015 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

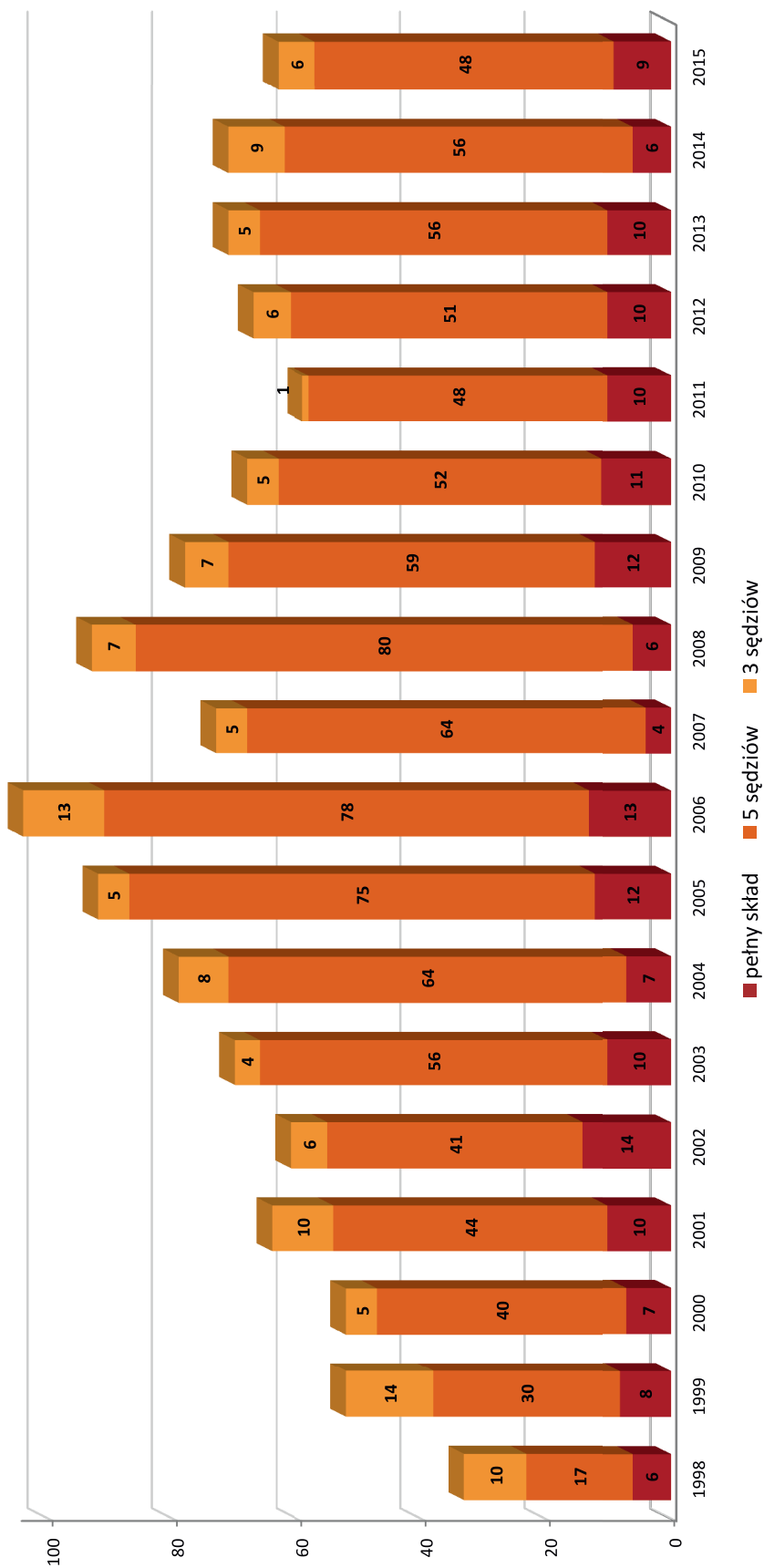

Najwięcej postanowień o umorzeniu postępowania wydano w wyniku rozpoznania spraw, które zostały zainicjowane pytaniami prawnymi (156) oraz skargami konstytucyjnymi (29). Ponadto rozpoznano 6 wniosków złożonych przez grupy posłów oraz 6 wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich, a także po 3 wnioski Prokuratora Generalnego oraz podmiotów mających ograniczoną legitymację wnioskową i 1 wniosek grupy senatorów. Ogólna liczba spraw jest większa od liczby wydanych wyroków i postanowień, gdyż niektóre sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania.

Wyroki wydane w 2015 r. zapadły w wyniku rozpoznania przez Trybunał spraw wniesionych w: 2011 r. – 1, 2012 r. – 12, 2013 r. – 25, 2014 r. – 21 oraz w 2015 r. – 4. W 2015 r. 5 wyroków zapadło na posiedzeniu niejawnym. Średni czas rozpoznawania sprawy zakończonej wyrokiem był dłuższy niż w 2014 r. i wyniósł 21 miesięcy.

Na koniec 2015 r. w toku rozpoznania merytorycznego pozostawało 176 spraw (ze sprawami dołączonymi 231).

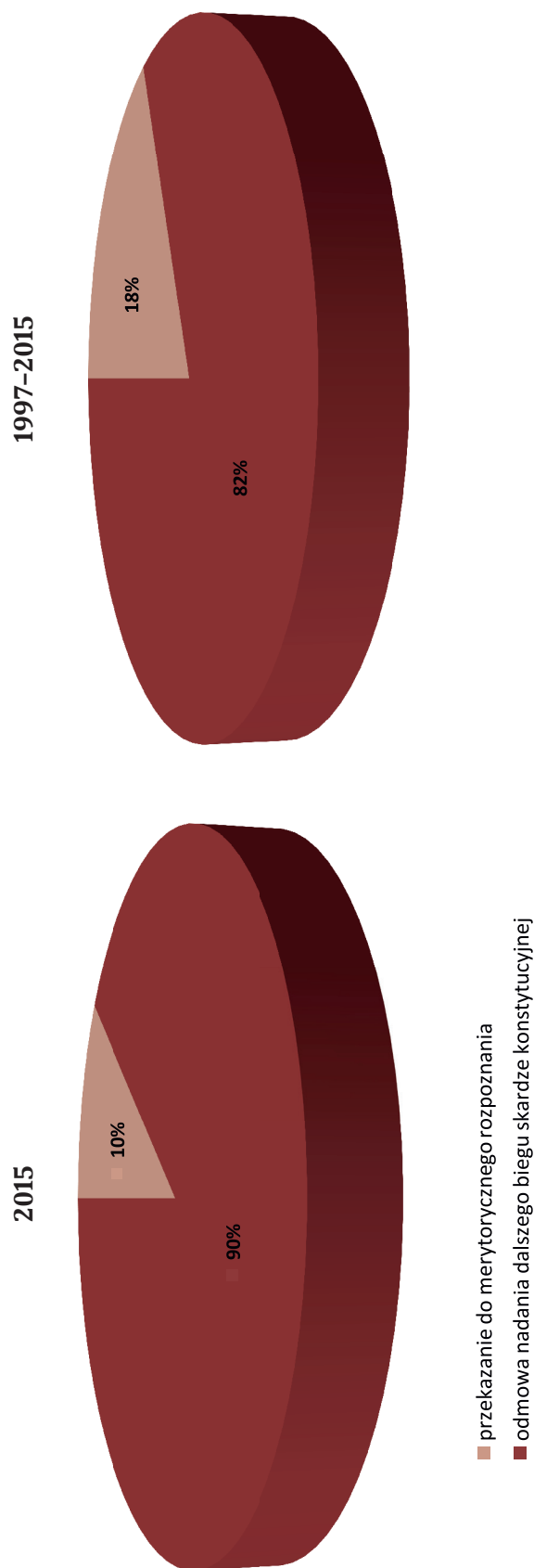
Wyroki w zależności od składu orzekającego

(9) W większości spraw zakończonych wyrokiem Trybunał orzekał w składzie 5 sędziów (48 wyroków). W pełnym składzie zapadło 9 wyroków, a w składzie 3 sędziów zapadło 6 wyroków.

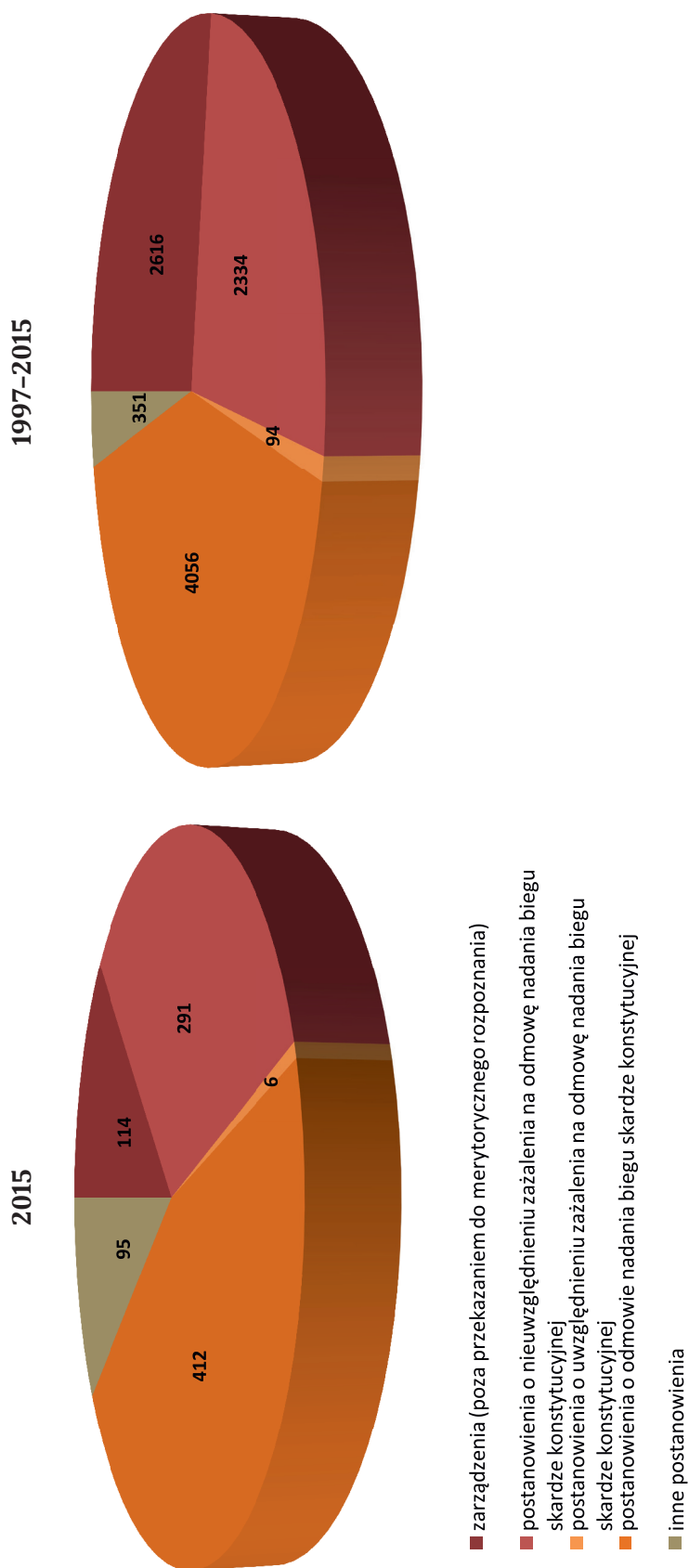
**Załącznik nr 3.
Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków**

Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych

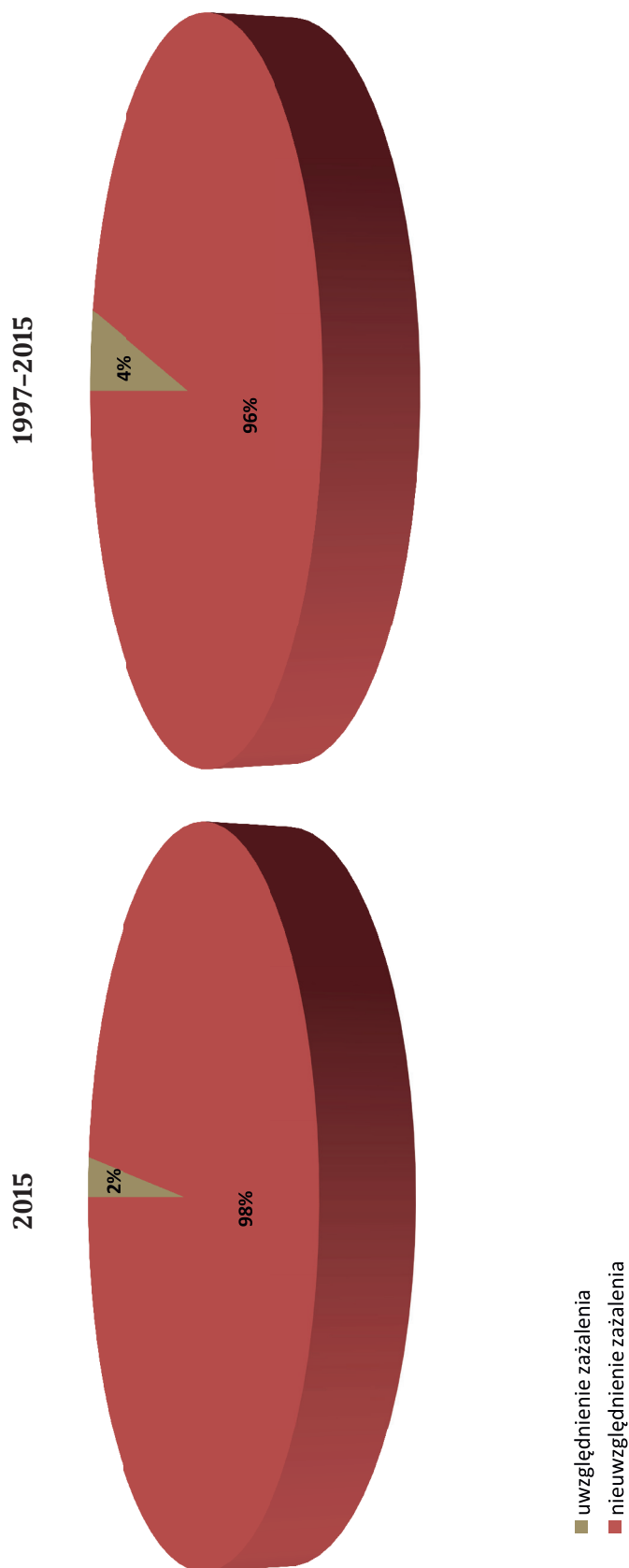
W 2015 r. przekazano do merytorycznej kontroli 10% rozpoznawanych wstępnie skarg konstytucyjnych. W latach 1997-2015 odsetek skarg przekazanych do merytorycznego rozpoznania wyniósł 18%.

Postanowienia i zarządzenia wydane na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych

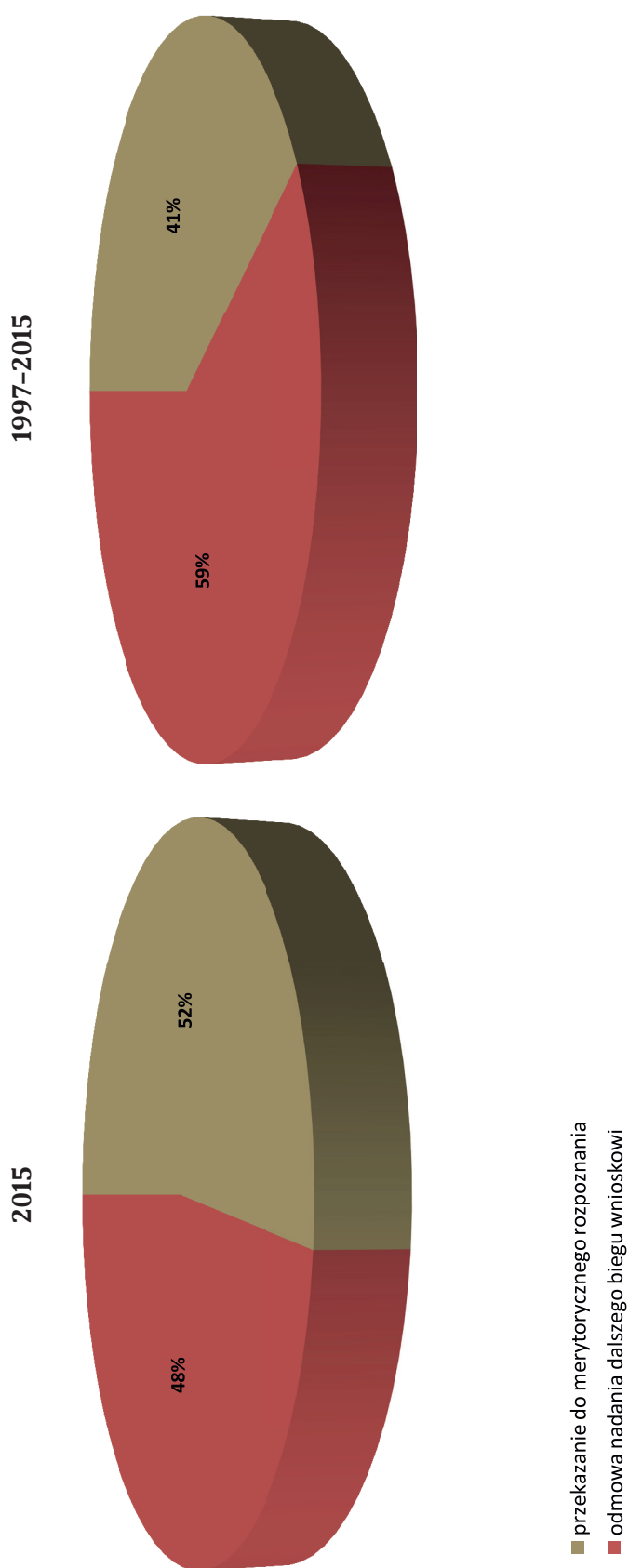
W 2015 r. w ramach wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych wydano łącznie 918 postanowień i zarządzeń. W latach 1997-2015 liczba wydanych postanowień i zarządzeń wyniosła 9451.

Skuteczność zażeń na odmowę nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej

Odsetek uwzględnionych zażeń na odmowę nadania dalszego biegu skargom konstytucyjnym utrzymywał się na niskim poziomie. W 2015 r. było to jedynie 2%, natomiast w okresie 1997-2015 – 4%.

Przekazanie do merytorycznego rozpoznania w wyniku wstępnej kontroli wniosków

W 2015 r. wydano postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi w pełnym zakresie w odniesieniu do 15 spraw (48%). Do merytorycznego rozpoznania przekazano 16 wniosków (52%). Część wniosków na koniec 2015 r. znajdowała się we wstępnym rozpoznaniu. W latach 1997-2015 przekazano do merytorycznego rozpoznania 338 wniosków (co stanowi 41% rozpoznanych wniosków).

**Załącznik nr 4.
Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach**

Orzeczenie, że badany przepis:	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
• jest zgodny z wzorcem kontroli	17	23	22	36	30	33	39	57	61	22	46	32	26	22	21	23	17	20
• jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	3	6	12	18	13	27	18	25	17	21	16	9	8	14	16	10	11
• nie jest niezgodny z wzorcem (nieadekwatność wzorca kontroli powołanego przez inicjatora postępowania)	10	12	18	25	25	30	22	32	35	10	19	17	8	8	8	11	8	10
• nie narusza (...), a przez to jest zgodny z (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
• jako dotyczący (...) jest zgodny z (...)	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	3	2	7	5	3	5	3
• jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	2	3	-	1	1	-	-	-	-	-	2	3	1	5	2	1	1
• nie jest niezgodny z art. (...) ustanawiającym (...)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1
• jest niezgodny z art. (...) ustanawiającym (...)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...), a tym samym/a przez to jest niezgodny z art. (...)	1	2	1	1	-	-	1	1	1	-	-	2	3	-	-	-	1	-
• nie jest niezgodny z (...), a tym samym/ jest zgodny z art. (...)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jako nie mający (...) zastosowania (...) nie jest niezgodny z (...)	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...) i nie jest zgodny z (...)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...) przez to, że /ponieważ/ jako/gdyż ze względu/z powodu	12	22	11	4	6	2	6	4	3	3	1	3	5	3	5	2	4	-
• jest zgodny z wzorcem kontroli	4	6	3	7	5	9	7	8	11	9	10	17	14	22	18	16	17	20
• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
• jest zgodny z wywodzonym z art. (...) zakazem (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
• jest niezgodny z wzorcem kontroli	6	10	14	10	12	10	15	21	23	32	30	22	21	15	18	25	24	27
• jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
• nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	7	5	-	5	7	7	7	10	3	6	9	6	8	8	6	6	13

<ul style="list-style-type: none"> • rozumiany jako/w ten sposób, że/w taki sposób, że (...)/w sposób inny niż (...) 	<ul style="list-style-type: none"> • jest zgodny z wzorcem kontroli • jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...) • jest niezgodny z wzorcem kontroli • nie jest niezgodny z wzorcem kontroli 	1	5	6	6	2	4	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
		<ul style="list-style-type: none"> • w części (...) 	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
			2	2	-	2	5	4	7	8	3	5	2	2	5	2	2	2	2	2	2
			-	1	1	2	2	-	2	3	2	2	2	2	1	3	2	1	3	-	-
<ul style="list-style-type: none"> • w części (...) rozumiany w ten sposób, że (...) jest zgodny z wzorcem kontroli • w części (...) jest niezgodny z (...), a przez to z (...) • w pewnym zakresie, jest niezgodny z (...), a przez to z (...) • w pewnym zakresie, określonego w części (...) jest zgodny • niewydający obowiązku (...) jest zgodny z wzorcem kontroli • jako przepis odsyłający (...) do przepisów (...) jest zgodny z wzorcem kontroli • w odniesieniu do (...) jest zgodny 	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
	33	52	52	64	61	70	79	92	104	104	73	93	78	68	59	67	71	71	63		
	2	5	7	4	8	6	13	14	14	14	9	8	7	11	6	9	16	17	10		
	-	-	-	-	2	2	4	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
	<ul style="list-style-type: none"> • wyroki, w których zastosowano odroczenie utraty mocy obowiązującej • wyroki, w których sentencji zawarte jest wskazanie co do praktycznych skutków orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu 	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Załącznik nr 5. Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Konstytucja

Wzorce konstytucyjne		Sygnatury wyroków, w których TK orzekł, że badane przepisy są:		
		Zgodne z:	Niezgodne z:	Nie są niezgodne z:
Art. 2		K 25/12; K 39/12; K 41/12; K 47/12; K 3/13; K 31/13; K 39/13; K 60/13; K 1/14; K 14/14; K 19/14; K 34/15; Kp 1/15; P 32/12; P 40/13; P 4/14; SK 47/13; SK 54/13;	K 25/12; K 29/13; K 31/13; K 12/14; K 21/14; K 35/15; Kp 1/15; P 10/11; P 46/13; P 3/14; SK 14/12; SK 59/13; SK 62/13; SK 19/14; SK 32/14;	K 41/12; K 19/14;
Art. 7		K 35/15; P 4/14;	K 35/15;	
Art. 9		P 4/14;		
Art. 10			K 35/15;	
	ust. 1		Kp 1/15;	
Art. 12		K 1/13;	K 1/13;	
Art. 16 ust. 2		Kp 2/13;		
Art. 17 ust. 1				K 19/14;
Art. 18		K 3/13; P 38/12;		
Art. 20		K 41/12; P 4/14;		
Art. 21 ust. 1		K 25/12; K 60/13;	K 60/13;	K 60/13;
	ust. 2		SK 26/14;	K 25/12; K 19/14;
Art. 22		K 41/12; K 1/14; P 4/14;	K 41/12;	
Art. 31 ust. 1				K 1/14;
	ust. 3	K 25/12; K 39/12; K 41/12; K 3/13; K 28/13; K 60/13; K 1/14; K 12/14; Kp 1/15; P 4/14; SK 9/13; SK 11/13; SK 54/13; SK 70/13; SK 39/14;	K 39/12; K 41/12; K 14/13; K 60/13; K 1/14; K 5/14; K 12/14; Kp 1/15; P 3/14; SK 14/12; SK 59/13; SK 26/14; SK 32/14; U 8/14;	K 41/12; K 31/13; K 60/13; K 1/14;
Art. 32			K 39/13;	
	ust. 1	K 25/12; K 3/13; K 31/13; K 60/13; K 14/14; K 19/14; K 20/14; P 38/12; SK 63/12; SK 1/14;	P 45/12;	K 31/13; K 60/13;
Art. 40		U 6/14;		
Art. 41 ust. 1			U 8/14;	
	ust. 4	U 6/14;		
Art. 42 ust. 1		K 3/13; K 15/13; SK 54/13;	SK 59/13; SK 62/13;	K 31/13; P 40/13;
	ust. 1 zd. 1	SK 47/13;		
	ust. 2	K 3/13;	K 5/14;	
	ust. 3	K 3/13;		K 41/12;
Art. 45 ust. 1		K 41/12; SK 34/12; SK 63/12; SK 29/13; SK 50/13; SK 66/13; SK 1/14; SK 28/14;	K 34/12; K 5/14; K 35/15; P 37/14; SK 21/14;	K 35/15; SK 9/14;
Art. 47		K 39/12; K 3/13; Kp 1/15;	K 39/12; Kp 1/15; U 8/14;	
Art. 49			U 8/14;	

Art. 51 ust. 2		K 39/12; Kp 1/15;	K 39/12; Kp 1/15;	
	ust. 5		K 2/13;	
Art. 53 ust. 1		K 12/14;	K 12/14;	SK 54/13;
	ust. 7			K 12/14;
Art. 54 ust. 1		K 28/13; SK 54/13; SK 70/13;	K 1/14;	SK 54/13;
Art. 58 ust. 1		K 25/12; K 41/12; K 60/13;	K 25/12; K 41/12; K 60/13;	K 41/12; K 60/13;
Art. 59 ust. 1		K 1/13;	K 1/13;	
	ust. 2 i 4	K 5/15;		
Art. 61 ust. 1, 2 i 3			K 14/13;	
Art. 62 ust. 1				K 34/15;
Art. 64		K 60/13;		K 60/13;
	ust. 1	K 25/12; K 41/12; K 60/13; SK 11/13;	K 60/13; SK 14/12; SK 59/13; SK 9/14; SK 26/14; SK 32/14;	
	ust. 2	K 25/12; K 41/12; K 60/13; K 20/14; SK 39/14;	K 25/12; K 60/13; P 3/14; SK 26/14; SK 32/14;	K 60/13;
	ust. 3		K 60/13; SK 14/12; SK 59/13; SK 9/14;	
Art. 66 ust. 1		K 14/14;	K 18/14;	
	ust. 2	SK 39/14;		
Art. 67 ust. 1		K 39/13; K 1/14;		
	ust. 2		SK 19/14;	
Art. 68 ust. 1				K 14/14;
Art. 69		K 47/12;		
Art. 71 ust. 1		K 3/13; P 38/12;		
Art. 77 ust. 1		SK 9/13;		
	ust. 2	SK 1/14;	SK 21/14;	K 25/12;
Art. 78		SK 34/12; SK 63/12; SK 28/14;	K 34/12;	
Art. 84			K 21/14;	
Art. 87		SK 50/13;		
	ust. 1		K 18/14;	
	ust. 2			K 18/14;
Art. 92 ust. 1		K 31/13; P 42/13;	K 2/13; K 31/13; K 18/14; SK 9/14; U 6/13;	P 38/12;
	ust. 1 zd. 1	U 6/14;		
	ust. 2		U 8/14;	
Art. 94		SK 50/13;		
Art. 112		K 34/15; K 35/15;		
Art. 119 ust. 1		K 35/15;		
Art. 144 ust. 3 pkt 21		K 34/15;		
Art. 164 ust. 1 i 3		Kp 2/13;		
Art. 165 ust. 1			K 29/13;	K 29/13;
Art. 167 ust. 1 i 2				K 29/13;
Art. 173			K 35/15; Kp 1/15;	

*Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa
Trybunału Konstytucyjnego w 2015 roku*

Art. 176 ust. 1			SK 34/12; SK 63/12; SK 28/14;
Art. 178 ust. 1		Kp 1/15;	
Art. 180 ust. 1 i 2		K 35/15;	K 35/15;
Art. 181		P 31/12;	
Art. 186 ust. 1	K 35/15;		
Art. 191 ust. 1	K 34/15;		
Art. 193	K 34/15;		
Art. 194 ust. 1	K 34/15;	K 34/15; K 35/15;	
Art. 196	K 34/15;		
Art. 197			K 34/15;

Postanowienia umów międzynarodowych

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
Art. 2 Konwencji (nr 87) dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych, przyjętej w San Francisco dnia 9 lipca 1948 r.	K 1/13		
Art. 4 Konwencji nr 98 dotyczącej stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, przyjętej w Genewie dnia 1 lipca 1949 r.			K 5/15
Art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2		K 35/15	K 35/15
Art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2	K 28/13		
Art. 11 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2	K 5/15		
Art. 6 ust. 2 Europejskiej Karty Społecznej, sporządzonej w Turynie dnia 18 października 1961 r.	K 5/15		
Art. 25 lit. c w związku z art. 2 i art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.		K 35/15	K 35/15
Art. 1 i art. 7 Konwencji nr 151 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej ochrony prawa organizowania się i procedury określania warunków zatrudnienia w służbie publicznej, przyjętej w Genewie dnia 27 czerwca 1978 r.	K 5/15		

Przepisy ustaw

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
Art. 84 § 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich		U 6/13	
Art. 4 § 1, art. 102 pkt 1, art. 249 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy	U 6/14		
Art. 59 ust. 15 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa	P 42/13		
Art. 63 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie		K 31/13	
Art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie			K 31/13

Załącznik nr 6.

Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Ustawy

Kodeks postępowania administracyjnego	
Art. 156 § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego w zakresie, w jakim nie wyłącza dopuszczalności stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa, gdy od wydania decyzji nastąpił znaczny upływ czasu, a decyzja była podstawą nabycia prawa lub ekspektatywy.	P 46/13
Kodeks cywilny	
Art. 417 ¹ § 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, rozumiany w ten sposób, że naprawienia szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia sądu cywilnego można żądać po stwierdzeniu jego oczywistej i rażącej niezgodności z prawem, która ma zarazem charakter obiektywny.	SK 9/13
Kodeks postępowania cywilnego	
Art. 394 ¹ § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia o kosztach postępowania wydanego po raz pierwszy przez Sąd Najwyższy.	SK 63/12
Art. 408 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim po upływie pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku nie pozwala żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności wynikającej z naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, o którym ostatecznie orzekł Europejski Trybunał Praw Człowieka.	SK 21/14
Kodeks wykroczeń	
Art. 49 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń.	K 28/13
1. Art. 96 § 3 w związku z art. 92 § 1, art. 92a i art. 88 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń w związku z art. 78 ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym w związku z art. 41 § 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz w związku z art. 183 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim – po ujawnieniu przy użyciu rejestrującego urządzenia technicznego przekroczenia przez niezidentyfikowanego kierującego pojazdem dopuszczalnej prędkości, niezastosowania się przez takiego kierującego do znaku lub sygnału drogowego bądź prowadzenia nieoświetlonego pojazdu – przewidują ciążący na właścicielu lub posiadaczu tego pojazdu obowiązek wskazania, na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, pod rygorem odpowiedzialności wykroczeniowej, bez możliwości uchylenia się od tego obowiązku w razie powierzenia pojazdu osobie najbliższej, kiedy ta dopuściła się wykroczenia. 2. Art. 97 ustawy – Kodeks wykroczeń.	K 3/13
Kodeks pracy	
Art. 239 § 3 pkt 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy.	K 5/15
Kodeks karny	
Art. 89 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., w zakresie, w jakim pomija możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej w wypadku orzekania przez sąd o łączeniu warunkowo zawieszonych – na podstawie art. 343 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r. – kary pozbawienia wolności w wymiarze wyższym niż 2 lata z karą pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.	P 37/14
Art. 115 § 21 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w części obejmującej słowa: „jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego”.	SK 47/13
Art. 196 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim penalizuje obrazę uczuć religijnych innych osób przez publiczne znieważenie przedmiotu czci religijnej, podlegającą karze grzywny.	SK 54/13

Art. 226 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim penalizuje znieważenie funkcjonariusza publicznego dokonane niepublicznie.	SK 70/13
Kodeks postępowania karnego	
Art. 40 § 1 pkt 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie przewiduje wyłączenia sędziego z mocy prawa od ponownego udziału w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli sędzia w tej sprawie brał udział w wydaniu orzeczenia uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania.	SK 66/13
Art. 55 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 330 § 2 zdanie drugie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu obowiązującym od 12 lipca 2007 r. do 22 lipca 2013 r., w zakresie, w jakim uzależnia wniesienie przez pokrzywdzonego aktu oskarżenia od przesłanki powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania.	SK 1/14
Art. 426 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.	K 34/12
Art. 464 § 2 w zw. z art. 464 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie gwarantuje podejrzanemu (oskarżonemu) lub jego obrońcy prawa do wzięcia udziału w posiedzeniu sądu rozpatrującego zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego innego niż tymczasowe aresztowanie, a także zażalenie na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego.	K 5/14
Kodeks karny skarbowy	
Art. 62 § 2 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy w zakresie, w jakim dopuszcza odpowiedzialność za przestępstwo skarbowe, polegające na wystawieniu faktury dokumentującej czynność niewykonaną, tej samej osoby fizycznej, która uprzednio, na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, została zobowiązana do zapłaty podatku w kwocie wykazanej na tej fakturze.	P 40/13
Ustawa – Prawo spółdzielcze	
1. Art. 16 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze w zakresie, w jakim wymaga od nabywcy spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu i nabywcy ekspektywy prawa odrębnej własności lokalu budowanego przez spółdzielnię mieszkaniową złożenia deklaracji przystąpienia do spółdzielni. 2. Art. 26 § 2 ustawy – Prawo spółdzielcze w zakresie, w jakim nie przewiduje prawa byłego członka spółdzielni mieszkaniowej, któremu przysługuje odrębna własność lokalu, do odpowiedniej części funduszu remontowego.	K 60/13
1. Art. 16a ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. 2. Art. 36 § 5 i 6 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 203n § 3 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dotyczy zawiadomienia przez ogłoszenie. 4. Art. 203o § 2 pkt 2 ustawy powołanej w punkcie 1. 5. Art. 203u § 1 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1. 6. Art. 203u § 4 i 5 oraz art. 203w § 4 ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości żądania ponownej wyceny wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich oraz wniesienia powództwa o ustalenie wartości wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich, b) w pozostałym zakresie. 7. Art. 203u § 3 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 25/12
Ustawa o Policji	
Art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.	K 18/14
Ustawa o Straży Granicznej	
Art. 9 ust. 7 pkt 8 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej.	K 18/14
Ustawa – Prawo o notariacie	
Art. 83 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej.	SK 34/12

Ustawa o związkach zawodowych	
1. Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w zakresie, w jakim ogranicza wolność tworzenia i wstępowania do związków zawodowych osobom wykonującym pracę zarobkową niewymienionym w tym przepisie. 2. Art. 2 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 2 ust. 5 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 1/13
Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych	
Art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych w zakresie, w jakim nie przewiduje mechanizmu korygowania kwoty zmniejszającej podatek, gwarantującego co najmniej minimum egzystencji.	K 21/14
Ustawa o systemie oświaty	
Art. 9c ust. 2a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w zakresie, w jakim wyłącza skargę do sądu administracyjnego na unieważnienie egzaminu maturalnego z powodu stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań egzaminacyjnych przez zdającego podczas sprawdzania arkuszy egzaminacyjnych.	SK 29/13
Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych	
Art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej – w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu.	SK 32/14
Art. 115 ust. 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.	K 15/13
Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin	
Art. 1, art. 18a ust. 1 i art. 18b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, a ponadto: w zakresie, w jakim wśród osób uprawnionych do świadczeń emerytalnych pomijają funkcjonariuszy Służby Celnej, którzy wykonują zadania określone w art. 2 ust. 1 pkt 4-6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej.	K 39/13
Ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli	
Art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. i ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli: a) w zakresie, w jakim uprawnia upoważnionych przedstawicieli Najwyższej Izby Kontroli do przetwarzania danych ujawniających poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, jak również dane o kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym, b) w pozostałym zakresie.	K 39/12
Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty	
1. Art. 39 zdanie pierwsze w związku z art. 30 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty w zakresie, w jakim nakłada na lekarza obowiązek wykonania niezgodnego z jego sumieniem świadczenia zdrowotnego w „innych przypadkach niecierpiących zwłoki”. 2. Art. 39 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nakłada na lekarza powstrzymującego się od wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem obowiązek wskazania realnych możliwości uzyskania takiego świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym. 3. Art. 39 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zobowiązuje lekarza, wykonującego zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby, korzystającego z prawa do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem do uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego. 4. Art. 39 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zobowiązuje lekarza korzystającego z prawa do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem do uzasadnienia i odnotowania tego faktu w dokumentacji medycznej.	K 12/14
Ustawa o ruchu drogowym	
Art. 129g ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym.	K 2/13

Ustawa o gospodarce nieruchomościami	
Art. 136 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w zakresie, w jakim uzależnia przewidziane w nim żądanie byłego współwłaściciela wyłączonej nieruchomości lub jego spadkobierców od zgody pozostałych byłych współwłaścicieli nieruchomości lub ich spadkobierców.	SK 26/14
Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych	
1. Art. 141 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych w związku z art. 4 pkt 33, art. 23 ust. 1 oraz art. 35 pkt 2-4 ustawy z 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych. 2. Art. 141 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. w związku z art. 23 ust. 1-6, 9 i 15-17 oraz art. 35 pkt 2-4 ustawy z 6 grudnia 2013 r. 3. Art. 197 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. w zakresie, w jakim odnosi się do powszechnych towarzystw emerytalnych i otwartych funduszy emerytalnych oraz art. 197a ust. 1 i 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. 4. Art. 197a ust. 1 ustawy z 28 sierpnia 1997 r.	K 1/14
Ustawa – Prawo bankowe	
Art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.	P 45/12
Ustawa o ochronie danych osobowych	
Art. 27 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych w związku z art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. i ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli.	K 39/12
Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji	
Art. 51 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w zakresie, w jakim nie przewiduje odrębnej stawki opłaty stałej za opróżnienie lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w sytuacji, gdy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie wykonał obowiązki w wyznaczonym terminie.	P 3/14
Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych	
Art. 39a ust. 1, 2 i 3 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.	K 1/14
Ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych	
Art. 4 w związku z art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych w zakresie, w jakim od 1 stycznia 2000 r. pozbawił podatników podatku dochodowego od osób prawnych możliwości amortyzacji prawa użytkowania udziału w nieruchomości, wprowadzonego do ewidencji środków trwałych i wartości niematerialnych przed 1 stycznia 1999 r.	P 10/11
Ustawa o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa	
1. Art. 1 i art. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa, w brzmieniu nadanym przez art. 5 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych. 2. Art. 3 ustawy powołanej w punkcie 1, w brzmieniu nadanym przez art. 5 pkt 4 ustawy o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych. 3. Art. 6 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1, w brzmieniu nadanym przez art. 5 pkt 6 ustawy o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych.	K 19/14
Ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych	
1. Art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie, w jakim dopuszcza członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej podmiotów, którym nie przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo odrębnej własności lokalu lub ekspektatywę odrębnej własności lokalu. 2. Art. 17 ¹ ust. 6 ustawy wymienionej w punkcie 1 w zakresie, w jakim do powstania członkostwa spółdzielni nabywcy spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, a także spadkobiercy, zapisobiorcy i licytanta wymaga spełnienia innych przesłanek niż złożenie przez te osoby deklaracji przystąpienia do spółdzielni. 3. Art. 19 ust. 2 ustawy wymienionej w punkcie 1 w związku z art. 16 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze w zakresie, w jakim uzależnia skuteczne nabycie ekspektatywy odrębnej własności lokalu od przyjęcia w poczet członków spółdzielni mieszkaniowej. 4. Art. 27 ust. 1 w związku z art. 241 ust. 1 oraz z art. 26 ust. 1 ustawy wymienionej w punkcie 1. 5. Art. 27 ust. 2, 4 i 5 w związku z art. 241 ust. 1 oraz z art. 26 ust. 1 ustawy wymienionej w punkcie 1. 6. Art. 27 ust. 2-5 w związku z art. 241 ust. 1 oraz z art. 26 ust. 1 ustawy wymienionej w punkcie 1. 7. Art. 40 ustawy wymienionej w punkcie 1.	K 60/13

Art. 17 ¹⁰ zdanie pierwsze ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w związku z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali w zakresie, w jakim przewiduje możliwość wystąpienia przez spółdzielnię mieszkaniową z żądaniem sprzedaży lokalu w drodze licytacji na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego o egzekucji z nieruchomości w przypadku długotrwałych zaległości z zapłatą opłat, o których mowa w art. 4 ust. 1, 11 i 5 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych.	SK 11/13
Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych	
Art. 80 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych w zakresie, w jakim nie obejmuje odpowiedzialności za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.	P 31/12
Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	
Art. 52 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.	K 18/14
Ustawa o transporcie kolejowym	
Art. 3a ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym w zakresie, w jakim bezterminowo zwalnia ze stosowania art. 21 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym do miejskich, podmiejskich i regionalnych kolejowych przewozów osób.	K 47/12
Ustawa o rybołówstwie	
1. Art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie. 2. Art. 63 ust. 2 i 3 w związku z art. 63 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 63 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 31/13
Ustawa o pomocy społecznej	
Art. 106 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w zakresie, w jakim stanowi, że w wypadku wniosku o przyznanie zasiłku stałego osobie całkowicie niezdolnej do pracy, legitymującej się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i nie mającej innych środków utrzymania, prawo do zasiłku ustala się począwszy od miesiąca, w którym został złożony wniosek.	SK 19/14
Ustawa o ochronie przyrody	
Art. 126 ust. 1 oraz 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.	K 20/14
Ustawa o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki	
Art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w związku z art. 394 ¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.	SK 28/14
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	
Art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zakresie, w jakim dopuszcza orzeczenie przepadku przedmiotu służącego do popełnienia któregoś z wymienionych w tym przepisie przestępstw, nie będącego własnością sprawcy, jeżeli właściciel lub inna osoba uprawniona, mimo zachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, nie przewidywała i nie mogła przewidzieć, że może on służyć do popełnienia któregoś z tych przestępstw.	SK 59/13
Ustawa o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości	
Art. 1 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości w zakresie, w jakim przyznaje uprawnienie do przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności osobom fizycznym i prawnym, które nie miały tego uprawnienia w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw, a ponadto: a) w zakresie, w jakim dotyczy nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego, b) w zakresie, w jakim dotyczy nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa.	K 29/13
Ustawa o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego	
Art. 11 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego.	K 18/14

Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym	
Art. 56 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.	K 18/14
Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju	
Art. 26 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.	SK 50/13
Ustawa o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu	
Art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu, w brzmieniu nadanym przez art. 17 ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych.	K 19/14
Ustawa o finansach publicznych	
Art. 284 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.	K 14/13
Ustawa o Służbie Celnej	
Art. 143 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej.	K 18/14
Ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych	
1. Art. 60 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w zakresie, w jakim nie ogranicza środków nadzoru Komisji Nadzoru Finansowego nad działalnością małych kas. 2. Art. 10 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 53 ust. 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 1. 4. Art. 21 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1. 5. Art. 51 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1. 6. Art. 74c ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1. 7. Art. 74c ust. 8 i 9 ustawy powołanej w punkcie 1. 8. Art. 74c ust. 11 i 12 w związku z art. 74c ust. 3, 4 i 6 ustawy powołanej w punkcie 1. 9. Art. 93 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 41/12
Ustawa o grach hazardowych	
Art. 14 ust. 1 i art. 89 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych.	P 4/14
Art. 89 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych w zakresie, w jakim zezwalają na wymierzenie kary pieniężnej osobie fizycznej, skazanej uprzednio prawomocnym wyrokiem na karę grzywny za wykroczenie skarbowe z art. 107 § 4 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy.	P 32/12
Ustawa o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych	
Art. 54 ust. 6 ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, w brzmieniu nadanym przez art. 20 ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych.	K 19/14
Ustawa o zmianie ustawy o Państwowej Straży Pożarnej	
Art. 2 ustawy z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, w części zawierającej słowa „w okresie rozliczeniowym bezpośrednio poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy”.	SK 39/14
Ustawa o działalności leczniczej	
Art. 93 ust. 1 i art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej w zakresie, w jakim dotyczą techników medycznych elektroradiologii, którzy w celach diagnostycznych lub leczniczych stosują źródła promieniowania jonizującego.	K 14/14
Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw	
Art. 10 ust. 1 w zw. z art. 1 pkt 30 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw.	SK 62/13
Ustawa o zmianie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz niektórych innych ustaw	
Art. 13 ustawy z dnia 19 kwietnia 2013 r. o zmianie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz niektórych innych ustaw.	K 41/12

Ustawa o zmianie ustawy o drogach publicznych	
<p>1. Art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 września 2013 r. o zmianie ustawy o drogach publicznych w części obejmującej art. 10 ust. 5a-5d i ust. 5e zdanie drugie ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych w związku z art. 6 ust. 1, art. 6a ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych.</p> <p>2. Art. 2 ust. 1 ustawy z 13 września 2013 r. w związku z art. 6 ust. 1, art. 6a ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych.</p> <p>3. Art. 2 ust. 2 ustawy z 13 września 2013 r. w związku z art. 6 ust. 1, art. 6a ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych.</p>	Kp 2/13
Ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych	
<p>1. Art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych.</p> <p>2. Art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z 6 grudnia 2013 r. w zakresie, w jakim dotyczy osób, o których mowa w art. 111 ust. 3 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.</p> <p>3. Art. 23 ust. 1, 2 i 18 ustawy z 6 grudnia 2013 r.</p>	K 1/14
Ustawa o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych	
<p>1. Art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych.</p> <p>2. Art. 29 ust. 8 ustawy powołanej w punkcie 1.</p>	K 19/14
Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw	
<p>1. Art. 1 pkt 21 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim przewiduje, że Minister Sprawiedliwości może żądać przesłania akt spraw sądowych, oraz art. 1 pkt 21 lit. b ustawy z 20 lutego 2015 r., zmieniające art. 37g ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.</p> <p>2. Art. 1 pkt 35 ustawy z 20 lutego 2015 r. powołanej w punkcie 1, wprowadzający art. 114 § 1a ustawy z 27 lipca 2001 r. powołanej w punkcie 1.</p> <p>3. Art. 1 pkt 39 ustawy z 20 lutego 2015 r. powołanej w punkcie 1, w części obejmującej dodany art. 175a § 3 ustawy z 27 lipca 2001 r. powołanej w punkcie 1.</p> <p>4. Art. 1 pkt 39 ustawy z 20 lutego 2015 r. powołanej w punkcie 1, w części obejmującej dodany art. 175a § 2 ustawy z 27 lipca 2001 r. powołanej w punkcie 1.</p>	Kp 1/15
Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym	
<p>1. Art. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym.</p> <p>2. Art. 12 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1.</p> <p>3. Art. 12 ust. 1 i 5 ustawy powołanej w punkcie 1.</p> <p>4. Art. 19 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1.</p> <p>5. Art. 21 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1, rozumiany w sposób inny, niż przewidujący obowiązek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznego odebrania ślubowania od sędziego Trybunału wybranego przez Sejm.</p> <p>6. Art. 24 ust. 1 i 2 w związku z art. 42 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1.</p> <p>7. Art. 104 ust. 1 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 1.</p> <p>8. Art. 137 ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa 6 listopada 2015 r., b) w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa odpowiednio 2 i 8 grudnia 2015 r.</p>	K 34/15
<p>1. Art. 12 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 listopada 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.</p> <p>2. Art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 19 listopada 2015 r., w części obejmującej słowa „, w terminie 30 dni od dnia wyboru,„</p> <p>3. Art. 21 ust. 1a ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 19 listopada 2015 r.</p> <p>4. Art. 137a ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r., dodany przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 19 listopada 2015 r., w zakresie, w jakim dotyczy zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału Konstytucyjnego w miejsce sędziego, którego kadencja upływa 6 listopada 2015 r.</p>	K 35/15
Ustawa o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym	
<p>1. Ustawa z dnia 19 listopada 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.</p> <p>2. Art. 2 ustawy powołanej w punkcie 1.</p>	K 35/15

Rozporządzenia

Przedmiot kontroli	Sygnatura
§ 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zakresie, w jakim dotyczy pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców, uzyskujących przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych niższe niż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, o którym mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.	SK 9/14
1. § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2001 r. w sprawie organizacji i zakresu działania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych w zakresie, w jakim dotyczy wydawania przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne opinii w sprawach innych niż sprawy nieletnich. 2. Załącznik do rozporządzenia powołanego w punkcie 1 w części, w jakiej określa „wzór opinii w innych sprawach”.	U 6/13
§ 6 ust. 5 w związku z § 5 pkt 1, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r., oraz z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie podatku akcyzowego w zakresie, w jakim dotyczy przypadków nieświadomego przyjęcia przez sprzedającego oświadczenia o przeznaczeniu nabywanego oleju na cele opałowe zawierającego nieprawdziwe dane.	SK 14/12
§ 30 ust. 3 zd. pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania karny pozbawienia wolności.	U 6/14
§ 32 ust. 4 zd. pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.	U 6/14
1. § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. 2. § 1 pkt 3 załącznika nr 6 do rozporządzenia powołanego w punkcie 1. 3. § 2 ust. 1 pkt 5 załącznika nr 6 do rozporządzenia powołanego w punkcie 1 w zakresie, w jakim przyznaje kierownikowi zakładu psychiatrycznego kompetencję do określania godzin prowadzenia przez pacjentów niekontrolowanych rozmów telefonicznych.	U 8/14
§ 2 – § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2005 r. w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenia przepisów o rybołówstwie w zakresie, w jakim określają dolne granice kar pieniężnych.	K 31/13
§ 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu wspierania niektórych osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne w zakresie, w jakim nie przewiduje przyznania przewidzianej w nim pomocy osobom uprawnionym do pobierania świadczenia pielęgnacyjnego innym niż matka, ojciec lub opiekun faktyczny dziecka, niezależnie od sytuacji dochodowej i majątkowej tych osób.	P 38/12
1. § 18 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia dowodów stanowiących podstawę przyznania i wypłaty zasiłków z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w brzmieniu obowiązującym od 9 maja 2012 r. do 25 listopada 2013 r., w zakresie, w jakim określa termin do złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego. 2. § 20 pkt 3 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 w zakresie, w jakim określa termin do złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego.	P 42/13

Załącznik nr 7.

Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2015 r.

1.	Wyrok z 13 stycznia 2015 r., SK 34/12 <i>[zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej]</i>	
	Skarżąca Evolution Gamma sp. z o.o.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
	Art. 83 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie w zakresie , w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 176 ust. 1 Konstytucji. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
2.	Wyrok z 20 stycznia 2015 r., K 39/12 <i>[zakaz przetwarzania tzw. danych wrażliwych; przetwarzanie danych osobowych przez upoważnionych przedstawicieli NIK]</i>	
	Wnioskodawca Prokurator Generalny	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
	1. Art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. i ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli: <ul style="list-style-type: none"> a) w zakresie, w jakim uprawnia upoważnionych przedstawicieli Najwyższej Izby Kontroli do przetwarzania danych ujawniających poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, jak również dane o kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym, jest niezgodny z art. 47 oraz art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) w pozostałym zakresie jest zgodny z art. 47 oraz art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 2. Art. 27 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych w związku z art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. i ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
3.	Wyrok z 5 lutego 2015 r., K 60/13 <i>[spółdzielnie mieszkaniowe; zasady uzyskania członkostwa]</i>	
	Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
	1. Art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie , w jakim dopuszcza członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej podmiotów, którym nie przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo odrębnej własności lokalu lub ekspektatywa odrębnej własności lokalu, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji.	

2. Art. 171 ust. 6 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych **w zakresie**, w jakim do powstania członkostwa spółdzielni nabywcy spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, a także spadkobiercy, zapisobiorcy i licytanta wymaga spełnienia innych przesłanek niż złożenie przez te osoby deklaracji przystąpienia do spółdzielni, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

3. Art. 19 ust. 2 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych w związku z art. 16 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze **w zakresie**, w jakim uzależnia skuteczne nabycie ekspektatywy odrębnej własności lokalu od przyjęcia w poczet członków spółdzielni mieszkaniowej, **jest niezgodny** z art. 58 ust. 1 i art. 64 ust. 1 Konstytucji.

4. Art. 16 § 1 zdanie pierwsze ustawy – Prawo spółdzielcze **w zakresie**, w jakim wymaga od nabywcy spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu i nabywcy ekspektatywy prawa odrębnej własności lokalu budowanego przez spółdzielnię mieszkaniową złożenia deklaracji przystąpienia do spółdzielni, **jest zgodny** z art. 21 ust. 1, art. 58 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji.

5. Art. 27 ust. 1 w związku z art. 241 ust. 1 oraz z art. 26 ust. 1 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych **nie jest niezgodny** z art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 58 ust. 1 i art. 64 Konstytucji.

6. Art. 27 ust. 2, 4 i 5 w związku z art. 241 ust. 1 oraz z art. 26 ust. 1 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych **jest zgodny** z art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i art. 64 Konstytucji.

7. Art. 27 ust. 2-5 w związku z art. 241 ust. 1 oraz z art. 26 ust. 1 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych **jest zgodny** z art. 58 ust. 1 Konstytucji.

8. Art. 26 § 2 ustawy – Prawo spółdzielcze **w zakresie**, w jakim nie przewiduje prawa byłego członka spółdzielni mieszkaniowej, któremu przysługuje odrębna własność lokalu, do odpowiedniej części funduszu remontowego, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 w związku z art. 21 ust. 1 i z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

9. Art. 40 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

4.	Wyrok z 10 lutego 2015 r., P 10/11 <i>[podatek dochodowy od osób prawnych; możliwość amortyzacji wartości niematerialnych i prawnych]</i>	
Sąd przedstawiający pytanie prawne Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak	
<p>Art. 4 w związku z art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych w zakresie, w jakim od 1 stycznia 2000 r. pozbawił podatników podatku dochodowego od osób prawnych możliwości amortyzacji prawa użytkowania udziału w nieruchomości, wprowadzonego do ewidencji środków trwałych i wartości niematerialnych przed 1 stycznia 1999 r., jest niezgodny z wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą ochrony interesów w toku.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zdania odrębne (zał. nr 9). 		

5.	Wyrok z 10 lutego 2015 r., SK 50/13 <i>[określanie kryteriów wyboru projektów dofinansowanych w ramach programów operacyjnych]</i>
Skarżący M. Sz.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
Art. 26 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 87 i art. 94 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	
6.	Wyrok z 12 lutego 2015 r., SK 14/12 <i>[zwolnienie z podatku akcyzowego; prawo własności]</i>
Skarżąca POL-MIEDŹ TRANS sp. z o.o.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
§ 6 ust. 5 w związku z § 5 pkt 1, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r., oraz z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie podatku akcyzowego w zakresie , w jakim dotyczy przypadków nieświadomego przyjęcia przez sprzedającego oświadczenia o przeznaczeniu nabywanego oleju na cele opałowe zawierającego nieprawdziwe dane, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
7.	Wyrok z 12 lutego 2015 r., SK 70/13 <i>[karalność niepublicznego znieważenia funkcjonariusza publicznego]</i>
Skarżący A. W.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
Art. 226 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie , w jakim penalizuje znieważenie funkcjonariusza publicznego dokonane niepublicznie, jest zgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
8.	Wyrok z 17 lutego 2015 r., K 15/13 <i>[Prawo autorskie]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 115 ust. 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych jest zgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	

9.	<p align="center">Wyrok z 24 lutego 2015 r., K 34/12 <i>[zaskarżenie orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy]</i></p>	
<p align="center">Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich</p>		<p align="center">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik</p>
<p align="center">I</p> <p>Art. 426 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p align="center">II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, traci moc obowiązującą z upływem 9 (dziewięciu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		
10.	<p align="center">Wyrok z 3 marca 2015 r., K 39/13 <i>[uprawnienia emerytalne funkcjonariuszy Służby Celnej]</i></p>	
<p align="center">Wnioskodawcy Grupa posłów Zarząd Główny Związku Zawodowego – Celnicy PL Zrzeszenie Związków Zawodowych Służby Celnej Rzeczypospolitej Polskiej Federacja Związków Zawodowych Służby Celnej</p>		<p align="center">Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński</p>
<p>Art. 1, art. 18a ust. 1 i art. 18b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin:</p> <p>a) są zgodne z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,</p> <p>b) w zakresie, w jakim wśród osób uprawnionych do świadczeń emerytalnych pomijają funkcjonariuszy Służby Celnej, którzy wykonują zadania określone w art. 2 ust. 1 pkt 4-6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej są niezgodne z art. 32 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		

11.	Wyrok z 10 marca 2015 r., K 29/13 <i>[przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości gminnych]</i>	
	Wnioskodawcy Rada Miasta Szczecin Rada Gminy Ustronie Morskie Rada Miasta Poznania	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
Art. 1 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości w zakresie , w jakim przyznaje uprawnienie do przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności osobom fizycznym i prawnym, które nie miały tego uprawnienia przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto: a) w zakresie , w jakim dotyczy nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego, jest niezgodny z art. 165 ust. 1 Konstytucji, b) w zakresie , w jakim dotyczy nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa, nie jest niezgodny z art. 165 ust. 1 oraz art. 167 ust. 1 i 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.		
12.	Wyrok z 10 marca 2015 r., P 38/12 <i>[ograniczenie kręgu osób, które mogą skorzystać z rządowego programu wspierania niektórych osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
§ 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu wspierania niektórych osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne w zakresie , w jakim nie przewiduje przyznania przewidzianej w nim pomocy osobom uprawnionym do pobierania świadczenia pielęgnacyjnego innym niż matka, ojciec lub opiekun faktyczny dziecka, niezależnie od sytuacji dochodowej i majątkowej tych osób, jest zgodny z art. 18, art. 71 ust. 1 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.		
13.	Wyrok z 11 marca 2015 r., P 4/14 <i>[gry hazardowe]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Naczelny Sąd Administracyjny Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: A. Wróbel
Art. 14 ust. 1 i art. 89 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych są zgodne z: a) art. 2 i art. 7 w związku z art. 9 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) art. 20 i art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).		

14.	Wyrok z 17 marca 2015 r., K 31/13 <i>[wysokość kar pieniężnych za naruszenie przepisów o rybołówstwie; zróżnicowanie podmiotów odpowiedzialnych]</i>
Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
<p>1. Art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 63 ust. 2 i 3 w związku z art. 63 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 63 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>4. § 2 – § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2005 r. w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenia przepisów o rybołówstwie w zakresie, w jakim określają dolne granice kar pieniężnych:</p> <p>a) są niezgodne z art. 63 ust. 2 i 4 ustawy powołanej w punkcie 1 w związku z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji,</p> <p>b) nie są niezgodne z art. 63 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	

15.	Wyrok z 24 marca 2015 r., K 19/14 <i>[otwarcie zawodu urbanisty; zniesienie samorządu zawodu urbanistów]</i>
Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
<p>1. Art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych:</p> <p>a) jest zgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą zakazu nadmiernej ingerencji oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji,</p> <p>b) nie jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony praw nabytych w zakresie prawa do posiadania samorządu zawodowego oraz z art. 17 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>2. Art. 29 ust. 8 ustawy powołanej w punkcie 1 nie jest niezgodny z art. 21 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 1 i art. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa, w brzmieniu nadanym przez art. 5 pkt 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 1:</p> <p>a) są zgodne z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji,</p> <p>b) są zgodne z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony praw nabytych w zakresie prawa do wykonywania zawodu urbanisty,</p> <p>c) nie są niezgodne z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony praw nabytych w zakresie prawa do posiadania samorządu zawodowego.</p> <p>4. Art. 3 ustawy powołanej w punkcie 3, w brzmieniu nadanym przez art. 5 pkt 4 ustawy powołanej w punkcie 1:</p> <p>a) jest zgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji,</p> <p>b) nie jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony praw nabytych w zakresie prawa do posiadania samorządu zawodowego oraz z art. 17 ust. 1 Konstytucji.</p>	

5. Art. 6 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 3, w brzmieniu nadanym przez art. 5 pkt 6 ustawy powołanej w punkcie 1, **jest zgodny**:
a) z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji,
b) z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony praw nabytych w zakresie prawa do wykonywania zawodu urbanisty.

6. Art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu, w brzmieniu nadanym przez art. 17 ustawy powołanej w punkcie 1, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

7. Art. 54 ust. 6 ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, w brzmieniu nadanym przez art. 20 ustawy powołanej w punkcie 1, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

16.	Wyrok z 24 marca 2015 r., P 42/13 <i>[termin do złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie Sąd Rejonowy w Gliwicach	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
<p>1. § 18 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia dowodów stanowiących podstawę przyznania i wypłaty zasiłków z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w brzmieniu obowiązującym od 9 maja 2012 r. do 25 listopada 2013 r., w zakresie, w jakim określa termin do złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego, jest zgodny z art. 59 ust. 15 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. § 20 pkt 3 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 w zakresie, w jakim określa termin do złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego, jest zgodny z art. 59 ust. 15 ustawy powołanej w punkcie 1 oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p>	

17.	Wyrok z 31 marca 2015 r., U 6/14 <i>[warunki korzystania przez tymczasowo aresztowanych i skazanych mężczyzn z ciepłej kąpieli]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
<p>§ 30 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 32 ust. 4 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania są zgodne z art. 249 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 4 § 1 i art. 102 pkt 1 ustawy – Kodeks karny wykonawczy i art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji.</p>	

18.	Wyrok z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12 <i>[postępowanie lustracyjne a immunitet sędziowski]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Okręgowy w Gliwicach	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
	<p>Art. 80 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych w zakresie, w jakim nie obejmuje odpowiedzialności za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, jest niezgodny z art. 181 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	
19.	Wyrok z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13 <i>[dostęp do dokumentów wytwarzanych przez audytora w trakcie prowadzenia audytu]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
	<p>Art. 284 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych jest niezgodny z art. 61 ust. 1, 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	
20.	Wyrok z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12 <i>[kierowanie przez banki wierzytelności do postępowania egzekucyjnego z pominięciem sądowego postępowania rozpoznawczego]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy w Koninie (połączone pytania)	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
	<p style="text-align: center;">I</p> <p>Art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe są niezgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p style="text-align: center;">II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przepisy wymienione w części I wyroku tracą moc obowiązującą z dniem 1 sierpnia 2016 r. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9). 	
21.	Wyrok z 16 kwietnia 2015 r., SK 66/13 <i>[wyłączenie sędziego w procedurze karnej]</i>	
	Skarżący D. N.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
	<p>Art. 40 § 1 pkt 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie przewiduje wyłączenia sędziego z mocy prawa od ponownego udziału w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli sędzia w tej sprawie brał udział w wydaniu orzeczenia uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	

22.	Wyrok z 21 kwietnia 2015 r., P 40/13 <i>[odpowiedzialność karnoskarbowa osoby fizycznej na podstawie art. 62 § 2 k.k.s. za wystawienie nierzetelnej (fikcyjnej) faktury w sytuacji uprzedniego zastosowania wobec tej osoby, za ten sam czyn, obowiązku zapłaty podatku na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy o VAT]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
Art. 62 § 2 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy w zakresie , w jakim dopuszcza odpowiedzialność za przestępstwo skarbowe, polegające na wystawieniu faktury dokumentującej czynność niewykonaną, tej samej osoby fizycznej, która uprzednio, na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, została zobowiązana do zapłaty podatku w kwocie wykazanej na tej fakturze, jest zgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
23.	Wyrok z 21 kwietnia 2015 r., U 8/14 <i>[postanowienia regulaminu organizacyjno-porządkowego dla zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających; zasady wydawania rozporządzenia]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
1. § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających jest niezgodny z art. 92 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. § 1 pkt 3 załącznika nr 6 do rozporządzenia powołanego w punkcie 1 jest niezgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 3. § 2 ust. 1 pkt 5 załącznika nr 6 do rozporządzenia powołanego w punkcie 1 w zakresie , w jakim przyznaje kierownikowi zakładu psychiatrycznego kompetencję do określania godzin prowadzenia przez pacjentów niekontrolowanych rozmów telefonicznych, jest niezgodny z art. 49 Konstytucji.	
24.	Wyrok z 12 maja 2015 r., P 46/13 <i>[brak ograniczenia czasowego co do stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
Art. 156 § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego w zakresie , w jakim nie wyłącza dopuszczalności stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa, gdy od wydania decyzji nastąpił znaczny upływ czasu, a decyzja była podstawą nabycia prawa lub ekspektatywy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

25.	Wyrok z 12 maja 2015 r., SK 62/13 <i>[nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego; surowsza kara zastępcza niż w orzeczeniach zapadłych pod rządami poprzedniej ustawy]</i>	
	Skarżący K. N. T. P. K. S.	Skład orzekający 5 sędziów I sprawozdawca: W. Hermeliński II sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
<p>Art. 10 ust. 1 w związku z art. 1 pkt 30 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		
26.	Wyrok z 19 maja 2015 r., SK 1/14 <i>[uprawnienie pokrzywdzonego do wniesienia aktu oskarżenia]</i>	
	Skarżący J. R. Ł.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
<p>Art. 55 § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 330 § 2 zdanie drugie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu obowiązującym od 12 lipca 2007 r. do 22 lipca 2013 r., w zakresie, w jakim uzależnia wniesienie przez pokrzywdzonego aktu oskarżenia od przesłanki powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania, jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p>		
27.	Wyrok z 26 maja 2015 r., Kp 2/13 <i>[drogi publiczne; zasady przekazywania dróg]</i>	
	Wnioskodawca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: M. Granat
<p>1. Art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 września 2013 r. o zmianie ustawy o drogach publicznych w części obejmującej art. 10 ust. 5a-5d i ust. 5e zdanie drugie ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych w związku z art. 6 ust. 1, art. 6a ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych jest zgodny z art. 16 ust. 2 oraz art. 164 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 2 ust. 1 ustawy z 13 września 2013 r. o zmianie ustawy o drogach publicznych w związku z art. 6 ust. 1, art. 6a ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych jest zgodny z art. 16 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 2 ust. 2 ustawy z 13 września 2013 r. o zmianie ustawy o drogach publicznych w związku z art. 6 ust. 1, art. 6a ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych jest zgodny z art. 16 ust. 2 oraz art. 164 ust. 1 i 3 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zdania odrębne (zał. nr 9). 		

28.	Wyrok z 2 czerwca 2015 r., K 1/13 <i>[zasady tworzenia związków zawodowych]</i>	
	Wnioskodawca Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
	<p>1. Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w zakresie, w jakim ogranicza wolność tworzenia i wstępowania do związków zawodowych osobom wykonującym pracę zarobkową niewymienionym w tym przepisie, jest niezgodny z art. 59 ust. 1 w związku z art. 12 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 2 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 59 ust. 1 w związku z art. 12 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 2 ust. 5 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 59 ust. 1 w związku z art. 12 Konstytucji oraz z art. 2 Konwencji (nr 87) dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych, przyjętej w San Francisco dnia 9 lipca 1948 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
29.	Wyrok z 9 czerwca 2015 r., SK 47/13 <i>[występek o charakterze chuligańskim]</i>	
	Skarżący K. B.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
	<p>Art. 115 § 21 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w części obejmującej słowa: „jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywistie błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego”, jest zgodny z art. 42 ust. 1 zdanie pierwsze w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
30.	Wyrok z 16 czerwca 2015 r., K 25/12 <i>[Prawo spółdzielcze]</i>	
	Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
	<p>1. Art. 16a ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze jest zgodny z art. 2, art. 21 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 58 ust. 1 i art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 36 § 5 i 6 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 32 ust. 1 i art. 58 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 203n § 3 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim dotyczy zawiadamiania przez ogłoszenie, jest niezgodny z art. 2 i art. 58 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 203o § 2 pkt 2 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 21 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 203u § 1 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>6. Art. 203u § 4 i 5 oraz art. 203w § 4 ustawy powołanej w punkcie 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości żądania ponownej wyceny wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich oraz wniesienia powództwa o ustalenie wartości wpisowego i wpłaconych udziałów członkowskich, są niezgodne z art. 64 ust. 2 Konstytucji, b) w pozostałym zakresie, są zgodne z art. 64 ust. 2 Konstytucji.	

7. Art. 203u § 3 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

31.	Wyrok z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13 <i>[egzamin maturalny; unieważnienie egzaminu]</i>	
	Skarżący M. Ł., P. K., M. G., M. K., D. D., P. K., P. P., M. K., K. H., D. S., M. Z., A. W., B. P., P. W., K. W., B. S., B. S., A. R.	Skład orzekający Pełny skład I sprawozdawca: M. Granat II sprawozdawca: P. Tuleja
<p>Art. 9c ust. 2a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w zakresie, w jakim wyłącza skargę do sądu administracyjnego na unieważnienie egzaminu maturalnego z powodu stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań egzaminacyjnych przez zdającego podczas sprawdzania arkuszy egzaminacyjnych, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9). 		

32.	Wyrok z 23 czerwca 2015 r., SK 32/14 <i>[Prawo autorskie; ochrona majątkowych praw autorskich; odszkodowanie]</i>	
	Skarżąca UPC Polska sp. z o.o.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
<p>Art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej – w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		

33.	Wyrok z 7 lipca 2015 r., K 47/12 <i>[osoby niepełnosprawne; transport kolejowy; dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych stacji, peronów kolejowych oraz taboru kolejowego]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
<p>Art. 3a ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym w zakresie, w jakim bezterminowo zwalnia ze stosowania art. 21 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym do miejskich, podmiejskich i regionalnych kolejowych przewozów osób, jest zgodny z art. 69 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		

34.	Wyrok z 14 lipca 2015 r., K 2/13 [upoważnienie ministra właściwego do spraw transportu do określenia w drodze rozporządzenia sposobu, trybu oraz warunków technicznych gromadzenia, przetwarzania, udostępniania i usuwania przez Głównego Inspektora Transportu Drogowego utrwalonych obrazów i danych]
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
I Art. 129g ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym jest niezgodny z art. 51 ust. 5 i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II • Przepis wymieniony w części I traci moc obowiązującą z upływem 9 (dziewięciu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.	
35.	Wyrok z 14 lipca 2015 r., SK 26/14 [wywłaszczenie, zwrot wywłaszczonej nieruchomości]
Skarżący W. G.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: W. Hermeliński
Art. 136 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w zakresie , w jakim uzależnia przewidziane w nim żądanie byłego współwłaściciela wywłaszczonej nieruchomości lub jego spadkobierców od zgody pozostałych byłych współwłaścicieli nieruchomości lub ich spadkobierców, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
36.	Wyrok z 31 lipca 2015 r., K 41/12 [spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe]
Wnioskodawcy Grupa posłów (połączone wnioski) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Grupa senatorów	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: L. Kieres
I 1. Art. 60 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w zakresie , w jakim nie ogranicza środków nadzoru Komisji Nadzoru Finansowego nad działalnością małych kas, jest niezgodny z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 58 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 10 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 20, art. 22 i art. 58 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 3. Art. 53 ust. 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 20 i art. 22 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 58 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 4. Art. 21 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 20, art. 22 i art. 58 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 3 Konstytucji. 5. Art. 51 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 20 i art. 22 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 3 i art. 58 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.	

<p>6. Art. 74c ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 58 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.</p> <p>7. Art. 74c ust. 8 i 9 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>8. Art. 74c ust. 11 i 12 w związku z art. 74c ust. 3, 4 i 6 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji.</p> <p>9. Art. 93 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 Konstytucji.</p> <p>10. Art. 13 ustawy z dnia 19 kwietnia 2013 r. o zmianie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz niektórych innych ustaw jest zgodny z art. 2 Konstytucji.</p> <p style="text-align: center;">II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przepis wymieniony w punkcie 1 w części I traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9).

37.	Wyrok z 21 września 2015 r., K 28/13 <i>[wolność słowa; ograniczenia wolności słowa]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
<p>Art. 49 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń jest zgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2.</p>		

38.	Wyrok z 22 września 2015 r., P 37/14 <i>[Kodeks karny; wyrok łączny; zasada sprawiedliwości i rzetelności proceduralnej]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Okręgowy w Krakowie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński
<p>Art. 89 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., w zakresie, w jakim pomija możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej w wypadku orzekania przez sąd o łączeniu warunkowo zawieszonych – na podstawie art. 343 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r. – kary pozbawienia wolności w wymiarze wyższym niż 2 lata z karą pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		

39.	Wyrok z 22 września 2015 r., SK 21/14 <i>[postępowanie cywilne; termin złożenia skargi o wznowienie postępowania]</i>
Skarżąca B. T.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
I Art. 408 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie , w jakim po upływie pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku nie pozwala żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności wynikającej z naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, o którym ostatecznie orzekł Europejski Trybunał Praw Człowieka, jest niezgodny z art. 77 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	
II <ul style="list-style-type: none"> Przepis wymieniony w części I w zakresie tam wskazanym traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
40.	Wyrok z 28 września 2015 r., K 20/14 <i>[szkody powodowane przez objęte ochroną gatunkową zwierzęta dziko występujące]</i>
Wnioskodawca Prokurator Generalny	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
Art. 126 ust. 1 oraz 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody jest zgodny z art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	
41.	Wyrok z 29 września 2015 r., K 14/14 <i>[czas pracy techników medycznych elektroradiologii]</i>
Wnioskodawca Zarząd Główny Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Techników Medycznych Elektroradiologii	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
Art. 93 ust. 1 i art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej w zakresie , w jakim dotyczą techników medycznych elektroradiologii, którzy w celach diagnostycznych lub leczniczych stosują źródła promieniowania jonizującego, są zgodne z art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 66 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie są niezgodne z art. 68 ust. 1 Konstytucji. <ul style="list-style-type: none"> Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

42.	<p style="text-align: center;">Wyrok z 30 września 2015 r., K 3/13 <i>[sankcja za uchylenie się przez właściciela lub posiadacza pojazdu od obowiązku wskazania komu powierzył on ten pojazd do kierowania lub używania w czasie, w którym urządzenie rejestrujące ujawniło wykroczenie popełnione przez kierującego tym pojazdem]</i></p>
Wnioskodawca Prokurator Generalny	Skład orzekający Pełny skład I sprawozdawca: W. Hermeliński II sprawozdawca: A. Rzepliński
<p>1. Art. 96 § 3 w związku z art. 92 § 1, art. 92a i art. 88 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń w związku z art. 78 ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym w związku z art. 41 § 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz w związku z art. 183 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim – po ujawnieniu przy użyciu rejestrującego urządzenia technicznego przekroczenia przez niezidentyfikowanego kierującego pojazdem dopuszczalnej prędkości, niezastosowania się przez takiego kierującego do znaku lub sygnału drogowego bądź prowadzenia nieoświetlonego pojazdu – przewidują ciążący na właścicielu lub posiadaczu tego pojazdu obowiązek wskazania, na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, pod rygorem odpowiedzialności wykroczeniowej, bez możliwości uchylenia się od tego obowiązku w razie powierzenia pojazdu osobie najbliższej, kiedy ta dopuściła się wykroczenia, są zgodne z:</p> <p>a) art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,</p> <p>b) art. 42 ust. 3 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji,</p> <p>c) art. 47 w związku z art. 18, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 71 ust. 1 i art. 2 Konstytucji.</p> <p>2. Art. 97 ustawy – Kodeks wykroczeń jest zgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. • Zdania odrębne (zał. nr 9). 	
43.	<p style="text-align: center;">Wyrok z 5 października 2015 r., SK 39/14 <i>[Straż Pożarna – zasady przyznawania rekompensaty finansowej za służbę w czasie wolnym od służby]</i></p>
Skarżący J. P.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Kotlinowski
<p>Art. 2 ustawy z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, w części zawierającej słowa „w okresie rozliczeniowym bezpośrednio poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy”, jest zgodny z art. 64 ust. 2 oraz z art. 66 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 	

44.	Wyrok z 6 października 2015 r., SK 54/13 <i>[wolność sumienia i wyznania]</i>
Skarżąca D. R.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
Art. 196 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie , w jakim penalizuje obrazę uczuć religijnych innych osób przez publiczne znieważenie przedmiotu czci religijnej, podlegającą karze grzywny: a) jest zgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) nie jest niezgodny z art. 53 ust. 1 w związku z art. 54 ust. 1 Konstytucji, c) jest zgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
45.	Wyrok z 6 października 2015 r., SK 19/14 <i>[zasady wypłaty świadczeń z pomocy społecznej]</i>
Skarżąca B. K.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
I Art. 106 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w zakresie , w jakim stanowi, że w wypadku wniosku o przyznanie zasiłku stałego osobie całkowicie niezdolnej do pracy, legitymującej się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i nie mającej innych środków utrzymania, prawo do zasiłku ustala się począwszy od miesiąca, w którym został złożony wniosek, jest niezgodny z art. 67 ust. 2 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II • Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, traci moc obowiązującą z upływem 31 grudnia 2016 r. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
46.	Wyrok z 7 października 2015 r., K 12/14 <i>[prawo do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z sumieniem]</i>
Wnioskodawca Naczelna Rada Lekarska	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
1. Art. 39 zdanie pierwsze w związku z art. 30 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentyisty w zakresie , w jakim nakłada na lekarza obowiązek wykonania niezgodnego z jego sumieniem świadczenia zdrowotnego w „innych przypadkach niecierpiących zwłoki”, jest niezgodny z zasadą prawidłowej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 53 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 2. Art. 39 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie , w jakim nakłada na lekarza powstrzymującego się od wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem obowiązek wskazania realnych możliwości uzyskania takiego świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym, jest niezgodny z art. 53 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.	

<p>3. Art. 39 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zobowiązuje lekarza, wykonującego zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby, korzystającego z prawa do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem do uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego:</p> <p>a) jest zgodny z art. 53 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, b) nie jest niezgodny z art. 53 ust. 7 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 39 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zobowiązuje lekarza korzystającego z prawa do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem do uzasadnienia i odnotowania tego faktu w dokumentacji medycznej:</p> <p>a) jest zgodny z art. 53 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, b) nie jest niezgodny z art. 53 ust. 7 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9).

47.	<p>Wyrok z 8 października 2015 r., SK 11/13 <i>[spółdzielnie mieszkaniowe; żądanie sprzedaży lokalu w drodze licytacji w związku z długotrwałym zaleganiem z zapłatą opłat za lokal lub rażącym, uporczywym naruszeniem porządku domowego]</i></p>
<p>Skarżący S. K.</p>	<p>Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka</p>
<p>Art. 17¹⁰ zdanie pierwsze ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w związku z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali w zakresie, w jakim przewiduje możliwość wystąpienia przez spółdzielnię mieszkaniową z żądaniem sprzedaży lokalu w drodze licytacji na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego o egzekucji z nieruchomości w przypadku długotrwałych zaległości z zapłatą opłat, o których mowa w art. 4 ust. 1, 11 i 5 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, jest zgodny z art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 	

48.	<p>Wyrok z 13 października 2015 r., P 3/14 <i>[zasady pobierania opłaty egzekucyjnej przez komornika]</i></p>
<p>Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu</p>	<p>Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak</p>
<p>Art. 51 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w zakresie, w jakim nie przewiduje odrębnej stawki opłaty stałej za opróżnienie lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w sytuacji, gdy dłużnik po wezwaniu przez komornika dobrowolnie wykonał obowiązek w wyznaczonym terminie, jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 	

49.	Wyrok z 13 października 2015 r., SK 63/12 <i>[brak możliwości wniesienia zażalenia do innego równorzędnego składu Sądu Najwyższego na wydane w konkretnej sprawie po raz pierwszy postanowienie Sądu Najwyższego co do kosztów procesu, o których nigdy wcześniej nie orzekał sąd niższej instancji]</i>
Skarżąca E. Z.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
Art. 394 ¹ § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie , w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia o kosztach postępowania wydanego po raz pierwszy przez Sąd Najwyższy, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 176 ust. 1 Konstytucji. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.	

50.	Wyrok z 14 października 2015 r., Kp 1/15 <i>[Prawo o ustroju sądów powszechnych]</i>
Wnioskodawca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: S. Biernat
<p style="text-align: center;">I</p> <p>1. Art. 1 pkt 21 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim przewiduje, że Minister Sprawiedliwości może żądać przesłania akt spraw sądowych, oraz art. 1 pkt 21 lit. b ustawy z 20 lutego 2015 r., zmieniające art. 37g ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, są niezgodne z wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą zakazu nadmiernej ingerencji, art. 173 i art. 178 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 Konstytucji oraz są zgodne z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą określoności przepisów prawa.</p> <p>2. Art. 1 pkt 35 ustawy z 20 lutego 2015 r. powołanej w punkcie 1, wprowadzający art. 114 § 1a ustawy z 27 lipca 2001 r. powołanej w punkcie 1, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji, art. 173 i art. 178 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 Konstytucji oraz jest zgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą określoności przepisów prawa.</p> <p>3. Art. 1 pkt 39 ustawy z 20 lutego 2015 r. powołanej w punkcie 1, w części obejmującej dodany art. 175a § 3 ustawy z 27 lipca 2001 r. powołanej w punkcie 1, jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 51 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 1 pkt 39 ustawy z 20 lutego 2015 r. powołanej w punkcie 1, w części obejmującej dodany art. 175a § 2 ustawy z 27 lipca 2001 r. powołanej w punkcie 1, jest zgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 51 ust. 2 Konstytucji.</p> <p style="text-align: center;">II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przepisy wskazane w części I punkcie 1, 2 i 3 nie są nierozzerwalnie związane z całą ustawą. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

51.	Wyrok z 21 października 2015 r., P 32/12 <i>[gry hazardowe; gry bez koncesji; kary]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: A. Wróbel
	<p>Art. 89 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych w zakresie, w jakim zezwalają na wymierzenie kary pieniężnej osobie fizycznej, skazanej uprzednio prawomocnym wyrokiem na karę grzywny za wykroczenie skarbowe z art. 107 § 4 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, są zgodne z wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą proporcjonalnej reakcji państwa na naruszenie obowiązku wynikającego z przepisu prawa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9). 	
52.	Wyrok z 22 października 2015 r., SK 28/14 <i>[przewlekłość postępowania sądowego]</i>	
	Skarżący A. H. Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo- Kredytowa im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego we Wrześni	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
	<p>Art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w związku z art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 176 ust. 1 Konstytucji.</p>	
53.	Wyrok z 27 października 2015 r., K 5/14 <i>[postępowanie karne; zasady udziału podejrzanego (oskarżonego) lub jego obrońcy w posiedzeniu sądu]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
	<p>Art. 464 § 2 w związku z art. 464 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie gwarantuje podejrzanemu (oskarżonemu) lub jego obrońcy prawa do wzięcia udziału w posiedzeniu sądu rozpatrującego zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego innego niż tymczasowe aresztowanie, a także zażalenie na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 42 ust. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 	

54.	Wyrok z 27 października 2015 r., SK 9/13 <i>[odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa; naprawienie szkody; odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem]</i>
Skarżący A. P.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
Art. 417 ¹ § 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, rozumiany w ten sposób , że naprawienia szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia sądu cywilnego można żądać po stwierdzeniu jego oczywistej i rażącej niezgodności z prawem, która ma zarazem charakter obiektywny, jest zgodny z art. 77 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
55.	Wyrok z 28 października 2015 r., K 21/14 <i>[podatek dochodowy od osób fizycznych – kwota wolna od podatku]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
I Art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych w zakresie , w jakim nie przewiduje mechanizmu korygowania kwoty zmniejszającej podatek, gwarantującego co najmniej minimum egzystencji, jest niezgodny z art. 2 i art. 84 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II <ul style="list-style-type: none"> • Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, traci moc obowiązującą z dniem 30 listopada 2016 r. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	
56.	Wyrok z 28 października 2015 r., SK 59/13 <i>[przeciwdziałanie narkomanii; przypadek przedmiotu przestępstwa oraz przedmiotów i narzędzi, które służyły lub były przeznaczone do jego popełnienia, nawet jeżeli nie były one własnością sprawcy, niezależnie od winy osoby będącej właścicielem przedmiotu objętego przypadkiem]</i>
Skarżący Z. O.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
Art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zakresie , w jakim dopuszcza orzeczenie przypadku przedmiotu służącego do popełnienia któregoś z wymienionych w tym przepisie przestępstw, nie będącego własnością sprawcy, jeżeli właściciel lub inna osoba uprawniona, mimo zachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, nie przewidywała i nie mogła przewidzieć, że może on służyć do popełnienia któregoś z tych przestępstw, jest niezgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

57.	<p align="center">Wyrok z 28 października 2015 r., SK 9/14 <i>[zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe; pracownicy zatrudnieni za granicą u polskich pracodawców]</i></p>	
	<p align="center">Skarżąca Format Urządzenia i Montaż Przemysłowe sp. z o.o.</p>	<p align="center">Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat</p>
<p align="center">I</p> <p>§ 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zakresie, w jakim dotyczy pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców, uzyskujących przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych niższe niż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, o którym mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jest niezgodny z art. 92 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.</p> <p align="center">II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 		
58.	<p align="center">Wyrok z 28 października 2015 r., U 6/13 <i>[opiniowanie przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne w sprawach rodzinnych]</i></p>	
	<p align="center">Wnioskodawca Prokurator Generalny</p>	<p align="center">Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz</p>
<p align="center">I</p> <p>1. § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2001 r. w sprawie organizacji i zakresu działania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych w zakresie, w jakim dotyczy wydawania przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne opinii w sprawach innych niż sprawy nieletnich, jest niezgodny z art. 84 § 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, a przez to z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Załącznik do rozporządzenia powołanego w punkcie 1 w części, w jakiej określa „wzór opinii w innych sprawach”, jest niezgodny z art. 84 § 3 ustawy powołanej w punkcie 1, a przez to z art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p> <p align="center">II</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przepisy wymienione w części I, w zakresach tam wskazanych, tracą moc obowiązującą z dniem 31 grudnia 2015 r. 		

59.	Wyrok z 4 listopada 2015 r., K 1/14 <i>[otwarte fundusze emerytalne (OFE); zasady wypłat emerytur]</i>	
	Wnioskodawcy Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający Pełny skład I sprawozdawca: T. Liszcz II sprawozdawca: M. Zubik
	<p>1. Art. 141 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych w związku z art. 4 pkt 33, art. 23 ust. 1 oraz art. 35 pkt 2-4 ustawy z 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych jest zgodny z art. 2 i art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>2. Art. 141 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. w związku z art. 23 ust. 1-6, 9 i 15-17 oraz art. 35 pkt 2-4 ustawy z 6 grudnia 2013 r. jest zgodny z art. 2 oraz z art. 22 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 23 ust. 1, 2 i 18 ustawy z 6 grudnia 2013 r. jest zgodny z art. 2 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z 6 grudnia 2013 r. oraz art. 39a ust. 1, 2 i 3 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych są zgodne z art. 2 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z 6 grudnia 2013 r. w zakresie, w jakim dotyczy osób, o których mowa w art. 111 ust. 3 ustawy z 13 października 1998 r., nie jest niezgodny z art. 31 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <p>6. Art. 197 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. w zakresie, w jakim odnosi się do powszechnych towarzystw emerytalnych i otwartych funduszy emerytalnych oraz art. 197a ust. 1 i 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r., są zgodne z art. 2 Konstytucji.</p> <p>7. Art. 197a ust. 1 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. jest niezgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9).	
60.	Wyrok z 17 listopada 2015 r., K 5/15 <i>[korpus służby cywilnej, układ zbiorowy pracy]</i>	
	Wnioskodawca Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
	<p>Art. 239 § 3 pkt 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy:</p> <p>a) jest zgodny z art. 59 ust. 2 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 11 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, art. 6 ust. 2 Europejskiej Karty Społecznej, sporządzonej w Turynie dnia 18 października 1961 r. oraz art. 1 i art. 7 Konwencji nr 151 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej ochrony prawa organizowania się i procedury określania warunków zatrudnienia w służbie publicznej, przyjętej w Genewie dnia 27 czerwca 1978 r.,</p> <p>b) nie jest niezgodny z art. 4 Konwencji nr 98 dotyczącej stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych, przyjętej w Genewie dnia 1 lipca 1949 r.</p>	

61.	Wyrok z 24 listopada 2015 r., K 18/14 <i>[przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy służb mundurowych]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
I	
<p>1. Art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji jest niezgodny z art. 66 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 87 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>2. Art. 9 ust. 7 pkt 8 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej jest niezgodny z art. 66 ust. 1 w związku z art. 87 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 87 ust. 2 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 52 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu jest niezgodny z art. 66 ust. 1 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 56 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym jest niezgodny z art. 66 ust. 1 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 11 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego jest niezgodny z art. 66 ust. 1 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>6. Art. 143 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej jest niezgodny z art. 66 ust. 1 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji.</p>	
II	
<ul style="list-style-type: none"> • Przepisy wymienione w części I tracą moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 	

62.	Wyrok z 3 grudnia 2015 r., K 34/15 <i>[ustawa o Trybunale Konstytucyjnym]</i>
Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawcy: L. Kieres, M. Zubik
<p>1. Art. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym jest zgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 197 Konstytucji.</p> <p>2. Art. 12 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 12 ust. 1 i 5 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 144 ust. 3 pkt 21 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 19 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 112 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 197 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 21 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1, rozumiany w sposób inny, niż przewidujący obowiązek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznego odebrania ślubowania od sędziego Trybunału wybranego przez Sejm, jest niezgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>6. Art. 24 ust. 1 i 2 w związku z art. 42 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 196 Konstytucji.</p> <p>7. Art. 104 ust. 1 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 191 ust. 1 i art. 193 Konstytucji.</p> <p>8. Art. 137 ustawy powołanej w punkcie 1:</p> <p>a) jest zgodny z art. 112 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 62 ust. 1 i art. 197 Konstytucji,</p> <p>b) w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa 6 listopada 2015 r., jest zgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji,</p> <p>c) w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa odpowiednio 2 i 8 grudnia 2015 r., jest niezgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. 	

63.	Wyrok z 9 grudnia 2015 r., K 35/15 [nowelizacja ustawy o Trybunale Konstytucyjnym]	
Wnioskodawcy Grupa posłów Rzecznik Praw Obywatelskich Krajowa Rada Sądownictwa Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja	
<p>1. Ustawa z dnia 19 listopada 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym jest zgodna z art. 7, art. 112, art. 119 ust. 1 oraz art. 186 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Art. 12 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 1, jest niezgodny z art. 173 w związku z art. 10 Konstytucji.</p> <p>3. Art. 21 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 2, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. a ustawy powołanej w punkcie 1, w części obejmującej słowa „w terminie 30 dni od dnia wyboru,”, jest niezgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji.</p> <p>4. Art. 21 ust. 1a ustawy powołanej w punkcie 2, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. b ustawy powołanej w punkcie 1, jest niezgodny z art. 194 ust. 1 w związku z art. 10, art. 45 ust. 1, art. 173 oraz art. 180 ust. 1 i 2 Konstytucji.</p> <p>5. Art. 137a ustawy powołanej w punkcie 2, dodany przez art. 1 pkt 6 ustawy powołanej w punkcie 1, w zakresie, w jakim dotyczy zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału Konstytucyjnego w miejsce sędziego, którego kadencja upływa 6 listopada 2015 r., jest niezgodny z art. 194 ust. 1 w związku art. 7 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1, art. 180 ust. 1 i 2 w związku z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 oraz z art. 25 lit. c w związku z art. 2 i art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.</p> <p>6. Art. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 2, art. 7 oraz art. 45 ust. 1, art. 180 ust. 1 i 2, art. 194 ust. 1 w związku z art. 10 Konstytucji, a także z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz z art. 25 lit. c w związku z art. 2 i art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.		

Załącznik nr 8.
Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania

Postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
1.	13 I 2015	K 44/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2.	13 I 2015	SK 17/13	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe sp. z o.o.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3.	14 I 2015	P 9/14	Sąd Okręgowy w Koszalinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
4.	15 I 2015	P 7/12	Sąd Rejonowy w Chełmie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
5.	21 I 2015	K 13/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
6.	28 I 2015	SK 15/14	J. Sz.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
7.	10 II 2015	P 39/13	Sąd Rejonowy dla Krakowa-Podgórze w Krakowie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
8.	11 II 2015	P 44/13	Sąd Rejonowy w Rzeszowie Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu Sąd Rejonowy w Sandomierzu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
9.	11 II 2015	P 8/14	Sąd Rejonowy w Koninie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
10.	18 II 2015	P 48/13	Sąd Okręgowy w Krakowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdanie odrębne
11.	23 II 2015	K 62/13	Grupa postów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
12.	23 II 2015	U 3/13	Prokurator Generalny	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
13.	24 II 2015	P 34/13	Sąd Rejonowy w Białymstoku	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
14.	10 III 2015	P 23/14	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
15.	10 III 2015	SK 65/13	J. D. H. J. H.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdanie odrębne
16.	11 III 2015	K 51/13	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
17.	12 III 2015	P 16/13	Sąd Okręgowy w Warszawie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
18.	24 III 2015	P 72/14	Sąd Rejonowy w Sandomierzu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
19.	8 IV 2015	SK 48/12	B. B. R. C. P. C.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
20.	8 IV 2015	SK 41/14	J. K. P. S.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
21.	21 IV 2015	P 79/14	Sąd Rejonowy w Gdyni	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
22.	21 IV 2015	SK 52/12	M. J.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
23.	21 IV 2015	SK 29/14	Nowy Szpital w Kostrzynie nad Odrą sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
24.	28 IV 2015	P 58/13	Sąd Apelacyjny w Katowicach	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
25.	28 IV 2015	P 7/15	Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i pkt 3)
26.	28 IV 2015	SK 58/13	A. P.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
27.	29 IV 2015	P 23/15	Sąd Rejonowy w Olsztynie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
28.	12 V 2015	K 7/14	Rzecznik Praw Obywatelskich	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
29.	13 V 2015	P 54/13	Sąd Rejonowy w Toruniu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
30.	13 V 2015	P 58/15	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Szubinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
31.	19 V 2015	P 18/13	Sąd Okręgowy w Tarnowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
32.	26 V 2015	P 10/14	Sąd Rejonowy w Łęborgu Sąd Rejonowy w Radomiu Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach Sąd Rejonowy w Przemyślu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
33.	26 V 2015	P 24/14	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
34.	26 V 2015	P 30/14	Sąd Rejonowy w Wejherowie Sąd Rejonowy w Słupsku Sąd Rejonowy w Radomiu Sąd Okręgowy w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
35.	26 V 2015	P 28/15	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Cieszynie Sąd Rejonowy w Bolesławcu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
36.	26 V 2015	P 60/15	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
37.	26 V 2015	SK 6/13	Z. D.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
38.	26 V 2015	SK 19/13	P. R. sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
39.	26 V 2015	U 5/14	Krajowa Rada Notarialna	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3)
40.	28 V 2015	P 65/14	Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Świeciu (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
41.	2 VI 2015	P 35/15	Sąd Rejonowy w Świeciu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
42.	2 VI 2015	P 38/15	Sąd Rejonowy w Tucholi (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
43.	2 VI 2015	P 52/15	Sąd Rejonowy Gdańsk- Południe w Gdańsku (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3)
44.	2 VI 2015	P 72/15	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
45.	3 VI 2015	P 41/14	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Grójcu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
46.	9 VI 2015	P 46/15	Sąd Rejonowy w Olsztynie (połączone pytania) Sad Rejonowy w Łukowie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
47.	9 VI 2015	P 79/15	Sąd Rejonowy w Grójcu Sąd Rejonowy w Radomiu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
48.	16 VI 2015	K 30/13	Prokurator Generalny	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)
49.	22 VI 2015	P 68/14	Sąd Okręgowy Warszawa- Praga w Warszawie (połączone pytania)	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
50.	24 VI 2015	P 15/14	Sąd Rejonowy w Tomaszowie Mazowieckim (połączone pytania) Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
51.	24 VI 2015	P 31/14	Sąd Rejonowy w Nowym Dworze Mazowieckim (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
52.	24 VI 2015	P 75/14	Sąd Rejonowy w Olsztynie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
53.	24 VI 2015	P 84/15	Sąd Rejonowy Gdańsk- Południe w Gdańsku (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
54.	30 VI 2015	U 9/14	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3)
55.	8 VII 2015	SK 4/14	M. P.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
56.	14 VII 2015	P 47/13	Sąd Rejonowy w Grudziądzu	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
57.	14 VII 2015	P 22/14	Sąd Rejonowy w Olsztynie Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim – XIII Zamiejskowy Wydział Karny w Strzelcach Krajeńskich, po zmianie właściwości – Sąd Rejonowy w Strzelcach Krajeńskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
58.	14 VII 2015	P 11/15	Sąd Rejonowy w Olsztynie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
59.	15 VII 2015	P 66/14	Sąd Rejonowy w Toruniu	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
60.	15 VII 2015	SK 69/13	Telefonia sp. z o.o. sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
61.	16 VII 2015	K 32/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	utrata mocy obowiązującej zakwestionowanego aktu normatywnego (art. 39 ust. 1 pkt 3)
62.	21 VII 2015	P 36/15	Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
63.	21 VII 2015	P 57/15	Sąd Rejonowy w Świnoujściu (połączone pytania)	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
64.	22 VII 2015	P 35/13	Sąd Najwyższy	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
65.	22 VII 2015	SK 20/14	H. W.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdania odrębne
66.	28 VII 2015	K 35/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)

*Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa
Trybunału Konstytucyjnego w 2015 roku*

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
67.	28 VII 2015	K 53/13	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdanie odrębne
68.	28 VII 2015	SK 14/14	sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
69.	28 VII 2015	SK 22/14	sp. z o.o. sp. k. (połączone skargi)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
<i>30 sierpnia 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym; zgodnie z art. 134 pkt 3 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy, w postępowaniu przed TK, jeżeli zachodzą przesłanki umorzenia postępowania, stosuje się przepisy dotychczasowe (przepisy ustawy z 1997 r.) (sprawy te oznaczone są w niniejszym zestawieniu *)</i>				
70.	8 IX 2015	K 30/14*	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 134 pkt 3)
71.	8 IX 2015	P 7/14*	Sąd Rejonowy w Olsztynie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
72.	9 IX 2015	P 108/15*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
73.	15 IX 2015	P 89/15*	Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
74.	15 IX 2015	P 111/15*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
75.	15 IX 2015	SK 27/13*	Muzeum Pałac w Wilanowie (obecnie Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
76.	21 IX 2015	K 46/14*	Sejmik Województwa Mazowieckiego	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
77.	21 IX 2015	P 109/15*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
78.	21 IX 2015	P 114/15*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
79.	23 IX 2015	P 18/15*	Sąd Rejonowy w Olsztynie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
80.	23 IX 2015	P 80/15*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (połączone pytania)	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
81.	23 IX 2015	SK 51/13*	D. J.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
82.	23 IX 2015	SK 56/13*	V. M.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
83.	15 X 2015	K 54/12*	Rada Gminy Stare Czarnowo Rada Gminy Bielice Rada Miejska w Pyrzycach Rada Miejska w Lipianach Rada Miejska w Myśliborzu Rada Gminy Nowogródek Pomorski	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
84.	21 X 2015	P 101/15*	Sąd Rejonowy Gdańsk- Południe w Gdańsku	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
85.	27 X 2015	SK 2/14*	Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo- Kredytowa	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
86.	28 X 2015	P 6/13*	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdania odrębne
87.	28 X 2015	P 65/15*	Sąd Okręgowy Warszawa- Praga w Warszawie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
88.	28 X 2015	P 105/15*	Sąd Rejonowy w Nakle nad Notecią (dawniej: Sąd Rejonowy w Szubinie VI Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w Nakle nad Notecią)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
89.	3 XI 2015	K 32/14*	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 134 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
90.	3 XI 2015	P 11/14*	Sąd Okręgowy w Szczecinie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
91.	3 XI 2015	P 100/15*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
92.	3 XI 2015	SK 64/13*	Ł. W.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
93.	4 XI 2015	K 9/14*	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
94.	4 XI 2015	P 45/13*	Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
95.	4 XI 2015	P 102/15*	Sąd Rejonowy w Dąbrowie Górniczej	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
96.	24 XI 2015	P 64/14*	Sąd Rejonowy w Białymstoku	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
97.	24 XI 2015	SK 57/13*	Cz. L.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
98.	25 XI 2015	K 29/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 1)
99.	25 XI 2015	P 30/13*	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
100.	25 XI 2015	P 12/14*	Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
101.	25 XI 2015	P 54/14*	Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
102.	25 XI 2015	P 55/14*	Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
103.	26 XI 2015	P 32/13*	Sąd Okręgowy w Krakowie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
104.	26 XI 2015	SK 8/13*	J. K. B.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
105.	30 XI 2015	SK 30/14*	G. B.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
106.	1 XII 2015	P 1/15*	Sąd Rejonowy w Olsztynie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
107.	1 XII 2015	P 118/15*	Sąd Rejonowy w Koninie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
108.	2 XII 2015	SK 36/14*	Stowarzyszenie Studentów, Absolwentów i Przyjaciół KMISH UW – PROCOLLEGIO z siedzibą w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
109.	7 XII 2015	P 37/15*	Sąd Okręgowy w Koszalinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)

**Postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania
przed wydaniem wyroku**

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
1.	13 I 2015	K 11/13	Grupa posłów Grupa senatorów	umorzenie postępowania w zakresie dotyczącym wniosku grupy senatorów (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Wyroki zawierające w sentencji postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
1.	13 I 2015	SK 34/12	sp. z o.o.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2.	20 I 2015	K 39/12	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3.	6 II 2015	K 60/13	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
4.	10 II 2015	SK 50/13	M. Sz.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
5.	12 II 2015	SK 14/12	sp. z o.o.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
6.	12 II 2015	SK 70/13	Andrzej W.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
7.	24 II 2015	K 34/12	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
8.	3 III 2015	K 39/13	Grupa posłów Zarząd Główny Związku Zawodowego – Celnicy PL Zrzeszenie Związków Zawodowych Służby Celnej Rzeczypospolitej Polskiej Federacja Związków Zawodowych Służby Celnej	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
9.	10 III 2015	K 29/13	Rada Miasta Szczecin Rada Gminy Ustronie Morskie Rada Miasta Poznania	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
10.	10 III 2015	P 38/12	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
11.	11 III 2015	P 4/14	Naczelny Sąd Administracyjny Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe w Gdańsku	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
12.	17 III 2015	K 31/13	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
13.	24 III 2015	K 19/14	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
14.	2 IV 2015	P 31/12	Sąd Okręgowy w Gliwicach	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
15.	14 IV 2015	P 45/12	Sąd Rejonowy w Koninie (połączone pytania)	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
16.	21 IV 2015	P 40/13	Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
17.	12 V 2015	P 46/13	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
18.	12 V 2015	SK 62/13	K. N. T. P. K. S.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
19.	2 VI 2015	K 1/13	Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
20.	9 VI 2015	SK 47/13	K. B.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
21.	16 VI 2015	K 25/12	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
22.	22 VI 2015	SK 29/13	M. Ł., P. K., M. G., M. K., D. D., P. K., P. P., M. K., K. H., D. S., M. Z., A. W., B. P., P. W., K. W., B. S., B. S., A. R.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3)
23.	23 VI 2015	SK 32/14	sp. z o.o.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
24.	7 VII 2015	K 47/12	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
25.	14 VII 2015	SK 26/14	W. G.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
26.	31 VII 2015	K 41/12	Grupa posłów (połączone wnioski) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Grupa senatorów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1) zdanie odrębne
<p><i>30 sierpnia 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym; zgodnie z art. 134 pkt 2 i 3 ustawy o TK przepisy dotychczasowe (przepisy ustawy z 1997 r.) stosuje się: – w sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy, w postępowaniu przed TK, jeżeli Trybunał rozprawę odroczył lub przerwał albo wyznaczył termin rozprawy lub ogłoszenia orzeczenia przypadający po dniu wejścia w życie ustawy; – jeżeli zachodzą przesłanki umorzenia postępowania (sprawy te oznaczone są w niniejszym zestawieniu)</i></p>				
27.	22 IX 2015	P 37/14*	Sąd Okręgowy w Krakowie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
28.	22 IX 2015	SK 21/14*	B. T.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
29.	30 IX 2015	K 3/13*	Prokurator Generalny	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
30.	5 X 2015	SK 39/14*	J. P.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
31.	6 X 2015	SK 54/13*	D. R.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
32.	6 X 2015	SK 19/14*	B. K.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
33.	7 X 2015	K 12/14*	Naczelna Rada Lekarska	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
34.	8 X 2015	SK 11/13*	S. K.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
35.	13 X 2015	P 3/14*	Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
36.	13 X 2015	SK 63/12*	E. Z.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
37.	14 X 2015	Kp 1/15*	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 2 i 3)
38.	21 X 2015	P 32/12*	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
39.	27 X 2015	K 5/14*	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
40.	27 X 2015	SK 9/13*	A. P.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
41.	28 X 2015	K 21/14*	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
42.	28 X 2015	SK 59/13*	Z. O.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
43.	28 X 2015	SK 9/14*	sp. z o.o.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
44.	4 XI 2015	K 1/14*	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 134 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
45.	3 XII 2015	K 34/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 104 ust. 1 pkt 2)
46.	9 XII 2015	K 35/15	Grupa posłów Rzecznik Praw Obywatelskich Krajowa Rada Sądownictwa Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 104 ust. 1 pkt 2)

Załącznik nr 9.

Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2015 r.

Zdania odrębne sędziego Stanisława Biernata zgłoszone:

do wyroku z 11 marca 2015 r., P 4/14

- Wydanie wyroku co do zgodności z art. 2 i art. 7 w związku z art. 9 Konstytucji było niedopuszczalne ze względu na niespełnienie przesłanki funkcjonalnej, naruszenie zasady subsydiarności kontroli konstytucyjności ustaw oraz ponieważ pytania prawne dotyczyły praktyki stosowania prawa polskiego przez sądy;
- Wyrok i uzasadnienie zagrażają delikatnej równowadze między kompetencjami orzeczniczymi Trybunału Konstytucyjnego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Pytanie prawne w istocie zmierzało do zastąpienia oceny zgodności przepisów ustawy o grach hazardowych z prawem unijnym przez ocenę ich zgodności z Konstytucją.

do wyroku z 7 października 2015 r., K 12/14

- Wyrok zaburza równowagę między konkurującymi wolnościami i prawami konstytucyjnymi, poprzez przyznanie nadrzędnej roli wolności sumienia lekarzy, praktycznie pomijając wolności i prawa pacjentów, w szczególności prawo do ochrony zdrowia (art. 68 ust. 1 Konstytucji) oraz do ochrony życia prywatnego (art. 47 Konstytucji);
- Z konstytucyjnej regulacji wolności sumienia nie wynika dopuszczalność powoływania się na klauzulę sumienia w stosunkach służbowych i zawodowych;
- Przesłanka „inne przypadki niecierpiące zwłoki” nie jest na tyle niedookreślona, żeby uzasadniać stanowisko o naruszeniu zasady poprawnej legislacji. W odniesieniu do tej części skargi wystarczyłoby, gdyby Trybunał wydał wyrok interpretacyjny dookreślający tę przesłankę;
- Niesłusznie Trybunał uznał w niniejszej sprawie, że nie jest możliwe przeprowadzenie testu proporcjonalności. Należało zestawić inne konstytucyjne wolności i prawa, potencjalnie ograniczające wolność sumienia, a następnie przeprowadzić taki test;
- Sprzeciw budzi rozciąganie przez Trybunał dopuszczalności powoływania się na wolność sumienia lekarza w związku z obowiązkiem poinformowania pacjenta o tym, gdzie może uzyskać świadczenie zdrowotne przysługujące mu zgodnie z prawem.

Zdania odrębne sędziego Zbigniewa Cieślaka zgłoszone:

do wyroku z 26 maja 2015 r., Kp 2/13

- Zakwestionowane przepisy naruszają konstytucyjne zasady wzajemnych relacji jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli (art. 16 ust. 2 oraz art. 164 ust. 1 i 3 Konstytucji);
- Zakwestionowane przepisy prowadzą do dysfunkcji administracji, a konsekwencje podjęcia uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego o po-

zbawieniu odcinka drogi publicznej jego dotychczasowej kategorii są niespójne z wartościami leżącymi u podstaw funkcjonowania administracji publicznej;

- Uchwały o pozbawieniu danego odcinka drogi jego dotychczasowej kategorii nie mają charakteru aktów prawa miejscowego wykonujących ustawy. Są to „ogólne akty stosowania prawa o cechach rozstrzygnięcia w kwestiach o znaczeniu ustrojowym”.

do wyroku z 31 lipca 2015 r., K 41/12

- Zbyt rygorystycznie ocenione zostało niespełnienie przez wnioskodawcę wymogu uzasadnienia zarzutu niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów, prowadząc niesłusznie do częściowego umorzenia postępowania. Spowodowało to, że ocenie Trybunału umknęły systemowe powiązania pomiędzy badanymi normami.

Zdania odrębne sędzi Marii Gintowt-Jankowicz zgłoszone:

do wyroku z 10 lutego 2015 r., P 10/11

- Wątpliwości sądu pytającego dotyczyły normy, której brak w ustawie. Ani sąd pytający, ani Trybunał nie odnosi się do pytania, czy brak ten wynika z pominięcia czy też zaniechania ustawodawczego;
- Pytanie prawne w znacznym zakresie ma charakter abstrakcyjny;
- Trybunał orzekł o konstytucyjności przepisów ustawy nowelizującej, podczas gdy przedmiotem badania powinny być przepisy ustawy zmienionej;
- Nie są jasne skutki orzeczenia Trybunału;
- Zaskarżone rozwiązania pozostawały w zakresie swobody regulacyjnej ustawodawcy.

do wyroku z 26 maja 2015 r., Kp 2/13

- Zakwestionowane przepisy naruszają konstytucyjny ustrój państwa oparty na decentralizacji władzy publicznej;
- W rzeczywistości problem konstytucyjny dotyczył zasady ustrojowej zakazującej przyznawania jednostkom samorządu terytorialnego ustawowych uprawnień do przekazywania zadań publicznych innym szczeblom samorządu terytorialnego. Ta zasada wynika z konstytucyjnie określonego miejsca samorządu terytorialnego w ustroju Polski;
- Uchwały organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego nie mają charakteru aktów wykonawczych w stosunku do ustawy.

do wyroku z 31 lipca 2015 r., K 41/12

- Wnioskodawcy w wystarczający sposób uzasadnili zarzuty, w zakresie których Trybunał umorzył postępowanie;
- Ocena zasady objęcia państwowym nadzorem finansowym systemu spółdzielczych kas została dokonana z pominięciem analizy środków tego nadzoru. Nie pozwoliło to na ustalenie rzeczywistego zakresu nadzoru, co przesądziłoby o nieproporcjonalności ingerencji w konstytucyjną wolność zrzeszania się oraz wolność działalności gospodarczej nadzorowanych podmiotów;

- Trybunał nie uwzględnił istotnego znaczenia konstytucyjnych gwarancji praw spółdzielczych kas, ich członków oraz wierzycieli, każdorazowo dając pierwszeństwo bliżej niesprecyzowanym wartościom, jakimi są stabilność systemu finansowego oraz interesy banków.

Zdania odrębne sędziego Mirosława Granata zgłoszone:

do wyroku z 10 lutego 2015 r. P 10/11

- W przedmiotowej sprawie nie mogło być mowy o ochronie interesów w toku, gdyż „żaden przepis prawa (...) nie gwarantował podatnikom (...), że przez ściśle określony czas będzie zapewnione dobrodziejstwo dokonywania odpisów amortyzacyjnych”, przeciwnie – „okres amortyzacji został uzależniony od wysokości przyjętych przez samego podatnika stawek amortyzacyjnych”, a więc pozostawał w gestii jednostki i nie był określony ani prawem, ani decyzją organu.

do wyroku z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12

- Względy systemowe i celowościowe, związane z istotą immunitetu sędziowskiego oraz ze znaczeniem wiarygodności dla niezawisłości sędziego, przesądzają o tym, że pojęcie „odpowiedzialność karna” w rozumieniu art. 181 Konstytucji nie obejmuje swoim zakresem odpowiedzialności za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.

do postanowienia z 22 lipca 2015 r., SK 20/14

- Należało dopuścić art. 30 Konstytucji jako samodzielny wzorzec konstytucyjny. W sprawie tej miało bowiem miejsce naruszenie godności, nieuregulowane w żadnym przepisie rozdziału II Konstytucji;
- W sytuacji gdy określona kategoria osób (niepomówionych publicznie, ale składających oświadczenie lustracyjne) została pozbawiona konstytucyjnej ochrony godności, naruszony został również zakaz dyskryminacji;
- Trybunał zbyt rygorystycznie określił wymagania w stosunku do skargi konstytucyjnej w kontekście art. 47 uTK. W szczególności myli dowody z argumentami, obarczając skarżącą ciężarem dowodu niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów;
- Trybunał powinien był rozważyć czy, mimo śmierci skarżącej, kontrola konstytucyjności jest dopuszczalna.

do postanowienia z 28 lipca 2015 r., K 53/13

- Wnioskodawcy w wystarczający sposób uzasadnili postawione zarzuty. Umorzenie miało charakter arbitralny. Trybunał nie uwzględnił, że wszczęcie postępowania nastąpiło w trybie kontroli abstrakcyjnej, podmiot uprawniony nie musiał więc wykazywać przesłanki funkcjonalnej, ani też wskazywać, jakie jego konstytucyjne wolności i prawa zostały naruszone;
- Trybunał niesłusznie przyjął, że granice związania wnioskiem wyznaczają jedynie norma kontrolowana, norma stanowiąca podstawę kontroli oraz argumenty powołane w celu wykazania niezgodności między tymi normami. Bezpodstawnie więc ograniczył swoją kompetencję do dokonania kontroli;

- Wadliwość argumentacji wnioskodawcy może świadczyć o braku zasadności podnoszonych twierdzeń i niemożności przełamania domniemania konstytucyjności aktu prawnego, ale nie może stanowić podstawy do umorzenia postępowania. Trybunał powinien być więc orzec o zgodności kwestionowanego przepisu z Konstytucją.

do uzasadnienia wyroku z 31 lipca 2015 r., K 41/12

- Wnioskodawcy w wystarczający sposób uzasadnili zarzuty, w zakresie których Trybunał umorzył postępowanie. Umorzenie miało charakter arbitralny. Trybunał nie uwzględnił, że wszczęcie postępowania nastąpiło w trybie kontroli abstrakcyjnej, podmiot uprawniony nie musiał więc wykazywać przesłanki funkcjonalnej, ani też wskazywać, jakie jego konstytucyjne wolności i prawa zostały naruszone;
- Trybunał niesłusznie przyjął, że granice związania wnioskiem wyznaczają jedynie norma kontrolowana, norma stanowiąca podstawę kontroli oraz argumenty powołane w celu wykazania niezgodności między tymi normami. Bezpodstawnie więc ograniczył swoją kompetencję do dokonania kontroli;
- Wadliwość argumentacji wnioskodawcy może świadczyć o braku zasadności podnoszonych twierdzeń i niemożności przełamania domniemania konstytucyjności aktu prawnego, ale nie może stanowić podstawy do umorzenia postępowania. Trybunał powinien być więc orzec o zgodności kwestionowanego przepisu z Konstytucją.

do uzasadnienia wyroku z 30 września 2015 r., K 3/13

- Trybunał domniemanie niewinności traktuje jako bezwyjątkową regułę, a zarazem jako zasadę konstytucyjną, która może być ograniczana na podstawie art. 31 ust. 3 Konstytucji.

do postanowienia z 28 października 2015 r., P 6/13

- Zrekonstruowanie przez Trybunał problemu konstytucyjnego w sposób odmienny, niż uczynił to sąd pytający, wykraczało poza granice sprawy, wyznaczone przez wskazane wzorce kontroli i zarzuty. Sąd pytający w rzeczywistości kwestionował pominięcie ustawodawcze, mieszczące się w kognicji Trybunału;
- Podstawowy problem konstytucyjny stanowiła nierówność traktowania określonych grup obywateli znajdujących się w analogicznej sytuacji a nie, jak ocenił to Trybunał, ustalenie konstytucyjnego obowiązku ustawodawcy do rekompensaty naruszonych interesów osób nieobjętych zakresem art. 215 u.g.n.

do wyroku z 4 listopada 2015 r., K 1/14

- Procedura uchwalenia zaskarżonej ustawy naruszyła art. 119 Konstytucji, w zakresie dotyczącym przeprowadzania „czytań” i rozpatrzenia „poprawek” w rozumieniu tego przepisu;
- Trybunał powinien był zbadać z urzędu prawidłowość procesu legislacyjnego, nawet jeżeli taki zarzut nie pojawił się we wniosku. Problem ten był bowiem podnoszony przez posłów w toku uchwalania ustawy;
- Trybunał niesłusznie przyznał pierwszeństwo potrzebom budżetowym państwa w latach 2014-2015, przypisując mniejszą wagę do niebezpieczeństwa trwałego pogorszenia sytuacji prawnej ubezpieczonych. Należało dokonać oceny kwestionowanych przepisów z punktu widzenia konstytucyjnej zasady proporcjonalności;

- Swoje orzeczenie Trybunał oparł na obecnych wynikach OFE, pomijając ocenę zjawisk związanych z systemem ubezpieczeń społecznych w skali długoterminowej. W szczególności nie przedstawiono korzyści wynikających dla obecnych pracowników, a przyszłych emerytów, z dokonanej nowelizacji. Naruszone zostały przez to interesy dzisiejszych pracowników;
- Ustawodawca naruszył zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa. Nie zadbał też o należytą ochronę interesów Powszechnych Towarzystw Emerytalnych;
- Dokonując modyfikacji systemu emerytalnego w 2013 r., ustawodawca nie zachował wymogu wyboru najmniej uciążliwego środka;
- Trybunał powinien był rozpatrzyć art. 11 ust. 1 i 2 noweli grudniowej pod kątem zgodności z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa;
- Art. 197 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. w zakresie, w jakim odnosi się do powszechnych towarzystw emerytalnych i otwartych funduszy emerytalnych oraz art. 197a ust. 1 i 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r., są niezgodne z art. 2 Konstytucji;
- Słusznie Trybunał uchylił całkowity czasowy zakaz reklamy, zawierającej informacje o OFE, w okresach podejmowania decyzji przez ubezpieczonych. Zakaz ten jest nazbyt rygorystyczny i nadmiernie ingeruje w wolność przekazywania i pozyskiwania informacji.

Zdania odrębne sędziego Wojciecha Hermelińskiego zgłoszone:

do postanowienia z 18 lutego 2015 r., P 48/13

- Zaskarżone przepisy powinny być zostać rozpoznane merytorycznie, w szczególności z uwagi na spełnienie przesłanki funkcjonalnej;
- Wpływ ewentualnego wyroku Trybunału na stosowanie Prawa Wewnętrznego Wyznaniowej Wspólnoty Żydowskiej, zawierającego regulację powtarzającą brzmienie zaskarżonego przepisu, nie może stanowić przyczyny umorzenia postępowania w stosunku do regulacji ustawowej;
- Uzależnienie w ustawie możliwości ubiegania się o członkostwo w gminie żydowskiej od posiadania polskiego obywatelstwa jest niezgodne z art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji.

do wyroku z 17 marca 2015 r., K 31/13

- Art. 63 ust. 4 ustawy o rybołówstwie powinien zostać uznany za niezgodny z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji z uwagi na brak dostatecznych wytycznych dla treści rozporządzenia. Niedopuszczalne było jednak stwierdzenie, że rozporządzenie po uchyleniu powyższego przepisu zostało bez podstawy prawnej, ponieważ rolę tę pełni przepis intertemporalny ustawy o rybołówstwie morskim.

do wyroku z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13

- Trybunał nadmiernie ograniczył zakres merytorycznego rozpoznania skarg. W szczególności błędem było umorzenie postępowania w zakresie kontroli zakwestionowanego przepisu ustawy z art. 47, art. 70 ust. 1 i art. 184 Konstytucji z powodu braku bezpośredniego związku między konstytucyjnymi wolnościami

i prawami wyrażonymi w tych przepisach a przedmiotem zaskarżenia, ponieważ ani Konstytucja, ani ustawa nie wymagają bezpośredniości związku wzorca kontroli z przedmiotem zaskarżenia. Co więcej, skoro Trybunał stwierdził brak związku treściowego między przedmiotem zaskarżenia a niektórymi wzorcami kontroli, to powinien był orzec merytorycznie o nieadekwatności wzorców. Nie powinien był umarzać postępowania, ponieważ nieadekwatność wzorca nie jest przesłanką umorzenia. Poza tym Trybunał zasadniczo nie wskazał podstaw częściowego umorzenia postępowania;

- Unieważnienie egzaminu maturalnego z powodu niesamodzielności rozwiązywania zadań egzaminacyjnych stwierdzonej podczas sprawdzania arkuszy egzaminacyjnych jest sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Powinna ona podlegać kontroli sądu administracyjnego, badającego, czy dany akt jest zgodny z prawem, tj. czy wydano go zgodnie z właściwą procedurą. Taka kontrola jest niezbędna ze względu na potrzebę ochrony praw maturzystów.

do wyroku z 30 września 2015 r., K 3/13

- Trybunał powinien wydać w tej sprawie wyrok zakresowy o niezgodności z art. 42 ust. 2 i art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji, inaczej przy tym określając zakres tej niezgodności;
- Zaskarżone uregulowanie jest nieskuteczne jako środek osiągnięcia jednego z celów jego ustanowienia, jakim jest doprowadzenie do ustalenia prawdy materialnej. Z przyczyn osobistych właściciel pojazdu może bowiem woleć „zastępcze” przyjęcie na siebie odpowiedzialności, niż zadenuncjowanie osoby najbliższej;
- Wyrok pozostaje w sprzeczności z orzecznictwem ETPC, zakazującym dopuszczania zeznań wymuszonych pod groźbą kary jako dowodów w sprawach karnych, przez co narusza prawo do obrony.

do wyroku z 21 października 2015 r., P 32/12

- Trybunał Konstytucyjny powinien był orzec, że zaskarżony przepis, we wskazanym w pytaniu zakresie, jest niezgodny z zasadą proporcjonalności wynikającą z art. 2 Konstytucji;
- Możliwe byłoby też umorzenie postępowania w całości;
- Dla osiągnięcia celu ustawy hazardowej nie jest niezbędne wprowadzenie zbiegu sankcji. Wystarczające byłoby stosowanie albo sankcji karnoskarbowych, albo administracyjnych;
- Trybunał przenosi na sądy odpowiedzialność za naprawianie systemowych wad nieproporcjonalnie surowej regulacji prawnej;
- Trybunał dokonał niewłaściwej wykładni zasady *ne bis in idem*, dodatkowo wykraczając poza dopuszczalny zakres orzekania.

do postanowienia z 28 października 2015 r., P 6/13

- Umorzenie postępowania w całości było nieuzasadnione. W odniesieniu do art. 215 ust. 2 u.g.n. należało zakresowo orzec o niezgodności z art. 64 ust. 2 Konstytucji. Należało też odroczyć utratę mocy obowiązującej tak uchylonego przepisu o 18 miesięcy;
- Trybunał niesłusznie przyjął, że sąd pytający domaga się kontroli zaniechania prawodawczego;

- Rozstrzygnięcie jest niezgodne z dotychczasową utrwaloną praktyką Trybunału w zakresie oceny konstytucyjności przesłanek temporalnych przyznania określonych świadczeń;
- Prawo do odszkodowania za mienie wyłączone w czasach PRL, wynikające z art. 215 ust. 2 u.g.n., stanowi prawo majątkowe, które podlega ochronie na podstawie art. 64 ust. 2 Konstytucji. Art. 215 ust. 2 u.g.n. w kwestionowanym zakresie arbitralnie różnicuje natomiast uprawnienia byłych właścicieli nieruchomości wyłączonej na mocy dekretu warszawskiego (ich następców prawnych).

do wyroku z 4 listopada 2015 r., K 1/14

- Należało uznać, że art. 23 ust. 1, 2 i 18 ustawy z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz jest zgodny z zasadą niedziałania prawa wstecz, wynikających z art. 2 Konstytucji;
- Brzmienie sentencji sugeruje, że Trybunał Konstytucyjny dokonał oceny ww. przepisów z punktu widzenia wszystkich zasad wynikających z art. 2 Konstytucji, co byłoby niedopuszczalne z uwagi na zasadę związania Trybunału granicami zaskarżenia;
- Trybunał Konstytucyjny nie rozpatrzył wszystkich zarzutów podniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich;
- Obligatoryjny (*ex lege*) transfer środków zgromadzonych w OFE do ZUS-u mógłby być do pogodzenia z zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa jedynie, gdyby miał być to środek ostateczny, przewidziany w razie realnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa znacznego uszczuplenia lub utraty tych środków.

Zdania odrębne sędziego Marka Kotlinowskiego zgłoszone:

do wyroku z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13

- Z uwagi na duże obciążenie sądownictwa administracyjnego przez sprawy dotyczące dostępu do informacji publicznej, uzasadnione byłoby odroczenie utraty mocy obowiązującej przez kwestionowany przepis, aby umożliwić ustawodawcy dokonanie standaryzacji pojęcia informacji publicznej na gruncie ustawy o finansach publicznych;
- Natychmiastowe otwarcie katalogu dokumentów z audytu, podlegających udostępnieniu w odpowiednim trybie, może spowodować nie tylko wzrost spraw kierowanych do sądów administracyjnych, ale również negatywnie wpłynąć na pracę audytorów, którzy muszą brać pod uwagę, że każdy wytworzony przez nich dokument może zostać udostępniony na zewnątrz.

do postanowienia z 28 października 2015 r., P 6/13

- Trybunał niesłusznie zakwalifikował problem podniesiony w pytaniu prawnym jako zaniechanie prawodawcze, co skutkowało umorzeniem postępowania;
- Pytanie prawne powinno zostać rozpoznane merytorycznie, zaś Trybunał powinien orzec o niekonstytucyjności przewidzianej w art. 215 ust. 2 u.g.n. przesłanki czasowej warunkującej prawo do odszkodowania za utracone nieruchomości warszawskie.

Zdania odrębne sędzi Teresy Liszcz zgłoszone:

do wyroku z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13

- Unieważnienie egzaminu maturalnego jest sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, ponieważ wywiera skutki w sferze konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Unieważnienie egzaminu maturalnego z powodu niesamodzielności rozwiązywania zadań egzaminacyjnych stwierdzonej podczas sprawdzania arkuszy egzaminacyjnych prowadzi do odpowiedzialności zbiorowej maturzystów. Z tych względów powinno ono podlegać kontroli sądowej. Tym samym wyłączenie skargi do sądu administracyjnego narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji.

do postanowienia z 22 lipca 2015 r., SK 20/14

- Prawidłowo zaskarżony od strony formalnej przepis, powinien być zbadany przez Trybunał Konstytucyjny niezależnie od tego, co dzieje się następnie z podmiotem inicjującym postępowanie;
- Kwestia ochrony godności skarżącej nie przestała być aktualna po jej śmierci. W razie uznania zaskarżonego przepisu za niekonstytucyjny bliscy zmarłej skarżącej mogliby wszcząć postępowanie „autolustracyjne” w jej zastępstwie;
- Należało dopuścić art. 30 Konstytucji jako samodzielny wzorzec konstytucyjny, w sprawie tej miało bowiem miejsce naruszenie godności, nieuregulowane w żadnym przepisie rozdziału II Konstytucji;
- Pomówienie o współpracę stanowi relewantne kryterium, ze względu na które należałoby jednakowo traktować osoby, które posądzono o to publicznie oraz osoby pomówione niepublicznie;
- Zamiast umarzać postępowanie w całości, należało uczynić to jedynie w zakresie zarzutu niezgodności kwestionowanej regulacji z art. 32 ust. 2 Konstytucji, ze względu na brak uzasadnienia.

do wyroku z 31 lipca 2015 r., K 41/12

- Wszystkie przepisy ocenione merytorycznie w części I, pkt 1-8 wyroku należało uznać za niezgodne z prawem jednostek do zrzeszania się w formie spółdzielni, wynikającym z art. 58 Konstytucji;
- Trybunał nadmiernie ograniczył zakres merytorycznego rozpatrzenia zarzutów, niesłusznie umarzając postępowanie co do zdecydowanej ich większości.

do wyroku z 29 września 2015 r., K 14/14

- Art. 93 ust. 1 i art. 94 ust. 1 ustawy o działalności leczniczej w zaskarżonym zakresie są niezgodne ze wszystkimi wskazanymi wzorcami konstytucyjnymi;
- Zrównanie czasu pracy techników elektroradiologii z czasem pracy ogółu pracowników medycznych narusza zasadę sprawiedliwości społecznej. Ogranicza też nieproporcjonalnie prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. W odniesieniu do osób zatrudnionych na tych stanowiskach przed wejściem w życie zaskarżonej regulacji naruszona została ponadto zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa.

do wyroku z 7 października 2015 r., K 12/14

- Zarzut niezgodności przez art. 39 zdanie drugie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry z zasadą poprawnej legislacji nie został przez Trybunał oceniony, pomimo że został on dostatecznie uzasadniony przez wnioskodawcę.

do wyroku z 21 października 2015 r., P 32/12

- Art. 89 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 ustawy o grach hazardowych w zakresie określonym w sentencji wyroku ewidentnie naruszają art. 2 Konstytucji, przez dwukrotne ukaranie jednostki za ten sam czyn. Kumulacja kar w tym wypadku nie jest również rozwiązaniem koniecznym dla likwidacji nielegalnego organizowania gier hazardowych na automatach poza kasynem. Jest ono nieskuteczne i nieracjonalne.

do postanowienia z 28 października 2015 r., P 6/13

- W sprawie tej spełnione zostały przesłanki dopuszczalności orzekania, w szczególności dotyczące należytego uzasadnienia stawianych zarzutów, wobec czego należało orzec co do istoty przedstawionego problemu;
- Wbrew treści pytania prawnego, Trybunał przyjął, że sąd pytający w istocie kwestionował istnienie zaniechania ustawodawczego;
- Istotą problemu konstytucyjnego w rozpatrywanej sprawie jest kwestia naruszenia konstytucyjnej zasady równości wszystkich wobec prawa, w związku z nakazem równej dla wszystkich ochrony praw majątkowych. W wyniku utrzymania dodatkowej przesłanki daty pozbawienia faktycznego władztwa, zaskarżona regulacja błędnie kształtuje krąg beneficjentów uprawnienia wynikającego z art. 215 ust. 2 u.g.n.

do wyroku z 4 listopada 2015 r., K 1/14

- Przepisy wskazane w punktach 1, 2, 3 i 6 wyroku Trybunału są niezgodne z przywołanymi przez wnioskodawców wzorcami kontroli;
- W czasie uchwalania ustawy o OFE nie było nadzwyczajnej potrzeby dokonywania zmian w funkcjonowaniu tych funduszy, więc zmiany wprowadzone przepisami objętymi w punkcie 1 wyroku nie były konieczne. Naruszona została zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa;
- Powszechne towarzystwa emerytalne mają prawo oczekiwać, że niekorzystna dla nich zmiana warunków funkcjonowania, obowiązujących od kilkunastu lat, następowała będzie z poszanowaniem zarówno zasady ochrony zaufania do państwa, jak i zasady wolności działalności gospodarczej. Naruszenia tych zasad nie można uzasadnić koniecznością ochrony równowagi budżetowej i stabilności finansów publicznych;
- Ustawodawca nie ma pełnej swobody do określania przeznaczenia i sposobu zarządzania środkami zgromadzonymi w OFE;
- Brak definicji pojęcia reklamy w przepisach ustawy o OFE dotyczących zakazu upowszechniania informacji lub reklamy na temat usług tych instytucji narusza zasadę poprawnej (przyzwoitej) legislacji;
- Wadliwy był tryb uchwalania grudniowej nowelizacji ustawy o OFE.

Zdanie odrębne sędziego Stanisława Rymara zgłoszone:

do wyroku z 28 października 2015 r., K 21/14

- Postępowanie w niniejszej sprawie powinno zostać umorzone ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku;
- Ustalenia poczynione przez Trybunał odnośnie do swobody ustawodawcy w zakresie kształtowania prawa podatkowego nie wystarczały do orzeczenia o niekonstytucyjności zaskarżonego przepisu w niniejszej sprawie;
- Skoro art. 2 i art. 84 Konstytucji nie gwarantują prawa do obniżenia podatku, to tym bardziej nie wynika z nich konstytucyjne prawo jednostki do ustawowego mechanizmu korygowania (waloryzowania) kwoty zmniejszającej podatek;
- Problem konstytucyjny w niniejszej sprawie sprowadzał się do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy stałe i liczbowe określenie w ustawie kwoty zmniejszającej podatek stanowiło nieproporcjonalną ingerencję w konstytucyjne prawo do minimum życiowego;
- Wnioskodawca nie wykazał, że liczbowe i stałe określenie w ustawie kwoty zmniejszającej podatek jest rozwiązaniem sprzecznym z zasadą proporcjonalności, w szczególności że nie jest niezbędne do ochrony konstytucyjnie określonych wartości, w tym dla ochrony równowagi budżetowej, oraz stanowi najbardziej dolegliwe ograniczenie.

Zdanie odrębne sędziego Andrzeja Rzeplińskiego zgłoszone:

do wyroku z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12

- Trybunał powinien orzec, że art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 prawa bankowego nie są niezgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji;
- W sprawie badanej przez Trybunał obie strony umowy kredytowania, banki oraz kredytobiorcy, należą do dwóch różnych kategorii podmiotów: wierzycieli oraz dłużników. Niedopuszczalne było więc traktowanie ich jako podmiotów podobnych w rozumieniu art. 32 ust. 1 Konstytucji;
- Sąd pytający nie przedstawił wystarczających argumentów świadczących o niezgodności art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 prawa bankowego z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Trybunał powinien być więc umorzyć postępowanie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Zdania odrębne sędziego Piotra Tulei zgłoszone:

do uzasadnienia wyroku z 14 kwietnia 2015 r., P 45/12

- Trybunał Konstytucyjny słusznie odroczył utratę mocy obowiązującej zaskarżonych przepisów, jednakże w niedostateczny sposób zidentyfikował rolę i znaczenie banków w systemie prawnym uzasadniające takie rozstrzygnięcie;
- Niekonstytucyjność bankowego tytułu egzekucyjnego w obecnym kształcie normatywnym wynika z tego, że w praktyce nie gwarantuje on dłużnikom odpowiedniej ochrony praw majątkowych.

do wyroku z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13

- Egzamin maturalny w sposób bezpośredni i całościowy warunkuje dostęp do szkolnictwa wyższego, dlatego jego uregulowanie ma szczególne znaczenie z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do nauki. Ochrona prawa do nauki ma w szczególności polegać na ochronie przed arbitralnym uniemożliwieniem osobie lub grupie osób ubiegania się o przyjęcie na uczelnię wyższą;
- Unieważnienie egzaminu maturalnego jest sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Prawidłowość realizacji wymogów prawnych związanych z unieważnieniem egzaminu maturalnego (ocena prawidłowości postępowania organów) powinna podlegać kontroli sądowej. Arbitralność lub inna forma niezgodności decyzji organu oświatowego z prawem naruszałyby co najmniej konstytucyjne prawo jednostki do równego dostępu do nauki na poziomie akademickim.

do uzasadnienia postanowienia z 2 grudnia 2015 r., SK 36/14

- Nieuprawniony jest pogląd Trybunału, że konstytucyjne prawo dostępu do informacji publicznej nie przysługuje osobom prawnym. Efektywność realizacji tego prawa może uzasadniać wykonywanie go nie tylko osobiście przez obywatela, lecz także przez zrzeszenie złożone z obywateli.

Zdanie odrębne sędzi Sławomiry Wronkowskiej-Jaśkiewicz

do wyroku z 7 października 2015 r., K 12/14

- Zaskarżona norma, zobowiązująca lekarza czyniącego użytek z klauzuli sumienia do wskazania „realnych możliwości uzyskania (...) świadczenia u innego lekarza lub w podmiocie leczniczym”, jest konstytucyjna. Udzielenie pacjentowi takiej informacji nie narusza „integralności moralnej lekarza” odmawiającego świadczenia;
- Konkurencyjną wartością dla wolności sumienia lekarza odmawiającego wykonania świadczenia zdrowotnego z powołaniem się na klauzulę sumienia jest prawo każdego „do decydowania” o swoim życiu osobistym gwarantowane w art. 47 Konstytucji;
- Za zgodnością obowiązku informacyjnego lekarza z konstytucyjną wolnością sumienia przemawia również prawo obywatela do uzyskiwania informacji, w tym również o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych oraz prawo obywatela równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych;
- Zarzut niezgodności art. 39 zdanie pierwsze ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry z art. 2 ustawy zasadniczej został przez wnioskodawcę wystarczająco uzasadniony. Trybunał powinien był rozstrzygnąć ten zarzut merytorycznie;
- Orzeczenie Trybunału spowodowało, że ustawowa instytucja dostępu do świadczeń zdrowotnych stała się wadliwa. Brak jest bowiem ustawowego obowiązku udzielania pacjentowi informacji. Taki stan jest niezgodny z prawem do ochrony zdrowia i równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Zdania odrębne sędziego Andrzeja Wróbla zgłoszone:

do wyroku z 10 lutego 2015 r., SK 50/13

- Postępowanie należało umorzyć w całości. Zaskarżony przepis jest typowym przepisem kompetencyjnym, określa zadania „instytucji zarządzającej”. Nie stanowił on podstawy prawnej decyzji administracyjnych i orzeczeń sądowych w sprawie skarżącego, nie może być więc przedmiotem kontroli w postępowaniu wszczętym skargą konstytucyjną;
- Upoważnienie wskazanych instytucji do projektowania i uchwalania „kryteriów wyboru projektów”, określających status materialnoprawny wnioskodawcy, jest przejawem konstytucyjnie niedopuszczalnej „subdelegacji kompetencji prawodawczych” w sferze publicznych praw podmiotowych wnioskodawców;
- dopuszczenie przez Trybunał możliwości uwzględniania „kryteriów wyboru projektów”, nieposiadających cechy powszechnego obowiązywania, jako podstawy prawnej rozstrzygnięć sądowych, nie uwzględnia konstytucyjnej zasady nakazującej wydawanie decyzji indywidualnych wyłącznie na podstawie przepisów powszechnie obowiązujących.

do postanowienia z 10 marca 2015 r., SK 65/13

- Trybunał niesłusznie stwierdził, że wskazane przez skarżących postanowienie sądu nie było ostatecznym orzeczeniem o ich konstytucyjnych prawach i obowiązkach;
- Trybunał bezzasadnie wypowiedział się w sprawie dopuszczenia skarżących do udziału w postępowaniu, do czego nie ma kompetencji;
- Skarżącym nie przysługiwało zażalenie na postanowienie sądu odmawiające dopuszczenia ich do postępowania w charakterze oskarżycieli posiłkowych. Sąd w tej sprawie orzekł ostatecznie.

do wyroku z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13

- Unieważnienie egzaminu maturalnego jest sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 77 ust. 2 w zw. z art. 184 zd. 1 Konstytucji. Trybunał powinien był ocenić, czy zniesienie prawa do sądu w zakresie kontroli rozstrzygnięcia o unieważnieniu egzaminu maturalnego z powodu niesamodzielności rozwiązywania zadań egzaminacyjnych spełnia konstytucyjny test proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji).

do wyroku z 30 września 2015 r., K 3/13

- Wprowadzenie odpowiedzialności wykroczeniowej (karnej) za naruszenie obowiązku o charakterze administracyjnym narusza konstytucyjny zakaz nadmiernej kryminalizacji;
- Kryminalizacja obowiązku wskazania osoby najbliższej jako sprawcy wykroczenia drogowego w sposób nieproporcjonalny narusza konstytucyjne prawo do prywatności i ochrony życia rodzinnego;
- Słuszna jest argumentacja zawarta w zdaniu odrębnym sędziego Wojciecha Hermelińskiego;

- Trybunał Konstytucyjny powinien być orzec, że art. 97 k.w. jest niezgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji. W szczególności przepis ten nie spełnia wymogu określoności przepisów szeroko rozumianego prawa karnego.

do wyroku z 7 października 2015 r., K 12/14

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego bezpodstawnie „absolutyzuje” wolność sumienia lekarzy oraz wynikające z niej prawo do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego;
- Rozpatrując wolność sumienia w kontekście prawa lekarza do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego, Trybunał nie uwzględnia należycie „kontekstu prawnego, moralnego i deontologicznego”, w którym znajduje się taki lekarz;
- Trybunał niedostatecznie uwzględnia, że pacjent (pacjentka), żądający od lekarza wykonania świadczenia zdrowotnego także korzysta z konstytucyjnej wolności sumienia oraz innych konstytucyjnie chronionych praw, jak prawo do ochrony zdrowia czy prawo do ochrony życia prywatnego;
- Prawo lekarza do odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnie z jego indywidualnym sumieniem nie wynika wprost z Konstytucji. Ustawodawca musi przyznać lub uznać takie prawo oraz określić warunki jego wykonywania;
- W odniesieniu do zaskarżonego przepisu, Trybunał powinien był przeprowadzić pełny test proporcjonalności pod kątem dopuszczalności ingerencji w konstytucyjną gwarancję wolności sumienia. W szczególności powinien dokonać ważenia prawa lekarza do odmowy zachowania sprzecznego z sumieniem z prawami i wolnościami pacjentów;
- Prawo pacjenta do udzielenia informacji na temat świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych jest zawarte wprost w konstytucyjnym prawie do ochrony zdrowia oraz stanowi nieodzowny warunek realizacji konstytucyjnego prawa do (dostępu do) świadczenia zdrowotnego.

Zdania odrębne sędziego Marka Zubika zgłoszone:

do wyroku z 22 czerwca 2015 r., SK 29/13

- Unieważnienie egzaminu maturalnego to sprawa w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Jest to władcze rozstrzygnięcie organu państwa o sytuacji prawnej jednostki. Należy więc zapewnić sądową kontrolę legalności tego rozstrzygnięcia. Wyłączenie przez zakwestionowany przepis ustawy kontroli sądowej umożliwiającej przynajmniej zbadanie legalności działania organów państwa narusza konstytucyjne prawo do sądu.

do wyroku z 30 września 2015 r., K 3/13

- Słuszna jest argumentacja zawarta w zdaniu odrębnym sędziego Wojciecha Hermelińskiego;
- Zaskarżony przepis narusza zakaz nadmiernej (nieproporcjonalnej) represyjności, zakaz samooskarżania i prawo do milczenia w postępowaniach zmierzających do realizacji odpowiedzialności karnej lub istotowo podobnej;
- Wartości leżące u podstaw wydania tego przepisu nie uzasadniają tak znacznej ingerencji w konstytucyjną gwarancję ochrony życia rodzinnego.

Załącznik nr 10.
Zestawienie wyroków z 2015 r. odraczających termin utraty mocy
niekonstytucyjnych przepisów

	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres lub termin odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
1.	2015-12-03	9 miesięcy: <ul style="list-style-type: none"> art. 426 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.	K 34/12 Dz. U. z 3.03.2015 r. poz. 290.
2.	2015-12-31	31.12.2015 r.: <ul style="list-style-type: none"> § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2001 r. w sprawie organizacji i zakresu działania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych w zakresie, w jakim dotyczy wydawania przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne opinii w sprawach innych niż sprawy nieletnich; załącznik do ww. rozporządzenia w części, w jakiej określa „wzór opinii w innych sprawach”.	U 6/13 Dz. U. z 4.11.2015 r. poz. 1796.
3.	2016-04-24	9 miesięcy: <ul style="list-style-type: none"> art. 129g ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym.	K 2/13 Dz. U. z 24.07.2015 r. poz. 1038.
4.	2016-08-01	1 sierpnia 2016 r.: <ul style="list-style-type: none"> art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.	P 45/12 Dz. U. z 23.04.2015 r. poz. 559.
5.	2016-11-05	12 miesięcy: <ul style="list-style-type: none"> § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zakresie, w jakim dotyczy pracowników zatrudnionych za granicą u polskich pracodawców, uzyskujących przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych niższe niż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, o którym mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.	SK 9/14 Dz. U. z 5.11.2015 r. poz. 1808.
6.	2016-11-30	30 listopada 2016 r.: <ul style="list-style-type: none"> art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych w zakresie, w jakim nie przewiduje mechanizmu korygowania kwoty zmniejszającej podatek, gwarantującego co najmniej minimum egzystencji.	K 21/14 Dz. U. z 4.11.2015 r. poz. 1784.

Załącznik nr 10. Zestawienie wyroków z 2015 r. odraczających termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów

	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres lub termin odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
7.	2016-12-02	<p>12 miesięcy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji; • art. 9 ust. 7 pkt 8 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej; • art. 52 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu; • art. 56 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym; • art. 11 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego; • art. 143 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej. 	<p>K 18/14 Dz. U. z 2.12.2015 r. poz. 2023.</p>
8.	2016-12-31	<p>31 grudnia 2016 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 106 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w zakresie, w jakim stanowi, że w wypadku wniosku o przyznanie zasiłku stałego osobie całkowicie niezdolnej do pracy, legitymującej się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i nie mającej innych środków utrzymania, prawo do zasiłku ustala się począwszy od miesiąca, w którym został złożony wniosek. 	<p>SK 19/14 Dz. U. z 15.10.2015 r. poz. 1616.</p>
9.	2017-02-13	<p>18 miesięcy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 60 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w zakresie, w jakim nie ogranicza środków nadzoru Komisji Nadzoru Finansowego nad działalnością małych kas. 	<p>K 41/12 Dz. U. z 13.08.2015 r. poz. 1158.</p>
10.	2017-04-02	<p>18 miesięcy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 408 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim po upływie pięciu lat od uprawomocnienia się wyroku nie pozwala żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności wynikającej z naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, o którym ostatecznie orzekł Europejski Trybunał Praw Człowieka. 	<p>SK 21/14 Dz. U. z 2.10.2015 r. poz. 1527.</p>

Załącznik nr 11.

**Zestawienie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2015 r.
oczekujących na reakcję prawodawcy**

Wyroki – reakcja konieczna

1.	K 18/14	Wymaga wykonania
2.	U 6/13	Nastąpiła reakcja prawodawcza
3.	SK 9/14	Wymaga wykonania
4.	K 21/14	Nastąpiła reakcja prawodawcza
5.	K 5/14	Wymaga wykonania
6.	Kp 1/15	Wymaga wykonania
7.	P 3/14	Wymaga wykonania
8.	SK 19/14	Wymaga wykonania
9.	SK 21/14	Wymaga wykonania
10.	K 41/12	Wymaga wykonania
11.	SK 26/14	Wymaga wykonania
12.	K 2/13	Wymaga wykonania
13.	K 25/12	Wymaga wykonania
14.	K 1/13	Wymaga wykonania
15.	P 46/13	Wymaga wykonania
16.	P 45/12	Nastąpiła reakcja prawodawcza
17.	P 31/12	Wymaga wykonania
18.	K 39/13	Nastąpiła reakcja prawodawcza
19.	K 34/12	Nastąpiła reakcja prawodawcza
20.	K 60/13	Wymaga wykonania

Wyroki – reakcja zalecana

1.	K 34/15	Oczekuje zmian w prawie
2.	SK 59/13	Oczekuje zmian w prawie
3.	K 12/14	Oczekuje zmian w prawie
4.	SK 32/14	Oczekuje zmian w prawie
5.	U 8/14	Nastąpiła reakcja prawodawcza
6.	K 31/13	Oczekuje zmian w prawie
7.	K 29/13	Oczekuje zmian w prawie
8.	K 39/12	Nastąpiła reakcja prawodawcza

Wyroki – reakcja wskazana

1.	K 1/14	Oczekuje zmian w prawie
2.	SK 54/13	Oczekuje zmian w prawie
3.	K 20/14	Oczekuje zmian w prawie
4.	K 14/13	Oczekuje zmian w prawie
5.	P 10/11	Oczekuje zmian w prawie

Postanowienia sygnalizacyjne

1.	S 5/15	Oczekuje zmian w prawie
2.	S 4/15	Oczekuje zmian w prawie
3.	S 3/15	Oczekuje zmian w prawie
4.	S 2/15	Oczekuje zmian w prawie
5.	S 1/15	Oczekuje zmian w prawie

Załącznik nr 12.
**Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji
prawodawcy**

Zaległe wyroki wymagające wykonania

K 50/13	Wymaga wykonania
K 52/13	Wymaga wykonania
K 46/13	Wymaga wykonania
K 38/13	Wymaga wykonania
K 23/11	Wymaga wykonania
P 19/13	Wymaga wykonania
P 51/13	Częściowo wykonany; wykonanie może wzbudzać wątpliwości
K 43/12	Wymaga wykonania
K 13/11	Wykonanie może wzbudzać wątpliwości
K 31/12	Wymaga wykonania
SK 40/12	Wymaga wykonania
P 49/11	Wymaga wykonania
K 36/12	Wymaga wykonania
P 35/10	Wymaga wykonania
P 17/10	Wymaga wykonania
SK 41/09	Wymaga wykonania
K 58/07	Częściowo wykonany; wykonanie może wzbudzać wątpliwości
K 64/07	Wymaga wykonania
K 54/07	Wykonanie może wzbudzać wątpliwości
P 16/08	Częściowo wykonany; wykonanie może wzbudzać wątpliwości
K 51/07	Wymaga wykonania
K 2/07	Częściowo wykonany
K 42/02	Częściowo wykonany

**Zaległe wyroki, wobec których działania prawodawcze są zalecane
lub wskazane**

SK 55/13	Oczekuje zmian w prawie
U 4/13	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 16/12	Oczekuje zmian w prawie
K 25/13	Oczekuje zmian w prawie
K 36/13	Oczekuje zmian w prawie
U 12/13	Oczekuje zmian w prawie
SK 61/13	Oczekuje zmian w prawie
SK 56/12	Oczekuje zmian w prawie
SK 12/13	Oczekuje zmian w prawie
U 8/13	Oczekuje zmian w prawie
K 29/12	Oczekuje zmian w prawie
K 51/12	Oczekuje zmian w prawie
P 33/12	Oczekuje zmian w prawie
K 25/10	Oczekuje zmian w prawie
SK 11/11	Oczekuje zmian w prawie
P 12/11	Oczekuje zmian w prawie
U 1/10	Oczekuje zmian w prawie
P 8/12	Oczekuje zmian w prawie
K 14/12	Oczekuje zmian w prawie
P 24/10	Oczekuje zmian w prawie
P 41/10	Oczekuje zmian w prawie
K 18/09	Oczekuje zmian w prawie*
Kp 5/09	Oczekuje zmian w prawie
P 33/09	Oczekuje zmian w prawie
K 9/11	Częściowo uwzględniony
K 11/10	Oczekuje zmian w prawie*
K 19/08	Oczekuje zmian w prawie*
SK 62/08	Oczekuje zmian w prawie
K 10/08	Oczekuje zmian w prawie*
K 24/08	Oczekuje zmian w prawie

K 6/09	Oczekuje zmian w prawie
K 55/07	Oczekuje zmian w prawie
K 13/08	Oczekuje zmian w prawie
P 53/08	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 45/07	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 37/07	Oczekuje zmian w prawie*
U 4/08	Oczekuje zmian w prawie*
SK 11/07	Oczekuje zmian w prawie
SK 18/05	Oczekuje zmian w prawie*
P 10/07	Oczekuje dalszych zmian w prawie
SK 49/05	Oczekuje zmian w prawie*
K 30/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 51/05	Oczekuje dalszych zmian w prawie
P 4/05	Oczekuje zmian w prawie
K 6/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 32/04	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 7/04	Oczekuje zmian w prawie*
K 38/03	Oczekuje zmian w prawie
K 16/03	Oczekuje zmian w prawie*
K 32/03	Oczekuje dalszych zmian w prawie
SK 22/02	Oczekuje zmian w prawie*
SK 40/01	Oczekuje zmian w prawie*
P 6/01	Oczekuje zmian w prawie

* Wyrok uznany przez RCL lub Senat za niewymagający podjęcia działań prawodawczych.

Zaległe postanowienia sygnalizacyjne

S 3/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 2/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/13	Oczekuje dalszych zmian w prawie
S 1/12	Nie odnotowano zmian w prawie
S 4/10	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/10	Oczekuje dalszych zmian w prawie
S 6/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 5/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 4/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 3/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/09	Oczekuje dalszych zmian w prawie
S 2/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie

Załącznik nr 13.

Informacja Prezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz wystąpienia zaproszonych gości Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego 8 kwietnia 2015 r.

Prezes Trybunału Konstytucyjnego

Andrzej Rzepliński

Jak co roku mam zaszczyt i przyjemność powitać każdego z gości na dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Jest to okazja do spotkania dla tych, którzy prawo tworzą – przedstawiciele Sejmu i Senatu, a także Prezydenta Rzeczypospolitej i Prezesa Rady Ministrów oraz poszczególnych ministrów z tymi, którzy prawo stosują – prezesami oraz sędziami Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego, reprezentującymi dwa piony polskiego sądownictwa, oraz – oczywiście – sędziami Trybunału Konstytucyjnego, a także z tymi, którzy m.in. działają na rzecz konstytucyjności prawa – Prokuratorem Generalnym oraz Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz tymi, którzy pracują na rzecz jego sprawności i rzetelności – Najwyższą Izbą Kontroli. Te wspólne doroczne spotkania są niezbędne do dyskusji o polskim porządku konstytucyjnym, o tym, jak go skutecznie urzeczywistniać i chronić obecnie i w przyszłości. Bez dialogu i współpracy podmiotów tworzących i stosujących prawo oraz czuwających nad jego konstytucyjnością nie może być mowy o dobrym funkcjonowaniu państwa, sprawnym i sprawiedliwym stosowaniu prawa ani o ochronie wolności i praw człowieka i obywatela oraz – co równie ważne – o dobrej i konkurencyjnej gospodarce. Żaden z wymienionych podmiotów, łącznie z Trybunałem Konstytucyjnym, nie jest w stanie zmierzać do tych celów samodzielnie. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego to zaproszenie do dialogu i współpracy w wielu dziedzinach życia społecznego i gospodarczego. To zaproszenie do ich konstytucjonalizacji.

Na początek trochę statystyki. W roku 2014 do Trybunału wpłynęło łącznie 530 spraw – wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych. Jest to o 10% więcej niż w roku 2013. Niemal 3/4 (71%) wszystkich spraw to sprawy wniesione w trybie skargi konstytucyjnej.

W zeszłym roku Trybunał rozpoznał 157 spraw i wydał 119 orzeczeń – część spraw została rozpoznana łącznie. Wśród 119 orzeczeń było 71 wyroków rozstrzygających sprawy merytorycznie i 48 postanowień o umorzeniu postępowania. Po raz kolejny czas merytorycznego załatwiania sprawy uległ skróceniu, w 2014 roku do 18 miesięcy. Ponadto Trybunał wydał 818 postanowień i zarządzeń w ramach kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o ograniczonej legitymacji wnioskowej.

W 2014 r. do Trybunału wpłynęło 375 skarg konstytucyjnych, zostało wydanych 620 postanowień w trybie ich wstępnej kontroli. Dla porównania w 1998 r., tj. pierwszym pełnym roku funkcjonowania skargi konstytucyjnej, wpłynęło 165 skarg. W całym okresie, od 17 października 1997 r. do 31 grudnia 2014 r., wpłynęły do Trybunału 4674 skargi konstytucyjne (średnio rocznie 260). W tym okresie Trybunał wydał 8533 postanowień i zarządzeń na etapie wstępnej kontroli skarg (średnio rocznie 474), w tym: 3644 postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu (zarówno w odniesieniu do całej skargi, jak i do jej części), co stanowi 78% w stosunku do wszystkich

wniesionych skarg, 2131 w sprawie zażaleń na postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu oraz 88 postanowień o uwzględnieniu zażalenia na postanowienie o odmowie nadania biegu skardze, co stanowi 2,4% w stosunku do wszystkich odmów nadania biegu skardze.

W nieco ponad połowie wydanych wyroków Trybunał orzekł o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów. W zdecydowanej większości wyroków Trybunał posłużył się sentencją o złożonej formule. Były to przede wszystkim wyroki zakresowe, czyli wyroki o zgodności albo niezgodności z Konstytucją pewnych fragmentów lub aspektów zaskarżonych przepisów. Ta praktyka świadczy o dążeniu Trybunału do precyzji orzeczniczej.

W niemal połowie wyroków, w których Trybunał stwierdził niezgodność z wzorcem kontroli co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów, odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów. Odroczenie – to narzędzie przeprowadzenia koniecznych zmian w prawie w celu uniknięcia luk oraz niepewności prawnej. Podobnie jak postanowienia sygnalizacyjne, których w zeszłym roku Trybunał wydał 5.

W roku 2014 Trybunał mierzył się, jak co roku, z licznymi problemami konstytucyjnymi. Omówienie ich wszystkich zabrałoby zbyt wiele czasu. Dlatego chciałbym zwrócić Państwa uwagę tylko na te sprawy, które moim zdaniem są doniosłe. Chodzi o wyroki Trybunału w sprawach podwyższenia wieku emerytalnego, opodatkowania nieodpłatnych świadczeń pracowniczych, wolności religii, ochrony prywatności i autonomii informacyjnej, podatku od dochodów nieujawnionych, wolności zgromadzeń, obowiązku wskazania sprawcy wykroczenia drogowego, zakazu posiadania marihuany.

Do zeszłorocznych wyroków, które przyciągnęły najwięcej uwagi, z pewnością należy rozstrzygnięcie Trybunału w sprawie podwyższenia wieku emerytalnego¹. Jak wiadomo, w podniesieniu wieku emerytalnego Trybunał nie dopatrywał się niekonstytucyjności. Oceniał reformę jako konstytucyjnie dopuszczalną, racjonalnie rozłożoną w czasie.

Wyrok w sprawie konstytucyjności podwyższenia wieku emerytalnego jest przykładem uwzględniania przez Trybunał warunków, w których funkcjonuje prawo. Trybunał nie może bowiem traktować i nie traktuje prawa w oderwaniu od realiów społecznych i gospodarczych. Trybunał stwierdził, że racjonalne wyznaczenie wieku emerytalnego wymaga uwzględnienia przez ustawodawcę kilku widzianych długookresowo czynników: gospodarczych, demograficznych, medycznych, budżetowych, a także lepszych warunków pracy. Trybunał podkreślił w tej sprawie również strukturalny kryzys systemu ubezpieczeń społecznych – obiektywny powód podniesienia wieku emerytalnego. Odniósł się ponadto do takich wartości jak stabilność finansów publicznych i solidarność międzypokoleniowa. Solidarność społeczna zakłada między innymi potrzebę zrównoważania potrzeb i interesów różnych grup społecznych. Jesteśmy współzależni od siebie i za siebie współodpowiedzialni, dlatego musimy wspólnie ponosić koszty zmian społecznych i gospodarczych. Trybunał zaznaczył ponadto, że sprawiedliwość – jedna z głównych wartości konstytucyjnych – wymaga możliwie równego rozłożenia obciążeń między kolejnymi pokoleniami ubezpieczonych. To jest również sposób na racjonalne przeciwdziałanie niekorzystnym trendom.

---

¹ Wyrok z 7 maja 2014 r., K 43/12.

Istotny jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie określenia katalogu informacji zbieranych o obywatelu w działaniach operacyjnych policji kryminalnych oraz policji bezpieczeństwa². Trybunał rozstrzygnął w nim problemy konstytucyjne podniesione w siedmiu równoległych wnioskach wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Prokuratora Generalnego, rozpatrzonych łącznie. W wyroku Trybunał podkreślił, że poszanowanie prywatności i autonomii informacyjnej oraz związanej z nimi tajemnicy komunikowania się wynika z godności człowieka. Ochronie podlegają m.in. treść przesyłanych informacji i dane osobowe. Pociąga ona za sobą również zabezpieczenie przed niejawnym monitorowaniem lub podsłuchem. Co szczególnie istotne, Trybunał zaznaczył, że konstytucyjne granice ingerencji policyjnej rozciągają się na nowe elektroniczne formy komunikowania się ludzi. Takie komunikowanie się jest, z punktu widzenia prawa do prywatności, prawa do autonomii informacyjnej i tajemnicy korespondencji, chronione na równi z dotychczasowymi formami komunikacji. Poza tym Trybunał orzekł, że w demokratycznym państwie prawnym należy tak zorganizować życie społeczne i publiczne, żeby każdy, według swojej woli, mógł występować w przestrzeni publicznej także anonimowo.

Prawo do prywatności, prawo do autonomii informacyjnej i tajemnica korespondencji – nie są absolutne i mogą podlegać ściśle proporcjonalnemu ograniczeniu w celu zapewnienia ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego lub wolności i praw innych osób. Dlatego konstytucyjnie dopuszczalne są czynności operacyjno-rozpoznawcze, niejawne z istoty rzeczy, prowadzone w konkretnej sprawie przez upoważnioną ustawowo formację policyjną. Zawsze jednak konstytucyjnym warunkiem dopuszczalności stosowania tych czynności jest potwierdzona przez sąd okręgowy niezbędność dla postępowania w sprawie poważnego przestępstwa. Przepisy zezwalające na prowadzenie czynności operacyjno-rozpoznawczych muszą ponadto spełniać test staranności legislacyjnej.

W minionym roku kwestia ochrony prywatności i autonomii informacyjnej człowieka wystąpiła również w dwóch równie konstytucyjnie istotnych sprawach dotyczących gromadzenia informacji na potrzeby medyczne. W jednej – o stworzeniu centralnego rejestru niespokrewnionych potencjalnych dawców szpiku i krwi pępowinowej³ oraz w drugiej – o tworzeniu rejestrów medycznych⁴. W obu sprawach Trybunał orzekł, że gromadzenie informacji o człowieku na potrzeby medyczne, w tym informacji wrażliwych, jest dopuszczalne, pod warunkiem precyzyjnie określonych w ustawie katalogu pozyskiwanych danych, zasad ich gromadzenia i sposobu korzystania z nich i ich ochrony. W obu sprawach brak było konstytucyjnie wymaganej precyzji ustaw.

Sprawy związane z ochroną prywatności i autonomii informacyjnej człowieka w kontekście medycznym zostały zainicjowane wnioskami Rzecznika Praw Obywatelskich. Pani Rzecznik zwróciła na to uwagę w wystąpieniu na zeszłorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Podkreśliła wówczas zagrożenia związane z przetwarzaniem danych genetycznych.

Przedstawiając najważniejsze rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego z roku 2014, nie sposób nie wspomnieć o wyroku Trybunału w sprawie podatku od dochodów

---

² Wyrok z 30 lipca 2014 r., K 23/11.

³ Wyrok z 22 lipca 2014 r., K 25/13.

⁴ Wyrok z 18 grudnia 2014 r., K 33/13.

nieujawnionych⁵. Trybunał przypomniał w nim, że ustawodawca ma co prawda dużą swobodę kształtowania podatków, jednak każdorazowo musi zadbać o precyzję przepisów prawa. Podatnik musi mieć możliwość uprzedniego rozpoznania, jakie obowiązki na nim ciążyą. Jeśli niejasność lub nieprecyzyjność przepisu jest taka, że niepodobna wyeliminować praktyki niejednolitego stosowania prawa, to jest on niekonstytucyjny. W sprawie, o której mówię, Trybunał ustalił, że tych cech prawa podatkowego zabrakło, wskutek czego nie sposób było ustalić, jakie obowiązki podatników z niego wynikają. Trybunał odroczył utratę mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu, co umożliwiło sądom administracyjnym na elastyczne stosowanie prawa, z wykorzystaniem też prawnych naszego orzeczenia.

Zeszłoroczny wyrok w sprawie podatku od dochodów nieujawnionych to godny naśladowania przykład dialogu konstytucyjnego, w tym wypadku między Trybunałem Konstytucyjnym a sądami administracyjnymi, konkretnie – Naczelnym Sądem Administracyjnym i Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Gorzowie Wielkopolskim. Sprawa rozstrzygnięta przez Trybunał została zainicjowana przez pytania prawne przedstawione przez te właśnie sądy. Same pytania były zaś reakcją na wyrok Trybunału z 2013 roku w podobnej sprawie⁶. O szerokim oddźwięku tego wcześniejszego wyroku w sądach administracyjnych i podjęciu przez nie zadania konstytucjonalizacji prawa wspominał w swoim wystąpieniu na zeszłorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego Pan Prezes Roman Hauser. Bardzo mnie cieszy ta udana współpraca sądownictwa administracyjnego i konstytucyjnego.

O podatkach Trybunał orzekł także w sprawie opodatkowania nieodpłatnych świadczeń pracodawcy na rzecz pracownika⁷, zainicjowanej wnioskiem Konfederacji „Lewiatan”. Trybunał ustalił kryteria uznania nieodpłatnego świadczenia pracowniczego za przychód pracownika na potrzeby podatkowe. Zaznaczył przy tym, że posłużenie się przez ustawodawcę ogólnym sformułowaniem „inne nieodpłatne świadczenie” było uzasadnione, ponieważ ich szczegółowe wyliczenie jest niemożliwe – ciągle pojawiają się bowiem nowe typy takich świadczeń. Dlatego Trybunał nie dopatrył się naruszenia zasad: zaufania do państwa i prawa, pewności prawa, poprawnej legislacji ani wyłączności ustawowego regulowania obowiązku podatkowego. Rozstrzygnięcie tego niełatwego zagadnienia prawnopodatkowego było możliwe dzięki udanej współpracy Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Pomocą dla Trybunału była informacja od Prezesa NSA o orzecznictwie sądów administracyjnych. Poza tym Sąd ten należycie przyjął orzeczenie Trybunału, mające formę wyroku interpretacyjnego. Uznał, że zawarte w nim tezy czynią zbędnym podjęcie uchwały przez NSA, i przypomniał, że wszystkie sądy administracyjne rozstrzygające sprawy, w których istnieje potrzeba zastosowania przepisów poddanych uprzednio kontroli Trybunału, są zobowiązane do respektowania wskazań wynikających z jego wyroku⁸.

Trybunał wydał – na etapie wstępnej kontroli – precedensowe rozstrzygnięcie⁹ w sprawie zdolności skargowej publicznych podmiotów gospodarczych. Trybunał

---

⁵ Wyrok z 29 lipca 2014 r., P 49/13.

⁶ Wyrok z 18 lipca 2013 r., SK 18/09.

⁷ Wyrok z 8 lipca 2014 r., K 7/13.

⁸ Postanowienie NSA z 13 października 2014 r., II FPS 6/14.

⁹ Postanowienie z 18 grudnia 2013 r., Ts 13/12.

doprecyzował przesłanki poszerzające katalog podmiotów, które mogą wystąpić ze skargą konstytucyjną. Uprawnienie ma każda osoba prawna, jeżeli przysługuje jej konkretne prawo lub wolność konstytucyjna. Dla oceny legitymacji skargowej nie ma zatem znaczenia ani rodzaj i charakter podmiotu prawa, ani pochodzenie kapitału, w oparciu o który działa. Oznacza to, że zdolność skargową do inicjowania kontroli konstytucyjności prawa gospodarczego mają także przedsiębiorstwa z udziałem kapitału Skarbu Państwa.

O randze wolności religii wśród innych wolności podstawowych Trybunał miał okazję wypowiedzieć się w sprawie zakazu uboju bez ogłuszenia zwierzęcia, wniesionej przez Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich¹⁰. W wyroku, nawiązując zarówno do swojego orzecznictwa, jak i do wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że ze względu na rangę wolności religii jako wartości konstytucyjnej człowieka oraz konstytucyjny obowiązek zachowania przez organy Rzeczypospolitej bezstronności w sprawach przekonań religijnych, władze nie oceniają i nie klasyfikują przekonań religijnych ani sposobów ich wyrażania.

Trybunał przypomniał, że wolność religii nie jest absolutna i może podlegać ograniczeniu, o ile prawodawca ściśle szanuje konstytucyjny wymóg proporcjonalności.

W sprawie wniesionej przez Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich Trybunał nie dopatrywał się wystarczającego konstytucyjnego uzasadnienia kryminalizacji uboju zwierząt bez ogłuszania, mającego znaczenie dla wyznawców dwóch wielkich religii. Orzekając, Trybunał nie ignorował obowiązku unikania wszelkiego zbędnego cierpienia ubijanych zwierząt rzeźnych. Decyzja Trybunału była podyktowana troską o ochronę wolności religii, mającej zarówno w Polsce, jak i w innych państwach wolnościowych, demokratycznych i prawnych znaczenie podstawowe.

Do doniosłych wyroków wydanych w roku 2014 należy zaliczyć również rozstrzygnięcie w sprawie wolności zgromadzeń¹¹, zainicjowanej dwoma wnioskami poselskimi oraz wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich. Trybunał przypomniał, że na ustawodawcy ciąży zapewnienie efektywnego korzystania z wolności zgromadzeń. Uwagę tę odnoszę do każdego prawa i każdej wolności podstawowej. W wyroku w sprawie wolności zgromadzeń Trybunał orzekł, że ustawodawca nie może wyłączyć ochrony prawnej określonej kategorii zgromadzeń. Ochronę taką natomiast wyłączył w stosunku do zgrupowań liczących mniej niż 15 osób, mimo że Konstytucja nie różnicuje ochrony wolności zgromadzeń w zależności od liczby uczestników.

Za konstytucyjnie proporcjonalne Trybunał uznał z kolei inne ograniczenie tej wolności polegające na wymaganiu, aby organizatorzy zgromadzeń mieli pełną zdolność do czynności prawnych, ponieważ na nich ciążyą szczególne obowiązki. Trybunał orzekł też o zgodności z Konstytucją przepisu służącego zapobieganiu faktycznej kolizji w jednym miejscu i czasie kilku zgromadzeń, jeżeli taka kolizja stanowiłaby zagrożenie dla bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

W zeszłym roku zapadły również ważne wyroki Trybunału o odpowiedzialności karnej. Wspomnę o dwóch z nich.

---

¹⁰ Wyrok z 10 grudnia 2014 r., K 52/13.

¹¹ Wyrok z 18 września 2014 r., K 44/12.

W wyroku w sprawie obowiązku wskazania sprawcy wykroczenia drogowego¹² Trybunał przypomniał, że zaliczenie danego zachowania do wykroczeń musi być każdorazowo powiązane z ochroną konkretnej wartości konstytucyjnej. Jedną z nich jest kształtowanie prawa drogowego tak, by sprzyjało ono ochronie życia i zdrowia obywateli. Dlatego konstytucyjne jest karanie na podstawie kodeksu wykroczeń właściciela lub posiadacza pojazdu za odmowę wskazania kierowcy pojazdu namierzonego przez fotoradar po przekroczeniu dozwolonej prędkości. Stosowanie tego przepisu pod groźbą kary grzywny przyczyniło się spadku liczby zabitych i rannych na drogach.

Przedmiotem drugiej sprawy była kwestia konstytucyjności karania za posiadanie marihuany¹³. Trybunał orzekł, że kryminalizacja takiego czynu ciągle ma uzasadnienie w dwóch ważnych wartościach konstytucyjnych: ochronie porządku oraz zdrowia publicznego. Dlatego nie przychylił się do argumentacji skarżącego i orzekł, że w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii nie doszło do nieproporcjonalnej ingerencji w prawo do prywatności. Trybunał zważył na powszechnie uznawaną, także w orzeczeniach TSUE, szkodliwość środków odurzających, włączając środki na bazie konopi. Ich sprzedaż jest zakazana we wszystkich państwach unijnych, z wyjątkiem ściśle kontrolowanego handlu w celu wykorzystania ich do celów medycznych.

Jednym z kilku kluczowych partnerów Trybunału w strzeżeniu konstytucyjności prawa są sądy, które przedstawiają pytania prawne. Zdarza się jednak, że niektóre z sądów nie pamiętają, że pytanie prawne jest instytucją subsydiarną. Trybunał nie jest powołany do rozstrzygania wątpliwości interpretacyjnych, jeżeli sądy mogą je wyjaśnić w drodze wykładni prokonstytucyjnej¹⁴, ani do rozstrzygania rozbieżności w orzecznictwie sądowym¹⁵. Jest to zadanie Sądu Najwyższego sprawującego konstytucyjny nadzór judykacyjny nad sądami powszechnymi i wojskowymi oraz zadanie Naczelnego Sądu Administracyjnego¹⁶. Rezultatem nieuwzględniania tej okoliczności są dość liczne umorzenia postępowań w sprawach inicjowanych pytaniem prawnym. Najczęściej podstawą umorzenia sprawy jest niespełnienie przesłanki funkcjonalnej, chociaż zdarzają się i inne braki, np. niespełnienie przesłanki przedmiotowej lub niewystarczające uzasadnienie zarzutów niekonstytucyjności.

Dobra znajomość orzecznictwa sądów, zwłaszcza Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów apelacyjnych jest nieodzowna w pracy Trybunału. Niejednokrotnie odwołujemy się do ich orzecznictwa, a jeżeli wykładnia danego przepisu jest dostatecznie utrwalona i jednolita, to Trybunał przyjmuje, że jego treść jest właśnie taka, jak odczytały ją sądy. Poza tym zdarza się, że Trybunał prosi Sąd Najwyższy lub NSA o informacje o wykładni przepisu w judykaturze. O jednym z przykładów takiej prośby już mówiłem. Korzystanie przez Trybunał z tej ustawowej kompetencji jest wyrazem naszego szacunku dla jakości orzecznictwa sądowego, którego kierunki najlepiej są w stanie ustalić nasze oba partnerskie sądy. Czasami takiej niezbędnej pomocy w ustaleniu stanu orzecznictwa od sądów nie otrzymujemy. Tak się zdarzyło w sprawie kontroli konstytucyjności przepisów o sądowej kontroli czynności

---

¹² Wyrok z 12 marca 2014 r., P 27/13.

¹³ Wyrok z 4 listopada 2014 r., SK 55/13.

¹⁴ Postanowienie z 18 lutego 2014 r., P 41/12.

¹⁵ Postanowienie z 11 lutego 2014 r., P 50/11.

¹⁶ Postanowienie z 17 lipca 2014 r., P 1/14; postanowienie z 10 września 2014 r., P 36/13.

operacyjnych przez formacje policyjne. Trybunał uzyskał konieczne dane o praktyce stosowania prawa ze wszystkich sądów apelacyjnych i okręgowych z wyjątkiem kluczowego dla sprawy SO w Warszawie, który odmówił współpracy. Ostatecznie problem rozwiązała wizyta trzech sędziów konstytucyjnych w sekretariacie ds. niejawnych tego Sądu i zapoznanie się z aktami losowo wybranych spraw, w których SO rozpoznawał wnioski Prokuratora Generalnego o dopuszczenie kontroli czynności operacyjnej.

Jak wspomniałem na początku, Trybunał – związany zakresem zaskarżenia – nie w każdej sprawie ma kompetencję do przywrócenia stanu konstytucyjności już w wyroku. Wiele z ważniejszych wyroków wymaga pilnej, a jednocześnie przemyślanej i rzetelnej reakcji ze strony prawodawcy. Prawodawca musi przy tym pamiętać nie tylko o wymogach konstytucyjnych, lecz także o zapewnieniu efektywnego współistnienia prawa polskiego i prawa europejskiego. To ostatnie jest w coraz większym stopniu współkształtowane przez Polskę jako państwo unijne.

Mam marzenie, aby orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego w Polsce, jak przystało na sąd prawa, było nie tylko monitorowane na bieżąco przez ustawodawcę, władzę wykonawczą oraz sądy i obywateli, ale i szanowane, na wzór wyroków trybunałów europejskich. Tymczasem z tym jest różnie. Jeśli uznać reakcję ustawodawcy po wyroku za przejaw szacunku dla sprawowania przez Trybunał obowiązku kontroli hierarchicznej zgodności norm, to muszę odnotować, że na koniec grudnia 2014 r. 116 orzeczeń nie doczekało się odpowiedniej reakcji prawodawcy, przy czym taki stan rzeczy trwa niekiedy całe lata.

Trybunał Konstytucyjny jest instytucją przejrzystą. Wszystko, co nie dotyka lub nie stwarza zagrożenia dla niezależności deliberowania przez sędziów konstytucyjnych nad merytorycznym rozstrzygnięciem sprawy, jest jawne. Wszystkie orzeczenia łącznie z dokumentami w sprawie udostępniamy na naszej stronie internetowej. Zamieszczamy na niej także komunikaty prasowe przed rozprawami i po nich. Na życzenie dziennikarzy organizujemy po rozprawie konferencję prasową przewodniczącego składu i sędziego – sprawozdawcy. Rozprawy transmitujemy na żywo w Internecie. Niemal równo miesiąc temu mieliśmy rekord oglądalności – rozprawę w sprawie gier hazardowych¹⁷ śledziło ponad 25 tysięcy obywateli, co świadczy o zainteresowaniu, z jakim spotyka się praca Trybunału. Organizujemy też specjalne tematyczne konferencje prasowe i przedstawiamy na nich orzecznictwo Trybunału na dany temat. W zeszłym roku odbyły się trzy takie konferencje: o finansach publicznych i funkcjonowaniu banku centralnego; o prawie do zabezpieczenia społecznego oraz o skargach konstytucyjnych i ich wstępnej kontroli. W zeszłym miesiącu zorganizowaliśmy pierwszą konferencję transmitowaną na żywo, poświęconą orzecznictwu Trybunału w roku 2014. Odpowiadaliśmy na niej również na pytania internautów. Tym celem, interaktywnemu upowszechnianiu wiedzy o Trybunale Konstytucyjnym, służy też działające w ramach, choć autonomicznie, pismo internetowe: *Obserwator Konstytucyjny*. Dążenie do zapewnienia maksymalnej przejrzystości działania Trybunału to umacnianie tak ważnego zaufania do państwa i jego organów a także podnoszenie poziomu kultury prawnej i konstytucyjnej.

Trybunał Konstytucyjny prowadzi również działalność na rzecz upowszechnienia wiedzy o jego orzecznictwie i o prawie konstytucyjnym w ogóle. Organizujemy

---

¹⁷ Wyrok z 11 marca 2015 r., P 4/14.

wykłady wybitnych specjalistów, udostępniamy opracowania tematyczne na naszej stronie internetowej, do około 1000 osób rozsyłamy elektroniczny biuletyn (*newsletter*). Poza tym tłumaczymy nasze najważniejsze wyroki i komunikaty prasowe – najczęściej na język angielski, rzadziej na język niemiecki lub język francuski. W ten sposób polskie orzecznictwo konstytucyjne staje się częścią międzynarodowego *acquis constitutionnel*.

Funkcjonowanie Trybunału wymaga usprawnienia. Ma temu służyć przyjęcie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, której projekt wniósł w lipcu 2013 r. do Sejmu Prezydent Rzeczypospolitej. Przewiduje on liczne zmiany mające na celu przyspieszenie i usprawnienie rozpatrywania spraw. Z niepokojem obserwuję przedłużające się prace sejmowe nad projektem tej ustawy. Do dzisiaj nie doszło jeszcze do drugiego czytania projektu w Sejmie. W tym kontekście przywołuję słowa prezydenta Bronisława Komorowskiego z jego przemówienia na zeszłorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego: „Uchwalenie przez obecny parlament nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym byłoby wspólnym sukcesem wszystkich, byłoby w moim przekonaniu korzystne dla przyspieszenia wielu spraw istotnych dla polskich obywateli. Mam nadzieję, że ta ustawa będzie traktowana jako ważna, jako pilna, jako warta także szukania porozumienia ponadpartyjnego, ponadklubowego na rzecz praworządnej Rzeczypospolitej i na rzecz umocnienia pozycji Trybunału Konstytucyjnego”.

Uchwalenie i wejście w życie nowej ustawy jest ważne jeszcze z tego powodu, że bieżący rok otworzy kolejny etap w historii Trybunału. W listopadzie i grudniu 2015 r. kończą się kadencje pięciorga sędziów, tj. jednej trzeciej składu Trybunału. Powołanie nowych sędziów będzie ważnym sprawdzianem polskiej kultury politycznej. Ufam, że nasi parlamentarzyści są świadomi, jak ważne zadania wykonuje Trybunał Konstytucyjny i jak wielka odpowiedzialność ciąży na każdym z sędziów konstytucyjnych. W tym kontekście chcę z całym naciskiem podkreślić, że zgodnie z art. 194 Konstytucji sędziów Trybunału Konstytucyjnego należy wyłaniać spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Wybór sędziów nie może być podyktowany względami politycznymi. Tylko osoba wybrana z powodu swoich walorów merytorycznych i osobowości może rzetelnie wywiązywać się z zadań sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Tylko taka osoba może mieć legitymację społeczną do pełnienia tej szczególnej funkcji publicznej.

Trybunał nie boi się trudnych wyroków, także takich, które mogą przyczynić się do niepopularności. Naszym priorytetem jest ochrona zasad konstytucyjnych, a w ich ramach interesu obywateli Rzeczypospolitej. Dlatego Trybunał mógł, co jest ostatecznym rezultatem pracy sędziów Trybunału, napominać poprzez wydawane wyroki prawodawców do prawidłowej legislacji, pozbawionej błędów lub ukrytych (np. partykularnych) celów. Z pożytkiem dla ogółu.

Trybunał Konstytucyjny i jego sędziowie orzekają nie ze względu na mających legitymację demokratyczną rządzących, ale ze względu na Polaków i na Polskę, dzisiaj i w kolejnych pokoleniach. Naszą odpowiedzialnością jest konstytucyjna spójność prawa w państwie demokratycznym, prawnym, sprawiedliwym i wolnościowym.

Nasz Trybunał Konstytucyjny cieszy się zasłużonym autorytetem w państwach naszej części Europy. Mamy tego liczne przejawy. Najistotniejszy jest taki, że nasze orzecznictwo jest śledzone w sądach konstytucyjnych wielu państw, ale także w ETPC oraz w TSUE. Mamy sięgające naszych początków relacje z sądami konstytucyjnymi

Austrii i Niemiec. Podobnie z sądem Najwyższym Norwegii. Coroczne konferencje odbywamy z Sądem Konstytucyjnym Litwy.

Warto tu wspomnieć udaną wizytę sędziów Sądu Najwyższego Izraela. Dobre merytoryczne dyskusje oraz znakomita atmosfera są dowodem, że 900-letnia wspólnota losów na ziemi polskiej uczyniła nas narodami trwale sobie bliskimi.

Merytorycznie owocna była również wizyta członków Komitetu ds. Prawnych Stałego Kongresu Przedstawicieli Ludowych Chin Ludowych. Polacy i Chińczycy to narody historyczne i państwowe. Co prawda nie możemy, jak oni, pochwalić się od razu pięcioma tysiącami lat historii, ale wszystko przed nami. W przyszłym roku będziemy celebrować 1050-lecie naszego państwa w rodzinie zachodnich narodów chrześcijańskich. Wyłoniliśmy się w epoce tworzenia się tych narodów – jak to ujął celnie 30 lat temu w tytule swojej książki prof. Benedykt Zientara – był to Świt narodów europejskich.

Wśród kontaktów z sądami konstytucyjnymi innych państw należy zauważyć nasz współdział, z Radą Konstytucyjną Republiki Francuskiej, w budowaniu pozycji ustrojowej Rady Konstytucyjnej Tunezji.

Szczególną uwagę, nie tylko w ramach zasad programu UE Partnerstwo Wschodnie, przykładamy do kontaktów z sądami konstytucyjnymi Ukrainy, Mołdawii i Gruzji. Najważniejszy obecnie jest ten pierwszy, który podobnie jak cała Ukraina zмага się z prowadzoną przeciwko temu państwu rosyjską wielowektorową agresją prawną, militarną, gospodarczą i propagandową, której pierwszym krokiem była sprzeczna z zasadami prawa narodów aneksja Krymu. Sąd Konstytucyjny Ukrainy wspieramy w możliwych wymiarach, w tym sędziów ukraińskich w wysiłkach tworzenia sądu konstytucyjnego zupełnie niezależnego oraz w oferowaniu w naszym Trybunale stażów prawnikom pracującym w sądzie ukraińskim. W tym dziele współpracujemy z sądami konstytucyjnymi Litwy i Łotwy.

Aneksja Krymu oraz wydany w ciągu jednego dnia przez Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej jednomyślny wyrok w sprawie zgodności aneksji Krymu z konstytucją rosyjską oraz z prawem międzynarodowym a także opór sędziów rosyjskich wobec wspólnej dyskusji nad treścią tego wyroku uniemożliwiły odbycie przez delegację sędziów naszego Trybunału rewizyty w siedzibie tego Sądu w St. Petersburgu.

Szanowni Państwo!

Dzisiaj po raz ostatni udział w uroczystym Zgromadzeniu Ogólnym sędziów TK bierze pięciu sędziów. Za kilka miesięcy, w listopadzie oraz w grudniu, kończą swoją służbę w Trybunale Konstytucyjnym. Są to sędziowie Maria Gintowt-Jankowicz, Wojciech Hermeliński, Marek Kotlinowski, Zbigniew Cieślak oraz Teresa Liszcz. Przyszli tu państwo, jak my wszyscy tu obecni sędziowie konstytucyjni, do Trybunału zbudowanego na mocnych fundamentach. Te fundamenty to wyroki i postanowienia naszych poprzedników. Każde z państwa wniosło i jeszcze wniesie przez kolejne kilka miesięcy swój miłowy istotny wkład do naszego dorobku orzeczniczego. Trybunał Konstytucyjny zostawią Państwo na jeszcze mocniejszych filarach. Wyniki naszych sporów, jakże koniecznych i owocnych, o treść rozstrzygnięć, są wspólnym wkładem do umacniania fundamentów państwa prawa. Równie istotne jest to, że tworzyliśmy w Trybunale, z naszymi asystentami, prawnikami z zespołów oraz z profesjonalną administracją, *team*. Mam nadzieję, że mam w tym niewielki osobisty udział. Na uroczyste pożegnanie naszych kończących kadencję koleżanek i kolegów jeszcze przyjdzie czas.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski

Szanowny Panie Prezesie, Szanowni Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, Wszyscy Szacowni Goście!

Trybunał Konstytucyjny jest jednym z najważniejszych organów budujących demokratyczne, praworządne państwo i demokratyczne podstawy państwa prawa. Tam, gdzie pojawiają się konflikty społeczne, a pojawiają się zawsze, gdzie pojawiają się najostrzejsze dyskusje i rozbieżne stanowiska, Trybunał swoimi werdyktami wycisza i kończy spory, odnosząc prawo do standardów konstytucyjnych. Dzięki swojemu autorytetowi, Trybunał nadaje prawu sankcję ostateczną, stabilizując nasze państwo.

Bez wątpienia, Konstytucja z 1997 r. stanowi mocny i stabilny fundament naszego ustroju. Jednak dynamiczne zmiany społeczne, gospodarcze, polityczne wymagają nieustannego umacniania demokratycznych fundamentów Rzeczypospolitej. Za przykład posłużyć mogą doświadczenia ostatnich listopadowych wyborów samorządowych, które potwierdziły potrzebę doskonalenia procedury wyborczej. Stanowiły one impuls do wniesienia przeze mnie projektu nowelizacji kodeksu wyborczego, którego propozycje idą w kierunku usprawnienia systemu wyborczego oraz zwiększenia frekwencji i przejrzystości głosowania. Jednym z założeń projektu jest zwiększenie uprawnień Państwowej Komisji Wyborczej, powoływanej spośród sędziów naczelnych organów władzy sądowniczej oraz jej przewodniczącego, zgodnie z tradycją wywodzącego się z Trybunału Konstytucyjnego. Ufam, że zaproponowana przeze mnie modyfikacja systemu wyborczego wzmocni świadomość obywatelską i wzmocni zaufanie społeczne do wyborów.

Działalność i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego były i pozostaną drogowskazem, w jakim kierunku powinny iść zmiany legislacyjne umacniające demokratyczne państwo prawa. Każdego roku pojawiają się istotne orzeczenia Trybunału, w których zawiera się ogólna dyrektywa tworzenia prawa racjonalnego. Trybunał konsekwentnie przypomina o konieczności wyboru rozwiązań prawnych odpowiadających zasadzie adekwatności. Dobre, zgodne z konstytucją prawo ma być środkiem, który nie tylko zapewni skuteczną realizację celów, jakie ustawodawca chce osiągnąć, ale uwzględni też zakres ingerencji państwa w chronioną konstytucyjnie sferę praw jednostki. Cieszę się, że ten środek oceny jest przez Trybunał stosowany i uważam, że generalna zasada adekwatności środków legislacyjnych jest warta szerokiego upowszechnienia.

Silne, sprawne państwo w moim przekonaniu winno ufać swoim obywatelom. Korzystając z inicjatywy ustawodawczej, w odpowiedzi na orzeczenie Trybunału dotyczące ordynacji podatkowej w kwestii tzw. milczącej interpretacji, wniosłem do Sejmu projekt nowelizacji, który zakłada wprowadzenie zasady *in dubio pro tributario*. Pozwoli ona – w moim przekonaniu – rozstrzygać na korzyść podatników kwestie, gdy w procesie wydawania decyzji podatkowych i wyroków sądowych pojawią się wątpliwości prawne. Podzielam wyrażone w wyroku Trybunału stanowisko, że ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, w tym również uczciwe płacenie podatków, to konstytucyjny obowiązek obywatela, służący dobru wspólnemu, a więc rozwojowi kraju. Bez wątpienia zgodzimy się jednak, że aby egzekwować ten obowiązek od obywateli

zgodnie ze standardami praworządności, państwo musi stworzyć jasną i przejrzystą regulację podatkową – państwo też musi być w porządku wobec własnych obywateli. Tylko wtedy podatnik będzie chroniony przed opresyjnością ze strony państwa i niebezpieczeństwem arbitralnych decyzji administracyjnych.

Propozycja bezpośredniego wpisania zasady *in dubio pro tributario* do ordynacji podatkowej to nie tylko realizacja kierowanych do prezydenta apeli podatników. To przede wszystkim wynik świadomej decyzji, że stojąc na straży Konstytucji RP nie można tolerować wykorzystywania niejasności w przepisach prawa przez organy administracji państwowej.

Obowiązująca, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, zasada musi w moim przekonaniu znaleźć swój wyraz w decyzjach organów podatkowych i jeżeli można to zagwarantować zmianą ordynacji podatkowej, zmiana taka jest konieczna. W uzasadnieniu do wyroku z 18 lipca 2013 r. (sygn. SK 18/09), Trybunał stwierdził: „zgodnie z wymogami konstytucyjnymi niejasnych regulacji podatkowych nie wolno interpretować na niekorzyść podatników, a w konsekwencji jeśli takie regulacje okazują się ostatecznie wieloznaczne, to zgodnie z zasadą *in dubio pro tributario* należy opowiedzieć się za rozwiązaniem uwzględniającym interes podmiotu obowiązującego do świadczeń podatkowych”. Aby słowa te nie pozostały jedynie postulatem, w ramach także wyroku Trybunału Konstytucyjnego, konieczne jest ich uregulowanie normatywne.

Nigdy dosyć akcentowania spraw o znaczeniu fundamentalnym. Na uznanie zasługuje więc to, że Trybunał podkreślił znaczenie prawa do obrony, jako jednego z filarów demokratycznego państwa prawnego. Cieszę się, że Trybunał przypomniał o konieczności zapewnienia wszystkich gwarancji procesowych – formalnych i materialnych – umożliwiających podejrzanemu lub oskarżonemu prezentowanie własnego stanowiska na każdym etapie postępowania.

Dzisiaj, coraz częściej, pojawia się potrzeba szukania kompromisowych rozwiązań, które pogodzą konieczność działań na rzecz bezpieczeństwa państwa przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony praw i wolności jednostki, a zwłaszcza prawa do prywatności. Rola Trybunału jest w tym kontekście nie do przecenienia. To właśnie Trybunał Konstytucyjny, w jednym z najważniejszych ubiegłorocznych wyroków, wystąpił w trudnej roli mediatora i wyznaczył granice dopuszczalnych działań służb państwowych z użyciem środków operacyjnych – czyli m.in. podsłuchów. Orzeczenie to wpisuje się także i w moją wizję funkcjonowania państwa, które zapewnia zewnętrzne i wewnętrzne bezpieczeństwo jako priorytet, przy maksymalnie pełnym poszanowaniu konstytucyjnych praw i wolności jednostki.

Zabiegając o ochronę interesów prawnych różnych podmiotów, w szczególności sposób powinniśmy pochyłać się nad osobami najsłabszymi. Tak postąpił Trybunał, troszcząc się o ochronę interesu dziecka w procesie karnym. Trybunał upomniał się także o prawa osób o słabszej pozycji ekonomicznej, wskazując, że w odpowiednich przepisach o kosztach sądowych powinna być uwzględniona ich szczególna sytuacja.

Przywrócenie samorządu terytorialnego to jeden z największych sukcesów całego 25-lecia naszej wolności. Dlatego szczególnie ważny – chciałbym to podkreślić – był również wyrok w sprawie przepisów o „janosikowym”. To był wyrok na pewno trudny do podjęcia, ale w moim przekonaniu właśnie od spraw trudnych jest Trybunał Konstytucyjny. To w tym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny stanął na straży zasady decentralizacji władzy państwowej i samodzielności jednostek samorządu

terytorialnego. Orzekł o konieczności zagwarantowania województwom istotnej części dochodów do realizacji zadań własnych.

W ubiegłym roku świętowaliśmy 25-lecie Wolności, 15 lat Polski w NATO i 10 lat w UE. Prawie ćwierć wieku temu, w 1991 r., Polska przystąpiła do Rady Europy i związała się Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Minione 25 lat to czas niezwykle ważny także dla konstytucjonalistów. Jedną z kluczowych ról w dostosowaniu polskiego prawa do standardów europejskich odegrał właśnie Trybunał Konstytucyjny. Rozstrzygając w sprawie traktatu akcesyjnego, traktatu lizbońskiego czy rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Trybunałowi przypadło niezwykle trudne zadanie pogodzenia ze sobą dwóch porządków prawnych – krajowego i unijnego, przy poszanowaniu nadrzędności polskiej Konstytucji. W moim przekonaniu ta rola została wypełniona dobrze i dziękuję za pełnienie tej misji.

Składam na ręce wszystkich sędziów Trybunału, wybitnych prawników, wyrazy podziękowania za ochronę Konstytucji. Swoje szczególne podziękowania kieruję do tej piątki sędziów Trybunału Konstytucyjnego, którzy w przewidywalnym terminie zakończą swoją sędziowską aktywność. Dziękuję wszystkim za ochronę Konstytucji. Od jej wejścia w życie wciąż rośnie liczba wnoszonych spraw. Są one coraz bardziej skomplikowane. Jednak przy tej samej liczbie sędziów Trybunał rozpoznaje sprawy w coraz krótszych terminach. Za to również serdecznie dziękuję, chciałbym to również dzisiaj podkreślić. Coraz efektywniej wykonywane są również wyroki Trybunału, co też jest ważne z punktu widzenia całego systemu prawnego Polski. Jest to ważne i jest efektem, w moim przekonaniu, coraz większej dyscypliny w tym zakresie organów władzy państwowej do tego powołanych. Do rzadkości należą już przypadki, w których parlament nie zdążył dokonać zmian prawa w wyznaczonym terminie. Sędziom i wszystkim pracownikom Trybunału dziękuję również za działalność pozaorzeczniczą – związaną z popularyzacją wiedzy, która kształtując świadomość i kulturę prawną, wspiera dalszy rozwój i dalszą budowę nowoczesnej Polski.

Prezes Rady Ministrów

Ewa Kopacz

(stenogram)

Panowie Marszałkowie, Panie Prezesie Trybunału, Panie i Panowie Sędziowie, Szanowni Państwo!

Nie po raz pierwszy spotykamy się w tym gronie, ale po raz pierwszy mam zaszczyt spotkania z Państwem pełniąc funkcję Prezesa Rady Ministrów. Podkreślam ten fakt, gdyż w pełni zdaję sobie sprawę z tego, iż rząd i Premier ponoszą szczególną odpowiedzialność za jakość uchwalanego w Polsce prawa. Ponoszą tę odpowiedzialność jako główny inicjator i kluczowy autor aktów wykonujących to prawo. Bardzo poważnie podchodzę do tego wyzwania i dlatego szczególnie zależy mi na bardzo konsekwentnym wprowadzaniu nowych funkcjonalnych i przejrzystych rozwiązań w tym obszarze.

Dlatego chciałabym krótko podsumować działania, które zostały podjęte przez rząd w ostatnim okresie na rzecz podnoszenia jakości stanowionego w Polsce prawa. W roku 2014 Rada Ministrów wdrożyła nowy regulamin pracy Rady, zapewniając tym samym większą przejrzystość procedowania z dokumentami rządowymi na każdym z etapów postępowania. Nowy regulamin koncentruje się przede wszystkim na zwiększeniu efektywności szacowania skutków społecznych aktów prawnych, ale także, poprzez przeprowadzenie konsultacji społecznych, aktywizacji obywateli w procesie stanowienia tego prawa. W tym celu ujednolicono reguły sporządzania dokumentów przedstawiających skutki przygotowanych regulacji, takich jak test regulacyjny oraz ocena skutków regulacji. Mając na względzie zwiększenie ich czytelności i porównywalności, a w konsekwencji łatwiejszą analizę przewidywanych skutków nowych przepisów. Powyższe zmiany wzmocniły rolę Zespołu do spraw programowania prac rządu, któremu przyznano funkcję koordynująco-weryfikującą w zakresie spełniania przez projekty aktów prawnych wymagań co do szacowania ich skutków społecznych. Zespół ten jest pierwszym filarem jakości oceny wpływu danej regulacji, pozwalającym na przedstawienie odpowiednio wcześniej oczekiwań co do tej oceny.

Dążąc do doskonalenia systemu tworzenia prawa wprowadzono możliwość przeprowadzania oceny *ex post* aktów prawnych. Taka analiza stanowi jeden z filarów zasady tworzenia prawa opartego na dowodach. Jest innowacyjnym narzędziem do jego systematycznego przeglądu i inspiracją dla ewentualnej interwencji, tak aby nowe regulacje rozwiązywały rzeczywiste problemy społeczno-gospodarcze w naszym kraju.

Ponadto Rada Ministrów, dostrzegając potrzebę usunięcia wieloletnich zaległości w wykonywaniu wyroków Trybunału Konstytucyjnego, podjęła decyzję o stworzeniu rządowego mechanizmu umożliwiającego systematyczne monitorowanie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz niezwłoczne inicjowanie prac legislacyjnych związanych z wykonywaniem wyroków. Rządowe Centrum Legislacji zobowiązane zostało ustawowo do bieżącego monitorowania i analizy nowego orzecznictwa Trybunału a także koordynowania prac związanych z systematycznym wykonywaniem wyroków oraz wnikliwego badania projektów aktów prawnych je wdrażających. Przejawia się to nie tylko w podejmowaniu inicjatywy legislacyjnej, której celem jest implementacja wyroku Trybunału do systemu prawa, ale również we współpracy z ministrami, polegającej m.in. na wymianie poglądów i wyznaczania kierunków w tworzeniu

aktów prawnych zgodnych z zaleceniami płynącymi z orzecznictwa. Celem działań było stworzenie powszechnie dostępnego źródła informacji, z którego obywatele mogliby czerpać wiedzę o obowiązującym prawie oraz o wpływającym na jego kształt orzecznictwie. Ten cyklicznie uaktualniany przez Rządowe Centrum Legislacji system umożliwia dostęp nie tylko do szczegółowych informacji o wyrokach Trybunału, ale przede wszystkim do analiz tych wyroków oraz informacji o podejmowanych działaniach zmierzających do ich wykonania.

W tym miejscu chciałabym bardzo serdecznie podziękować i te podziękowania złożyć na ręce Pana Prezesa Trybunału Konstytucyjnego i Szefa Biura Trybunału Konstytucyjnego za współpracę z rządem, czego skutkiem jest m.in. lepszy przepływ informacji o podejmowanych przez Radę Ministrów inicjatywach ustawodawczych stanowiących reakcję na orzeczenia Trybunału. Ale też z tego miejsca warto podziękować ludziom, którzy na co dzień pracują na każdym etapie oraz kontrolują i nadzorują ten proces tworzenia naszego polskiego prawa. Ja chciałabym podziękować w sposób szczególny dwóm osobom – osobie, która już nie jest moim bezpośrednim współpracownikiem, ale jeszcze niedawno nim była – to jest Pan Minister Lech Czapla. Chciałabym również podkreślić rolę szczególnego człowieka, bardzo merytorycznie przygotowanego do swojej funkcji, ale też, co ważne, bardzo pracowitego, starannego i konsekwentnego, to jest mojego ministra, Prezesa Rządowego Centrum Legislacji Macieja Berka. Bardzo serdecznie dziękuję tym dwóm osobom.

Jak trafnie zauważył prof. Wacław Uruszczak, „działalność organów wymiaru sprawiedliwości jest swoistym barometrem sprawności państwa i jego rzeczywistej przydatności dla społeczeństwa. Bez dobrze funkcjonujących organów wymiaru sprawiedliwości system prawny państwa stanowiłby w swej istocie jedynie zbiór gołosłownych deklaracji”. Słowa te zachowują pełną aktualność. Parafrazując słowa Pana Profesora można by rzec: bez dobrze funkcjonującego Trybunału Konstytucyjnego nie może być mowy o rzeczywistej realizacji praw jednostki zagwarantowanych w Konstytucji i w innych aktach powszechnie obowiązującego prawa. Musimy podkreślić, że Trybunał Konstytucyjny wykazuje jednocześnie wyjątkową wrażliwość na istotne problemy społeczne. Często swoim orzecznictwem wyprzedzając i sygnalizując niezbędne inicjatywy ustawodawcze.

Szanowni Państwo!

Dziękuję Wam za wielką misję, którą wypełniacie. Doniosłe zadania stawiane przed Trybunałem Konstytucyjnym stają się z roku na rok coraz bardziej złożone, co roku zwiększa się liczba spraw, w których Trybunał rozważa bardzo zróżnicowane i złożone zagadnienia prawne. Dziękuję za Wasze codzienne zaangażowanie w pracę orzeczniczą, ale także działalność naukową i dydaktyczną.

Szanowni Państwo!

Przyjmijcie proszę moje życzenia dalszej owocnej pracy na rzecz wzmocnienia demokratycznych i prawnych fundamentów naszego kraju.

Wicemarszałek Senatu RP

Jan Wyrowiński

Szanowny Panie Prezesie! Wysokie Zgromadzenie! Szanowni Państwo!

Korzystając z tego niewątpliwego zaszczytu, jakim jest możliwość uczestniczenia w dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, chciałbym poświęcić kilka słów inicjatywom ustawodawczym inspirowanym wypowiedziami Trybunału, które zostały zgłoszone przez Senat w roku ubiegłym. Jak Państwu bowiem wiadomo, jest to sfera, w której nasza Izba może poszczycić się tym, że systematycznie, już od kilku lat, daje wyraz wynikającej z art. 190 ust. 1 Konstytucji powinności respektowania rozstrzygnięć sądu konstytucyjnego.

W 2014 r. Senat wniósł kolejne projekty ustaw, których zasadniczym celem było dostosowanie systemu prawnego do najnowszego orzecznictwa Trybunału. W porównaniu z rokiem 2013 możemy pochwalić się czternastoma nowymi inicjatywami uwzględniającymi efekty kontroli konstytucyjnej, które wnieśliśmy do Sejmu. Jeżeli chodzi natomiast o projekty, w przypadku których proces legislacyjny został zakończony, to w minionym roku ich liczba – biorąc pod uwagę wszystkie inicjatywy zgłoszone w trakcie obecnej kadencji Sejmu i Senatu – wzrosła do 39.

W tej ostatniej grupie na szczególną uwagę zasługuje, moim zdaniem, nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego związana z jednoznacznym przesądzeniem, że w kontekście udzielania świadczeń zdrowotnych zasadą powinno być pełne poszanowanie prawa do prywatności osób osadzonych w zakładach karnych. Wyrok w tej sprawie zapadł 26 lutego 2014 r., zaś stosowna ustawa została uchwalona 6 lutego 2015 r.

W dziedzinie szeroko rozumianego prawa karnego wystąpiliśmy ponadto z trzema innymi projektami, których istota sprowadza się odpowiednio do: wprowadzenia możliwości zaskarżenia decyzji o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu lub o cofnięciu takiego wyznaczenia w postępowaniu karnym, zagwarantowania prawa do obrony także na etapie czynności wyjaśniających w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz przyznania prawa do wniesienia zażalenia na postanowienie dotyczące kosztów postępowania karnego, o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy. Pragnę przy tym podkreślić, że ten ostatni projekt wychodzi naprzeciw również wskazaniom, jakie Trybunał sformułował w orzeczeniu wydanym 24 lutego bieżącego roku.

Podobny charakter, tzn. antycypujący kolejną wypowiedź Trybunału w sprawie niekonstytucyjności norm prawnych regulujących kwestię naprawiania szkód wyrządzonych przez dzikie zwierzęta, miała nasza inicjatywa odnosząca się do zmiany ustawy o ochronie przyrody. Wypada w tym kontekście zaznaczyć, że senacka Komisja Ustawodawcza pozostaje w kontakcie z właściwą komisją sejmową, aby w toku prac legislacyjnych oba rozstrzygnięcia zostały należycie uwzględnione.

Warto przy okazji odnotować jeszcze jeden projekt, który został uchwalony w Senacie w ubiegłym roku, a mianowicie: projekt ustawy nowelizującej ustawę o kuratorach sądowych. Wprawdzie bezpośrednim impulsem do zainicjowania procesu ustawodawczego w tym przedmiocie było wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich, jednak nie ma wątpliwości, że argumenty przemawiające za zmianą stanu normatywnego i za odzwierciedleniem na gruncie powołanej ustawy gwarancji związanych z prawem do obrony w postępowaniu dyscyplinarnym miały swoje źródło we wcześniejszych

stanowiskach Trybunału Konstytucyjnego, a zwłaszcza w wyroku odnoszącym się do praw przysługujących pracownikom Najwyższej Izby Kontroli.

Myślę, że przytoczone przeze mnie przykłady są dowodem na to, iż Senat, podejmując działania mające na celu realizację orzeczeń Trybunału, nie kieruje się jedynie brzmieniem sentencji wyroków, ale stara się możliwie szeroko realizować dyrektywy płynące z ich uzasadnień.

Oczywiście nie we wszystkich sprawach nasza Izba odgrywa wiodącą rolę w procesie sanacji stanu konstytucyjności. Niemniej chcę Państwa zapewnić, że nawet w tych przypadkach, w których inicjatywa naprawy porządku prawnego pochodzi od komisji sejmowych lub od rządu, staramy się wnikliwie analizować przedkładane nam ustawy, a nade wszystko badamy, czy konstytucyjne wartości znalazły odpowiedni wyraz w rozpatrywanych aktach.

Jestem przekonany, że taką właśnie postawę Senat będzie prezentował chociażby w pracach nad ustawami zmieniającymi regulacje obowiązujące w obszarze świadczeń rodzinnych. Zdaję sobie bowiem sprawę z tego, że przepisy dotyczące świadczenia pielęgnacyjnego, które w 2014 r. zostały negatywnie ocenione przez Trybunał Konstytucyjny, adresowane są do osób znajdujących się w wyjątkowo trudnej sytuacji, którym państwo jest winne szczególną pomoc i ochronę. W świetle dotychczasowych wypowiedzi Trybunału nie może być poza tym żadnych wątpliwości, że w planowanych pracach legislacyjnych trzeba położyć nacisk na zasadę lojalności państwa względem obywateli.

Przed nami są też wyzwania wynikające z konieczności urzeczywistnienia standardów konstytucyjnych w innych segmentach prawa. Przykładowo można wskazać, że ustawodawca musi zareagować na orzeczenia dotyczące ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, w tym na wyrok rozstrzygający o sposobie określania wartości zwracanych wkładów mieszkaniowych, któremu to zresztą poświęcony był kolejny z ubiegłorocznych projektów senackich.

Także w innych sprawach czeka nas sporo pracy, która bezspornie powinna zostać wykonana, jeśli orzeczeniom Trybunału Konstytucyjnego ma zostać zapewniona pełna skuteczność, a zasada praworządności ma znaleźć potwierdzenie w realiach.

Ponieważ przedstawienie wszystkich efektów naszej pracy zajęłoby zbyt wiele czasu, na zakończenie pozwolę sobie jeszcze tylko wspomnieć o inicjatywie Senatu, która została wypracowana w następstwie rozpatrzenia petycji. Otóż, mam nadzieję, że propozycja zmiany ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, zmierzająca do zwolnienia od obowiązku wnoszenia opłaty od skargi o wznowienie postępowania w związku z potwierdzeniem przez Trybunał niekonstytucyjności normy prawnej, spotka się z przychylnością i będzie kolejnym wkładem naszej Izby w rozwój i umacnianie idei demokratycznego państwa prawnego.

Panie Prezesie! Szanowni Państwo Sędziowie!

Pragnę w imieniu Senatu serdecznie Państwu podziękować oraz złożyć wyrazy głębokiego uznania za trud włożony w działania na rzecz umacniania wartości poręczonych w naszej Konstytucji. Jednocześnie chcę życzyć Państwu dalszych sukcesów oraz satysfakcji ze sprawowanej funkcji sędziego Trybunału Konstytucyjnego.

I Prezes Sądu Najwyższego Małgorzata Gersdorf

Szanowni Państwo Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego! Szanowni Zebrani!

Moją obecność w tym miejscu w dniu odbywania Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego uważam za szczególnie ważną z dwóch powodów. Po pierwsze, doniosłość dla mnie jako osoby piastującej funkcję Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wynika z faktu, iż poprzednie Zgromadzenie odbywało się jeszcze w okresie oczekiwania na rozstrzygnięcie następstwa po zmarłym śp. Panu Prezesie Stanisławie Dąbrowskim. Zatem stoję tutaj dzisiaj po raz pierwszy w roli, jaką z woli powszechnej przyszło mi sprawować.

Po drugie, waga tego dorocznego spotkania z Sędziami Trybunału Konstytucyjnego polega na tym, że jest to w ogóle jedna z niewielu okazji – a na pewno jedyna tak oficjalna – do swobodnej wymiany poglądów i stanowisk pomiędzy organami władzy publicznej, które pełnią kluczową rolę w ramach jednej z trzech gałęzi władzy publicznej: sądownictwa. Rozdział VIII Konstytucji wprowadzie definiuje rolę Trybunału Konstytucyjnego z gruntu inaczej niż w przypadku Sądu Najwyższego i innych sądów, tego pierwszego bowiem nie wymienia się w art. 175 ust. 1 Konstytucji pośród organów sprawujących wymiar sprawiedliwości. Wszyscy wiemy jednak aż nadto dobrze, że rozwój nowoczesnego konstytucjonalizmu doprowadził do dezaktualizacji tradycyjnej, monteskiuszowskiej formuły, zgodnie z którą „władza sądowa jest poniekąd żadna”. Trzecia władza jest ekspansywna tak samo, jak interesy jednostek, które ma za zadanie brać w obronę; wpływa zatem w najbardziej spektakularny sposób na to, co jest w powszechnym przekonaniu uważane za prawo. Z punktu widzenia społeczeństwa oraz obywateli, których dobru służymy, trudno mieć jakiegokolwiek wątpliwości, że tylko jak najściślejsza współpraca pomiędzy sądami a Trybunałem (i odwrotnie – Trybunału z sądami) zapewni prawidłowe funkcjonowanie demokratycznego i praworządnego państwa, jakie chcemy stworzyć.

O ile trudno byłoby mi wyrażać stanowisko w imieniu całego systemu sądownictwa, o tyle jednak współpraca pomiędzy Sądem Najwyższym a Trybunałem Konstytucyjnym układa się, jak sądzę, bardzo dobrze. Praktyka ukształtowana na gruncie Konstytucji RP z 1997 r. doprowadziła do jakże potrzebnej stabilizacji wzajemnych stosunków i stopniowego wygaszenia sporów o tzw. orzeczenia interpretacyjne TK. Wydaje się, że z jednej strony SN coraz częściej zwraca uwagę na perspektywę konstytucyjną i *implicite* akceptuje możliwość wydania nawet takiego wyroku w przedmiocie konstytucyjności, który zakłada pewien sposób rozumienia przepisu; z drugiej natomiast strony widać, że Trybunał powściągliwie korzysta z przyznanych mu kompetencji, a przypadki wydawania orzeczeń interpretacyjnych są zdecydowanie rzadsze, niż np. jeszcze dziesięć lat temu.

W Informacji rocznej o działalności Trybunału Konstytucyjnego ze szczególnym zainteresowaniem przeczytałam rozdział poświęcony dialogowi sądów i Trybunału w kwestii znaczenia odroczenia utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niezgodny z Konstytucją. Jest to bardzo trudny problem dla praktyki i teorii prawa, na co wskazuje chociażby lektura zeszłorocznych uchwał SN w sprawach o sygn. III CZP 67/14 oraz I KZP 30/13. Sąd Najwyższy stara się w tych kwestiach wypowiadać bardzo ostrożnie, zwracając należytą uwagę przede wszystkim na stabilność systemu

prawnego, jednak nie stroniąc także od afirmacji ochrony ważnych wartości, które zostały naruszone przez niekonstytucyjny przepis prawa.

Ogromnie cieszy mnie fakt, że orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego akcentuje rolę sądów w procesie kształtowania systemu prawnego oraz zapewniania konstytucyjności jego stosowania, zaś Sąd Najwyższy z pełną wzajemnością chętnie czerpie z judykatury Trybunału w uzasadnieniu swoich orzeczeń. W minionym roku czytelnym przykładem dobrej praktyki był zwłaszcza niepublikowany wyrok SN z 13 lutego 2014 r. w sprawie o sygn. V CSK 170/13. Oceniając legalność sprzedaży licytacyjnej lokalu mieszkalnego przez wspólnotę mieszkaniową, Sąd Najwyższy uwzględnił m.in. wyrok TK z 29 lipca 2013 r. w sprawie o sygn. SK 12/12, podkreślając, że w ocenie Trybunału w praktyce prawidłowo wykłada się art. 16 ustawy o własności lokali, zakładając przymusową sprzedaż mieszkania jako ostateczny środek dochodzenia roszczeń z tytułu zaległych opłat, których członek wspólnoty nie uiszczył, lub też przeciwstawiania się uporczywemu naruszaniu przez niego porządku domowego. Uregulowanie to, jak stwierdził Sąd Najwyższy, jest przydatne i zarazem niezbędne do ochrony porządku publicznego oraz praw i wolności pozostałych członków wspólnoty, gdy użyte wcześniej inne środki prawne okazują się nieefektywne.

Oba powołane tutaj wyroki – ten trybunalski oraz wydany przez Sąd Najwyższy – w moim przekonaniu zasługują na pełną aprobatę, ponieważ wyznaczają one właściwy standard ochrony konstytucyjnych praw i wolności, do jakiego należy wspólnie dążyć.

Zauważmy przy tej okazji, że w polskim dyskursie publicznym dominuje tendencja do swoistego absolutyzowania publicznych praw podmiotowych, a więc do przypisywania im niejako z założenia wyższej rangi niż konkurującym interesom ogólnym. Szeroko rozumiana własność prywatna jest święta, dobro publiczne – lekceważone. Wydaje się, że nadszedł wreszcie czas, aby się temu przeciwstawić. Polska jest państwem wolnym i demokratycznym, jednak nie ma obowiązku chronić pozycji właściciela czy też uprawnionego za wszelką cenę, kosztem całego społeczeństwa. Tak odczytuję aksjologię naszej Konstytucji.

Bardzo brakuje nam rozsądnego i wyważonego podejścia do tego problemu, co zresztą dobrze widać chociażby na tle niewiarygodnej wręcz skali roszczeń reprivatyzacyjnych, handlu tymi roszczeniami i pojawianiu się wielkiej rzeszy spadkobierców. W tym zakresie palące staje się zrównoważenie zaspokajania konkurujących interesów indywidualnych i powszechnych. Trzeba tego dokonać w ramach skoordynowanego działania władzy sądowniczej i Trybunału oraz ponownego rozważenia przyjętych linii orzeczniczych. To oczywiście wymaga pogłębionej refleksji prawnej i dyskusji, która za punkt wyjścia powinna przyjmować, iż żadne normy międzynarodowe nie wprowadzają obowiązku restytuowania dawnych własności, pozostawiając tę kwestię do uznania państwa, a restytucja podważa ciągłość prawa.

Moje pierwsze (i wierzę, że nie ostatnie) wystąpienie na tym forum w roli Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego skłania do sformułowania „programu” dalszej współpracy kierowanej przeze mnie instytucji z Trybunałem Konstytucyjnym. Blisko rok od rozpoczęcia urzędowania mam już świadomość zarówno posiadanych kompetencji, jak i ich wszelkich ograniczeń. Nie dysponując bezpośrednim wpływem na wykonywanie przez uprawnione organy inicjatywy ustawodawczej, mam jednak możliwość przedstawiania właściwym organom uwag o stwierdzonych nieprawidłowościach lub lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności

systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, o czym mowa w art. 5 ustawy o SN. Niemal jednobrzmiący przepis zawiera art. 4 ust. 2 ustawy o TK. Niech mi będzie wobec tego wolno zaproponować, abyśmy połączyli nasze wysiłki w zgłaszaniu Sejmowi lub innym właściwym organom stosownych wniosków o zmianę obowiązującego stanu prawnego. Sygnalizacje przedstawiane niekiedy przez Trybunał są – co wypada skonstatować z niepokojem – zbyt często lekceważone. Współdziałanie w tym zakresie mogłoby wzmocnić komunikat pod adresem ustawodawcy i być może skłoniłoby tego ostatniego do podjęcia działań niewymuszonych doraźnie m.in. przez orzeczenia w przedmiocie niekonstytucyjności, których prawidłowa i szybka realizacja też pozostawia, jak wszyscy wiemy, wiele do życzenia.

W związku z poprzednim punktem mojego wystąpienia chciałabym również podkreślić, że nie wykluczam szerszego niż dotychczas korzystania z prawa do występowania z wnioskami o zbadanie konstytucyjności. Szczególnie leży mi na sercu tak często podkreślana przez mojego poprzednika, śp. Pana Sędziego Dąbrowskiego, potrzeba czuwania nad jednolitością orzecznictwa. Siłą współczesnego państwa jest pewność i związana z tym skuteczność jego systemu prawnego. Głównym środkiem prowadzącym do wspomnianego celu jest i powinna być oczywiście działalność orzecznicza i uchwałodawcza samego SN, niemniej jednak wielu przypadków wątpliwych nie da się właściwie rozstrzygnąć bez krytycznego spojrzenia na jakość stosowanej regulacji prawnej. Jak dobrze wiemy, zarzuty naruszenia zasady prawidłowej legislacji, stanowiącej element zasady demokratycznego państwa prawnego w art. 2 Konstytucji, nie należą bynajmniej do rzadkości w postępowaniach przed TK. Rolą Pierwszego Prezesa SN powinno być wsparcie dla Sądu Najwyższego jako organu władzy sądowniczej wyposażonego w możliwość kierowania pytań prawnych do Trybunału. Wnioski konstytucyjne są bowiem pozbawione ograniczeń wynikających z art. 193 Konstytucji, w tym przede wszystkim konieczności wykazania zależności rozstrzygnięcia sprawy sądowej od problemu konstytucyjności prawa. Bardzo liczę na to, że zwiększenie systematyczności analizy rozbieżności w orzecznictwie SN oraz sądów powszechnych i wojskowych pozwoli „wyłowić” przypadki, kiedy rzeczywistą ich przyczyną nie jest jedynie ścieranie się poglądów na temat zasadniczej wykładni prawa, ale pierwotna wadliwość regulacji prawnej, którą może wyeliminować jedynie Trybunał Konstytucyjny. Temu między innymi chciałabym podporządkować moją dalszą pracę na aktualnie zajmowanym stanowisku.

Raz jeszcze pragnę wyrazić uznanie i podziękowanie za dotychczasową pracę sędziów Trybunału Konstytucyjnego, życząc wszelkiej pomyślności na niwie tak zawodowej, jak i osobistej.

Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa Roman Hauser

Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego jest okazją do wymiany poglądów o dialogu pomiędzy Trybunałem Konstytucyjnym a sądami administracyjnymi, który od kilku lat jest zauważalny w orzecznictwie obu Sądów (Trybunału Konstytucyjnego i sądów administracyjnych, a w szczególności Naczelnego Sądu Administracyjnego).

Dialog pomiędzy sądami administracyjnymi a Trybunałem Konstytucyjnym prowadzony jest w prawem określonych formach, między innymi, poprzez wzajemne korzystanie z dorobku orzeczniczego oraz korzystanie z możliwości przedstawienia Trybunałowi pytania prawnego co do zgodności przepisu będącego podstawą rozstrzygnięcia z normą konstytucyjną.

Z woli Konstytucji sąd administracyjny jest zobowiązany do zapewnienia sprawiedliwego rozpatrzenia sporu pomiędzy jednostką a organem, który w procesie stosowania prawa zajmuje zawsze pozycję dominującą. A więc jedynie prokonstytucyjna wykładnia przepisu prawa w procesie jego stosowania pozwala na ochronę praw jednostki spełniającą standardy konstytucyjne.

W odniesieniu do korzystania przez sądy administracyjne z dorobku orzeczniczego Trybunału Konstytucyjnego możemy z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że jest on widoczny w uzasadnieniach rozstrzygnięć sądów administracyjnych, co wynika z badań prowadzonych w Naczelnym Sądzie Administracyjnym. Dodać należy, że kierownictwo NSA podejmuje szereg działań mających na celu przybliżenie sędziom orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego przez: wydawanie, dla potrzeb szkoleniowych, problemowych opracowań związanych z orzecznictwem TK (np.: *Prawo intertemporalne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego*), omawianie zagadnienia stosowania Konstytucji w rocznych informacjach, organizowanie konferencji, a także zamieszczanie, w wewnętrznej bazie, orzeczeń sądów administracyjnych obu instancji zawierających odwołania do orzecznictwa TK.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniach swoich orzeczeń także powołuje się na poglądy orzecznicze sądów administracyjnych. Ustalając treści normatywne przepisów prawnych wskazuje na potrzebę uwzględnienia, przyjmowanej przez sądy administracyjne, wykładni tych przepisów, nadającej im określony sens znaczeniowy, a w konsekwencji rzutującej na treści normatywne tych przepisów¹. Ma to istotne znaczenie dla eliminowania rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych.

Od wielu lat kwestia stosowania, bądź odmowy stosowania przepisu uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, a co do którego Trybunał

---

¹ Zob. np. wyrok z 19 maja 2011 r., sygn. SK 9/08: „Trybunał przypomina, że przyjęta przez sądy wykładnia przepisów prawnych, będąca odzwierciedleniem linii orzeczniczej sądów, stanowi immanentny element treści normatywnych tych przepisów. Trybunał nie posiada kognicji do ustalania powszechnej wykładni przepisów prawnych. Dlatego, ustalając treści normatywne przepisów prawnych, uwzględnia przyjmowaną przez sądy wykładnię tych przepisów, nadającą im określony sens znaczeniowy, a w konsekwencji rzutującą także na treści normatywne tych przepisów. Inną kwestią jest dokonywanie przez Trybunał, w sposób niesprzeczny z powyższą dyrektywą, niezbędnej interpretacji, mającej charakter operacyjny, przepisu prawnego poddanego kontroli Trybunału”.

odroczył utratę jego mocy obowiązującej, budziła poważne wątpliwości prowadzące do powstania rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych. Po wyroku NSA z 25 czerwca 2012 r., sygn. I FPS 4/12, wydanego w powiększonym składzie, przyjęto pogląd, że odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu nie stanowi przeszkody dla merytorycznego rozpoznania spraw, a organy administracji publicznej i sądy administracyjne stosujące prawo powinny uwzględnić powody, dla których Trybunał odroczył w czasie utratę mocy obowiązującej przepisu naruszającego zasady konstytucyjne, rodzaj tego naruszenia i znaczenie tego przepisu dla prawidłowego funkcjonowania danej gałęzi prawa.

Dlatego ważne znaczenie dla orzecznictwa sądów administracyjnych miał wyrok z 29 lipca 2014 r., sygn. P 49/13², w uzasadnieniu którego Trybunał Konstytucyjny odniósł się do zagadnienia stosowania przez sądy administracyjne przepisu prawa uznanego przez Trybunał za niezgodny z Konstytucją.

W części uzasadnienia tego wyroku odnoszącej się do skutków odroczenia utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu (art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2007 r., jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 84 i art. 217 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) Trybunał Konstytucyjny po raz pierwszy, w sposób wyraźny, dostrzegł i zaaprobował pogląd, wyrażony w wyroku o sygn. I FPS 4/12. Dodał ponadto, że właściwe organy administracji podatkowej i sądy administracyjne powinny brać pod uwagę stany faktyczne konkretnych spraw.

Kierując się tymi wskazaniem, NSA wyroku z 18 listopada 2014 r., sygn. II FSK 2674/14, oddalił skargę kasacyjną, podkreślając, że dokonana w zaskarżonym wyroku Sądu pierwszej instancji wykładnia art. 20 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, jak również jego zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym zostały dokonane w sposób zgodny z Konstytucją.

Sądy administracyjne powoływały się na wskazania zawarte w wyroku o sygn. P 49/13 w rozstrzygnięciach po wyroku TK z 1 lipca 2014 r., sygn. SK 6/12, w którym Trybunał także odroczył utratę mocy obowiązującej uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ustawy o ochronie przyrody, określających sankcje za usunięcie drzewa bez wymaganego prawem zezwolenia. Trybunał Konstytucyjny, w uzasadnieniu tego wyroku, nie wypowiedział się jednakże w kwestii stosowania niekonstytucyjnego przepisu w okresie jego „obowiązywania” w oparciu o art. 190 ust. 3 zdanie pierwsze *in fine*. Po tym wyroku sądy administracyjne rozstrzygając sprawy powoływały się na tę część uzasadnienia wyroku o sygn. P 49/13, w której Trybunał odniósł się do kwestii stosowania niekonstytucyjnego przepisu w okresie odroczenia, a także na inne orzeczenia sądów administracyjnych oraz literaturę prawniczą³.

W większości wyroków wojewódzkie sądy administracyjne uchylały decyzję organu I i II instancji⁴. W uzasadnieniach wyroków wskazywały, że bezwzględne stosowanie

---

² Zainicjowany pytaniami prawnymi WSA w Gorzowie Wielkopolskim (postanowienie z 3 października 2013 r., sygn. I SA/Go 336/13) i NSA (postanowienie z 22 października 2013 r., sygn. II FSK 1835/13).

³ Np. wyroki z: 23 lutego 2008 r., sygn. II OSK 1403/05, 4 lipca 2007 r., sygn. II OSK 575/07, 23 czerwca 2008 r., sygn. 1007/07; m.in. R. Hauser i J. Trzeciński, *Prawotwórcze znaczenie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego*, Warszawa 2008 oraz M. Wiącek, *Pytania prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2011.

⁴ Stan na dzień 17 października 2014 r.

przepisu niezgodnego z Konstytucją przez organy administracji publicznej i sądy tylko dlatego, że kierując się względami uznanymi przez siebie za istotne Trybunał Konstytucyjny odroczył moc obowiązywania takiego przepisu. Ponadto uznawały, że w sytuacji, gdy naruszenie uznanego za niezgodny z Konstytucją przepisu daje podstawę do wznowienia postępowania administracyjnego, nakaz jego stosowania jest nielogiczny i nieuzasadniony⁵.

Natomiast w wyrokach oddalających skargi – uznając np., że dana sprawa nie uzasadnia chylenia zaskarżonej decyzji z powodu zakwestionowania domniemania konstytucyjności przepisów, w oparciu o które wydano kwestionowaną decyzję. Skarżąca dokonała bowiem samowolnej wycinki żywych drzew, prowadząc inwestycję w ramach działalności gospodarczej i kierując się wyłącznie własnym interesem. A zatem przyczyny niekonstytucyjności przepisów i odroczenie utraty ich mocy obowiązującej przemawiają za zastosowaniem tych przepisów w tej sprawie⁶.

W wyroku z 8 lipca 2014 r., sygn. K 7/13, Trybunał rozstrzygając kwestię zgodności z Konstytucją opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych tzw. innych nieodpłatnych świadczeń⁷ powołał się na rozumienie tego pojęcia ustalone w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego, m.in. w uchwałach z 18 listopada 2002 r., sygn. FPS 9/02 oraz z 16 października 2006 r., sygn. II FPS 1/06, na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, a w uchwałach z 24 maja 2010 r., sygn. II FPS 1/10 oraz z 24 października 2011 r., sygn. II FPS 7/10, NSA potwierdził, że przytoczone wyżej stanowisko wypracowane na gruncie u.p.d.o.p. ma zastosowanie również do podatku od osób fizycznych – w stosunku do sytuacji wynikających z art. 11 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 1 i 3 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. W tym wyroku Trybunał – w ślad za przytoczonymi wyżej uchwałami NSA – uznał, że w zakres nieodpłatnego świadczenia jako przychodu wchodzi wszystkie zjawiska gospodarcze i zdarzenia prawne, „których skutkiem jest nieodpłatne, tj. niezwiązane z kosztami lub inną formą ekwiwalentu, przysporzenie majątku tej osobie, mające konkretny wymiar finansowy”. Przytoczył także wyroki z: 25 kwietnia 2013 r., sygn. II FSK 1828/11 oraz 23 kwietnia 2013 r., sygn. II FSK 1741/11.

Dobrym przykładem jest postanowienie z 10 września 2014 r., P 36/13, w którym Trybunał Konstytucyjny wprawdzie odmówił merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy z powodu braku przesłanki funkcjonalnej, jednakże w uzasadnieniu odniósł się do wątpliwości konstytucyjnych sądu pytającego dotyczących art. 13k ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych i stwierdził, że prokonstytucyjna wykładnia kwestionowanego przepisu zawarta w wyrokach wojewódzkich sądów administracyjnych może doprowadzić do usunięcia odnotowanych przez sąd wątpliwości⁸. Tym

---

⁵ Tak np. w wyroku WSA w Krakowie z 6 października 2014 r., sygn. II SA/Kr 1003/14, a także podobnie w wyrokach: WSA w Gdańsku z 17 września 2014 r., sygn. II SA/Gd 484/14, WSA w Łodzi z 17 września 2014 r., sygn. II SA/Łd 788/14, WSA w Białymstoku z 26 sierpnia 2014 r., sygn. II SA/Bk 650/14.

⁶ Wyrok z 16 września 2014 r., sygn. II SA/Łd 692/14.

⁷ Art. 12 ust. 1 w związku z art. 11 ust. 1 oraz art. 12 ust. 3 w związku z art. 11 ust. 2-2b ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 361, 362, 596, 769, 1278, 1342, 1448, 1529 i 1540, z 2013 r. poz. 888, 1036, 1287, 1304, 1387 i 1717 oraz z 2014 r. poz. 223, 312, 567 i 598), rozumiane w ten sposób, że „inne nieodpłatne świadczenie” oznacza wyłącznie przysporzenie majątkowe o indywidualnie określonej wartości, otrzymane przez pracownika, są zgodne z art. 2 w związku z art. 217 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

⁸ Postanowienie z 17 maja 2013 r., sygn. VI SA/Wa 201/13.

samym zaaprobował pogląd wyrażany w powołanych przez TK orzeczeniach sądów, że zaskarżony przepis art. 13k ust. 1 ustawy o drogach publicznych nie przewiduje możliwości wielokrotnego wymierzenia kary za jeden przejazd danym odcinkiem drogi. Zastosowanie tego rodzaju kary musiałoby mieć swoje wyraźne umocowanie w prawie. Z uwagi zaś na sankcyjny charakter przepisu art. 13h ust. 1 nie jest, zdaniem Sądu, „dopuszczalne stosowanie dowolnej wykładni orzekającej”.

Przytoczone wyżej przykłady świadczą o dobrym dialogu między Trybunałem Konstytucyjnym a sądami administracyjnymi. Działanie takie służy właściwie ochronie praw jednostki, dobra wspólnego i umacnianiu zaufania jednostki do wymiaru sprawiedliwości.

Podsumowując tę część wystąpienia, można stwierdzić, że korzystanie przez sędziów sądów administracyjnych z reguł interpretacyjnych, które umożliwiają rozstrzygnięcie sprawy w zgodzie z Konstytucją oraz korzystanie z bogatego dorobku orzeczniczego Trybunału Konstytucyjnego, daje pozytywne rezultaty w postaci nie obciążania bez potrzeby Trybunału Konstytucyjnego i sprawne rozstrzygnięcie sprawy. W 2014 r. sądy administracyjne skierowały do TK tylko dwa pytania prawne.

W odniesieniu do instytucji pytania prawnego określonego w art. 193 Konstytucji wątpliwości budzi propozycja zawarta w art. 57 pkt 2 projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (aktualnie w Sejmie RP toczą się prace legislacyjne), zgodnie z którą proponuje się powrót do zasady, że sąd, który skierował pytanie prawne, jest obligatoryjnym uczestnikiem postępowania przed Trybunałem.

Obecnie, po nowelizacji ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2001 r., sąd sam podejmuje decyzję o zgłoszeniu udziału w postępowaniu (art. 27 pkt 2a ustawy o Trybunale Konstytucyjnym).

Z treści art. 193 Konstytucji („Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem”) wynika, że wystąpienie z pytaniem prawnym uwarunkowane jest spełnieniem przez sąd pytający określonych przesłanek materialnych i formalnych. Należy przypomnieć, że sąd pytający wypowiada się, zarówno gdy chodzi o zakres zaskarżenia, jak i uzasadnienie zarzutów, w określonej prawem formie, tj. w formie postanowienia. W przypadku potrzeby uzupełnienia wniosku o elementy formalne bądź materialne sąd pytający także wypowiada się w formie postanowienia, do podjęcia którego uprawniony jest skład orzekający. Taka procedura obowiązuje przy wnioskowaniu o podjęcie uchwały przez powiększony skład NSA, czy też w przypadku wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Zasadne byłoby więc wskazanie, że przedstawiciel sądu ma prawo – a nie obowiązek – udziału w rozprawie. Rola przedstawiciela jest ograniczona, gdyż jest on – w większości przypadków – tylko jednym z członków składu orzekającego i nie może wypowiadać się w imieniu całego składu, zwłaszcza gdy chodzi o hipotetyczny kierunek rozstrzygnięcia sprawy po wyroku TK.

Na zakończenie, gratulując Trybunałowi sukcesów orzeczniczych w minionym roku, wyrażam głęboką nadzieję na dalszą dobrą współpracę Naczelnego Sądu Administracyjnego z Trybunałem Konstytucyjnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena Lipowicz

Panie Prezesie, Wysoki Trybunale, Czcigodni Uczestnicy Zgromadzenia, Dostojni Goście!

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich złożyłam w 2014 roku 19 wniosków o kontrolę zgodności aktów normatywnych z Konstytucją oraz przystąpiłam do 12 postępowań wszczętych w wyniku skarg konstytucyjnych. Szczególną uwagę chciałabym poświęcić dwóm sprawom, które zostały w ubiegłym roku rozstrzygnięte z powodu mojej interwencji. Pierwsza z nich dotyczy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 lipca 2014 r. (sygn. K 23/11), który został wydany po rozpoznaniu czterech wniosków Rzecznika oraz trzech wniosków Prokuratora Generalnego w sprawie niejawnego pozyskiwania przez służby danych telekomunikacyjnych oraz prowadzenia kontroli operacyjnej. Istotną część zawartych we wnioskach zarzutów Trybunał Konstytucyjny uznał za zasadną, odraczając równocześnie wejście w życie orzeczenia na okres osiemnastu miesięcy.

W kontekście powyższego wyroku należy zwrócić uwagę, że pozyskiwanie i gromadzenie danych telekomunikacyjnych w państwach członkowskich Unii Europejskiej regulowała dyrektywa 2006/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności. Przepisy tej dyrektywy były przedmiotem kontroli Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który – w wyroku z 8 kwietnia 2014 r. w połączonych sprawach High Court of Ireland i Verfassungsgerichtshof z Austrii (sygn. C-293/12) – orzekł o nieważności całej dyrektywy, z uwagi na naruszenie praw podstawowych w postaci prawa do ochrony życia prywatnego i prawa do ochrony danych osobowych. Z punktu widzenia ochrony praw człowieka w Europie był to bardzo ważny krok. Wyroki te zobowiązały również polskiego prawodawcę do podjęcia działań legislacyjnych mających na celu dostosowanie przepisów dotyczących pozyskiwania danych telekomunikacyjnych do konstytucyjnych i europejskich standardów ochrony praw jednostki.

Nawiązując do tego orzeczenia, chciałabym zwrócić uwagę na pewne specyficzne standardy, które odnoszą się do niejawnego pozyskiwania informacji o jednostce. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że w tym przypadku niejawność oznacza, że jednostka nie posiada żadnej wiedzy o ingerencji w jej prawa lub wolności – w prawo do prywatności oraz autonomię informacyjną. Nie może więc – z uwagi na brak owej wiedzy – korzystać w sposób autonomiczny z przewidzianych prawem środków ochrony, przede wszystkim z prawa do sądu. Dlatego tak ważne jest, aby podstawowe funkcje gwarancyjne pełniła w tym zakresie sama ustawa. To bezpośrednio z jej przepisów powinien wynikać – i to bardzo precyzyjnie – zakres i głębokość niejawnej ingerencji organów władzy publicznej w prawa lub wolności jednostki. Ponadto, należy skonkretyzować w ustawie przypadki i sposoby takiego działania służb, a także dokładnie wskazać, jakich sfer życia człowieka mogą dotyczyć. W moim przekonaniu, oznacza to obowiązek zrezygnowania z posługiwania się przez ustawodawcę klauzulami generalnymi. Powinien również unikać tworzenia otwartych katalogów przypadków umożliwiających taką ingerencję.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich zdaję sobie sprawę, że czasami istnieje konieczność niejawnego ingerencji w autonomię informacyjną i w ochronę danych osobowych. We współczesnym świecie wciąż pojawiają się nowe zagrożenia, które mogą wymagać podejmowania pewnych wyjątkowych działań. Nie znaczy to jednak, że mamy odstąpić od podstawowych kanonów i zasad ochrony praw człowieka. W przeciwnym razie dojdzie do sytuacji, gdy granice wkraczania w prawa lub wolności będą wyznaczały poszczególne służby, a nie ustawodawca, zaś przepisy prawa utracą swój gwarancyjny charakter. Ponadto, co wprost wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 lipca 2014 r., ustawodawca powinien zapewnić niezależną, a więc usytuowaną poza służbami i segmentem władzy wykonawczej, kontrolę legalności procesu udostępniania danych telekomunikacyjnych. Niezbędne jest także stworzenie gwarancji, że uzyskane w ten sposób materiały, które okażą się nieistotne dla prowadzonego postępowania, będą podlegały niezwłocznemu zniszczeniu. Analizując te kwestie powinniśmy czerpać z doświadczeń innych europejskich państw, gdzie to nie bezpośrednio zainteresowany, ale osoba zaufania publicznego – w jego imieniu – sprawdza, czy był poddany inwigilacji i czy była ona legalna. To dowód na to, że można pogodzić wymogi bezpieczeństwa, które są przecież dla naszych obywateli coraz ważniejsze, z kanonem ochrony praw człowieka.

Drugi wyrok Trybunału Konstytucyjnego, na który chcę zwrócić uwagę, dotyczy problemu sygnalizowanego przez Rzecznika od kilkunastu lat. Chodzi o tzw. zamrożenie inwestycyjne nieruchomości przez dawne plany zagospodarowania przestrzennego. Zastosowana przez ustawodawcę, w art. 36 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, konstrukcja prawna powodowała, że właściciele nieruchomości doznawali ograniczenia wykonywania prawa własności. Mieliśmy do czynienia ze szczególną pułapką – nie było możliwości realizowania swoich planów inwestycyjnych, czyli nawet remontu, czy budowy na własnej działce, a jednocześnie nie można było uzyskać rekompensaty z tego tytułu, brakowało również możliwości zbycia nieruchomości na rzecz podmiotu publicznego lub nawet wszczęcia procedury wywłaszczeniowej. Co prawda, wskazany przepis, co do zasady, przyznawał roszczenie każdemu, czyja nieruchomość została objęta takim planem zagospodarowania, ale przez wprowadzenie dodatkowej przesłanki „zmiany w stosunku do dotychczasowego przeznaczenia lub sposobu korzystania”, przepis ten zróżnicował uprawnionych według kryterium czasowego – daty wprowadzenia ograniczenia i jego trwałości. I w ten sposób, poza zasięgiem tego przepisu pozostały osoby, w których sytuacji do żadnej zmiany po roku 1995 nie doszło, chociaż inwestycyjne zablokowanie nieruchomości zostało utrzymane; osobom tym nie przysługiwała żadna ochrona prawna. Ten przypadek bardzo wyraźnie pokazał, że w majestacie prawa, przy funkcjonujących sądach, może nagle powstać sytuacja, w której pewna kategoria osób jest po prostu pozbawiona ochrony prawnej. W moim przekonaniu, nosiło to wszelkie cechy arbitralności i było nieracjonalne. To stanowisko podzielił również Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 18 grudnia 2014 r. (sygn. K 50/13). Ponadto, postanowieniem z 3 lutego 2015 r. (sygn. S 1/15), skierował do Sejmu sygnalizację, w której wskazał na niezbędną podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do usunięcia luk w postępowaniu odszkodowawczym obejmującym nieruchomości przeznaczone na cel publiczny – zarówno w dniu 31 grudnia 1994 r., jak i w aktualnie obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Dlaczego jednak spośród licznych spraw analizowanych w Trybunale wybrałam właśnie te dwa, omówione krótko, orzeczenia? Na pierwszy rzut oka wydaje się, że niewiele je łączy. Pierwsze dotyczy zagrożeń dla prawa do prywatności, które wynikają z niejawnego ingerencji władzy publicznej w dobra jednostki, zaś drugie porusza kwestię ochrony prawa własności. Jaki jest zatem ich wspólny mianownik? W obu tych przypadkach, analiza prawna jasno wskazuje, że można było już dużo wcześniej usunąć wskazane przeze mnie nieprawidłowości – bez potrzeby angażowania wysiłku Trybunału Konstytucyjnego. Niestety, stwierdzam z przykrością, że nie udało się tego zrobić. O ile są ministrowie, którzy podejmują bardzo szybko rzeczowy dialog z moim urzędem i są nawet wdzięczni za wskazanie im uchybień wymagających natychmiastowego usunięcia, to akurat w tych dwóch przywołanych przeze mnie sprawach adresaci wystąpień wykazywali albo niezrozumienie dla mojej argumentacji, albo jedynie pozorowali podjęcie sugerowanych czynności. Dlatego w tak wielu przypadkach muszę podejmować dalsze działania. Często kończy się to absorbowaniem Trybunału Konstytucyjnego. Przecież doskonale wiemy, jak ogromnego nakładu wiedzy prawniczej, wysiłku i zaangażowania Trybunału wymagają badane przez niego sprawy. Toteż tak ważne jest, aby ta ingerencja następowała naprawdę dopiero wtedy, kiedy już nikt inny nie może usunąć istniejących sprzeczności. To ogromne pole do współpracy dla wszystkich instytucji publicznych a także droga do racjonalizacji działań. Jednocześnie pragnę podkreślić, że kierowane przeze mnie wnioski są zawsze wyrazem zaufania w stosunku do Trybunału, jako sojusznika w efektywnej realizacji mojej misji, którą jest stanie na straży wolności i praw człowieka i obywatela, choć oczywiście rezultat jest różny.

Ponadto, chciałabym zwrócić uwagę na kwestię, o której mówiła już Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego i którą sama już wielokrotnie sygnalizowałam w poprzednich latach – mamy do czynienia z ogromnym splotem problemów dotyczących władztwa nad przestrzenią i wykonywania prawa własności. Coraz częściej istotną rolę odgrywają firmy, które profesjonalnie i na ogromną skalę skupują roszczenia i tworzą w ten sposób nawet pewnego rodzaju przemysł. Jednocześnie zapomina się o osobach, które znajdują się trudnej sytuacji materialnej i dążą do otrzymania choćby ułamku dawnego majątku a także o lokatorach. Te kwestie są dziś ogromnym wyzwaniem dla wielu samorządów.

Na zakończenie chciałabym wyrazić przekonanie, że dzisiejszy dzień jest naszym wspólnym świętem. Dlatego też w tym szczególnym dniu starajmy się mówić nie tylko o problemach. To przede wszystkim chwila na wyrażenie szacunku, na podziękowanie za przejście się przez Sędziów sytuacją osób najsłabszych i tych, którzy nie zawsze są w stanie osiągnąć sprawiedliwość na innej ścieżce. Dlatego serdecznie dziękuję za pracę dla dobra wspólnego i ogromne zaangażowanie Trybunału Konstytucyjnego.

Prokurator Generalny Andrzej Seremet

Wielce Szanowny Panie Prezydencie Rzeczypospolitej, Szanowny Panie Marszałku Sejmu, Szanowny Panie Marszałku Senatu, Szanowna Pani Premier, Szanowny Panie Prezesie i Szanowni Państwo Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, Szanowni Goście Zgromadzenia!

Dziękując serdecznie za zaproszenie na doroczne Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego pragnę już na wstępie zaznaczyć, że – o ile przewidziana w ustawie o prokuraturze procedura powoływania Prokuratora Generalnego zostanie zrealizowana w wariantcie – że tak powiem – podstawowym (bez żadnych komplikacji), to dzisiejsze Zgromadzenie będzie ostatnim, w którym mam zaszczyt uczestniczyć jako urzędujący Prokurator Generalny.

Taka sytuacja skłania do pewnych przemyśleń związanych z zadaniami realizowanymi przez Prokuratora Generalnego, a faktycznie – przez cały zespół osób zajmujących się w Prokuraturze Generalnej problematyką konstytucyjną, w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał. Nie zamierzam zanudzać Szanownych Państwa danymi liczbowymi. Wiemy, ile spraw Trybunał rozpoznał i ile ma do rozpoznania, a w każdej takiej sprawie, której Trybunał nadaje bieg, Prokurator Generalny ma obowiązek przedstawić stanowisko, a później wziąć udział w rozprawie. Nie chodzi także o liczbę spraw w Trybunale zainicjowanych przez Prokuratora Generalnego. Zresztą ta wielkość w roku ubiegłym uległa zmniejszeniu. Ale podkreślam – nie o te liczby chodzi.

Najważniejsze dla Prokuratora Generalnego jest to, jak ma postrzegać swoją rolę uczestnika postępowania przed Trybunałem. W toku trwających w Sejmie prac nad wniesionym przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej projektem nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym kwestia ta wypłynęła w związku z debatą nad treścią stosownej regulacji w tym akcie normatywnym. Z ogromną satysfakcją i wdzięcznością przyjąłem głosy w owej debacie za utrzymaniem dotychczasowego statusu Prokuratora Generalnego jako obligatoryjnego uczestnika postępowania przed Trybunałem, a zwłaszcza wypowiedzi podkreślające potrzebę zachowania owego statusu na podstawie dotychczasowych doświadczeń. Niezmiernie cieszy mnie fakt, że taka opinia w tej sprawie wyrażona została nie tylko przez Państwa Posłów, ale także przez sam Trybunał – ustami Wiceprezesa Trybunału – Pana Profesora Biernata.

Bardzo gorąco dziękuję za wyrażenie takiego poglądu. W związku z tym pozwolę sobie w tym momencie przypomnieć jeden bardzo krótki, ale jakże ważny przepis aktualnie obowiązującej ustawy o prokuraturze, a mianowicie jej artykuł 2. Brzmi on następująco: „Zadaniem prokuratury jest strzeżenie praworządności oraz czuwanie nad ściganiem przestępstw”.

Szanowni Państwo!

Prokurator to więc nie tylko „śledczy”, jak nazywają nas – w daleko posuniętym uproszczeniu – media. To nie jest także tylko ów „śledczy” i oskarżyciel. To jest także ten, kto ma obowiązek strzec praworządności. „Praworządności” bez żadnych dodatkowych przymiotników. I ten aspekt owego ustawowego zadania prokuratury chcę zaakcentować, gdyż ma on niebagatelne znaczenie. Jak wiadomo, w czasach PRL

rzeczownik „praworządność” opatrywano dodatkowymi określeniami – „ludowa” czy „socjalistyczna”, ale ówczesna rzeczywistość niejednokrotnie, a we wcześniejszym okresie istnienia Polski Ludowej wręcz w przeważającej mierze, ze sprawiedliwością nie miała wiele wspólnego. Na szczęście dla naszego Kraju i jego Obywateli, rok ubiegły, który – w odniesieniu do działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego podsumowuje dzisiejsze Zgromadzenie – był rokiem 25-lecia przemian ustrojowych. Warto o tym pamiętać, bo 25 lat to zaledwie jedno pokolenie, ale jakościowa zmiana w prawnych podstawach i praktycznym funkcjonowaniu państwa, jaka w tym czasie dokonana została w Polsce, jest olbrzymia. Trybunał Konstytucyjny uczestniczył w tych przemianach nie tylko od samego początku – wszak jeszcze w tym miesiącu minie 30. rocznica uchwalenia pierwszej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. I choć ustawa ta zaczęła funkcjonować jeszcze w starym porządku ustrojowym, w którym pozycja Trybunału była ograniczona także formalnie ówczesnymi regulacjami konstytucyjnymi, to jednak Trybunał już w tamtym czasie swoim orzecznictwem zaczął wypracowywać praktyczne standardy konstytucyjne właściwe państwu demokratycznemu. Prokurator Generalny – wraz ze zmianami ustrojowymi – uzyskał faktyczną możliwość realizacji zadania strzeżenia praworządności jako takiej – jako jednego z fundamentów każdego państwa demokratycznego. Moi poprzednicy realizowali to zadanie w warunkach organizacyjnego powiązania prokuratury z administracją rządową – to przecież Minister Sprawiedliwości był Prokuratorem Generalnym. Już na początku mojej działalności w charakterze Prokuratora Generalnego mogłem się jednak przekonać, że także wówczas stanowiska prezentowane przez Prokuratora Generalnego przed Trybunałem wskazywały na daleko posuniętą niezależność Prokuratora Generalnego od Rządu. Dobrze, że tak było. Ale jeszcze lepsze warunki do realizacji zadania strzeżenia praworządności prokuratura uzyskała w 2010 roku. Mam satysfakcję, że mogłem jako pierwszy pokierować prokuraturą jako strukturą także formalnie niezależną od administracji rządowej, choć oczywiste jest, że pewne, istotne powiązania w tym zakresie pozostały, jak chociażby w sferze planowania budżetu czy wydawania podustawowych aktów normatywnych regulujących działalność prokuratury. Ale w warunkach prawidłowego funkcjonowania demokracji nie jest to problemem, nie należy bowiem poszczególnych segmentów władzy publicznej przeciwstawiać sobie wzajemnie. Także, sprawowanej przez Trybunał Konstytucyjny, kontroli działalności prawodawczej legislatury i egzekutywy nie należy postrzegać w kategoriach rywalizacji władz. Dlatego też Prokurator Generalny stara się swoją funkcję niezależnego uczestnika postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym realizować nie w kategoriach politycznej rywalizacji o wpływy w państwie, lecz jako – najlepiej pojętą – służbę dla dobra naszego społeczeństwa. Prokurator Generalny zajmuje przed Trybunałem stanowiska, które mogą nie podobać się różnym stronom sceny politycznej – zwłaszcza w sprawach budzących szczególne zainteresowanie opinii publicznej. Nie brakowało takich spraw w roku ubiegłym – że wspomnę tylko sprawę konstytucyjności unormowań dotyczących czynności operacyjnych czy zgodności z ustawą zasadniczą zakazu tak zwanego uboju rytualnego. Są one także pośród spraw aktualnie zawisłych w Trybunale – tu wymienić można sprawy regulacji dotyczących spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, reformy otwartych funduszy emerytalnych, czy tak zwanej klauzuli sumienia. Warto to przypomnieć w czasie, gdy trwa jedna z najważniejszych kampanii politycznych w kraju – kampania

w wyborach na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej, a w niedalekiej perspektywie będziemy świadkami kampanii wyborczej do parlamentu. Polityka nie dyktowała i nie może dyktować stanowisk przedstawianych Trybunałowi przez Prokuratora Generalnego. Mówię to z pełną odpowiedzialnością po 5 latach sprawowania tej funkcji.

Szanowni Państwo!

W roku ubiegłym Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie nie podzielił poglądów prawnych przedstawionych przez Prokuratora Generalnego, choć nadal w większości spraw orzeczenia Trybunału – przynajmniej co do istoty sprawy – były zgodne ze stanowiskami Prokuratora. Zawsze jednak Prokurator Generalny ma świadomość, że uczestniczy w dyskursie prawniczym służącym wypracowaniu najbardziej prawidłowego rozstrzygnięcia danego problemu konstytucyjnego. Analizujemy też zapadające orzeczenia Trybunału i wyciągamy z nich wnioski. Efektem takich analiz jest czasem modyfikacja wcześniejszego stanowiska Prokuratora Generalnego w danej sprawie, a w przypadku własnych wniosków Prokuratora Generalnego – nawet wycofanie wniosku, co miało miejsce w następstwie niektórych wyroków Trybunału wydanych w roku ubiegłym. Prokurator Generalny powinien być – moim zdaniem – odporny na wszelkie ewentualne naciski, ale zarazem musi być otwarty na argumenty jurydyczne. Zresztą stoję na stanowisku, że ta zasada postępowania powinna dotyczyć nie tylko spraw „trybunalskich” i nie tylko Prokuratora Generalnego.

Szanowni Uczestnicy i Dostojni Goście Zgromadzenia!

Kończąc swoje wystąpienie, życzę Wszystkim Państwu, a szczególnie serdecznie Gospodarzom dzisiejszej uroczystości, Państwu Sędziom Trybunału, satysfakcji z zadań wykonywanych na powierzonych stanowiskach i pełnionych funkcjach oraz wszelkiej pomyślności osobistej.